KAREL ČAPEK

HARC A SZALAMANDRÁKKAL

FORDÍTOTTA: SZEKERES LÁSZLÓ

TARTALOM

ELSŐ KÖNYV
Andrias Scheuchzeri

1 Van Toch kapitány furcsán viselkedik
2 Golombek úr és Valenta úr
3 G. H. Bondy és földije
4 Van Toch kapitány üzleti vállalkozása
5 J. van Toch kapitány és idomított gyíkjai
6 Jacht a lagúnán
7 A jacht folytatja útját a lagúnán
8 Andrias Scheuchzeri
9 Andrew Scheuchzer
10 Búcsú Nový Strašecben
11 Még valami az embergyíkokról
12 Salamander Syndicate
FÜGGELÉK A szalamandrák nemi életéről

MÁSODIK KÖNYV
A civilizáció lépcsőfokain

1 Povondra úr újságot olvas
2 A civilizáció lépcsőfokain (A Szalamandrák története)
3 Povondra úr ismét újságot olvas

HARMADIK KÖNYV
Harc a szalamandrákkal

1 Mészárlás a Kókusz-szigeteken
2 Összeütközés Normandiában
3 Incidens a La Manche-csatornán
4 Der Nordmolch
5 Wolf Meynert megírja művét
6 X. riadót fúj
7 A louisianai földrengés
8 A Vezérszalamandra feltételeket szab
9 A vaduzi konferencia
10 Povondra úr mindent magára vállal
11 A szerző önmagával beszélget

ELSŐ KÖNYV
Andrias Scheuchzeri

1
Van Toch kapitány furcsán viselkedik

Ha Tana Masa szigetét keresed a térképen, pontosan az Egyenlítőn találod meg, Szumátrától valamivel nyugatra; de ha a Kandong Bandoeng fedélzetén J. van Toch kapitánytól kérdezed meg, hogy mi is az a Tana Masa, amely előtt éppen horgonyt vetett, akkor a kapitány először kiadósan káromkodik, aztán kijelenti, hogy ez a sziget a Szunda-szigetek legmocskosabb sarka, nyomorúságosabb, mint Tana Bala és legalább olyan istentől elhagyatott, mint Pini vagy Banjak. Az egyetlen, bocsánat a kifejezésért, „ember", aki ott él - persze nem számítva a tetves batakokat -, egy részeges kereskedelmi ügynök, kubu és portugál keverék, de nagyobb tolvaj és átkozottabb pogány disznó, mint valamennyi kubu és fehér együttvéve, és ha van valami átkozott dolog e világon, akkor ez az átkozott élet az, ezen az átkozott Tana Masán. Erre bizonyára megkérdezed, hogy akkor miért vetette ki azt az átkozott horgonyt úgy, mintha legalább három átkozott napig szándékozna itt maradni; ebben az esetben izgatottan fújtatni kezd, és morog valami olyasfélét, hogy a Kandong Bandoeng bizonyára nemcsak azért jött ide, hogy az átkozott koprát és pálmaolajat felvegye, ez teljesen világos. Egyébként, uram, önnek ehhez semmi köze, megvannak az átkozott parancsaim, uram, és ön törődjék a saját ügyeivel. Ezután még hosszan és kiadósan szitkozódni fog, mint ahogy ez egy öreg, de korához képest még elég virgonc hajóskapitányhoz illik.

Kotnyeles kérdések helyett okosabb, ha hagyod a kapitányt morogni és káromkodni, úgy sokkal többet tudhatsz meg tőle. Hiszen látszik rajta, hogy valami kikívánkozik belőle. Hagyd csak őt, a keserűsége majd utat talál. Nézze csak, uram - robban ki -, azok a fickók otthon, Amszterdamban, azok az átkozott zsidók egyszerre a homlokukra ütnek: Gyöngyök, ember, kutasson gyöngyök után! Az emberek most bolondulnak a gyöngyökért és egyáltalán. A kapitány dühösen köp egyet. Ismerjük mi már ezt: gyöngyökbe fektetni a pénzt. Ez mind azért van, mert maguk, emberek, mindig háborút akarnak, vagy valami hasonlót. Féltik a pénzüket, ez az egész. És erre azt mondják, uram, hogy krízis. J. van Toch kapitány habozik egy kissé, ne bocsátkozzék-e közgazdasági problémák megvitatásába, hiszen ma másról sem beszélnek. Persze itt, Tana Masa kikötőjében ehhez túl meleg van. Van Toch kapitány csak legyint egyet és morog. Könnyű azt mondani, szerezz, gyöngyöt. Ceylonban öt évre előre kifosztottak mindent, Formosán tilos halászni - tehát van Toch kapitány igyekezzen új halászterületeket találni. Utazzon azokra az átkozott kis szigetekre, talán ott majd felfedez új kagylótelepeket... A kapitány megvetően trombitál bele égszínkék zsebkendőjébe. A szárazföldi patkányok otthon, Európában azt hiszik, hogy itt még lehet valamit találni, valamit, amiről senki sem tud! Te jóságos ég, milyen maflák! Csodálom, hogy nem azt kérik tőlem, hogy csavarjam meg a batakok orrát, hátha gyöngy jön ki belőle! Új gyöngytelepek! Padangban van egy új bordély-ház, az igen, de új gyöngylelő telep? Uram, én úgy ismerem ezeket a szigeteket, mint a saját nadrágomat... Ceylontól egészen az istentől elhagyott Clipperton Islandig... Ha valaki azt hiszi, hogy talál itt még valamit, amin keresni lehet, hát szerencsés utat, uram! Harminc éve hajózom itt, és ezek az idióták most azt követelik tőlem, hogy fedezzek fel valami újat! Van Toch kapitány majd megfullad a felháborodástól. Küldjenek csak ide egy zöldfülűt, az majd felfedez nekik valamit, hogy attól koldulnak; de ilyesmit követelni valakitől, aki úgy kiismeri magát itt, mint J. van Toch kapitány... Ezt önnek is be kell látnia, uram. Európában még sok mindent fel lehet fedezni, de itt - ide azért jönnek az emberek, hogy kiszaglásszák, mit lehet megzabálni, és nemcsak megzabálni, hanem megvenni és eladni. Uram, ha ezeken az istentől elhagyott trópusokon lenne még valami, ami egy guldent megér, már három ügynök állna mellette, és integetne a taknyos zsebkendőjével valamennyi arra haladó hajónak, hogy kössön

ki. Így van ez, uram. Ebben én jobban kiismerem magam, mint őfelsége, a királynő gyarmatügyi hivatala. Már megbocsásson, uram. Van Toch kapitány igyekszik leküzdeni jogos felháborodását, ami hosszú dörmögés után sikerül is. Látja azt a két lusta dögöt? Gyöngyhalászok Ceylonból, ments isten tőlük, szingalézek, ahogy az isten megteremtette őket. Hogy miért, azt nem tudom. Ezeket magammal kell hurcolnom, és ha egy darab partot találok, ahol nincsen Agency, Batà, esetleg Vámhivatal felírás, beküldöm oket a vízbe, hogy keressenek kagylókat. A kisebbik csibész nyolcvan méterig ereszkedik le, a Herceg-szigeteknél kilencven méter mélységből hozta fel egy mozifelvevő gép kurbliját, de gyöngyöket, uram, honnan? Gyöngynek nyoma sincsen. Nyomorult banda ez a szingaléz söpredék. Ilyen átkozott munkám van nekem, uram, úgy kell tennem, mintha pálmaolajat vásárolnék, s amellett új gyöngykagylótelepek után kutatok. Végül majd azt követelik tőlem, hogy valami új, szűz területet fedezzek fel, na nem? Ez mégsem megfelelő munka egy becsületes kereskedelmi hajóskapitány számára, uram. J. van Toch mégsem egy átkozott kalandor, uram. Nem, uram. És így tovább, a tenger nagy, az időnek és az óceánnak nincs határa; köpj bele a tengerbe, nem fog hullámokat vetni, gúnyold ki sorsodat, azzal sem változtatsz rajta, és így hosszú és körülményes előkészületek után megérkezünk oda, ahol a Kandong Bandoeng nevű holland hajó kapitánya, J. van Toch sóhajtozva és káromkodva csónakba száll, hogy kikössön Tana Masán, és egy részeges kubu és portugál keverékkel bizonyos üzleti ügyekről tárgyaljon.

- *Sorry, Captain*[1] - közölte végül a kubu és portugál keverék -, de itt Tana Masán nem teremnek kagylók. A mocskos batakok - mondotta mélységes undorral - még a medúzákat is megzabálják; többet tartózkodnak a vízben, mint a szárazon, a nők itt úgy bűzlenek a haltól, hogy azt el sem képzelheti... mit is akartam mondani? Ja, igen, maga nők után érdeklődött.

- Van itt olyan part, ahol ezek a batakok nem mennek be a vízbe? - kérdezte a kapitány.

A kubu és portugál keverék a fejét rázta.

- Nincs, uram. Legfeljebb a Devil Bay, de ez nem az ön esete.

- Miért?

- Mert oda senki sem mehet, uram. Tölthetek egy pohárral, kapitány?

- *Thanks.*[2] Cápák vannak?

- Cápák is, de egyébként is - morogta a félvér - rossz hely ez, uram. A batakok rossz szemmel néznék, ha valaki odamenne.

- Miért?

- ...Ördögök vannak ott, uram. Tengeri ördögök.

- Mi az, hogy tengeri ördög? Valami hal?

- Nem - felelt vonakodva a félvér. - Egyszerűen ördög, uram. Víz alatti ördög. A batakok „tapá”-nak nevezik. Állítólag ott élnek ezek az ördögök. Tölthetek még egy pohárral?

- És milyen egy ilyen... tengeri ördög?

---

[1] Sajnálom, kapitány.

[2] Köszönöm.

A kubu és portugál keverék vállat vont.

- Mint egy ördög, uram. Egyszer láttam is... pontosabban csak a fejét. Csónakon jöttem Cape Haarlemből... s hirtelen felbukkant a vízből egy fej.

- No és? Hogy festett?

- Olyan feje volt, akár egy bataknak... de csupasz, mint egy golyó.

- Nem lehetett valóban egy batak?

- Nem, uram. Azon a helyen batak nem megy a vízbe. És azután... *az alsó szemhéjával* pislogott, uram. - A félvér összerázkódott. - Az alsó szemhéjával, amely befedte az egész szemét. Ez a tapa.

Van Toch kapitány ide-oda forgatta a pálmaborral teli poharat kövér ujjai között.

- Nem volt maga részeg? Biztos, hogy nem volt berúgva?

- De igen, uram. Különben nem eveztem volna arra. A batakok nem szeretik, ha valaki... az ördögöt zavarja.

Van Toch kapitány a fejét rázta.

- Ember, ördögök nincsenek. És ha igen, akkor olyanoknak kell lenniök, mint az európaiak. Talán valami hal volt, vagy ehhez hasonló.

- Hal - dadogta a kubu és portugál keverék. - A halnak nincs keze, uram, én nem vagyok batak, én Badjoengben jártam iskolába... talán még ma is tudom az egyszeregyet és más tudományosan megalapozott tanokat; egy művelt ember meg tudja különböztetni az ördögöt az állattól. Kérdezze meg, uram, a batakokat.

- Dajkamesék - állapította meg a kapitány a művelt ember fölényével. - Tudományos képtelenség. Az ördög nem élhet vízben. Mit is csinálna ott? Ne adj a bennszülöttek fecsegésére, fiú. Valaki Ördög-öbölnek keresztelte el, és azóta a batakok félnek attól a helytől. Így van - mondotta a kapitány, és kövér kezével az asztalra csapott. - Nincs ott semmi, fiam, ez az igazság.

- Igen, uram - helyeselt a félvér, aki Badjoengben járt iskolába -, de értelmes embernek nincsen keresnivalója a Devil Bayben.

J. van Toch kapitány arca bíborszínt öltött.

- Micsoda? - kiáltott fel. - Te mocskos kubu, azt hiszed, hogy én félek az ördögeidtől? Szép is lenne - tette hozzá, és becsületes kétszáz fontnyi súlyával teljes terjedelmében kiegyenesedett. - Nem pazarolom az időmet, amikor üzleti ügyeim vannak. Egyet azonban jegyezz meg: a holland gyarmatokon nincsenek ördögök. Ha léteznek is, azok csak a francia gyarmatokon lehetnek. Ott igen, ott lehetnek. És most hívjad elő a bíróját ennek az átkozott kampongnak.[3]

A nevezett méltóságot nem kellett soká keresni; ott guggolt a félvér kunyhója mellett, és cukornádat rágcsált. Meztelen, idősebb úr volt, de sokkal soványabb, mint amilyenek általában az európai bírók. Mögötte a kötelező távolság betartásával kuporgott az egész falu asszonyostul, gyermekestül. Nyilván arra vártak, hogy lefilmezzék őket.

---

[3] Falu.

- Ide figyelj, fiú! - szólította meg az öreget van Toch kapitány maláj nyelven. (Éppen úgy szólhatott volna hozzá hollandul vagy angolul, mert a tiszteletre méltó öreg batak egy szót sem értett a maláj nyelvből, és az egész szónoklatot a kubu és portugál keveréknek kellett batak nyelvre lefordítania, de valamilyen okból a kapitány mégis a maláj nyelvet tartotta célszerűbbnek.) - Ide figyelj, fiú, néhány nagy, erős, bátor fickóra van szükségem, hogy vadászni jöjjenek velem. Érted? Vadászni.

A félvér lefordította, és a bíró bólintott annak jeléül, hogy megértette; azután a nagyszámú hallgatóság felé fordult, és beszédet tartott, mégpedig látható sikerrel.

- A főnök azt mondja - fordította le a félvér -, hogy az egész falu hajlandó tuan kapitánnyal vadászatra menni, ahova tuan akarja.

- No látod. Akkor mondd meg nekik, hogy a Devil Baybe megyünk kagylót halászni.

Negyedórás izgatott tanácskozás következett, amelyben az egész falu részt vett, főképpen az öreg nők. Végül is a félvér a kapitányhoz fordult.

- Azt mondják, uram, hogy a Devil Baybe nem lehet menni.

A kapitány arca vörösödni kezdett.

- És miért nem?

A félvér vállat vont.

- Mert ott van a tapa-tapa. Az ördög, uram.

A kapitány arca lila színt öltött.

- Mondd meg nekik, ha nem jönnek... kiverem a fogukat... kitépem a fülüket... felakasztom valamennyit... és végül felgyújtom az egész tetves kampongot. Megértetted?

A félvér becsületesen lefordította, mire újra hosszabb tanácskozás következett. Végül a félvér a kapitányhoz fordult.

- Azt mondják, uram, hogy panaszra mennek Padangba a rendőrséghez, mert tuan megfenyegette őket. Állítólag vannak erre megfelelő paragrafusok. A bíró azt mondja, hogy ezt nem hagyja annyiban.

J. van Toch kapitány arca kék színt öltött.

- Mondd meg neki - ordította -, hogy egy... - és megszakítás nélkül jó tizenegy percig beszélt.

A félvér - amennyire szókincse megengedte - lefordította; majd hosszú vita után közölte a batakok válaszát:

- Azt mondják, hogy hajlandók a panasztevéstől elállni, ha tuan kapitány a helyi hatóságoknak büntetést fizet. Állítólag kétszáz rúpiát - tette hozzá habozva -, de ez nagyon sok, uram. Ígérjen ötöt.

A kapitány arcszíne kezdett barna foltokban feloldódni. Azzal fenyegetődzött, hogy a batakok egész nemzetségét kiirtja a föld színéről, azután háromszáz rúgásra mérsékelte a megtorlást, végül megelégedett volna azzal, ha a bírót kitömetheti az amszterdami Gyarmatügyi Múzeum számára; ezzel szemben a batakok leszállították igényüket kétszáz rúpiáról egy fémpumpára, végül csak ahhoz ragaszkodtak, hogy a kapitány büntetés címén egy öngyújtót nyújtson át a bírónak. („Adja oda, uram - biztatta a kubu és portugál keverék. - Három öngyújtó is van a raktáramban, valamennyi kanóc nélkül.”) Így Tana Masán újra helyreállott a béke, de J. van Toch kapitány tudta, hogy a fehér faj presztízse kockán forog.

Délután egy csónak indult el a Kandong Bandoeng nevű holland hajó mellől, melyben a következő személyiségek foglaltak helyet: J. van Toch kapitány, a svéd Jensen, az izlandi Gudmundson, a finn Gillemainen és a szingaléz gyöngyhalászok. A csónak egyenesen a Devil Bay felé tartott.

Három óra tájt, mikor az apály elérte legmélyebb pontját, a kapitány kiszállt a partra. A csónak körülbelül százméternyire cirkált fel s alá, hogy a cápákat szemmel tartsa, a két szingaléz meg késsel a kezében várta a jeladást, hogy a vízbe ugorjon.

- Rajta! - intett a kapitány a nagyobbik meztelen fickónak. A szingaléz beugrott a vízbe, néhány lépést gázolt, majd lemerült. A kapitány az óráját nézte.

Négy perc és húsz másodperc után úgy hatvan méter távolságban felbukkant egy barna fej. A szingaléz kétségbeesetten iparkodott kifelé, és az ijedtségtől szinte dermedten mászott ki a sziklákra, egyik kezében a kagylók leválasztására szolgáló késsel, a másikban egy gyöngy-kagylóval.

A kapitány arca elborult.

- Na, mi van? - kérdezte nyersen.

A szingaléz a sziklák között csúszva, rémült, vinnyogó hangot hallatott.

- Beszélj, mi történt? - ordított a kapitány.

- *Szahib, szahib,*[4] - nyögte ki a szingaléz, és lihegve roskadt a partra. - Szahib... szahib...

- Cápák?

- Dzsinnek! - üvöltötte a szingaléz. - Ördögök, uram, ezer és ezer ördög! - Két öklét szemére szorította. - Csupa ördög, uram!

- Mutasd a kagylót! - parancsolta a kapitány. Késével felnyitotta, és egy kicsiny, fehér gyöngyöt talált benne.

- Többet nem találtál?

A szingaléz még három kagylót vett ki a nyakában lógó tarisznyából.

- Sok kagyló van lenn, uram, de az ördögök őrzik... Bámultak rám, mialatt a kagylókat levágtam... - A szingaléz gyapjas haja égnek állt a rémülettől. - Szahib, itt nem dolgozom!

A kapitány kinyitotta a kagylókat: kettő üres volt, de a harmadikban akkora gyöngyszemet látott, mint egy borsó, szép gömbölyű volt, akár egy higanycsepp. Van Toch kapitány felváltva nézett a gyöngyre és a földre görnyedt szingalézre.

- Te - mondta habozva -, nem mennél le még egyszer?

A szingaléz némán megrázta a fejét.

Van Toch kapitány erős vágyat érzett, hogy káromkodjék, de nagy csodálkozással tapasztalta, hogy hangja halkan, szinte lágyan szól:

- Ne félj, fiú. És milyenek ezek... az ördögök?

---

[4] Uram, uram.

- Mint a kisgyerekek - suttogta a szingaléz. - Farkuk van, és ilyen kicsinyek - körülbelül egy métert mutatott a föld felszínétől. - Körülvettek és nézték, hogy mit csinálok... kör alakban álltak... - A szingaléz reszketni kezdett: - Szahib, szahib, itt nem!

Van Toch kapitány elgondolkozott:

- És... az alsó szemhéjukkal pislogtak, igaz?

- Nem tudom, uram - hörögte a szingaléz - legalább... tízezren vannak!

A kapitány tekintetével a második szingalézt kereste; az körülbelül százötven méter távolságban állott tőlük, kezét a vállán tartva, közönyösen várt. Hiába, ez már így van, ha az ember meztelen, nem teheti a kezét máshová, mint a tulajdon vállára. A kapitány szótlanul intett, és a kis szingaléz beugrott a vízbe. Három perc és tizenöt másodperc múlva felbukkant, és ernyedt kézzel tapogatódzott a sziklákon.

- Mássz már ki! - ordította a kapitány, azután figyelmesebben odanézett, s máris a sziklán termett, hogy a kétségbeesetten tapogatódzó kéznek segítsen. Az ember nem is gondolná, hogy egy ilyen nagy test milyen fürge lehet. Az utolsó pillanatban ragadta meg a szingaléz egyik kezét, és lihegve húzta kifelé. Aztán lefektette a sziklára, és letörölte saját homlokáról az izzadtságot. A szingaléz mozdulatlanul feküdt. Alsó lábszárán, nyilván egy szikladarabtól, csontig horzsolódott a bőr, egyébként nem volt semmi baja. A kapitány felemelte a szemhéját, csak a szeme fehérje látszott. Nem volt nála semmi, sem kés, sem kagyló.

Ebben a pillanatban a csónak közelebb jött a parthoz.

- Uram - kiáltotta a svéd Jensen -, cápák közelednek. Dolgozunk tovább?

- Nem - mondotta a kapitány -, jöjjenek ki, és vegyék fel ezt a két embert.

- Nézze csak, uram - jegyezte meg Jensen, mikor a hajóhoz visszaeveztek -, milyen hirtelen sekélyesedik itt a víz. Ez innen egész a partig vonul - mutatta, evezőjével a vízben tapogatva -, mintha gát lenne a víz alatt.

A kisebbik szingaléz csak a hajón tért magához; ott guggolt, állát térdére szorítva, és egész testében reszketett. A kapitány elküldte az embereket, és kényelmesen melléje telepedett.

- Nos, ki vele - mondta -, mit láttál lent?

- Dzsinneket, szahib - suttogta a kis szingaléz; szemhéja remegett, és az egész teste lúdbőrös lett.

Van Toch kapitány megköszörülte a torkát.

- És... és milyenek?

- Mint... mint... - a szingaléz szeme fehérje újra kifordult. Van Toch kapitány hihetetlenül fürgén, fél kézzel két gyors pofont adott a fiúnak, hogy eszméletre térítse.

- *Thanks,* szahib - lehelte a kis szingaléz, és a szeme újra úgy állt, ahogy kellett.

- Jobban vagy?

- Igen, szahib.

- Kagylók vannak lent?

- Igen, szahib.

Van Toch kapitány végtelen türelemmel és alapossággal folytatta a kihallgatást. - Igen, ördögök vannak lenn. - Mennyi? - Ezer és ezer. Akkorák, mint egy tízéves gyerek, uram, és majdnem teljesen feketék. A vízben úsznak, de a fenéken két lábon járnak. Két lábon járnak, uram, úgy, mint ön meg én, de közben ingatják a testüket, így, így, így, mindig így... Igen, uram, olyan kezük van, mint az embereknek, nem, uram, karmaik nincsenek, inkább kezük, mint a gyerekeknek. Nem, szahib, sem szarvuk, sem hajuk. Igen, farkuk van, olyan, mint a halaké, de uszony nélkül. A fejük nagy, kerek, mint a batakoké. Nem, nem, szólni nem szóltak semmit, uram, csak úgy csináltak, mintha cuppantani akarnának. Amikor úgy tizenhat méter mélységben kezdtem a kagylókat levágni, hideg ujjak érintését éreztem a hátamon. Megfordultam, és százan meg százan álltak mögöttem. Százak és százak, uram, úszva, köveken állva, és mind nézte, hogy mit csinálok. Ekkor elejtettem a kést és a kagylókat, és igyekeztem a felszínre jutni. Közben összeütköztem néhány felettem úszkáló ördöggel, hogy mi történt azután, arra nem emlékszem.

Van Toch kapitány elgondolkozva nézett a remegő kis búvárra. Ez a fiú többé nem használható, mondotta magában, Padangból visszaküldöm majd Ceylonba. Morogva és fújtatva ment be a kabinjába. Egy papírzacskóból két gyöngyöt rázott ki az asztalra. Az egyik kicsi volt, mint egy homokszem, a másik akkora, mint egy borsó, s ezüstösrózsaszínben csillogott. A holland hajó kapitánya fújt egyet, és a szekrényébe nyúlt az ír whiskyért.

Hat óra tájt újra átvitette magát a csónakkal a kampongba, és egyenesen a kubu és portugál keverékhez ment.

- Toddy - mondotta, és ez volt az egyetlen szó, amely a száját elhagyta; ott ült a hullámbádoggal fedett verandán, vastag pohárral kövér ujjai között, ivott, köpködött, és bozontos szemöldöke alól a sovány, sárga tyúkokat figyelte. Az úristen tudja, mit szedegetnek arról a ledöngölt, piszkos udvarról. A félvér óvakodott tőle, hogy egy szót is szóljon, csak egyre töltött. A kapitány szeme lassan vérbe borult, és ujjai lomhán mozogni kezdtek. Már sötétedett, amikor felkelt az asztaltól, és rántott egyet a nadrágján.

- Már aludni megy, kapitány? - kérdezte udvariasan az ördög és sátán keveréke.

A kapitány ujjával a levegőbe bökött.

- Szép dolog lenne - mondta -, ha a világon olyan ördög is akadna, akit én még nem ismerek. Te, merre van az az átkozott északnyugat?

- Erre - mutatta a félvér. - Hová megy, uram?

- A pokolba - morogta J. van Toch kapitány. - Megtekintem azt a Devil Bayt.

Ekkor kezdődött J. van Toch kapitány különös viselkedése. Hajnalban érkezett vissza a partra, nem szólt egy szót sem, visszavitette magát a hajóra, és estig bezárkózott a kabinjába. Ez még senkinek sem tűnhetett fel, hiszen a Kandong Bandoeng hosszasan és bőségesen rakodott Tana Masa kincseivel (kopra, bors, kámfor, guttapercha, pálmaolaj, dohány és munkaerő), de amikor este jelentették neki, hogy minden árut beraktak, nagyot fújt, és csak ennyit mondott:

- A csónakot! A kampongba!

Újra csak hajnalban tért vissza. Jensen, a svéd, aki a fedélzetre segítette, csak úgy, udvariasságból megkérdezte:

- Tehát ma indulunk, kapitány?

A kapitány felpattant, mintha a fenekébe szúrtak volna:

- Mit érdekel az téged? - támadt rá gorombán. - Törődj a magad átkozott dolgaival!

A Kandong Bandoeng egész nap tétlenül horgonyzott, egy csomó távolságnyira Tana Masa partjaitól. Estefelé a kapitány előmászott kabinjából, és kiadta a parancsot:

- A csónakot! A kampongba!

Zapolisz, a kis görög, mind a két szemével, a vakkal és a kancsallal is utánanézett.

- Fiúk - újságolta -, vagy egy lányra bukkant az öreg, vagy teljesen megbolondult.

A svéd Jensen arca elsötétült.

- Mit érdekel az téged? - támadt rá gorombán a görögre. - Törődj a magad átkozott dolgaival!

Ezután az izlandi Gudmundsonnal együtt beült egy kis csónakba, és eltávozott a Devil Bay irányába. Odaérve, csónakjukkal meghúzódtak egy szikla mögött, és várták a fejleményeket. A kapitány fel s alá járt az öböl partján, szemmel láthatóan várt valakire, néha megállt, és furcsa hangokat hallatott, valahogy úgy hangzott: tsz-tsz-tsz.

- Nézd csak - szólt Gudmundson, és a tengerre mutatott, amely bíbor- és aranyszínben csillogott a naplementében. Jensen vagy hat éles cápauszonyt számolt meg, amelyek a Devil Bay irányába úsztak.

- Úristen - morogta -, itt aztán akad egypár cápa! - Minden pillanatban le-lemerült egy uszony, a cápa farka ilyenkor felemelkedett, és a víz hevesen örvénylett. Ekkor J. van Toch kapitány fel-alá kezdett futkosni a parton, szitkozódott, és öklével fenyegette a cápákat. Rövid trópusi alkony után felkelt a hold, Jensen evezőt ragadott, és a csónakot egész közel vitte a parthoz. A kapitány egy sziklán ült, és sziszegett. Nagy nyüzsgés támadt körülötte, de hogy kik vagy mik veszik körül, azt nem lehetett tisztán kivenni. Olyanok, mint a fókák - gondolta Jensen -, de azok másképp mozognak. A sziklák közül másztak elő, és úgy döcögtek a parton, akár a pingvinek. Jensen hangtalanul még közelebb evezett a kapitányhoz. Igen, a kapitány beszél valamit, de hogy mit, azt az ördög sem érti, bizonyára maláj vagy tamil nyelven szónokol. Kinyújtja a kezét, mintha valamit adna a fókáknak (de ezek nem fókák, bizonygatta Jensen), és közben kínaiul vagy malájul fecseg. Ebben a pillanatban Jensen elejtette a kinyújtott evezőt, amely hangos loccsanással zuhant a vízbe. A kapitány felkapta a fejét, felállt, és vagy három lépést tett előre, majd hirtelen dörgés és villámlás támadt: van Toch tüzelt a browning-jából a csónak irányába. Csaknem egyidejűleg az egész öböl hullámzani, kavarogni kezdett, mintha fókák ezrei ugrottak volna a vízbe, de ekkor Jensen és Gudmundson már nekifeküdt az evezőnek, és úgy hajtotta a csónakot a legközelebbi fordulóig, hogy csak úgy süvített. Mikor a hajóra visszaértek, senkinek sem szóltak egy árva szót sem. Ezek az északiak tudnak csak igazán hallgatni! Reggel felé a kapitány is visszatért, sötéten nézett maga elé, dühösnek látszott, de nem szólt egy árva szót sem. Csak mikor Jensen a fedélzetre segítette, találkozott két kék szempár hideg, fürkésző pillantása.

- Jensen! - szólt a kapitány.

- Igen, uram.

- Ma elindulunk.

- Igen, uram.

- Surabajában megkapja a könyvét.

- Igen, uram.

Ez volt minden. A Kandong Bandoeng még aznap elhajózott Padang felé. Padangból J. van Toch kapitány egy ezerkétszáz fontra biztosított kis csomagot küldött a társaságnak Amszterdamba, és megromlott egészségi állapotára hivatkozva, táviratilag egyévi szabadságot kért. Padangban lézengett addig, míg meg nem találta azt az embert, akit keresett. Borneói bennszülött volt, egy dajak, akit az angol utazók szórakozás céljából gyakran fogadtak föl cápavadászatra. Ez a dajak még a régi módszerrel dolgozott, egyetlen hosszú késsel felfegyverkezve. Nyilván emberevő volt, ennek ellenére szabott árért dolgozott: öt libra minden cápáért és teljes ellátás. Egyébként borzalmas látványt nyújtott, karját, mellét, combját teljesen lehorzsolta a cápák bőre, orrát és fülét cápafogak díszítették. Shark volt a neve.

Ezzel a dajakkal J. van Toch kapitány átköltözött Tana Masa szigetére.

2
Golombek úr és Valenta úr

Forró nyár volt, uborkaszezon, amikor semmi, de semmi sem történik, amikor senki sem kavarja a politikát, amikor még csak egy európai konfliktus sem akad. Ám a vízparton vagy a fák árnyékában az unalomtól agonizáló és a melegtől, a természet lágy ölétől, a vidéki nyugalomtól és egyáltalán az egészséges és egyszerű vakációzó életmódtól teljesen elernyedt újságolvasó naponként újra és újra csalódva, mégis azzal a reménnyel veszi kezébe az újságot, hogy legalább abban valami újat, valami felpezsdítőt talál, valami gyilkosságot, háborút vagy földrengést; röviden *valamit,* és ha azt nem találja, félredobja az újságot, és keserűen állapítja meg, hogy az újságokban nincs semmi.

Közben a szerkesztőségben együtt ül öt-hat árva ember, mert a többi kolléga ugyancsak szabadságon van, ahol is keserűen dobja félre az újságot, és panaszkodik, hogy az újságban semmi, de semmi olvasnivaló nincsen. A nyomdából megjön a tördelő, és szemrehányóan így szól:

- Uraim, uraim, még nincsen vezércikkünk holnapra.

- Talán tegye be... azt a cikket... Bulgária gazdasági helyzetéről - véli az egyik árva.

A tördelő mélyet sóhajt:

- De ki fogja azt elolvasni, szerkesztő úr? Már megint nincsen semmi olvasnivaló az egész újságban.

Hat árva ember emeli tekintetét a mennyezet felé, mintha ott fölfedezhetne valami olvasnivalót.

- Ha legalább történne valami - mondja az egyik bizonytalanul.

- Vagy... egy érdekes riport akadna - ábrándozik a másik.

- De miről?

- Azt nem tudom.

- Vagy... felfedeznének valami új vitamint - dünnyögi a harmadik.

- Most, nyáron? - veti ellen a negyedik.

- A vitamin az olyan tudományos valami, inkább őszre való...

- Úristen, micsoda hőség - ásít az ötödik. - A sarkvidékről kellene írni valamit.

- De mit?

- Valamit. Olyasfélét, mint Welzl írt az eszkimókról. Lefagyott ujjak, örök jég és hasonlók.

- Könnyű azt mondani - vélte a hatodik. - De honnan vegyük?

A szerkesztőségre reménytelen csönd ereszkedett.

- Vasárnap Jevíckóban voltam - szólalt meg a tördelő tétován.

- No és?

- Azt mondják, van ott valami Vantoch nevű kapitány, szabadságon. Állítólag odavalósi Jevíčkóba.

- Ki az a Vantoch?

- Egy olyan kövér ember, valami hajóskapitány. Azt mondják, gyöngyöt halászott valahol.

Golombek úr összenézett Valenta úrral.

- És hol halászott?

- Szumátrán... és Celebeszen... szóval valahol arrafelé. Állítólag harminc évig élt ott.

- Ez aztán az ötlet - szólt Valenta úr. - Remek riportot lehetne belőle csinálni. Utazunk, Golombek?

- Hát megpróbálhatjuk - vélte Golombek úr, és lecsúszott az asztalról, amelyen eddig üldögélt.

- Az ott, az az úr - mutatta a jevíčkói vendéglős.

A kerti asztal mellett egy kövér, fehér sapkás, vállas úr ült. Sört ivott, és mutatóujjával szórakozottan firkált valamit az asztal lapjára. A két úr hozzálépett.

- Valenta szerkesztő.

- Golombek szerkesztő.

A kövér feltekintett.

- *What?* Micsoda?

- Valenta szerkesztő vagyok.

- Én meg Golombek szerkesztő.

A kövér úr ünnepélyesen fölemelkedett.

- Captain van Toch. *Very glad.*[5] Foglaljanak helyet, fiúk...

A két úr készségesen leült, és maga elé helyezte jegyzettömbjét.

- Mit isznak, fiúk?

- Málnaszörpöt - szólt Valenta úr.

- Málnaszörpöt? - ismételte meg a kapitány gyanakodva. - Miért? Főnök, hozzon három sört... tehát mit kívánnak tulajdonképpen? - kérdezte, és az asztalra könyökölt.

- Igaz, Vantoch úr, hogy ön itt született?

- Igaz.

- Kérem, mondja el, hogyan jutott el a tengerre.

- Hát *via Hamburg.*

- És mióta kapitány?

- Húsz éve, fiúk; itt vannak a papírjaim - mondotta, és nyomatékul nagyot ütött a zsebére. - Meg is mutathatom őket.

Golombek úr nagyon szerette volna látni, hogyan festenek azok a kapitánypapirosok, de legyőzte kíváncsiságát.

- Kapitány úr ez alatt a húsz év alatt bizonyára a fél világot bejárta, nemde?

---

[5] Nagyon örülök.

- Igen, ez igaz.

- És mit?

- Jáva, Borneó. Fülöp-szigetek. Fidzsi-szigetek. Salamon-szigetek. Karolinák. Szamoa. *Damned Clipperton Island. A lot of damned islands.*[6] Ezt mind láttam, fiúk. De miért kérdik?

- Mert ez nagyon érdekes. Szeretnénk többet is hallani öntől ezekről a dolgokról.

- Úgy. Szóval csak érdeklődnek? - A kapitány rájuk szegezte világoskék szemét. - Tehát a *police*, vagyis a rendőrség emberei vagytok?

- Nem, kapitány úr. Mi újságírók vagyunk.

- Vagy úgy, újságírók. *Reporters*, nemde? Akkor hát írják: Captain J. van Toch, a Kandong Bandoeng hajó kapitánya.

- Hogyan?

- Kandong Bandoeng, Surabaja kikötőjéből. Jelenlegi úti célom *vacances*... hogy is mondják?

- Szabadság!

- Igen, a fenébe is, szabadság. Tehát írják be az újságba, hogy kicsoda érkezett meg. És most tegyék zsebre a jegyzeteiket, fiúk. *Your health!*[7]

- Vantoch úr, mi azért jöttünk, hogy elmondjon nekünk egyet-mást az életéből.

- Miért?

- Betesszük az újságba. Az emberek nagyon szeretnek távoli szigetekről olvasni, különösen, hogy mi mindent látott és élt ott át egy jevíčkói születésű cseh honfitársuk.

A kapitány megcsóválta a fejét.

- Igaz, fiúk, én vagyok az egyetlen kapitány egész Jevíčkóban, ez stimmel. Mondják ugyan, hogy egy másik kapitány is származik innen, valami... hajóhinta kapitánya, de én azt hiszem - tette hozzá bizalmasan -, hogy az nem is igazi captain. Ezt tudniillik a tonnatartalom szabja meg, tudják, fiúk?

- Az ön hajója hány tonnás?

- Tizenkétezer tonnás, fiúk.

- Akkor ön egy nagy kapitány, igaz?

- Igen, nagy - mondta méltósággal. - Van pénzük, fiúk?

A két úr kissé bizonytalan pillantást váltott.

- Van, de nem sok. Talán szüksége van pénzre, kapitány?

- Hát igen.

- Ide figyeljen. Ha szépen elmondja nekünk az élményeit, akkor mi megírjuk az újságban, és ön pénzt kap érte.

- Mennyit?

---

[6] Egy sor átkozott szigetet.

[7] Egészségükre!

- Mondjuk, néhány ezret - mondta Golombek úr nagylelkűen.

- Font sterlinget?

- Nem, cseh koronát.

Van Toch kapitány megrázta a fejét.

- Akkor nem kell. Az nekem is van, fiúk. - Nadrágzsebéből egy vastag köteg bankjegyet vett elő. - *See?*[8] - Azután könyökére támaszkodva a két úrhoz hajolt. - Uraim, egy *big businessem* lenne az önök számára. Hogy is mondják ezt?

- Egy nagy üzlet.

- Igen, egy nagy üzlet. De akkor tizenöt, várjunk csak, tizenöt-tizenhat millió koronát kell adniok. Nos, mit szólnak hozzá?

A két úr újra bizonytalan pillantást váltott. A szerkesztőknek tudniillik gazdag tapasztalataik vannak a legkülönbözőbb fajta bolondokkal, csalókkal és feltalálókkal kapcsolatban.

- Várjanak - szólt a kapitány -, valamit mutatok maguknak. - Vastag ujjaival előhalászott valamit a kabátzsebéből, és az asztalra helyezte. Öt rózsaszín igazgyöngy volt, valamennyi cseresznyemag nagyságú.

- Van némi fogalmuk a gyöngyökről?

- Mennyit érhet ez? - sóhajtotta Valenta úr.

- *Lots of money,*[9] fiúk, de ezeket csak mintának hordom magammal. Nos, beszállnak? - kérdezte széles tenyerét az asztalra fektetve.

Golombek úr felsóhajtott.

- Vantoch úr, ez nagyon sok pénz...

- *Halt* - szakította félbe a kapitány -, tudom, te nem ismersz engem, de érdeklődj csak Captain van Toch felől Surabajában, Batáviában vagy Padangban, vagy ahol akarsz. Menj és kérdezősködj, mindenki azt fogja mondani, igen, *captain van Toch he is as good, as his word.*[10]

- Vantoch úr, mi hiszünk önnek - tiltakozott Golombek úr -, de...

- Várj - vágott a szavába a kapitány -, tudom, nem akarod a drága pénzedet csak úgy ideadni; igazad van, fiú. De hajóért adnád, *see*? Te megveszed a hajót, *shipowner*[11] leszel, és velem jöhetsz, ezt megteheted, hogy lásd, hogyan gazdálkodom a pénzeddel. De a pénzt, amit szerzünk, *fifty-fifty*[12] arányban osztjuk el. Ez igazán becsületes *business*, nem?

- De Vantoch úr - bökte ki végül Golombek kissé lesújtva -, nekünk nincs ilyen sok pénzünk!

- Hja, az más - mondta a kapitány. - *Sorry.* Akkor nem is tudom, uraim, hogy miért jöttek hozzám.

- Azért, hogy meséljen nekünk, kapitány. Hiszen ön rengeteget élt át...

---

[8] Látják?

[9] Egy csomó pénzt.

[10] Szavára építeni lehet.

[11] Hajótulajdonos.

[12] Ötven-ötven (fele-fele).

- Igen, ez igaz. Átkozottul sokat éltem át.

- Szenvedett hajótörést is?

- *What?* Értem, *ship-wreck*? Nem, azt nem. Hová gondolsz! Ha nekem jó hajót adnak, akkor nem történhet semmi baj. Amszterdamban érdeklődhetsz felőlem. Menj és kérdezd meg.

- És mi van a bennszülöttekkel? Ismeretséget kötött bennszülöttekkel is?

Van Toch kapitány a fejét rázta.

- Ez nem művelt embereknek való. Erről nem beszélek.

- Akkor beszéljen valami másról.

- Beszéljek, beszéljek - morogta a kapitány gyanakodva. - Ti meg eladjátok valami társaságnak, és az majd hajót küld oda. Én mondom neked, *my lad,*[13] az emberek nagy tolvajok. És a legnagyobb tolvajok a colombói bankárok.

- Gyakran járt Colombóban?

- Igen, gyakran. Bangkokban is és Manilában is. Fiúk - mondta hirtelen. - Tudok egy hajót. Tipp-topp hajó, és olcsón odaadják. Rotterdamban horgonyoz. Gyertek, nézzük meg, Rotterdam egy köpésre van ide! - Hüvelykujjával hátramutatott. - Mert hihetetlenül olcsón lehet hajókat venni. Mint az ócskavasat. Hatéves mindössze, és dízelmotorja van. Nem akarjátok megnézni?

- Nem tehetjük, Vantoch úr.

- Különös emberek vagytok - sóhajtott a kapitány, és hangosan beletrombitált égszínkék zsebkendőjébe. - És nem tudtok itt senkit, aki venne egy hajót?

- Itt Jevíčkóban?

- Igen, itt vagy valahol a környéken. Azt akarom, hogy ez a nagy üzlet itt jöjjön létre, *in my country.*[14]

- Ez nagyon szép öntől, kapitány.

- Igen. A többiek ugyanis túl nagy tolvajok. És nincs pénzük. Ti a *newspapers*[15] emberei vagytok, ismernetek kell az itteni nagy embereket, tudnotok kell, hogy kik a bankárok és *ship ownerek*, hogy is mondják csak: hajótulajdonos, nemde?

- Sajnos nem ismerünk egyet sem, Vantoch úr.

- Kár - komorodott el a kapitány.

Golombek úrnak eszébe jutott valami.

- Nem ismer ön egy bizonyos Bondy urat?

- Bondy? Bondy? - törte a fejét van Toch kapitány. - Várj csak, ezt a nevet valahonnan ismerem. Bondy. Igen, Londonban van egy Bond street, ott csupa gazdag ember lakik. Nincsen ennek a Bondynak valamilyen üzlete a Bond Streeten?

- Nem, Prágában lakik, de úgy tudom, Jevíčkóból származik.

---

[13] Fiam.

[14] A hazámban.

[15] Hírlapok.

- Ó, a szentségit! - kiáltott fel boldogan a kapitány. - Igazad van, fiú. Akinek a piactéren az a rövidáruüzlete volt. Igen, Bondy... hogy is hívták? Max. Max Bondy. Tehát most Prágában van üzlete?

- Nem, az bizonyára az apja volt. Ezt a Bondyt G. H.-nak nevezik. G. H. Bondy, az elnök. Ez az, kapitány.

- G. H. - ingatta fejét a kapitány. - G. H., de itt nem volt semmiféle G. H., legföljebb Gustel Bondy, de az nem volt semmiféle elnök. Ez a Gustel amolyan szeplős kis zsidó volt. Ez nem lehet az.

- Ő lesz az, Vantoch úr. Hiszen régóta nem látta.

- Persze, igazad van. Jó néhány éve - helyeselt a kapitány. - Lehet, hogy Gustel azóta nagy ember lett. És most micsoda?

- Ő az elnöke a MEAS igazgató tanácsának, tudja, az egy nagy gyár, kazánokat és hasonlókat gyárt. No és azonkívül vagy húsz társaság és kartell elnöke. Nagyon nagy úr. Iparunk kapitányának nevezik.

- Kapitánynak? - csodálkozott Captain van Toch. - Tehát nem én vagyok az egyetlen kapitány, aki Jevíčkóból származik! A szentségit, tehát a Gustel is captain. Fel kell, hogy keressem. Pénze van?

- Pénze? Rengeteg pénze van, Vantoch úr. Jó pár száz milliója. Ő a leggazdagabb ember nálunk.

Van Toch kapitány elkomolyodott.

- Tehát ő is captain, köszönöm, fiú. Nos, elvitorlázom hozzá, ehhez a Bondyhoz. Gustel Bondy, *I know.*[16] Amolyan kis zsidócska volt. Most pedig Captain G. H. Bondy. Hogy eljár az idő - sóhajtotta melankolikusan.

- Kapitány, nekünk sajnos mennünk kell, nehogy lekéssük az esti vonatot.

- Akkor elkísérem magukat a kikötőbe - szólt a kapitány, és felszedte horgonyát. - Nagyon örülök, hogy felkerestek, uraim. Ismertem Surabajában egy szerkesztőt, nagyon rendes ember volt, *a good friend of mine.*[17] Ivott, mint egy kefekötő. Ha akarják, szerzek maguknak állást a surabajai újságnál. Nem? Nos, ahogy tetszik. - Amikor a vonat elindult, van Toch kapitány lassan és ünnepélyesen integetett utánuk hatalmas kék zsebkendőjével. Közben egy nagy, szabálytalan alakú gyöngy hullott ki a zsebkendőjéből a homokba. Ez a gyöngy sohasem került többé elő.

---

[16] Ismerem.

[17] Jó barátom.

3
G. H. Bondy és földije

Közismert dolog, hogy minél nagyobb úr valaki, annál kevesebbet lehet az ajtajára szegelt tábláról leolvasni. Egy olyan öregúr, mint Max Bondy Jevíčkóban, kénytelen üzlete ajtaja fölé, a bejárat két oldalára, de még az ablakokra is nagy betűkkel felmázolni, hogy ez itt Max Bondy, mindenfajta rövidáru, menyasszonyi kelengye, sifon, méteráru, törülköző, konyharuha, abrosz, ágynemű, karton, grádli, finom posztó, selyem lambrequin, függöny, paszomány és varróeszköz beszerzési helye. Alapítva 1885-ben. - Fia, G. H. Bondy, ipari kapitány, a MEAS elnöke, kereskedelmi tanácsos, tőzsdetanácsos, a Gyáriparosok Szövetségének alelnöke, Ecuador köztársaság konzulja, számtalan igazgató tanács tagja stb. stb., házát csak egyetlen fekete üvegtábla ékesítette, melyen arany betűkkel egyetlen szó állott:

Semmi több. Csak Bondy. Mások írják csak fel az ajtajukra: Julius Bondy, a General Motors cég képviselője, vagy Dr. Ervin Bondy, vagy S. Bondy & Co., de csupán egyetlen Bondy van, aki csak egyszerűen Bondy, minden közelebbi megjelölés nélkül.

Azt hiszem, a pápa ajtaján is csak egyszerűen a Pius szó áll, cím és szám nélkül. Az Istennek meg egyáltalában nincsen cégtáblája, sem az égben, sem a földön. Az embernek magának kell éreznie, hogy itt lakozik. (De ez nem tartozik ide, csak épp megemlítettük.)

Ez előtt az üvegtábla előtt egy meleg napon fehér tengerészsapkás úr állott meg, és kék zsebkendőjével törölgette erőteljes nyakát. „Átkozottul előkelő ház” - gondolta magában, és kissé bizonytalanul húzta meg a csengő sárgaréz gombját.

Az ajtóban megjelent Povondra, a portás, végignézett a kövér úron a lábától az aranyzsinóros sapkája tetejéig, és kimérten megkérdezte:

- Parancsol?

- Mondd csak, fiú - szólt az úr nagy hangon -, lakik itt valamiféle Bondy úr?

- Mit óhajt? - kérdezte Povondra fagyosan.

- Mondja meg neki, hogy Captain van Toch Surabajából beszélni szeretne vele. Különben - jutott eszébe -, itt a névjegyem. - Átnyújtott Povondra úrnak egy névjegyet, amelyen egy vasmacska alatt a következő név állott:

Povondra úr lehajtotta a fejét, és hosszan töprengett. „Mondjam azt, hogy Bondy úr nincsen idehaza? Avagy, nagyon sajnálom, de Bondy úr jelenleg fontos tanácskozáson van?” Vannak látogatók, akiket be kell jelenteni, viszont olyanok is, akiket egy igazi portás maga intéz el. Povondra úr rémülten döbbent rá, hogy ösztöne, mely hasonló esetekben olyan biztosan működött, most cserbenhagyta; ez a kövér úr valahogy kirí a megszokott, be nem jelenthető látogatók közül, nem hasonlít sem ügynökhöz, sem valami jótékonysági egyesület kéregetőjéhez. Időközben van Toch kapitány kifújta magát, zsebkendőjével megtörölte kopasz fejét, és olyan ártatlanul pislogott a kék szemével... Povondra úr elhatározta, hogy vállalja a felelősséget.

- Tessék befáradni - mondta -, bejelentem a tanácsos úrnak.

Captain van Toch égszínkék zsebkendőjével megtörli homlokát, és körülnéz az előszobában. Átkozottul előkelően rendezkedett be ez a Gustel; olyan, mint valami *ship-saloon* Rotterdam és Batávia között. Rengeteg pénzébe kerülhetett. És csak egy szeplős kis zsidó volt, csodálkozik a kapitány.

Eközben G. H. Bondy elgondolkodva nézegeti dolgozószobájában a kapitány névjegyét.

- Mit akarhat ez az ember? - kérdi gyanakodva.

- Nem tudom, kérem - mormogja Povondra udvariasan.

Bondy úr még mindig kezében tartja a vasmacskás névjegyet. Captain van Toch Surabajából - hol is fekszik ez a Surabaja? Nem valahol Jáva szigetén? Bondy urat megcsapja a nagy távlatok lehelete. Kandong Bandoeng, ez úgy hangzik, mint valami gongütés. Surabaja. És éppen ma van ilyen trópusi meleg. Surabaja.

- Vezesse be - szól végül.

Az ajtóban hatalmas szál ember jelenik meg, fején kapitányi sapka, szalutál. G. H. Bondy elébe megy.

- *Very glad to meet you, captain. Please come in.*[18]

- Tiszteletem, Bondy úr - kiáltja a kapitány barátságosan.

- Ön cseh? - csodálkozik Bondy úr.

- Az hát. Hiszen ismerjük egymást, Bondy úr. Jevíčkói vagyok. Vantoch lisztkereskedő, *do you remember?*[19]

- Igaz, igaz - örvendezik G. H. Bondy hangosan, de a lelke mélyén csalódásfélét érez. (Mégsem holland.) - Vantoch lisztkereskedő a piactérről, nemde? Vantoch úr, ön semmit sem változott! No és hogy megy az üzlet?

- *Thanks* - felel udvariasan a kapitány -, apám már régen, hogy is mondják...

- Meghalt? Rémes, rémes! Természetesen, ön a fia... - Bondy úr tekintete megélénkül az emlékek hatására. - Mondja csak, kedves barátom, nem maga az a Vantoch, akivel együtt verekedtünk gyerekkorunkban?

- Hát bizony én volnék az, Bondy úr - erősítette meg a kapitány. - Ezért küldtek el hazulról Moravská Ostravába.

---

[18] Nagyon örülök a találkozásnak, kapitány. Fáradjon be.

[19] Emlékszik?

- Gyakran verekedtünk. De ön mindig erősebb volt nálam - ismerte el Bondy úr sportszerűen.

- Igaz, ön olyan gyönge kis zsidócska volt, Bondy úr. Gyakran kiporoltam a nadrágját.

- Ez igaz - állapította meg G. H. Bondy elérzékenyülve. - De foglaljon helyet, kedves földim. Szép öntől, hogy még emlékszik rám. Hogy kerül egyáltalán ide?

Van Toch kapitány méltóságteljesen helyet foglalt a fotelben. Sapkáját maga mellé helyezte a földre. - Itt töltöm a szabadságomat, Bondy úr. Bizony, bizony, *That's so.*[20]

- Emlékszik még - idézte fel Bondy úr a múltat -, hogy kiabálta utánam: Zsidó, zsidó, vigyen el a manó!

- Hát igen - mondotta a kapitány, és elérzékenyülve nagyot trombitált kék zsebkendőjébe. - Hát igen. Szép idők voltak azok, fiú. De mi haszna, ha eljárt fölöttünk az idő. Most mind a ketten öregemberek vagyunk és kapitányok.

- Tényleg, ön kapitány - kapott észbe Bondy úr -, ki gondolta volna! *Captain of Long Distances*[21] ...ugye így mondják?

- *Yes, sir. A Highseaer. East India and Pacific Lines, sir.*[22]

- Szép hivatás - sóhajtott fel Bondy úr. - Szívesen cserélnék önnel, kapitány. Meséljen magáról.

- Nos, igen - éled fel a kapitány. - Valamit el akarok önnek mondani, Bondy úr. Egy nagyon érdekes dolgot, fiú. - Van Toch kapitány nyugtalanul nézett körül.

- Keres valamit, kapitány?

- Igen. Te nem iszol sört, Bondy úr? Én nagyon megszoktam a surabajai úton. - A kapitány kotorászni kezdett terjedelmes nadrágzsebében, és egy kék zsebkendőt, egy ismeretlen tartalmú kis vászonzsákot, dohányzacskót, kést, iránytűt és egy csomó bankjegyet halászott belőle elő. - Valakit elküldök sörért. Talán azt a *stewardot*,[23] aki ebbe a kabinba vezetett.

Bondy úr csengetett.

- Hagyja, kapitány. Addig is gyújtson rá egy szivarra... A kapitány elvett egy piros és arany gyűrűvel ellátott szivart, és megszagolta.

- Ez a dohány Lombok szigetéről való. Nagy tolvajok azok ott, de mit csináljunk? - Aztán Bondy úr nagy rémületére széjjelmorzsolta a drága szivart hatalmas markában, és a pipájába tömte. - Igen, Lombokról való. Vagy Sumbáról.

Az ajtóban közben nesztelenül megjelent Povondra úr.

- Kérem, hozzon sört - mondta Bondy úr.

Povondra úr felvonta a szemöldökét.

- Sört? És mennyit?

---

[20] Így van.

[21] Tengerjáró hajó kapitánya.

[22] Igen, uram Hosszútávú hajón. A Kelet-India - Csendes-óceán útvonalon, uram.

[23] Hajópincért.

- Egy gallont[24] - morogta a kapitány, és egy leégett gyufaszálat taposott széjjel a szőnyegen. - Adenben szörnyű meleg volt, fiam... Hát van néhány újdonságom, Bondy úr. A Szunda-szigetekről, *see*? Csodálatos üzletet lehetne ott csinálni. A *big business.* De ehhez egy egész, hogy is mondják, *storyt* kell elmondanom!

- Történetet?

- Igen, egy kis történetet, uram. Stop!

A kapitány nefelejcskék szemét a mennyezetre szegezte:

- Azt sem tudom, hogy hol kezdjem el.

(Megint egy üzlet - gondolta magában G. H. Bondy. - Istenem, milyen unalmas! Azt fogja ajánlani, hogy szállítsak varrógépeket Tasmániába, vagy gőzgépeket és varrótűt a Fidzsi-szigetekre. Ragyogó üzlet, el tudom képzelni. Erre jó lennék nektek. Az ördögbe is, nem vagyok szatócs. Fantaszta vagyok. Költő a magam módján. Mesélj inkább nekem, világjáró Szindbád, Surabajáról vagy a Phoenix-szigetekről. Nem vonzott magához a mágneshegy, nem ragadott el a griff madár, hogy a fészkébe vigyen? Nem hoztál egy hajórakomány gyöngyöt és fahéjat? Rajta, kezdd el a hazugságaidat!)

- Tehát kezdem a *scorpsokkal* - jelentette ki a kapitány.

- Miféle *scorpsokkal?* - csodálkozott Bondy, a kereskedelmi tanácsos.

- Hát a skorpiókkal. Hogy is nevezik őket, a *lizardokat?*

- Gyíkoknak?

- Igen, helyes, gyíkok. Nos, ilyen gyíkok vannak ott, Bondy úr.

- Hol?

- Az egyik szigeten. Nem mondhatom meg, melyiken, fiú. Ez egy nagy *secret, worth of millions.*[25] - Van Toch kapitány megtörölte homlokát égszínkék zsebkendőjével. - Az ördögbe, hol van az a sör?

- Mindjárt itt lesz, kapitány.

- Na, jó. De tudja meg, Bondy úr, ezek a gyíkok nagyon kedves állatok. Én ismerem őket, fiacskám. - A kapitány hevesen az asztalra csapott. - És hogy ördögök lennének, az szemen-szedett hazugság. A *damned lie, sir.*[26] Inkább ön az ördög, vagy én, *Captain* van Toch. Ezt elhiheti nekem.

G. H. Bondy megijedt. Delírium - mondta magában. - Hol marad ez az átkozott Povondra?

- Sok ezer ilyen gyík akad ott, de sokat felfaltak azok a... a szentségit, hogy is nevezik itt őket... *sharks?*

- Cápák?

- Igen, cápák. Ezért olyan ritkák ezek a gyíkok, és csak azon az egy helyen fordulnak elő, abban az öbölben, amelyet nem nevezhetek meg.

---

[24] 4,54 liter.

[25] Milliókat érő, nagy titok.

[26] Átkozott hazugság, uram.

- Tehát ezek a gyíkok a tengerben élnek?

- Igen, a tengerben. Csak éjszaka másznak ki a partra, de rövid idő múlva újra vissza kell térniök a vízbe.

- És hogy festenek? - (Bondy úr igyekezett időt nyerni, míg az az átkozott Povondra visszatér.)

- Akkorák, mint a fókák, de ha a hátsó lábukra állnak, akkor ilyen magasak - mutatta a kapitány. - Hogy szépek lennének, azt éppen nem állíthatnám. Nincsen rajtuk olyan izé...

- Pikkely?

- Igen, az. Egészen csupaszok, Bondy úr, mint a békák vagy a szalamandrák. És az elülső végtagjuk olyan, mint a kisgyermek keze, de csak négy ujjuk van. Szegény kis dögök - tette hozzá részvéttel a kapitány. - De nagyon bölcs és kedves állatok, Bondy úr. - Van Toch leguggolt, és ebben a helyzetben egyik lábáról a másikra himbálózott: - Így topognak ezek a gyíkok.

A kapitány megkísérelte, hogy guggoló helyzetben ide-oda ingassa a testét, s közben úgy tartotta a kezét, mint egy pitiző kutya a lábát. Rokonszenvért könyörgő, nefelejcskék szemét Bondy úrra függesztette. G. H. Bondy nagyon meghatódott, és valahogy megszégyenültnek érezte magát. Ráadásul éppen ekkor jelent meg az ajtóban a csendes Povondra úr, kezében egy korsó sörrel; s a kapitány minden méltóságot nélkülöző viselkedése láttán megbotránkozva vonta fel a szemöldökét.

- Adja ide a sört és távozzék! - utasította Bondy úr kurtán.

A kapitány lihegve állott fel.

- Hát ilyenek ezek az állatok, Bondy úr. *Your health* - mondta, és lenyelt egy kortyot. - Nagyszerű sörötök van, fiú. Hát persze, egy ilyen házban, mint a tiéd! - A kapitány végigsimított a bajuszán.

- És hogyan bukkant rá ezekre a gyíkokra, kapitány?

- Hát éppen ez az a história, Bondy úr. Úgy történt, hogy Tana Masán gyöngy után kutattam... - a kapitány megakadt -, vagy arrafelé valahol. Persze, egy másik sziget volt, ez az én *secretem,* tudod? Az emberek nagy gazemberek, és jó, ha a magamfajta féken tartja a nyelvét. Amikor a két átkozott szingaléz a víz alatt a *shelleket* levágta a sziklapadról...

- Kagylókat?

- Igen, a kagylókat, amelyek olyan szilárdan tartják magukat a sziklákon, mint ahogy a zsidók ragaszkodnak a hitükhöz, úgyhogy késsel kell őket levágni. A gyíkok nézték, hogy a szingalézek mit csinálnak, a szingalézek meg azt hitték, hogy a gyíkok tengeri ördögök. Fölöttébb műveletlen népség ez a szingaléz és a batak. Tehát a víz alatt állítólag ördögök vannak. - A kapitány erőteljesen beletrombitált a zsebkendőjébe. - Gondolhatod, hogy az ilyesmi nem hagyja az embert aludni. Nem tudom, hogy csak mi, csehek vagyunk ilyen kíváncsiak, de ahány földimmel csak találkoztam, mindegyik beledugta az orrát mindenbe, mintha tudni akarná, mi van a dolog mögött. Azt hiszem, ez azért van, mert mi csehek semmit sem akarunk elhinni. Érthető hát, ha bevettem az ostoba, vén fejembe, hogy én ezeket az ördögöket közelről is megtekintem. Be is voltam rúgva, ami igaz, az igaz, de csak azért, mert örökké ezek az ördögök jártak az eszemben. Ott lenn, az Egyenlítőn minden lehetséges, fiacskám. Így indultam el egy este, hogy a Devil Bayt megtekintsem.

Bondy úr igyekezett egy sziklákkal és őserdővel körülvett trópusi öblöt elképzelni.

- No és?

- Hát ott ültem és így csináltam: tsz-tsz-tsz, ezzel csalogattam elő az ördögöket. És lám, egyszerre csak előmászik a tengerből egy ilyen gyík, a hátsó lábára áll, ide-oda hajlong az egész testével, és így csinál: tsz-tsz-tsz. Ha nem lettem volna berúgva, biztosan belelövök, de bevedeltem, akár egy angol, s így csak azt mondtam: Gyere ide, tapaboy, nem bántalak.

- Csehül beszélt hozzá?

- Malájul. Azon a vidéken többnyire malájul beszélnek. A boy nem szólt semmit, csak egyik lábáról a másikra állt, és ide-oda forgott, mint egy kisgyerek, amikor szégyelli magát. Körös-körül a vízben százszámra gyülekeztek a gyíkok, kidugták szájukat a vízből, és rám bámultak. És én... hát igen, be voltam rúgva, leguggoltam, és gyík módra ide-oda hajlongtam, hogy ne féljenek tőlem. Erre egy második is kimászott a vízből, akkora lehetett, mint egy tízéves gyerek, és szintén elkezdett topogni. Az elülső végtagjában egy gyöngykagylót tartott. - A kapitány ivott egy kortyot. - Szervusz, Bondy úr. Bizony, tökrészeg voltam, és így szóltam a gyíkhoz: Te ravaszdi, bizonyára azt akarod, hogy kinyissam neked a kagylót, igaz? Na, gyere ide, majd a késemmel felnyitom. De nem mozdult, még mindig nem mert közelebb jönni. Erre én újra elkezdtem a hajladozást, mintha csak egy szégyenlős kislány lennék. Így aztán lassan hozzám döcögött, én meg óvatosan kinyújtottam a kezem, és elvettem a praclijából a kagylót. Persze mindketten féltünk, gondolhatod, Bondy úr; de én be voltam rúgva, az már igaz. Így hát elővettem a késemet, és felnyitottam a kagylót; kitapogattam, hogy nincs-e benne gyöngy, de nem volt, csak az az undorító, nyálkás puhatestű, amely a kagylóhéjban lakik. No - mondom neki -, tsz-tsz-tsz, fald fel, ha akarod. És odahajítottam a kinyitott kagylót. Láttad volna, milyen élvezettel szürcsölte ki. Ez a kagyló különleges *titbit* lehet a gyíkok számára, vagy hogy is mondják?

- Ínyencfalat.

- Az, ínyencfalat. De ezek a szegény dögök képtelenek a gyenge ujjaikkal a kemény kagylóhéjat felnyitni. Bizony, keserves dolog ez. - A kapitány ivott egy kortyot. - Tudod, aztán gondolkoztam a dolgon. Múltkor, mikor a gyíkok látták, hogy a szingalézek levágják a kagylókat, bizonyára azt mondogatták: Aha, ezek is megeszik azt - és látni akarták, hogy a szingalézek hogyan nyitják ki a kagylókat. Egy ilyen szingaléz lenn a vízben nagyon hasonlít a gyíkhoz, de a gyík okosabb, mint a szingaléz vagy a batak, mert tanulni akar. Mert a batak nem tanul mást, mint gazságokat - tette hozzá J. van Toch kapitány felháborodva.

- Mikor én a parton tsz-tsz-tsz hangot hallattam, és úgy forgolódtam, mint egy gyík, bizonyára azt hitték, hogy én is egy nagy szalamandra vagyok. Ezért nem féltek úgy tőlem, és odajöttek hozzám, hogy a kagylót kinyissam nekik. Ilyen okos és jóhiszemű állatok ezek. - Van Toch kapitány elvörösödött. - Amikor jobban megismerkedtem velük, Bondy úr, meztelenre vetkőztem, hogy még jobban hasonlítsak hozzájuk, hogy olyan csupasz legyek, mint ők, de ők csodálkoztak a szőrös mellemen és még egyebeken. - A kapitány végigsimította zsebkendőjével napbarnította nyakát. - De nem tudom, hogy nem untatom-e önt, Bondy úr?

G. H. Bondy el volt ragadtatva.

- Nem, nem, beszéljen csak tovább, kapitány.

- Azt lehet. Mikor az első gyík kiszopogatta a kagylót, a többi figyelmesen nézte, aztán ők is kimásztak a partra. Némelyiknek kagyló volt a praclijában... nagyon különös, fiacskám, hogyan tudhatták a kis gyermekkezükkel, amelyről még a hüvelykujj is hiányzik, a kagylókat a sziklákról letépni. Egy darabig szégyenkeztek, azután hagyták, hogy a kagylókat kivegyem a kezükből. Hát igaz, nem volt mind gyöngykagyló, sok szemét is volt közötte, üres osztriga-

héjak meg hasonlók, de azokat a vízbe dobtam, és megmondtam nekik: Ilyet ne hozzatok, gyerekek, ez nem ér semmit, ezeket nem nyitom fel a késemmel. De a gyöngykagylókat felnyitottam, megtapogattam, hogy van-e bennük gyöngy, aztán odaadtam őket a gyíkoknak, hadd nyalakodjanak. Ekkor már több száz *lizard* ült körülöttem, és nézte, hogyan nyitom ki a kagylókat. Néhányan meg is próbálták a kagylót felnyitni egy másik üres kagylóval, amelyet a földről szedtek fel. És ezt igen különösnek találtam, elvégre egy állat sem tud szerszámokkal bánni, ez így van, az állat az csak Isten oktalan teremtménye. Igaz, hogy Buitenzorgban láttam egy majmot, amelyik késsel kinyitott egy konzervdobozt, de a majom már nem igazi állat, uram. Mondom, nagyon különösnek tűnt fel nekem a dolog. - A kapitány ivott egy kortyot. - Ezen az éjszakán a *schellekben* tizennyolc gyöngyöt találtam. Voltak köztük kisebbek, nagyobbak és három akkora is, mint egy-egy cseresznyemag, Bondy úr. Mint egy cseresznyemag. - Van Toch kapitány komolyan bólintott. - Amikor reggel visszatértem a hajóra, azt mondtam magamnak: *Captain* van Toch, ezt bizonyára csak álmodtad, be voltál rúgva, uram, és így tovább, de mit számít mindez, a tizennyolc gyöngy ott volt a zsebemben. Úgy bizony.

- Ez a legkülönb eset - lelkendezett Bondy úr -, amit valaha is hallottam.

- No látod, fiú - mondta a kapitány boldogan. - Napközben mindenféle járt az eszemben. A gyíkokat megszelídítem. Igen, megszelídítem és betanítom, és majd szállítják nekem a *pearl-shelleket.*[27] A Devil Bayben bizonyára rengeteg van. Este újra kimentem, de valamivel korábban. Naplemente után a gyíkok kidugják a szájukat a vízből, itt egy, ott egy, míg csak az egész öböl tele nem lesz velük. Tehát ülök a parton, és így teszek: tsz-tsz-tsz. Hirtelen meglátok egy cápát, csak az uszonya látszott ki a vízből. Aztán egy csobbanás, és egy gyíknak vége. Tizenkét cápát számoltam össze, a dögök naplemente után a Devil Bay felé húztak. Uram, ezek a bestiák egyetlen este több mint *húsz gyíkomat* falták fel - robbant ki a kapitány, és vadul kifújta az orrát. - Igen, több mint húszat. Világos, hogy egy ilyen meztelen gyík a gyenge praclijával nem tud védekezni ellenük. Üvölteni szerettem volna, mikor ezt láttam. Ezt neked is látnod kellett volna, fiacskám...

A kapitány elgondolkozott.

- Én ugyanis nagyon szeretem az állatokat - mondotta végül, és égszínkék szemét G. H. Bondyra emelte. - Nem tudom, maga hogy van velük, Captain Bondy...

Bondy úr egyetértése jeléül bólintott.

- Akkor jó - örvendezett van Toch kapitány. - Kedvesek és okosak ezek a tapaboyok; ha az ember mond nekik valamit, úgy hallgatják, mint a kutya a gazdáját. De leginkább a gyermekkacsóik... tudod, fiú, én már öregember vagyok, és nincs családom... igen, az öregemberek nagyon magányosak - morogta a kapitány, nehezen leplezve megindultságát. - Nagyon kedvesek ezek a gyíkok, ami igaz, az igaz. Csak a cápák ne falnák fel őket. Amikor köveket dobáltam feléjük, mármint a *sharkok* felé, *ők is elkezdtek dobálni,* a tapaboyok. Nem hinnéd el, Bondy úr. Persze nem dobtak messzire, mert rövid a karjuk. De, ember, ez mégiscsak különös. Ha ilyen ügyesek vagytok, legények - mondtam nekik -, akkor próbáljátok meg a késemmel felnyitni a kagylókat. Letettem a kést a földre. Egy darabig húzódoztak, de azután az egyik megpróbálta a kés hegyét a két kagylóhéj közé dugni. Meg kell feszíteni - mondom neki -, *see*? Így forgasd meg a kést, és már kész is van. A legényke addig próbálgatta, míg végül a kagyló felpattant. Látod - mondom neki -, nem is olyan nehéz. Ha egy pogány batak vagy szingaléz megcsinálja, miért ne csinálná meg egy tapaboy? Csak nem mondhatom meg a

[27] Gyöngykagylókat.

gyíkoknak, uram, hogy milyen *kolosszális marvel*[28] egy állattól, ha ilyesmit véghezvisz. De most megvallhatom, hogy akkor én... én... egészen *thunderstruck* voltam.

- Villámsújtott - segítette ki Bondy úr.

- Igen, *all right*, mint akit villám sújtott. Az ügy nem hagyott nyugodni, úgyhogy a hajómmal még egy napig ott horgonyoztam. És este újra a Devil Baybe mentem, és végig kellett néznem, ahogy a *sharkok* felfalják a gyíkjaimat. Azon az éjszakán megesküdtem, hogy ezt nem tűröm tovább. Nekik is a becsületszavamat adtam, Bondy úr. *Tapaboyok, Captain J. van Toch ezek alatt a ronda csillagok alatt megígéri nektek, hogy segít rajtatok.*

[28] Csoda.

4
Van Toch kapitány üzleti vállalkozása

Mikor van Toch kapitány ezt elbeszélte, az izgalomtól és megindultságtól égnek állott a haja.

- Igen, uram, megesküdtem, és ettől kezdve nem volt egy nyugodt percem sem. Padangban kivettem a szabadságomat, és százötvenhét gyöngyöt küldtem Amszterdamba a zsidóknak, mindazt, amit az én állatkáim odahoztak nekem. Aztán találtam egy embert, egy dajakot, egy *shark killert,* aki a cápákat egyetlen késsel öli meg a vízben. Szörnyű tolvaj és gyilkos volt ez a dajak. Vele együtt utaztam vissza egy kis gőzösön Tana Masára: Most pedig, ember, a késeddel megölöd a cápákat. Azt akartam, hogy irtsa ki a cápákat, hogy a gyíkjaim békében maradhassanak. Pogány egy gyilkos volt az a dajak, egy cseppet sem félt a tapaboyoktól. Ördög vagy nem ördög, az neki teljesen mindegy volt. Közben én elvégeztem az *observations*-eket és *experiments*-eket[29] a *lizardokon... halt*, van egy hajónaplóm, amelybe minden napot beírtam. - A kapitány egy terjedelmes könyvet húzott elő a kabátzsebéből, és lapozgatni kezdett benne.

- Hányadika is van ma? Igen, június huszonötödike. Vegyük például június huszonötödikét, egy évvel ezelőtt. A dajak megölt egy cápát. A *lizardok* hihetetlenül érdeklődtek a cápa iránt. Toby egy kisebb, de különösen értelmes gyík volt - magyarázta a kapitány. - Tudod, különböző neveket kellett adnom nekik, azért, hogy könyvet vezethessek róluk - tehát ez a Toby beledugta ujját a kés által vágott sebbe. Este *száraz* ágakat gyűjtöttek a tűzhöz... Ez semmi - morogta aztán. - Mindjárt találok egy érdekesebb napot. Itt van például június huszadika. A *lizardok* tovább építették a... hogy is mondják azt, hogy *jetty*?

- Gát, nem?

- Igen, gát. Tehát tovább építették a gátat a Devil Bay északnyugati oldalán. - Ember - magyarázta a kapitány -, ez egy csodálatos építmény volt. Kész *breakwater.*

- Hullámtörő?

- Igen. Erre az oldalra rakták le a tojásaikat, és itt nyugodt vízre volt szükségük, érted? Ők *maguk* eszeltek ki, hogy ott egy gátat építenek, de mondhatom neked, hogy egy amszterdami hivatalnok vagy mérnök sem tudott volna különb terveket készíteni. Nagyon ügyes munka volt, csak a víz elsodorta az egészet. A víz alatt mély lyukakat vájtak a partba, és nappal azokban tartózkodtak. Szörnyen okos állatok, uram, olyanok, akár a... *beavers.*

- Hódok?

- Igen, azok a nagy egerek, amelyek a folyókban gátakat építenek. Már egy *egész sereg* kisebb-nagyobb gátat építettek a Devil Bayben, olyan szép, egyenes gátakat, hogy az egész olyan, mint egy víz alatti város. Végül egy nagy, az egész Ördög-öblöt elzáró gátat akartak építeni. Hát így. Már megtanulták, hogyan kell emelővel köveket görgetni - olvasta tovább. - Albertnek (ez egy tapaboy) két ujja összemorzsolódott. Huszonegyedike: *A dajak megette Albertet!* De utána kutyául érezte magát. Tizenöt csepp ópiumot adtam be neki. Megígérte, hogy többé nem tesz ilyet. Egész nap esett az eső... Június harminc. A *lizardok* elkészültek a gáttal. Toby nem akar dolgozni. És milyen ravasz volt, barátom - jelentette ki a kapitány őszinte csodálattal. - A ravaszok sohasem akarnak dolgozni. Mindig bolondozott ez a Toby. Hiába, még a gyíkok között is nagy különbségek vannak. Július három: Sergeant kapott tőlem

---

[29] Megfigyeléseket és kísérleteket.

egy kést... Nagy, erős gyík volt ez a Sergeant. És nagyon ügyes, uram... Július hét: Sergeant a késével megölt egy *cuttle fisht.* Ez az a hal, amelyik azt a barna disznóságot csinálja, tudod?

- Tintahal?

- Igen, az lesz az... Július húsz: Sergeant megölt egy nagy *jelly-fisht.* Ez olyan kocsonyás dög, éget, mint a csalán. Utálatos állat... És most figyelj ide, Bondy úr. JÚLIUS TIZENHÁROM. Ezt aláhúztam. *Sergeant a késével megölt egy kis cápát.* Hetven font súlyú volt. Hát itt van - jelentette ki J. van Toch kapitány ünnepélyesen. - Itt írtam le szóról szóra. Nagy nap volt az, fiacskám, az a július tizenharmadika. - A kapitány becsukta a naplót. - Nem szégyellem bevallani, Bondy úr, de én akkor térdre estem a Devil Bay partján, és örömömben elbőgtem magam. Ekkor már tudtam, hogy az én tapáim nem adják meg magukat. Sergeant jutalmul egy szép, új szigonyt kapott tőlem: Ha cápára akarsz vadászni, a szigony a legjobb szerszám - mondtam neki -, *be a man*,[30] Sergeant, mutasd meg a tapaboyoknak, hogy ti is tudtok védekezni. Ember - kiáltott fel a kapitány, majd felugrott, és lelkesedve az asztalra csapott -, tudod-e, hogy három nappal később egy óriási cápa teteme bukkant fel a vízből, *full of gashes*, hogy is mondják?

- Telve sebekkel.

- Igen, csupa lyuk volt a szigonytól. - A kapitány nagyokat hörpölt a sörből. - Hát így van ez, Bondy úr. Ekkor amolyan szerződésfélét kötöttem a tapaboyokkal, ugyanis szavamat adtam rá, hogy ha nekem gyöngykagylókat hoznak, *harpoonokat meg knivesokat*[31] kapnak tőlem, hogy tudjanak védekezni, *see*? Ez becsületes *business,* uram. Mert az ember az állatokkal szemben is legyen becsületes. És még fát is adtam nekik, meg két vas *wheelbarrow-t.*

- Taligát?

- Igen, taligát. Hogy a köveket a gáthoz szállíthassák. Szegénykéknek addig mindent a gyenge praclijukkal kellett cipelniök, tudod? Egy egész sereg holmit kaptak tőlem. Mert én nem akartam becsapni őket, nem bizony. Várj, fiú, mutatok valamit. - Van Toch kapitány egyik kezével emelt egyet a hasán, a másikkal pedig egy vászonzacskót halászott ki a nadrágzsebéből.

- Hát itt van - mondta, és a zacskó tartalmát az asztalra öntötte. Vagy ezer gyöngyszem lehetett benne, mindenféle nagyságú: aprók, mint a kendermag, közepesek, borsó nagyságúak és néhány akkora, mint egy-egy cseresznye; tökéletes csepp alakú gyöngyök, barokkosan tagolt felületű gyöngyszemek, ezüstöskékek, testszínűek, sárgásak, fekete vagy rózsás árnyalatúak. G. H. Bondy elámult, s önfeledten turkálni kezdett a gyöngyök között, pergette őket az ujjaival, befedte a tenyerével.

- Gyönyörű - suttogta elbűvölve -, kapitány, ez olyan, mint egy álom.

- Igen - mondta a kapitány hidegvérrel. - Nagyon csinos. És az alatt az egy év alatt, míg ott voltam, körülbelül harminc cápát öltek meg. Itt van, felírtam mindent - mondotta a naplóra bökve. - Jó sok kést adtam nekik, és még öt szigonyt is. A kések két amerikai dollároma kerültek, *apiece,* vagyis darabonként. Nagyon jó kések, olyan acélból készültek, amit nem fog a *rust.*

- Rozsda.

---

[30] Légy férfi.

[31] Szigonyokat meg késeket.

- Igen. Mert ezek víz alatti kések, tengeri használatra, és a batakok is egy rakás pénzt csikartak ki belőlem.

- Miféle batakok?

- A szigeten élő bennszülöttek. Azok ugyanis azt hiszik, hogy a tapaboyok ördögök, és szörnyen félnek tőlük. És amikor látták, hogy én az ördögökkel beszélek, egyszerűen meg akartak ölni. Éjszakákon keresztül harangoztak, hogy az ördögöt elkergessék. Szörnyű lármát csaptak, s reggel aztán azt követelték, hogy fizessem meg a harangozást. Mármint a munkát, amit erre fordítottak, tudod? De hát mit tehet az ember? Ezek a batakok született tolvajok. Hanem a tapaboyokkal, ezekkel a gyíkokkal becsületes üzletet lehet kötni. Velük igen. Nagyon jó üzletet, Bondy úr.

G. H. Bondy úgy érezte magát, mint aki álmodik.

- Gyöngyöket vegyünk tőlük?

- Igen. Csakhogy az Ördög-öbölben már nincsenek gyöngyök, a többi szigeten meg nincsenek tapaboyok. Ez itt a bökkenő, fiacskám. - Van Toch kapitány győzelmének tudatában felfújta a képét. - S éppen ez az a nagy üzlet, amit kiagyaltam, fiú - mondotta, kövér ujjával a levegőbe bökve. - Mióta foglalkozom a gyíkokkal, hihetetlenül sokat fejlődtek! Most már meg tudják védeni magukat, *you see*? És egyre többen lesznek! Érti, Bondy uram? Hát nem lenne ez csodálatos vállalkozás?

- Még mindig nem látom - mondta G. H. Bondy bizonytalanul -, ... hogyan képzeli a dolgot, kapitány?

- A tapaboyokat a többi szigetre kell vinni - bökte ki végre a kapitány. - Megfigyeltem, hogy a gyíkok maguktól nem juthatnak át a hullámzó, mély tengeren. Képesek ugyan arra, hogy egy darabig ússzanak, majd a fenéken botlogjanak, de a nagy mélységben a nyomás túl nagy, ők pedig puhák, érted? Ha nekem egy hajóm lenne, és benne egy tank - tudod, olyan víztartály -, akkor oda vihetnem őket, ahova akarom, *see*? A megfelelő helyen aztán gyöngyöket keresnének, és én szállítanék nekik késeket, szigonyokat meg mindenfélét, amire szükségük van. Az Ördög-öbölben már annyira elszaporodtak a szerencsétlenek, hogy nincs mit falniok. Apró halakat esznek, molluscákat és vízifférgeket, de megeszik a burgonyát, kétszersültet meg a hasonló közönséges dolgokat is. Könnyű lenne őket szállítás közben a tartályokban élelmezni. Aztán a megfelelő helyen, lehetőleg ott, ahol kevés az ember, vízbe bocsátanám őket, és afféle gyíkfarmokat létesítenék. Azt akarom, hogy ezek az állatok maguk gondoskodjanak az eltartásukról. Nagyon kedvesek és okosak, Bondy úr. Várj csak, ha meglátod őket, azt fogod mondani: Hallo, *Captain,* valóban igen hasznos állataid vannak. Az emberek manapság bolondulnak a gyöngyökért, Bondy úr. Ez hát a nagy *business,* amit kieszeltem.

G. H. Bondy zavarban volt. - Végtelenül sajnálom, kapitány - kezdte habozva -, de én igazán nem tudom...

Van Toch kapitány égszínkék szeme könnyekkel telt meg. - Hát ez így nem jó, fiú, én valamennyi gyöngyöt mint *guaranty*![32] nálad hagyom, de én a hajót egyedül nem tudom megvenni. Tudok egy nagyon használható bárkát Rotterdamban... dízelmotorral...

- Miért nem ajánlotta fel ezt az üzletet valakinek Hollandiában?

A kapitány a fejét csóválta.

---

[32] Garanciát.

- Ismerem azokat az embereket, fiú. Azokkal nem beszélhetek erről. Én a hajón - folytatta elgondolkozva - mindenféle más dolgot is szállíthatnék, mindenféle árut, uram, amit a szigeteken eladhatok. Ezt is megtehetném. Nekem ott borzasztó sok ismerősöm van, Bondy úr. És amellett a hajón tartályok lehetnének a gyíkjaim számára.

- Erről már inkább lehetne szó - elmélkedett G. H. Bondy. - Nekünk ugyanis új piacokat *kell* találnunk az iparunk számára. Nemrég éppen erről beszéltem néhány emberrel. Vennék egy vagy két hajót, egyet Dél-Amerika számára, a másikat meg a keleti országoknak...

A kapitány felélénkült:

- Ezt csak helyeselhetem, Bondy úr. A hajók most szörnyen olcsók, egész kikötőrevalót összevásárolhatsz... - Van Toch kapitány hosszas magyarázatokba kezdett, hol és milyen áron áll éppen eladásra készen *vessel, boat és tank-steamer.*[33] G. H. Bondy nem is hallgatta, inkább az arcát figyelte. G. H. Bondy jó emberismerő volt. A kapitány gyíkjait egy pillanatig sem vette komolyan, de maga Vantoch megfontolásra érdemes személy. Mindenesetre becsületes, az biztos. És ismeri az ottani viszonyokat. Persze bolond, de átkozottul rokonszenves. G. H. Bondy szívében megrezdült a fantázia húrja: hajók telve gyönggyel és kávéval, hajók telve fűszerekkel és Arábia minden illatával. G. H. Bondyn az a különös, felemás érzés vett erőt, amely minden nagy és eredményes döntése előtt jelentkezni szokott; az az érzés, amely szavakba öntve így hangzanék: Nem tudom, miért, de valószínűleg megcsinálom. Időközben Captain van Toch hatalmas mancsával különböző, *awning-decks* és *quarter-decks*[34] hajókat rajzolt a levegőbe, meseszép hajókat, fiú...

- Tudja mit, Van Toch kapitány - mondta G. H. Bondy hirtelen -, jöjjön el ismét tizennégy nap múlva. Akkor majd újra beszélhetünk a hajó ügyéről.

Captain van Toch megértette, hogy mit jelent egy ilyen kijelentés. Örömében elvörösödött és kibökte:

- És a gyíkok... szabad lesz őket a hajómon szállítani?

- Hát persze. De kérem, egyelőre senkinek se említse a dolgot. Az emberek még azt gondolnák, hogy ön megbolondult... velem együtt.

- És itt hagyhatom a gyöngyöket?

- Ha akarja, azt is megteheti.

- Szeretnék két különlegesen szép gyöngyöt kiválasztani. El kell őket küldenem valakinek.

- Kinek?

- Két szerkesztőnek. A szentségit, várjunk csak...

- Mi a baj?

- A szentségit, hogy is hívják őket? - Van Toch kapitány elgondolkozva pislogott égszínkék szemével. - Micsoda tökfej vagyok! Elfelejtettem a két boy nevét.

---

[33] Hajó, bárka és tartálygőzös.

[34] Megemelt hátsófedélzetű gőzös.

5
J. van Toch kapitány és idomított gyíkjai

- Süllyedjek el itt helyben - szólt egy ember Marseille-ben -, ha ez nem Jensen.

Jensen, a svéd felpillantott.

- Várj - mondta -, és egy szót se szólj, míg meg nem találllak! - Kezét a homlokára tette: - Seagull, nem; Empress of India, nem; Pernambuco, nem. Megvan: Vancouver. Öt évvel ezelőtt a Vancouveren, Osaka-Line, Frisco. Dingle a neved, fickó, és ír vagy.

Az ember kivicsorította sárga fogát, és helyet foglalt.

- *Right,* Jensen. És mindenfajta snapszot megiszom, ami csak létezik. Honnan kerülsz ide?

- A Marseille-Saigon vonalat járom. És te?

- Szabadságon vagyok - hencegett Dingle. - Hazautazom megnézni, hány gyerekkel szaporodtam.

Jensen komolyan bólintott.

- Megint kitették a szűrödet? Részegség szolgálati idő alatt, vagy valami ehhez hasonló. Ember, ha te is az YMCÁ[35]-ba járnál, mint én...

Dingle rémülten meredt a svédre:

- Itt is van YMCA?

- De hiszen ma szombat van - morogta Jensen. - És hol dolgoztál?

- Egy *trampen*[36] - válaszolt Dingle kitérően. - A szigetek között, ott lenn.

- És ki volt a hajó kapitánya?

- Captain van Toch. Holland vagy valami hasonló.

Jensen, a svéd elgondolkodott.

- Van Toch kapitány. Évekkel ezelőtt utaztam vele, testvér. A hajó neve: Kandong Bandoeng, útvonala: az ördögtől a sátánig. Kövér, kopasz, és malájul káromkodik, hogy kiadósabb legyen. Jól emlékszem rá.

- Már akkor is olyan bolond volt?

A svéd megrázta a fejét.

- Az öreg Toch *all right,* én mondom neked.

- Már akkor is magával hurcolta a gyíkjait?

- Nem. - Jensen habozott egy pillanatig. - Hallottam erről valamit harangozni... Singapore-ban. Valami nagyszájú alak fecsegett róla.

Az ír egy kissé megsértődött.

- Ez nem üres fecsegés, Jensen. A hír a gyíkokról színtiszta igazság.

- Az is azt mondta, Singapore-ban - morogta a svéd. - És mégis kapott egyet a szájára - tette hozzá büszkén.

---

[35] Young Men's Christian Association - Keresztény Ifjak Egyesülete.

[36] Alkalmi teherhajó.

- Hát akkor hallgasd meg - védekezett Dingle -, hogy mi az igazság. Én csak tudom, pajtás. A saját szememmel láttam a bestiákat.

- Én is - morogta Jensen -, csaknem teljesen feketék, farokkal együtt egy méter hatvan hosszúk, és két lábon szaladgálnak. Jól tudom.

Dingle összerázkódott. - Visszataszító, csupa bibircsók szörnyetegek, semmi pénzért meg nem fognám őket! Biztosan mérgesek is!

- Ugyan miért? - dörmögte a svéd. - Én már szolgáltam egy hajón, ahol csak úgy hemzsegtek az emberek. Az alsó és a felső fedélzeten nem volt más, csak nőszemély, csupa nőszemély; táncoltak és kártyáztak. Én meg fűtő voltam, érted? Hát mondd meg nekem, te bőgőmajom, melyik szállítmány a mérgesebb?

Dingle köpött egyet.

- Ha kajmánok volnának, nem szólnék egy szót sem. Egy alkalommal már kígyókat is szállítottam egy állatsereglet számára Bandjermasinból: hogy azok milyen büdösek voltak, öregem! De ezek a gyíkok, Jensen, ezek egészen különös állatok. Nappal még hagyján, benn vannak a víztartályban, de éjjel egymás után másznak ki; tapp, tapp... tapp, tapp... az egész hajó tele van velük. A hátsó lábukra állnak, és megfordulnak az ember után... - Az ír keresztet vetett. - Így szólongatják az embert: tsz-tsz-tsz, mint a ringyók Honkongban. Isten bűnömül ne vegye, de azt hiszem, hogy ezekkel valami nincsen rendben. Ha nem lenne olyan nehéz helyet találni, egy óráig sem tartottam volna ki. Nem, Jensen, egy óráig sem.

- Aha - mondta Jensen -, tehát ezért mégy vissza a mamához, mi?

- Részben ezért. Szörnyű sokat kell vedelni, hogy az ember kibírja, és a kapitány erre nagyon kényes. Micsoda hajcihőt rendezett, mert állítólag belerúgtam az egyik dögbe. Na és, ha igen? És milyen szívesen tettem, ember, majd a gerince tört bele. Láttad volna, hogy az öreg mit művelt, egészen belekékült, torkon ragadott, és bizonyára bedob a tengerbe, ha Gregory nincs ott. Ismered?

A svéd bólintott.

- Ennek már ez elég, uram - mondta, és egy vödör vizet öntött a fejemre. Kokopóban aztán partra szálltam. - Dingle úr hosszú, lapos ívben köpött egyet. - Az öregnek többet jelentettek ezek a bestiák, mint az emberek. Tudod-e, hogy még beszélni is megtanította őket? Lelkemre mondom, óraszámra bezárkózott velük és beszélt, beszélt. Azt hiszem, cirkuszi célokra idomítja őket. De a legkülönösebb az volt, hogy utána a vízbe engedte a dögöket. Kikötött valami ostoba szigeten, megmérte a víz mélységét, aztán kinyitotta a hajó oldalát, ott, ahol a tartály van, és a bestiákat a vízbe engedte. Ember, ezek úgy ugráltak ki - tíz, húsz egymás után -, mint az idomított fókák. Este azután az öreg van Toch valami ládával partra szállt. Hogy mi van benne, azt senkinek sem volt szabad megtudnia. Utána mehettünk tovább. Hát így áll a dolog az öreg Tochhal, Jensen. Különös, nagyon különös. - Dingle úr szeme kimeredt. - Teremtő Isten, Jensen, én egészen odavoltam. Ittam és ittam, mint egy őrült, és amikor éjszaka az egész hajó tele volt topogással, pitizéssel és pisszegéssel, néha már azt gondoltam, ohó, fiam, ez a sok ivástól van. Egyszer már történt velem ehhez hasonló, tudod, még Friscóban, de akkor pókokat láttam mindenütt. De-lí-rium, mondták az orvosok a *sailorhospitalban.*[37] Így hát nem tudtam, hogy hányadán állok. De azután megkérdeztem Big Binget, hogy ő is látja-e, és ő azt mondta, igen. Állítólag a tulajdon szemével látta, amikor az egyik gyík lenyomta a

[37] Tengerészkórházban.

kilincset, és bement a kapitányhoz. Nem tudom, igaz-e, tudniillik Joe is szörnyen sokat ivott. Gondolod, Jensi, hogy Bingnek delíriuma volt?

Jensen vállat vont.

- Peters, a német meg azt mesélte, hogy egyszer a Manihiki-szigeteken, amikor a kapitánnyal a partra evezett, elbújt a sziklák mögé, hogy meglesse, mit csinál van Toch a ládákkal. Barátom, a gyíkok állítólag maguk nyitották fel őket feszítővassal. A feszítővasat az öreg adta nekik. És mit gondolsz, mi volt a ládákban? Kések, pajtás. Ilyen hosszú kések, szigonyok és hasonlók. Ember, én ugyan nem hiszek ennek a Petersnek, mivel szemüveget hord az orrán, de azért különös az egész. Nem gondolod?

Jens Jensen homlokerei kidagadtak.

- Vedd tudomásul - morogta -, hogy a te németed olyan dologba üti az orrát, amihez semmi köze sincs, megértetted? És én mondom neki, jobb ha nem teszi!

- No akkor írjad meg neki - gúnyolódott az ír -, a legbiztosabb cím a pokol, ott feltétlenül megkapja. És tudod, mi a legkülönösebb? Hogy az öreg Toch néha felkeresi a gyíkjait azokon a helyeken, ahová lerakta őket. Lelkemre mondom, Jensen. Este kiviteti magát a partra, és csak reggel kerül vissza. Mondd meg nekem, Jensen, hogy kihez jár oda látogatóba! És azt is mondd meg, mi van azokban a kis csomagokban, amelyeket Európába küld! Egy ekkorka csomag, és ezer fontra van biztosítva.

- Honnan tudod te mindezt? - kérdezte a svéd egyre sötétebb arccal.

- Tudom, amit tudok - felelte Dingle kitérően. - És tudod, honnan hordja az öreg Toch a gyíkokat? A Devil Bayből. Az Ördög-öbölből, Jensen. Van ott egy ismerősöm, ügynök, művelt ember, és ő azt mondta nekem, hogy ezek nem idomított gyíkok. Hát persze! Mesélje be az öreganyjának, hogy ezek csak állatok! Nehogy bedőlj nekik! - Dingle úr jelentőségteljesen hunyorított. - Így van ez, Jensen, és nem másként. Méghogy Captain van Toch *all right!*

- Mondd ezt még egyszer! - harsogta a hatalmas svéd fenyegetően.

- Ha az öreg Toch *all right* lenne, nem utaztatná az ördögöket... és nem rakná ki őket a szigetekre, mint a tetveket a bundába. Én mondom neked, Jensi, amíg vele dolgoztam, jó néhány ezret hurcolt széjjel. Ember, az öreg Toch eladta a lelkét, és azt is tudom, hogy az ördögök mit adtak érte cserébe. Rubint, gyöngyöt meg ehhez hasonlót. Gondolhatod, hogy nem ingyen csinálja.

Jens Jensen arca bíborvörösre gyulladt.

- És mi közöd hozzá? - ordította, és az asztalra csapott. - Törődj a magad átkozott dolgaival!

A kis Dingle ijedten ugrott fel.

- Kérlek - dadogta zavartan -, mi bajod van egyszeriben? Én csak azt mondtam, amit láttam. És ha úgy akarod, álmodtam az egészet. Ha akarod, azt mondom, hogy delírium volt az egész. Nem szabad haragudnod rám, Jensen. Tudod, egyszer már volt ez nekem Friscóban. Súlyos eset - mondták az orvosok a *sailor-hospitalban.* Ember, bizonyára csak álmodtam, hogy gyíkokat, ördögöket vagy tudom is én, mit láttam. A valóságban biztosan nem is volt ott semmi.

- De igen, Pat - mondta a svéd sötéten -, én magam is láttam.

- De nem, Jensen - bizonygatta Dingle -, neked is delíriumod volt. Az öreg Toch *all right,* de azért nem kellene neki az ördögökkel összevissza utazni a világban. Tudod mit, ha hazaérek, misét mondatok a lelki üdvéért. Süllyedjek el itt helyben, ha nem teszem meg.

- A mi vallásunkban ilyen nincsen - dörmögte Jensen komoran. - Mit gondolsz, Pat, használ az valamit, ha valakiért misét mondatnak?

- De még mennyire, ember - nyugtatta meg az ír. - Hallottam otthon eseteket, amikor segített, még a legnehezebb ügyekben is. Általában ördögök és hasonlók ellen, érted?

- Akkor én is mondatok egy katolikus misét - határozta el magát Jensen -, egy misét Captain van Tochért. De itt, Marseille-ben. Gondolom, valamelyik nagy templomban, ott olcsóbban adják, gyári áron.

- Lehetséges, de az ír mise jobb. Ember, nálunk odahaza vannak ördögűző papok, akik varázsolni is tudnak, akárcsak a fakírok vagy a pogányok.

- Nézd, Pat - mondta Jensen -, én adnék neked tizenkét frankot arra a misére. De te egy senkiházi vagy, testvér, és elinnád a pénzt.

- Jensi, ilyen bűnt sohasem vennék magamra. Hanem várj, hogy megbízzál bennem, adok neked nyugtát a tizenkét frankról. Akarod?

- Így már igen - vélte a rendszerető svéd. Dingle úr kért egy darab papirost meg egy ceruzát, és elterpeszkedett az asztal mellett. - Tehát mit írjak?

Jens Jensen Dingle vállán át a papírra nézett.

- Írd felülre, hogy ez egy elismervény.

Dingle úr, miután nyelvével megnyálazta a ceruzát, a következőket írta:

Elismervény
melyel el ismerem
hogyén Jen Jensentől
egy misére van Toch
kapitány Celkéért tizen
2 frankot felvetem.
Pat Dingle

- Jó lesz így? - kérdezte Dingle úr bizonytalanul. - És kinél legyen a nyugta?

- Hát nálad, te ökör - mondotta a svéd magától értetődően -, ez azért van, hogy az ember el ne felejtse, hogy a pénzt milyen célra kapta.

A tizenkét frankot Dingle úr Le Havre-ban elitta, azonkívül Írország helyett Djiboutiba utazott; röviden: a mise elmaradt, és így a dolgok természetes folyásába semmiféle magasabb hatalom nem avatkozott bele.

6
Jacht a lagúnán

Mr. Abe Loeb belehunyorgott a lenyugvó napba. Szerette volna valamilyen módon kifejezni, hogy milyen szép ez, de az imádott Li, alias Miss Lily Valley, valódi nevén Lilian Nowak, röviden az aranyhajú Li, White Lily, a hosszú lábú Lilian, és ahány néven még tizenhét éves korára elnevezték, bolyhos fürdőköpenyébe burkolódzva szunnyadt a meleg homokon, összegombolyodva, mint egy alvó kutya. Ezért Abe egy szót sem szólt a világ szépségéről, csak sóhajtozott, és meztelen lábujjait mozgatta, mert úgy érezte, hogy homokszemek szorultak közéjük. Künn a gyöngyházszínű tengeren egy jacht lebeg, a neve Gloria Pickford; Abe ezt a jachtot Loeb papától kapta jutalmul, sikeres egyetemi vizsgájáért. Loeb papa nagyszerű fiú, Yesse Loeb, filmmágnás és így tovább. Abe, hívd meg néhány barátodat vagy barátnődet, és eredj, láss világot - mondta az öregúr. Yesse papa valóban nagyszerű fiú. A Gloria Pickford tehát most ott lebeg a gyöngyszínű vízen, és itt a meleg homokon alszik az imádott Li. Abe nagyot sóhajtott boldogságában. Úgy alszik, szegényke, mint egy kisgyermek. Abe végtelen vágyat érzett, hogy valamilyen módon megvédje Lit. Tulajdonképpen el kellene vennem feleségül - gondolta magában a fiatal Loeb úr, és fájó szorongást érzett a szíve táján, amelyben a szilárd elhatározás aggodalommal keveredett. Loeb mama bizonyára nem egyezik bele, és Loeb papa összecsapja a kezét: Bolond vagy, fiam. A szülei egyszerűen nem képesek ezt megérteni, ennyi az egész. És Mr. Abe gyengéd sóhaj kíséretében fedte be a fürdőköpeny sarkával imádott Lijének hófehér bokáját. Milyen buta dolog - gondolta zavartan -, hogy olyan szőrös a lábszáram!

Istenem, milyen szép itt, milyen gyönyörű! Kár, hogy Li nem látja. Mr. Abe szemügyre vette a leány csípőjének szép vonalát, és valami bizonytalan összefüggésben a művészetre gondolt. Li, az imádott, ugyanis művész. Filmművész. Játszani ugyan még nem játszott, de szilárdan elhatározta, hogy minden idők legnagyobb filmszínésznője lesz, és amit Li elhatároz, azt véghez is viszi. Ez az éppen, amit Loeb mama képtelen megérteni; a művész, az egyszerűen művész, és nem lehet olyan, mint a többi lány. De különben is, a többi lány sem jobb, mondta ki Mr. Abe az ítéletet; például ez a Judy a jachton, egy ilyen gazdag lány - tudom, hogy Fred bejárogat a kabinjába. *Minden* éjjel, kérem, ezzel szemben én és Li... Röviden, Li nem *olyan.* Nem irigylem Baseball Fredtől - mondotta magában Abe nagylelkűen -, hiszen a barátom még az egyetemről; de minden éjjel - ezt egy *ilyen* gazdag lánynak mégsem szabadna tennie. Úgy gondolom, egy lánynak, aki olyan családból származik, mint Judy. És Judy még csak nem is művész. (Vajon miről sustorognak időnként ezek a lányok, jutott eszébe, és hogy ragyog ilyenkor a szemük, és hogy kuncognak. *Én* és Fred *ilyen* dolgokról sohasem beszélünk.) (Linek nem szabadna olyan sok cocktailt innia, ilyenkor aztán nem tudja, mit beszél. Mint például ma délután, az teljesen felesleges volt.) (Mármint amikor Judyval azon vitatkoztak, kinek van szebb lába. Természetesen Linek. Én tudom.) (Frednek sem kellett volna felvetnie azt az ostoba ötletet, hogy rendezzünk lábszépségversenyt. Ezt meg lehet csinálni valahol Palm Beachben, de nem egy társaságban. A lányoknak sem kellett volna a szoknyájukat *olyan magasra* emelniük. Már nem *csak* a lábukat mutogatták. Legalábbis Linek nem kellett volna. Különösen Fred előtt! És egy olyan gazdag lánynak, mint Judy, szintén nem kellett volna.) (Nekem sem kellett volna a kapitányt döntőbírónak felkérnem. Ezt nagyon bután csináltam. Milyen vörös lett a kapitány, rángatta a bajuszát, „bocsássanak meg, uraim” - és bevágta az ajtót. Kínos ügy volt. Roppant kínos. Egy kapitány ne legyen *ilyen* goromba. Különben is ez az *én* jachtom, nem igaz?) (Igaz, a kapitánynak nincsen kedvese, hogy jön hát ez a szegény fickó hozzá, hogy ilyen látványban legyen része. Úgy gondolom, mivel egyedül kell élnie.)

(És miért sírt Li, mikor Fred kijelentette, hogy Judynak csinosabb a lába? Li azt mondta, hogy Fred egy neveletlen alak, elrontotta számára az egész utat... szegény Li!) (És most a két lány nem beszél egymással. Amikor Freddel beszélni akartam, Judy úgy hívta magához, mint a kutyáját. Elvégre Fred mégiscsak a legjobb barátom. Persze, ha ő Judy szívszerelme, azt kell mondania, hogy Judynak van szebb lába. Mindenesetre nem kellett volna ezt olyan határozottan állítania. Ez nem volt tapintatos eljárás szegény Livel szemben. Linek igaza van, Fred egy beképzelt kamasz. Ostoba fajankó. Egyébként is másként képzeltem ezt az utazást. Az ördögnek tartoztam ezzel a Freddel!)

Mr. Abe észrevette, hogy már nem nézi mámorosan a gyöngyszínű tengert, hanem sötét, nagyon sötét arcot vág, és ujjai között homokot forgat. Nyomott és kedvetlen hangulat lett úrrá rajta. Loeb papa azt mondta: Igyekezz világot látni. Nos, láttunk már világot? Abe hosszan töprengett, hogy visszaemlékezzék az eddig látottakra, de nem tudott mást elképzelni, mint Judyt és az imádott Lit, amint a lábukat mutogatják, és Fredet, a széles vállú Fredet, ahogyan előttük guggol. Abe arca még jobban elsötétedett. Mi is a neve ennek a korall-szigetnek? Taraiva - mondotta a kapitány. Taraiva és Tahuara vagy Taraihatuara-ta-huara. Mi lesz, ha visszatérünk és azt mondom az öreg Yesse-nek: Dad, voltunk egy Taraihatuara-ta-huara nevű szigeten. (Csak legalább a kapitányt ne hívtam volna oda, mérgelődött Mr. Abe.) (Beszélnem kell Livel, hogy többé ilyen dolgot ne csináljon. Úristen, hogyan lehet az, hogy olyan nagyon szeretem ezt a lányt! Mihelyt felébred, beszélek vele. Megmondom neki, hogy összeházasodhatnánk.) Mr. Abe szeme megtelt könnyel. Úristen, mi ez, szerelem vagy fájdalom, vagy ez a határtalan fájdalom a szerelemhez tartozik?

Az imádott Li kékre festett szemhéja megremegett.

- Abe - hallatszott álomittasan -, tudod, mire gondolok? Ezen a szigeten egy cso-dá-la-tos filmet lehetne forgatni.

Mr. Abe puha homokot szórt szerencsétlen szőrös lábára.

- Kitűnő gondolat, drágám. És milyen filmet?

Az imádott Li felnyitotta nagy, kék szemét.

- Valahogy így... képzeld el, hogy én ezen a szigeten Robinson lennék. Női Robinson. Kolosszálisan új ötlet, nem?

- De igen - mondta Mr. Abe bizonytalanul -, és hogy kerülnél a szigetre?

- Nagyszerűen - válaszolta az édes hang. - Jachtunk egy nagy viharba kerülne, és valamennyien elsüllyednétek. Te, Judy, a kapitány, mindenki.

- Fred is? Fred ugyanis kitűnően úszik.

A sima homlok elborult.

- Akkor Fredet egy cápa falná fel. Ez remek részlet lenne - tapsolt az imádott Li. - Frednek őrült szép teste van ehhez, nem gondolod?

Mr. Abe mélyet sóhajtott.

- És aztán?

- Engem a hullámok eszméletlenül a partra sodornának. Pizsama lenne rajtam, a kék csíkos, az, amelyik tegnapelőtt olyan nagyon tetszett neked. - Gyengéd szemhéja alól olyan pillantást vetett a fiúra, amelyet példaképp taníthatnának a női csábítás iskolájában. - Tulajdonképpen színes filmnek kellene lennie, Abe. Mindenki azt mondja, hogy a kék szín csodálatosan illik a hajamhoz.

- És ki talál itt rád? - kérdezte Abe tárgyilagosan.

A kedves elgondolkozott.

- Senki. Hiszen akkor már nem lennék Robinson többé, ha emberek jönnének ide - sütötte ki meglepő logikával. - Ezért lenne olyan kolosszális szerep, Abe, mert végig egyedül játszanám. Képzeld el, Lily Valley a fő- és egyetlen szerepben.

- És mit tennél az egész film tartama alatt?

Li felkönyökölt.

- Ezt is kigondoltam már. Fürödnek, és énekelnék a sziklákon.

- Pizsamában?

- Anélkül - mondta a kedves. - Nem gondolod, hogy bomba sikerem lenne?

- De nem játszhatsz végig meztelenül egy egész filmet - morogta Abe tiltakozása jeléül.

- Miért ne? - csodálkozott ártatlanul a kedves. - Mi van abban?

Mr. Abe valami érthetetlent dünnyögött.

- Azután - folytatta Li -, várj csak, megvan! Egy gorilla elrabol. Tudod, egy olyan borzalmas, szőrös, fekete gorilla.

Mr. Abe elvörösödött, és igyekezett szerencsétlen lábát még jobban a homokba rejteni.

- Itt nem élnek gorillák - mondta nem túl mély meggyőződéssel.

- Dehogynem. Itt mindenféle állat akad. A dolgot művészi szempontból kell nézned. Abe, az arcbőrömhöz mesésen illene egy gorilla. Észrevetted, hogy Judy lába milyen szőrös?

- Nem - felelt Abe boldogtalanul.

- Szörnyű lába van - vélte a kedves, és ránézett a saját lábára. - És mikor ez a gorilla a karjaiban tartana, kilépne az őserdőből egy remek fiatal vadember, és legyőzné a gorillát.

- És hogy lenne felöltözve?

- Egy íj lenne a vállán - válaszolt a kedves habozás nélkül. - És koszorú a fején; a vadember elfogna, és a kannibálok táborába vinne.

- Itt nincsenek kannibálok - próbálta Abe a kis Tahuara szigetet megvédeni.

- De igen. Az emberevők fel akarnának áldozni a bálványuknak, miközben hawaii dalokat énekelnének. Tudod, olyanokat, mint a négerek a Paradicsom étteremben. De a fiatal emberevő belém szeretne - sóhajtotta a kedves rémülettől tágra nyílt szemmel. - Aztán még egy vadember szeretne belém, mondjuk, a kannibálok főnöke... aztán meg egy fehér...

- És honnan jönne az a fehér ember? - kérdezte a biztonság kedvéért Abe.

- A kannibálok foglya lenne. Tegyük fel, hogy egy híres tenorista, aki a vadak keze közé került. Azért, hogy a filmben énekelhessen.

- És hogyan lenne felöltözve?

A kedves a lábujjaira nézett.

- Úgy, mint az emberevők... minden nélkül.

Mr. Abe a fejét rázta.

- Drágám, ez nem megy. Minden híres tenorista szörnyen kövér.

- Kár - sopánkodott a kedves. - Akkor Fred játszhatná, a tenorista pedig csak énekelne. Tudod, szinkronizálva, mint a többi filmben.

- De Fredet felfalta egy cápa.

A kedves mérges lett.

- Nem szabad mindent olyan borzasztóan reálisan felfogni, Abe. Veled *egyáltalán* nem lehet művészetről beszélni. Aztán a főnök egészen befonna gyöngyfüzérekkel.

- És honnan venné őket?

- Itt *rengeteg* a gyöngy - állította Li. - És Fred féltékenységében a szikla tetejéről a hullámverésbe bokszolná. Fred alakja nagyszerű sziluettet adna, nem gondolod? Ugye remek ötlet? Mindketten a tengerbe esnének. - A kedves jókedvre derült. - Most jöhetne az a részlet a cápával. Judy megpukkadna, ha én Freddel egy filmben játszanék! De én a szép vadembert választanám. - Az aranyhajú Li felugrott. - Itt állnánk a parton... szemben a naplementével... teljesen meztelenül... és a kép lassan bezárulna... - Li levetette a fürdőköpenyt. - Megyek fürödni.

... nincsen rajtad fürdőruha - figyelmeztette Abe ijedten, és gyorsan a jacht felé nézett, hogy nem látja-e valaki; de az imádott Li már a lagúna homokján lépkedett.

...ruhában tulajdonképpen csinosabb - szólalt meg egy brutálisan hideg, kritikus hang a fiatalemberben. Abe megdöbbent szerelmének állhatatlanságán, valósággal bűnösnek érezte magát, de... well, ha Li ruhát és cipőt visel... well, valahogy csinosabb.

Talán azt akarod mondani, hogy decensebb - védekezett Abe a rideg hang ellen.

Well, az is igaz. De csinosabb is. Miért topog olyan különösen? Miért reng a hús a lábán? Miért ez meg az...

Hallgass - védekezett Abe felháborodva. - Li a legszebb lány, aki valaha is élt a földön. És nagyon szeretem...

...akkor is ha semmi sincs rajta? - kérdezte a hűvös, csipkelődő hang.

Abe elfordította szemét, és a lagúnában pihenő jacht felé nézett. Milyen szép, milyen pontos minden vonala! Kár, hogy Fred nincsen itt. Freddel elbeszélgethetnénk arról, hogy milyen szép ez a hajó.

Közben a kedves, térdig vízben állva, karját a lemenő nap felé tárva énekelt. Az ördögbe is, miért nem megy már bele a vízbe - gondolta Abe ingerülten -, de mégiscsak bájos volt, amikor gombolyaggá összekuporodva, köpenyébe burkolódzva, csukott szemmel feküdt a homokban. Az imádott Li. És Abe visszafojtott lélegzettel csókolta meg a fürdőköpeny ujját. Igen, nagyon szereti. Annyira szereti, hogy már szinte fáj.

Hirtelen éles kiáltás hasított a lagúna csendjébe. Abe feltérdelt, hogy jobban lásson. Az imádott Li visítva, hadonászva, hanyatt-homlok rohan ki a partra, megbotlik... Abe felugrik, és eléje rohan.

- Mi történt, Li?

(Nézd, milyen furcsán szalad, figyelmeztette a hűvös, kritikus hang. Nagyon előredobálja a lábát. Túlságosan hadonászik a karjával. Egyáltalán *nem* csinos. És még kotkodácsol is hozzá, igen, kotkodácsol.)

- Mi történt, Li? - kiáltja Abe, és a segítségére siet.

- Abe, Abe - dadogja a kedves, és bumm!, nedvesen és hidegen máris rajta lóg. - Abe, ott valami állat van.

- Az semmi - vigasztalja Abe -, biztosan valami hal lehetett.

- De olyan borzalmas feje volt - vinnyog a kedves, és hideg orrát Abe mellére rejti.

Abe atyailag megveregeti a vállát, de Li nedves testén túlontúl hangosan csattan a tenyere.

- No, no - csitítgatja -, nézd, már nincs is ott.

Li a lagúna felé nézett.

- Borzalmas volt - sóhajtotta, és újra sikítozni kezdett.

- Ott... ott, látod?

A parthoz lassan egy fekete fej közeledett. Időnként kitátotta, majd becsukta a száját. Az imádott Li hisztériásan felsikoltott, és rémülten menekült ki a vízből.

Abe zavarban volt. Szaladjak Li után, hogy ne féljen? Vagy maradjak, hogy megmutassam, hogy nem félek? Természetesen az utóbbi mellett döntött, közelebb ment a tengerhez, bokáig belegázolt a vízbe, megállt, ökölbe szorította a kezét, s úgy nézett szembe az állattal. A fekete fej is megállt, különös módon ide-oda ingadozott, és ilyesféle hangot hallatott:

- Tsz-tsz-tsz.

Abe-nek kissé inába szállt a bátorsága, de nem merte mutatni.

- Mit akarsz? - kiáltotta harciasan a fej felé.

- Tsz-tsz-tsz - válaszolta a fej.

- Abe, Abe A-be - visít az imádott Li.

- Megyek már - kiáltja Abe, és lassan visszamegy (nehogy valaki még azt gondolja) a leányhoz. De még egyszer megáll, és szigorú arccal fordul a víz felé.

A parton, ott, ahol a tenger örök, de változó mintákat rajzol a homokba, valami sötét, kerek fejű állat áll a hátsó lábán, és testét ide-oda forgatja. Abe dobogó szívvel áll meg.

- Tsz-tsz-tsz - sziszegi az állat.

- Abe - nyöszörög a kedves, ájuláshoz közel.

Abe lépésről lépésre hátrál, anélkül, hogy az állatot szem elől tévesztené; az nem mozdul a helyéről, csak a fejét fordítja Abe után.

Abe végre szerelme mellett áll, aki arccal a földre borulva fekszik, és vinnyog félelmében.

- Ez valami... fóka - mondja Abe bizonytalanul. - Menjünk vissza a hajóra, Li. - De Li csak reszket.

- Egyáltalában nem veszélyes - bizonygatja Abe. Szeretne letérdelni Li mellé, de lovagiasan helyt kell állnia Li és az állat között. Ha nem lennék fürdőtrikóban - gondolja -, és legalább egy zsebkés lenne nálam, vagy ha találnék egy husángot...

Sötétedni kezdett. Az állat vagy harminclépésnyire közeledett, aztán megállt. Mögötte öt, hat, nyolc hasonló állat bukkant fel a tengerből, és bizonytalanul hajladozva közeledett a hely felé, ahol Abe az imádott Lit őrizte.

- Ne nézz oda, Li - suttogta Abe, de ez fölösleges volt, mert Li semmi pénzért meg nem fordult volna.

A tengerből újabb árnyak merültek föl, és nagy félkörben közeledtek feléjük. Lehetnek vagy hatvanan, vélte Abe. Az a világos folt az imádott Li fürdőköpenye. A köpeny, melyben még nemrég aludt. Az állatok már majdnem elérték a világos foltot, amely szélesen kiterítve feküdt a homokon.

Ekkor Abe valami magától értetődő értelmetlenséget követett el, hasonlóan Schiller lovagjához, aki hölgyének kesztyűjét hozta ki az oroszlánketrecből. Hiába minden, vannak magától értetődő értelmetlen dolgok, amelyeket a férfiak, míg a világ világ, mindig el fognak követni. Abe gondolkodás nélkül, emelt fővel és ökölbe szorított kézzel lépett az állatok közé, hogy az imádott Li fürdőköpenyét elhozza.

Az állatok kissé hátrább húzódtak, de nem menekültek el. Abe felvette a köpenyt, a karjára dobta, azután megállt, mint egy torreádor.

- A-be! - hangzott kétségbeesetten mögötte. Mr. Abe végtelen erőt és bátorságot érzett magában.

- No, mi az? - szólt az állatokhoz, és egy lépést tett feléjük. - Mit akartok tulajdonképpen?

- Tsz-tsz - cuppogott az egyik, és különös, kaffogó hangon kibökte -, naif!

- Naif! - ismétlődött a kaffogás. - Naif!

- A-be!

- Ne félj, Li! - kiáltotta vissza Abe.

- Li - hangzott most előtte. - Li! Li! Abe!

Abe azt hitte, álmodik.

- Mi az?

- Naif!

- Abe - vinnyogta az imádott Li. - Gyere ide!

- Mindjárt... Knife, ugye ezt gondoljátok? Nincsen késem. De nem bántlak benneteket. Mit akartok még?

- Tsz-tsz - cuppogott az állat, és feléje kacsázott.

Abe, karján a köpennyel elindult, de nem tért ki előle.

- Tsz-tsz! - mondta. - Mit akarsz? - Úgy látszott, mintha az állat elülső végtagját kézfogásra akarná nyújtani, de ez nem tetszett Abe-nek. - Mi az? - kérdezte kissé élesen.

- Naif - kaffogta az állat, és valamiféle vízcsepphez hasonló fehér dolgokat ejtett ki a praclijából. De nem vízcseppek voltak, mert továbbgurultak.

- Abe! - sivította Li. - Ne hagyj egyedül!

Mr. Abe már nem érzett semmiféle félelmet.

- Eredj az utamból! - szólt, és a köpennyel az állat felé csapott. Az állat gyorsan, de nehézkesen tért ki. Abe most becsülettel visszavonulhatott volna, de hadd lássa Li, hogy ő milyen bátor. Lehajolt a fehér valamikért, amelyek az állat praclijából kiestek. Három kis, kemény, sima, csillogó golyó volt. Minthogy már erősen alkonyodott, Mr. Abe közelebb emelte a szeméhez.

- A-be! - sikítozott az elhanyagolt Li. - Abe!

- Megyek már - kiáltotta Abe. - Li, van itt valami a számodra! Li, Li hozok neked valamit! - A fürdőköpenyt feje fölött lóbálva, Abe Loeb úgy ment végig a parton, mint egy ifjú isten.

Li összekuporodva ült, és reszketett.

- Abe - zokogta fogvacogva -, hogyan tudsz... hogy vagy képes...

Abe ünnepélyesen letérdelt melléje.

- Lily Valley, a tenger istenei, a tritonok eljöttek, hogy hódoljanak neked. Nekem jutott a kegy, hogy közöljem veled, mióta Vénusz kiemelkedett a habok közül, művész még olyan hatást nem tett rájuk, mint te. Csodálatuk bizonyítékául ezt küldik neked.

Abe kinyújtotta a kezét.

- Íme, itt van három igazgyöngy. Nézd csak!

- Ne fecsegj, Abe - fuvolázta az imádott Li.

- Komolyan mondom, Li. Nézz ide, valódi gyöngyök.

- Mutasd - nyafogta Li, és reszkető ujjakkal nyúlt a fehéren fénylő golyócskák után. - Abe - lehelte -, ezek valóban *gyöngyök*! A homokban találtad őket?

- De Li, drágám, gyöngyöket nem talál az ember a homokban!

- Dehogynem - bizonygatta Li. - És fénylenek, mint az arany. Látod, mondtam neked, hogy itt rengeteg gyöngy van!

- A gyöngyök kagylókban nőnek, a víz alatt - jelentette ki csaknem teljes bizonyossággal Abe. - Becsületszavamra, Li, ezeket a tritonok hozták. Ők láttak téged fürödni. Eredetileg személyesen akarták neked átadni őket, de minthogy te annyira féltél tőlük...

- De mikor olyan csúnyák - tört ki Liből. - Abe, ezek *csodálatos* gyöngyök. Én borzasztóan szeretem a gyöngyöket!

(Most igazán csinos - mondta a kritikus hang. - Ahogy itt térdel, gyöngyökkel a tenyerén, valóban csinos, ezt meg kell hagyni.)

- Abe, ezt *igazán* az... állatok hozták?

- Ezek nem állatok, kedves, ezek tengeri istenek, akiket tritonoknak neveznek.

A kedves egyáltalában nem csodálkozott.

- Ez igazán helyes tőlük, nem? Borzasztó kedvesek. Mit gondolsz, Abe, megköszönjem nekik?

- Már nem félsz tőlük?

A kedves összerázkódott.

- De igen. Abe, kérlek, menjünk innen!

- Akkor ide figyelj - mondta Abe. - El kell jutnunk a csónakhoz. Gyere velem, és ne félj.

- Csakhogy... ezek elállják az utunkat - dadogta Li. - Abe, nem mennél egyedül hozzájuk? De nem szabad, hogy itt hagyj!

- Majd viszlek - ajánlotta Abe hősies elhatározással.

- Az jó lesz - suttogta Li.

- De vedd fel a köpenyt - morogta Abe.

- Mindjárt! - Li kisasszony két kezével megigazította híres aranyhaját. - Nem vagyok *borzasztóan* kócos? Abe, nincs nálad véletlenül ajakrúzs?

Abe vállára tette a köpenyt.

- Gyere már, Li!

- Félek - rebegte a kedves. Mr. Abe a karjaiba vette. Li olyan könnyűnek képzelte magát, mint a pára. Az ördögbe is, nehezebb, mint gondoltad, öregem, igaz? - mondotta Abe-ben az a bizonyos hűvös és kritikus hang. - Mind a két kezed foglalt, ember, mi lesz, ha az állatok most megtámadnak?

- Nem tudnál futni? - indítványozta a kedves.

- De igen - lihegte Mr. Abe alig emelve a lábát. Rohamosan sötétedett. Abe a félkörben álló állatokhoz közeledett. - Gyorsan, Abe, fuss, fuss - suttogta Li. Az állatok különös mozdulatokkal hajbókolni kezdtek, és felső testükkel köröket írtak le.

- Fuss, fuss gyorsan - vinnyogta a drága, hisztériásan kapálódzva, miközben ezüstösre lakkozott körmeit Abe nyakába vájta.

- Az ördögbe is, Li, maradj nyugton - lihegte Abe.

- Naif - ugattak mellette. - Tsz-tsz, naif, Li, naif, Li.

Ekkor már kívül voltak a félkörön, és Abe érezte, hogy lába belesüpped a nedves homokba.

- Már leengedhetsz - sóhajtott fel a kedves, pontosan abban a pillanatban, amikor Abe keze és lába felmondta a szolgálatot.

Abe lihegett, és izzadó homlokát törölgette.

- Menj a csónakhoz, gyorsan, gyorsan - parancsolta az imádott Li.

A sötét árnyak félköre most Li felé fordult, és lépésről lépésre közeledett feléje.

- Tsz-tsz-tsz, naif, naif, Li.

De Li nem sikoltozott. Li nem igyekezett menekülni. Li karját az ég felé emelte, és a fürdőköpeny lecsúszott a válláról. A meztelen Li integetett az imbolygó árnyak felé, és csókot dobált nekik. Remegő ajkán megjelent valami, amit mindenki hódító mosolynak nevezett volna.

- Nagyon édesek vagytok - mondta reszkető hangon. És újra kinyújtotta liliomfehér karját az árnyak felé.

- Gyere, Li, segíts - morogta Abe kissé gorombán, mialatt a csónakot vízre tolta.

Az imádott Li felemelte fürdőköpenyét.

- Isten veletek, drágáim! - Hallani lehetett, amint az árnyak a vízben pacskolnak. - Gyorsan, Abe - sziszegte a kedves, mikor a csónakhoz gázolt. - Már megint itt vannak! - Mr. Abe Loeb kétségbeesetten erőlködött, hogy a csónakot elindítsa. Aztán Li kisasszony beszállt, és búcsúzóul integetett.

- Menj a másik oldalra, Abe, így nem láthatnak!

- Naif, tsz-tsz-tsz! A-be!

- Naif! Tsz! Naif!

- Tsz-tsz!

- Naif!

A csónak végre a vízen lebegett. Mr. Abe bemászott, és minden erejével nekifeküdt az evezőknek. Az egyik evező valami sima testbe ütközött.

Az imádott Li megkönnyebbülten sóhajtott fel.

- Ugye, borzasztóan kedvesek? No és nem volt *tökéletes* az alakításom?

Mr. Abe teljes erejével evezett a jacht felé.

- Vedd fel a köpenyt, Li - mondotta eléggé szárazon.

- Azt hiszem, *hallatlan* sikerem volt - konstatálta Li kisasszony. - És a gyöngyök, Abe! Mit gondolsz, mennyit érnek?

Mr. Abe egy pillanatra abbahagyta az evezést.

- Azt gondolom, hogy nem kellett volna *úgy* mutatkoznod, drágám.

Li kisasszony megsértődött.

- No és mi van abban? Látszik, hogy te nem vagy *művész.* Kérlek, evezz, fázom így köpenyben.

7
A jacht folytatja útját a lagúnán

Ezen az estén a Gloria Pickford fedélzetén nem voltak súrlódások, csak a tudományos nézetek csatáztak egymással. Fred (Abe lojális támogatásával) úgy vélekedett, hogy *bizonyosan* valami gyíkfajtáról van szó, míg a kapitány emlősállatnak vélte a „tritonokat". A tengerben nem élnek gyíkok, érvelt a kapitány hevesen, de az egyetemen nevelkedett fiatalurak nem fogadták el az ellenvetését. A gyíkok, mint olyanok, nagyobb szenzációt jelentettek. Az imádott Li megelégedett azzal, hogy tritonok voltak, hogy egyszerűen *elragadók* voltak, és ő *óriási* sikert aratott közöttük. És Li kék csíkos pizsamájában (amelyben Abe-nek *olyan nagyon* tetszett) csillogó szemmel ábrándozott a gyöngyökről és a tengeri istenekről. Judy természetesen meg volt győződve róla, hogy tréfa vagy humbug az egész, melyet Li és Abe együtt főztek ki, és ingerülten hunyorgatott Fred felé, hogy hagyja abba a vitát. Abe arra gondolt, hogy Li említést *tehetne* arról, hogy ő, Abe milyen hősiesen viselkedett, mikor a fürdőköpenyt elhozta a gyíkok közül; ezért háromszor is elmondta, milyen *vitézül* helytállott Li, mialatt ő, Abe a csónakot vízre tolta. Negyedszer is elkezdte a helyzet ecsetelését, de Fred és a kapitány nem figyeltek rá, szenvedélyesen vitatkoztak a gyík kontra emlősállat kérdésén. (Mintha olyan nagyon fontos lenne, hogy micsodák - gondolta Abe.) Végül is Judy nagyot ásított, és kijelentette, hogy aludni megy, miközben jelentőségteljes pillantást vetett Fredre. De Fred éppen arra emlékezett, hogy a vízözön előtt éltek ilyen komikus ősgyíkok, a fenébe, hogy is nevezték őket, diplosaurus, bigosaurus vagy hogy. Fred maga is látott ilyen komikus tudományos képet egy vastag könyvben, uram. Hatalmas könyv, uram, ismernie kellene.

- Abe - szólalt meg az imádott Li -, van egy *mesés* filmötletem.

- Halljuk.

- Valami hallatlanul újszerű. Tudod, a jacht elsüllyed, és csak én menekülnék ki a szigetre. És ott úgy élnék, mint Robinson.

- És mihez kezdene ott? - vetette közbe a kapitány szkeptikusan.

- Fürödnék meg ilyesmi - mondta a kedves egyszerűen. - És a tengeri tritonok belém szeretnének... és rengeteg gyöngyöt hoznának nekem. Tudod, egészen úgy, mint a valóságban. Lehetne talán kultúrfilmet is csinálni, nem gondolod? Olyasfélét, mint a Trader Horn.

- Linek igaza van - jelentette ki Fred váratlanul. - Csináljunk holnap filmet a gyíkokról.

- Mármint az emlősökről - javította ki a kapitány.

- Úgy gondoljátok, hogy rólam - szólt a kedves -, amint a tengeri tritonok között állok?

- De fürdőköpenyben - tette hozzá Abe gyorsan.

- A *fehér* fürdőruhámat fogom felvenni - mondta Li. - De Grete csinálja meg rendesen a frizurámat. Ma borzalmasan néztem ki.

- És ki csinálja a filmet?

- Abe. Hogy legalább valami hasznát lássuk. Judy meg világítson, ha már sötét lesz.

- És mi legyen Freddel?

- Frednek íj lesz a kezében, és koszorú a fején, és ha a tritonok el akarnának rabolni, megtámadja őket, jó?

- Köszönöm szépen - vigyorgott Fred -, de jobban szeretnék egy revolvert. És úgy gondolom, a kapitány is legyen jelen.

A kapitány harciasan pödört egyet a bajuszán.

- Ne legyen semmire se gondjuk, én majd mindent elintézek.

- Hogyan?

- Három ember a legénységből, uram. Jól felfegyverezve.

Az imádott Li el volt ragadtatva.

- Gondolja, kapitány, hogy ez *ilyen* veszélyes?

- Én nem gondolok semmit, gyermekem - morogta a kapitány. - De nekem megvannak Mr. Yesse Loebtől a megfelelő utasításaim, legalábbis ami Abe urat illeti.

A jelenlevő urak nagy szenvedéllyel vetették bele magukat a vállalkozás technikai részleteinek megbeszélésébe. Abe Lire hunyorított: Már aludnod kellene és így tovább. Li engedelmesen távozott.

- Tudod, Abe - mondotta a kabinjában -, azt hiszem, *mesés* film lesz!

- Bizonyára, kedves - helyeselt Abe, és meg akarta csókolni.

- Ma nem, Abe - védekezett a kedves -, meg kell értened, hogy *borzasztóan* koncentrálnom kell.

Li kisasszony az egész következő napot megerőltető koncentrálással töltötte; szegény Gretének, a komornának mindkét keze tele volt munkával. Jó néhány fürdő, illatokkal és sókkal telített fürdővízben, hajmosás szőkítő samponnal, masszázs, pedikűr, manikűr, ondolálás, fésülés, ruhavasalás, ruhapróba, alakítás, sminkelés, és ezenkívül is még egy sereg előkészület. Még magát Judyt is elragadta a hév, és segített az imádott Linek.

Vannak nehéz pillanatok, amikor a nők csodálatra méltóan lojálisak egymáshoz, ilyen például az öltözködés.

Mialatt Li kisasszony kabinjában lázas munka folyt, az urak önállósították magukat; az asztalra állított hamutartók és likőröspoharak segítségével stratégiai tervet dolgoztak ki, hogy ki hol áll majd, és mi lesz a feladata, arra az eshetőségre, ha valami történnék. Ennél a kérdésnél a kapitány presztízsét a parancsnoklással kapcsolatban többszöri sérelem érte. Délután a filmfelvevő gépet, egy kis géppuskát, egy élelmiszerekkel és fegyverekkel teli kosarat, gramofont és egyéb harci eszközöket szállítottak a lagúna partjára, és mindezt nagyszerűen álcázták pálmalevelekkel. A három fegyveres ember és parancsnokuk, a kapitány, még naplemente előtt elfoglalta a helyét. Utána egy hatalmas kosár került a partra, telve Lily Valley kisasszony használati tárgyaival. Aztán Fred és Judy csónakja is partot ért. Végre teljes trópusi pompájában nyugodni tért a nap.

Időközben Mr. Abe már tizedszer kopogtatott Li kisasszony kabinjának ajtaján.

- Drágám, már *igazán* legfőbb ideje.

- Mindjárt, mindjárt - válaszolt a kedves -, kérlek, ne légy ideges! Fel is kell *öltöznöm,* vagy nem?

Közben a kapitány áttekintette a terepet. Az öböl közepén hosszú, egyenes sáv húzódik, mely a hullámzó tengert elválasztja a lagúna csendes, mély vizétől. Mintha ott a víz alatt gát volna, vagy hullámtörő - gondolta a kapitány. Lehet, hogy homok- vagy korallzátony, de egészen olyan, mintha mesterségesen készült volna. Különös hely. Itt-ott fekete fejek bukkannak fel a víz sima felszínére, és a part felé húznak. A kapitány összeszorítja ajkát, és nyugtalanul tapogatja meg a pisztolyát. Jobb lett volna - gondolja magában -, ha a nők a fedélzeten

maradnak. Judy reszketni kezd, és görcsösen kapaszkodik Fredbe. Milyen erős - gondolja magában -, istenem, mennyire szeretem!

Végre az utolsó csónak is elhagyja a jachtot. Lily kisasszony ül benne fehér fürdőtrikóban és átlátszó dressing-gownban, amelyben nyilván mint szegény hajótörött akar partra sodródni; továbbá Miss Grete és Mr. Abe.

- Miért evezel olyan lassan, Abe - mondja szemrehányóan a kedves. Mr. Abe egy pillantást vet a part felé úszó fekete fejekre, és hallgat.

- Tsz-tsz.

- Tsz.

Mr. Abe kihúzza a csónakot a homokra, és segít a szeretett Linek és Grete kisasszonynak a kiszállásnál.

- Fuss gyorsan a készülékhez - suttogja a művésznő -, és ha azt mondom: most, kezdd el a forgatást.

- De már nem látni semmit - mondja Abe.

- Akkor Judynak világítania kell; Grete!

Mialatt Mr. Abe Loeb elfoglalja helyét a felvevőgépnél, a művésznő a haldokló hattyú pózában lefekszik a homokba, Grete meg festői redőkbe szedi a dressing-gownt.

- Úgy csináld, hogy a lábamból is látsszon egy darab - suttogja a hajótörött. - Kész? Akkor eredj innen! Abe, most!

Abe forgatni kezd.

- Judy, fényt! - De sötét marad. A tengerből imbolygó árnyak emelkednek ki, és közelednek Lihez. Grete befogja a száját, nehogy hangosan sikoltson.

- Li - kiáltja Mr. Abe -, Li, menekülj!

- Naif, tsz-tsz-tsz, Li, Li, Abe.

Valaki kinyitja revolvere závárját.

- Az ördögbe, nehogy lőjön valaki! - sziszegi a kapitány.

- Li! - kiáltja Abe, és abbahagyja a forgatást. - Judy, világosságot!

Li lassan, kényelmesen felemelkedik, és karját az ég felé tárja. A könnyű dressing-gown lehull a válláról. S most ott áll a hófehér Lily, kezét kecsesen feje fölé emelve, ahogy ezt általában a hajótöröttek tenni szokták, mikor ájulásukból magukhoz térnek. Mr. Abe őrült módon forgatni kezd.

- Ördög és pokol, Judy, világosságot! Világíts hát!

- Tsz-tsz-tsz.

- Naif.

- Naif.

- A-be!

A fekete árnyak ide-oda imbolyogva körülveszik a fehér Lit. Állj, állj, ez már nem tréfa. Li már nem emeli karját az ég felé, hanem ellök valamit magától, és visít.

- Abe, Abe, hozzám értek! - Ebben a pillanatban vakító fény villan fel. Abe sebesen forgatja a kurblit, Fred és a kapitány revolverrel a kezükben gyorsan Lihez futnak, Li a földön guggol, és reszket a félelemtől. Ugyanakkor az éles fényben látható, amint száz meg száz hosszú, sötét árnyék sietve a tengerbe süllyed. Egyidejűleg két hajósinas hálót vet az egyik menekülő árnyékra. Ezzel egy időben Grete elájul, és végigzuhan a homokon, mint egy zsák.

Ugyanakkor két-három lövés dördül el, nagy csapkodás támad a vízben, a két hajósinas rajta fekszik valamin, ami ide-oda vergődik alattuk... majd a világosság kialszik Judy kezében.

A kapitány felgyújtja zseblámpáját.

- Nem történt valami baja, gyermekem?

- Megfogta a lábamat - vinnyogja a kedves -, Fred, ez irtózatos volt!

Mr. Abe odasietett.

- Nagyszerűen ment, Li - örvendezett -, de Judynak korábban kellett volna fényt adnia!

- Nem akart meggyulladni - szipogott Judy -, igaz, Fred? Nem akart meggyulladni.

- Judy megijedt - mentegette Fred. - Becsületszavamra, nem szándékosan tette. Igaz, Judy?

Judy meg volt sértve, de közben a két hajósinas is odaérkezett. Hálójukban valami elevenet cipeltek, ami úgy ficánkolt, mint egy nagy hal.

- Itt van, kapitány. Méghozzá elevenen.

- A dög valami mérget fröcskölt rám. A kezem tele van hólyaggal, uram. Úgy éget, mint a pokol.

- Engem is megérintettek - sipította Li kisasszony. - Gyújts világosságot, Abe! Nézd meg, nincs-e rajtam hólyag!

- Nem, drágám, nincsen rajtad semmi - biztosította Abe, és majdnem megcsókolta a helyet Li térde felett, melyet a kedves olyan ijedten dörzsölt.

- És milyen hideg volt, brrr - panaszolta az imádott Li.

- Elvesztett egy gyöngyszemet, madame - szólt az egyik matróz, és átnyújtott Linek egy kis golyót, amit a homokból szedett fel.

- Egek ura, Abe - kiáltott fel Li -, megint gyöngyöket hoztak nekem! Gyerekek, gyertek gyöngyöt keresni! *Egy egész sereg* gyöngynek kell itt lenni, amit ezek a szerencsétlen kicsikék nekem hoztak! Elragadók, ugye, Fred? Itt is egy gyöngy!

- Itt is!

Hirtelen három zseblámpa fénykúpja vetődött a földre.

- Egy hatalmasat találtam.

- Az enyém - kiáltotta az imádott Li.

- Fred! - szólt Judy jéghideg hangon.

- Mindjárt - mondta Fred, aki térden csúszva keresgélt a homokon.

- Fred, én vissza akarok menni a hajóra!

- Majd valaki visszavisz - ajánlotta Fred nagy elfoglaltságában -, úristen, micsoda remek móka!

A három úr és Li kisasszony úgy mászkáltak a homokban, mint négy nagy szentjánosbogár.

- Itt is van három gyöngy - jelentette a kapitány.

- Mutassa, mutassa - sikított Li lelkesen, és térden csúszott a kapitány után. Ebben a pillanatban felvillant a magnéziumfény, és a felvevőkészülék berregni kezdett.

- Így, most rajta vagytok - jelentette ki Judy bosszúszomjasan. - Nagyszerű kép lesz az újságok számára. Egy *Amerikai Társaság Gyöngyöket Keres. A Gyíkok Gyöngyöket Dobálnak.*

Fred leült.

- Úristen, Judynak igaza van. Gyerekek, ezt újságba *kell* tenni!

Li melléült.

- Ez a Judy borzasztóan édes. Judy, csinálj még egy felvételt, de elölről!

- Ebben az esetben túl sokat veszítenél, drágám - vélte Judy.

- Gyerekek - mondta Abe -, inkább keressünk tovább. Hamarosan itt a dagály.

A sötét partszegélyen egy fekete árnyék imbolygott. Li felsikoltott...

- Nézd... ott... ott...

Három zseblámpa vetette fényét abba az irányba. De csak Grete volt az, aki a sötétben gyöngyöket keresett.

Li ölében tartotta a kapitány sapkáját, és benne huszonegy gyöngyszemet. Abe italt töltött, és Judy megindította a gramofont. Végtelen csillagos éjszaka volt, örök melódiát zúgott a tenger.

- Tehát mit írjunk címnek? - hangoskodott Fred.

Egy milwaukee-i iparmágnás leánya
őskori csúszómászókat filmez

Vízözön előtti Gyíkok Hódolnak
a Szépségnek és Ifjúságnak

- indítványozta költői lélekkel Abe.

A GLORIA PICKFORD NEVŰ
JACHT ISMERETLEN ÁLLATOKAT
FEDEZ FEL

- ajánlotta a kapitány. - Avagy:

A TAHUARA SZIGET TITKA!

- Ez csak alcím lehetne - vélte Fred -, a címnek többet kell mondania.

- Így valahogy:

BASEBALL FRED HARCA
A SZÖRNYETEGEKKEL

- szólt Judy indítványa. - Fred csodálatos volt, mikor megtámadta őket. Remélhetőleg jól mutat majd a filmen!

A kapitány a torkát köszörülte.

- Tulajdonképpen én voltam az, aki elsőnek indult ellenük, Judy kisasszony, de ne beszéljünk róla. Én úgy gondolom, hogy a cím tudományos jellegű legyen. Világos és... tudományos:

PRAELUVIÁL FAUNA EGY
CSENDES-ÓCEÁNI SZIGETEN

- Praeliduviál[38] - javította ki Fred. - Nem, previduál. Az ördögbe, hogy is hívják tulajdonképpen? Antiluviál. Anteduviál. Nem, ez nem megy. Egyszerűbb címet kell választanunk, amelyet mindenki könnyen kimond. Judy remek gyerek.

- Antediluviál - szólt Judy.

Fred a fejét rázta.

- Túl hosszú, Judy. Hosszabb, mint ezek a dögök, farokkal együtt. A cím legyen rövid. De Judy nagyszerű, nem? Mondja meg maga, kapitány, nem csodálatos gyerek?

- Az - helyeselt a kapitány -, remek leány.

- Kitűnő, kapitány - mondta az ifjú óriás elismerően -, fiúk, a kapitány nagyszerű ember. De a preluviális fauna marhaság. Ez nem újságcím, akkor inkább legyen:

SZERELMESPÁR A GYÖNGYSZIGETEN

vagy valami hasonló.

A Tritónok elhalmozzák Fehér Lilit Gyöngyökkel

- kiáltotta Abe.

Poseidon Birodalmának Hódolata! Új Aphrodite!

- Ostobaság - protestált Fred ingerülten -, tritonok sohasem léteztek. Ez tudományosan bebizonyított tény, fiam. És Aphrodité sem, nem igaz, Judy?

EMBEREK ÉS ŐSGYÍKOK
ÖSSZECSAPÁSA!
EGY BÁTOR KAPITÁNY VÍZÖZÖN
ELŐTTI SZÖRNYEKET TÁMAD MEG!

- Ember, egy ilyen címnek bomba sikere lenne! Különkiadás! - ordítja Abe.

Tengeri Szörnyek Támadása
Egy Filmszínésznő Ellen!
Egy Modern Nő Sex-Appealje Legyőzi
Az Ősgyíkokat!
ÁSATAG GYÍKOKNÁL
A SZŐKÉK ELŐNYBEN!

- Abe - lelkendezett az imádott Li -, van egy ötletem!

- Nos?

---

[38] Helyesen: praediluviál: özönvíz előtti.

- Egy film. Csodálatos dolog lenne, Abe. Képzeld el, én a tengerparton fürdöm...

- Ez a trikó remekül áll neked, Li - vetette közbe gyorsan Abe.

- Ugye? A tritonok belém szeretnek és elrabolnak, aztán levisznek a tenger fenekére. És a királynőjükké választanak.

- A tenger fenekén?

- Igen, a víz alatt. Az ő titokzatos birodalmukban, érted? Nekik városaik vannak ott lenn és minden egyebük.

- Kedvesem, hiszen ott megfulladnál!

- Ne félts te engem, tudok úszni - mondta az imádott Li könnyedén. - Egyszer naponta kiúsznék a partra, hogy levegőt vegyek. - Li most légzőgyakorlatokat mutatott be, amelyeket úszómozdulatokkal kötött össze. - Valahogy így, tudod? A parton meg belém szeretne egy... mondjuk, fiatal halász. És én is őbelé. De borzasztóan - sóhajtotta a kedves. - Tudod, egy szép, erős fickó volna. És a tritonok meg akarnák fojtani, de én megmenteném, és vele mennék a kunyhójába. A tritonok megostromolnák a kunyhót... és ekkor, mondjuk, jönnétek ti, hogy megmentsetek.

- Li - szólt Fred komolyan -, ez akkora ostobaság, hogy lelkemre mondom, le lehetne forgatni. Nem csodálnám, ha az öreg Yesse nagy filmet csinálna belőle.

Frednek igaza volt; nagy film lett belőle a Yesse Loeb Pictures produkciójában, főszerepben Lily Valley kisasszonnyal. Szerepelt még benne hatszáz nereida, egy Neptunus és tizenkétezer különböző vízözön előtti gyíknak álcázott statiszta. De míg erre sor kerülhetett, rengeteg víz folyt le a Dunán, és sok minden történt.

1. Az elfogott állat, amelyet az imádott Li fürdőkádjában tartottak, két napig a társaság érdeklődésének középpontjában állott, a harmadik napon megszűnt mozogni, és Li kisasszony azt állította, hogy a szegény izé bizonyára fél; a negyedik napon bűzleni kezdett, és minthogy már az oszlás előrehaladott stádiumában volt, ki kellett dobni.

2. A lagúna partján forgatott felvételek közül csak kettő volt használható. Az egyiken az imádott Li félelmében leguggol, és kétségbeesetten próbálja kezével távol tartani a felegyenesedett állatokat. Valamennyien úgy találták, hogy csodálatos felvétel. A másodikon három férfit és egy lányt látni, akik térden állva, arcukkal a földet túrják; valamennyit hátulról fényképezték le. Úgy látszott, mintha mélyen meghajolnának valaki előtt. Ezt a felvételt eltüntették.

3. Ami az indítványozott újságcímeket illeti, majdnem valamennyi (még az antediluviális fauna is) szerepelt száz meg száz amerikai újságban, napilapokban és folyóiratokban, szerte az egész világon, az esemény sok apró részlettel gazdagított leírásával együtt. Képek is jelentek meg az imádott Liről; Li a gyíkok között, a fogoly gyík képe a fürdőkádban, felvétel Liről fürdőruhában, kép Judy kisasszonyról, továbbá felvételek Mr. Abe Loebről, Baseball Fredről, a jacht kapitányáról, valamint képek a Gloria Pickfordról, Taraiva szigetéről és a fekete bársonyon elhelyezett gyöngyökről. Ezzel az imádott Li karrierje biztosítva volt; azt az ajánlatot, hogy egy varietében lépjen fel, visszautasította, és kijelentette az újságírók előtt, hogy a jövőben kizárólag a művészetnek szenteli magát.

4. Akadtak persze olyanok, akik szaktudományos képzettségük ürügyén azt állították, hogy - amennyiben a fényképekről megítélhető - nem ősgyíkokról, hanem egy szalamandrafajta állatról van szó. Még képzettebb szakemberek pedig azt állították, hogy ilyenfajta szalamandrákat a tudomány nem ismer, tehát egyáltalában nem is léteznek. A sajtóban hosszú vita zajlott le, melyet J. W. Hopkins professzor (Yale Egyetem) azzal a kijelentéssel zárt le, hogy megvizsgálva a hozzá került felvételeket, azokat vagy hamisításoknak (hoax), vagy trükkfilmnek tartja; a képen szereplő állatok bizonyos mértékig hasonlítanak a rejtett kopoltyús óriásszalamandrához (Cryptobranchus japonicus, Sieboldia maxima, Tritomegas Sieboldii vagy Megalobatrachus Sieboldii), de pontatlan, művészietlen és kifejezetten dilettáns készítmények. Ezzel a kérdés tudományos szempontból hosszabb időre tisztázódott.

5. Végül Mr. Abe Loeb a megfelelő időben feleségül vette Judy kisasszonyt. Legjobb barátja, Baseball Fred tanúként működött közre, és az esküvő nagy pompával, a politikai, művészi és egyéb előkelő körökhöz tartozó személyiségek részvételével zajlott le.

8
Andrias Scheuchzeri

Az emberi kíváncsiság azonban végtelen. Az emberek nem elégedtek meg azzal, hogy a hüllők legnagyobb tekintélyű ismerője, J. W. Hopkins professzor (Yale Egyetem) kijelentette, hogy a titokzatos lények tudományos alapot nélkülöző humbugok és puszta fantazmagóriák; az újságokban és a szaksajtóban egyre szaporodtak azok a hírek, amelyek a Csendes-óceán különböző pontjain felbukkanó ismeretlen, óriásszalamandrákhoz hasonló állatokról adtak hírt. Viszonylag megbízható forrásból származó értesülések szerint a megjelenési helyek között szerepeltek a Salamon-szigetek, a Schouten-szigetek, Kapingamarangi, Butaritari, Tapaturea, sőt később egész szigetcsoportok, mint Nukufetau, Funafuti, Nukonono és Fakaofo, továbbá Hiau, Ua Huka, Ua Pou és Pukapuka. Hírek keltek szárnyra van Toch kapitány ördögeiről (mégpedig Melanézia területén) és Li kisasszony tritonjairól (inkább Polinéziában). Az újságok úgy vélték, hogy bizonyára víz alatti és vízözön előtti szörnyetegek különböző fajtáiról van szó, főképpen azért, mert megkezdődött a nyári uborkaszezon, és nem tudták, miről írjanak. Az olvasók rendszerint igen kedvelik a víz alatti szörnyetegeket, különösen az Egyesült Államokban, ahol a tritonok határozottan divatosak lettek. New Yorkban háromszázszor ment a *Poseidon* című, káprázatos kiállítású revü, háromszáz szép triton, nereida és szirén részvételével; Miamiban és a kaliforniai fürdőhelyeken az ifjúság triton- és nereidakosztümben fürdött (azaz három gyöngysor és más semmi), ugyanakkor a közép- és középnyugati államokban az Erkölcstelenség Leküzdésére Alakult Mozgalom (ELAM) hatalmas méretekben erősödött; ezeken a helyeken nyilvános tüntetésekre került sor, és néhány négert részben felakasztottak, részben megégettek.

Végül a *National Geographic Magazine* című tudományos folyóiratban napvilágot látott egy jelentés, amely a Columbia Egyetem által szervezett tudományos expedíció (finanszírozója J. S. Tinckers, az úgynevezett konzervkirály) eredményeit tárta fel. A jelentés aláírói között szerepeltek: P. L. Smith, W. Kleinschmidt, Charles Kovar, Louis Forgeron és D. Herrero, csupa világhírű tekintély, mármint a halparaziták, gyűrűsférgek, ázalékállatkák és levéltetvek szakmájában. A terjedelmes jelentésből közöljük a következőket:

...Rakahanga szigetén találkozott az expedíció először egy eddig ismeretlen óriásszalamandra hátsó lábának lenyomatával. A lenyomat ötujjú, az ujjak hossza három-négy centiméter. A nyomok száma után ítélve, Rakahanga szigetén valósággal hemzsegnek a szalamandrák. Abból, hogy elülső végtagok lenyomatát nem sikerült felfedezni (kivéve egyetlen négyujjú lenyomatot, amely nyilván egy kölyök-állattól származott), az expedíció arra következtet, hogy ezek a szalamandrák minden valószínűség szerint a hátsó lábukon járnak.

Megjegyezzük, hogy Rakahanga szigetén sem folyó, sem mocsár nincsen, a szalamandrák tehát a tengerben élnek, és így egyetlen képviselői annak a fajtának, amely pelagikus környezetben él. Köztudott dolog ugyan, hogy a mexikói Axolotl (Amblystoma mexicanum) sós tavakban él, de pelagikus (tengerben élő) szalamandráról még *W. Korngold:* A farkos kétéltűek (Urodela), Berlin, 1913 című klasszikus művében sem találunk említést.

...Délutánig vártunk, hogy egy eleven példányt foghassunk, vagy legalább megláthassunk, de hiába. Sajnálkozással hagytuk ott a kies Rakahanga szigetet, ahol *D. Herrerónak* sikerült egy csodálatos új poloskafajtát felfedeznie...

Sokkal nagyobb szerencsével tevékenykedtünk Tongareva szigetén. Lövésre kész fegyverekkel vártunk a parton. A naplementét követően egymás után bukkantak fel a szalamandrák. Fejük viszonylag nagy és kissé lapított. Rövid idő múlva kimásztak a partra, és imbolyogva, de meglehetős ügyesen mozogtak a hátsó lábukon. Ülve valamivel magasabbak egy méternél. Tág félkörben ültek le, és különös módon körözni kezdtek a felsőtestükkel, úgy látszott, mintha táncolni akarnának. *W. Kleinschmidt* felemelkedett, hogy jobban szemügyre vehesse őket. Ekkor a szalamandrák feléje fordították fejüket, és rövid időre valósággal megmerevedtek, majd nagy gyorsasággal közeledtek felénk, és sziszegő, ugató hangokat hallattak. Amikor úgy hét lépésre megközelítettek bennünket, sortüzet adtunk le rájuk. Nyomban megfutamodtak, beugráltak a tengerbe, és ezen az estén már nem mutatkoztak többé. A parton két halott és egy törött gerincű szalamandra maradt, amely különös hangokat hallatott, valahogy így: ogod, ogod, ogod. Később az is kimúlt, mikor *W. Kleinschmidt* késével megnyitotta a tüdejét... (Itt bonctani részletkérdések következnek, amelyeket mi, laikusok, úgysem érthetünk meg, így hát a szakember olvassa el az idézett jelentés eredeti szövegét.

Amint az imént felsorolt jellegzetességekből kitűnik, jelen esetben olyan típusról van szó, mely a farkos kétéltűek *(Urodela)* rendjéhez tartozik; ezekhez, mint mindenki tudja, a valódi szalamandrák *(Salamandrida)* családja, a víziszalamandrák *(Tritones)* fajtája és a közönséges szalamandrák *(Salamandrea)* számíthatók. Ide sorolandók továbbá az ebihalszerű szalamandrák *(Ichtyoidea),* melyek a rejtett kopoltyús szalamandrákat *(Cryptobranchiata)* és a kopoltyús szalamandrákat *(Phanerobranchiata)* is magukba foglalják. A Tongareva szigeten megfigyelt szalamandra az ebihalszerű, rejtett kopoltyús szalamandrákkal látszik rokonságban állani; néhány más szempontot, többek között nagyságukat tekintve, a japán óriásszalamandrákkal *(Megalobatrachus Sieboldii),* vagy az amerikai Helbender nevű kétéltűvel, amelyet „mocsári ördög”-nek is neveznek, mutatnak rokonságot. Valamennyitől abban különböznek, hogy szerveik jól fejlettek, hosszabb és erősebb végtagjaik vannak, melyek lehetővé teszik számukra, hogy mind a vízben, mind a szárazon ügyesen mozogjanak. (Itt részletek következnek az összehasonlító anatómia tárgyköréből.)

Amikor a megölt állat csontjait kipreparáltuk, igen érdekes felfedezésre jutottunk: a szalamandra csontváza csaknem tökéletesen megegyezik azzal az ásatag szalamandracsontvázzal, amelyet *dr. Johannes Jakob Scheuchzer,* az öningeni kőbánya palarétegében talált, és amelyet 1726-ban megjelent Homo diluviitestis[39] című könyvében leírt.

Kevésbé tájékozott olvasóink számára megjegyezzük, hogy nevezett *dr. Scheuchzer* ezt a fosszilis csontvázat a vízözön előtti ember maradványának tartotta „Az itt mellékelt kép - írja könyvében -, amelyet én csinos fametszetben tárok a tudományos világ elé, minden kétséget kizáróan annak az embernek a képe, aki tanúja volt a vízözönnek; nincs e képen egyetlen vonás, melyhez vad képzelőerőt kellene segítségül hívni, hogy olyasmit rakjunk össze belőle, ami az emberhez hasonlít. Sokkal inkább azt láthatjuk, hogy e részek mindenütt tökéletes összhangban állanak az emberi csontváz egyes részeivel. A kép a megkövesedett embert itt elölről ábrázolja; íme a kihalt emberiség emlékköve, mely idősebb minden római, görög, sőt egyiptomi és általában keleti síremléknél.” Később Cuvier az öningeni lenyomatban egy megkövesedett szalamandra csontvázát ismerte fel, melyet *Cryptobranchus primaevus*nak vagy, *Andrias Scheuchzeri Tschudi*nak kereszteltek el, és egy régen kihalt fajtához tartozó állatnak tekintik. Összehasonlító csontvizsgálatok segítségével sikerült a mi szalamandránkat ezzel az állítólag kihalt Andrias-féle ősszalamandrával azonosítani. A titokzatos ősgyík, ahogy az újságok nevezik, nem más, mint a fosszilis, rejtett kopoltyús szalamandra, az *Andrias Scheuchzeri,* vagy ha új névre van szükség, a *Cryptobranchus Tinckeri erectus* vagy polinéziai óriásszalamandra.

---

[39] Özönvíz korabeli ember.

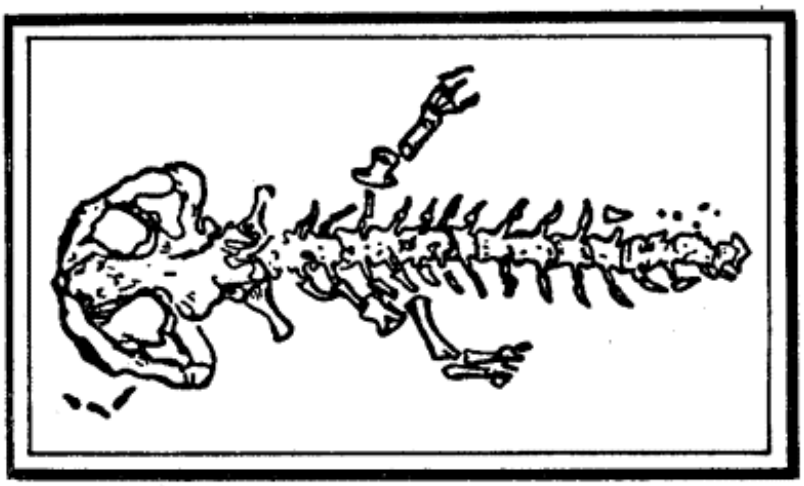

Továbbra is titok marad, hogy ez az érdekes óriásszalamandra hogyan kerülhette el eddig a tudomány figyelmét, holott, ha máshol nem is, de a Manihiki szigetcsoporthoz tartozó Rakahanga és Tongareva szigeteken tömegesen fordul elő. Még *Randolph* és *Montgomery* sem említi meg a Két év a Manihiki szigeteken (1885) című könyvében. A bennszülöttek azt állítják, hogy ez az állat - melyet különben mérgesnek tartanak - csak hat-nyolc évvel ezelőtt bukkant fel ott először. Elmondták, hogy a „tengeri ördögök" beszélni tudnak (!), és tanyázóhelyükön, az öblökben egész fal- és gátépítményeket, valóságos városokat létesítenek a víz alatt; ezekben az öblökben, állítólag, egész évben olyan mozdulatlan a víz tükre, mint egy halastóban. Továbbá, hogy sok méter hosszú járatokat fúrnak a tengerfenék alatt, és napközben ott tartózkodnak; éjszakánként állítólag kimerészkednek a földekre, burgonyát és yamgyökeret lopnak, csákányokat és egyéb szerszámokat visznek el. Az emberek általában nem szeretik őket, inkább félnek tőlük, néhány esetben el is költöztek a közelükből. Mindezek nyilván csak együgyű híresztelések, melyek babonás képzelődésekből fakadnak. Bizonyára az állatok visszataszító külseje és egyenes, némileg az emberéhez hasonló járása hatott a bennszülöttek képzeletére, ezért ruházzák fel ezeket az egyébként ártalmatlan szalamandrákat nem létező tulajdonságokkal.

Fenntartással kell kezelnünk egyes utazók híreit is, akik szerint ezek a szalamandrák nemcsak Manihikin, de más szigeteken is előfordulnak. Viszont kétséget kizáróan bizonyítottnak tekinthetjük, hogy az a hátsó lábnyom, melyet Captain *Croisset* a Tongatapu sziget partján talált, s amelyet a *La Nature* című folyóirat le is közölt, az *Andrias Scheuchzeri* nyomának tekinthető. Ez a lelet azért különösen fontos, mert bizonyos fajta összekötő kapcsot jelent a Manihiki szigetek és az ausztrál-*új-zélandi* térség között, ahol az ősfauna egész sereg maradványa található még ma is. Emlékezzünk csak a „vízözön előtti" gyíkra, a *Hatteriire* vagy más néven *Tautarura,* amelyet eddig csak a Stephen-szigeteken sikerült kimutatni. Ezeken a magános, rendszerint gyéren lakott és a civilizációtól még érintetlen szigeteken könnyen fennmaradhattak olyan őstípusok, amelyek máshol már régen kihaltak. A fosszilis *Hatterii* gyíkhoz jön most, hála *J. S. Tinckers* úr nemes támogatásának, a vízözön előtti szalamandra. A jó *dr. Johannes Jakob Scheuchzer* most megérhetné öningeni Ádámjának dicsőséges feltámadását...

Ez a szakszerű jelentés bizonyára elegendő lett volna ahhoz, hogy a titokzatos tengeri szörnyek ügyét, amelyről már oly sok szó esett, tudományos szempontból megvilágítsa. Szerencsétlenségünkre e jelentéssel egyidejűleg napvilágot látott van Hogenhouck holland kutató tollából egy közlemény, amely ezeket a rejtett kopoltyús óriásszalamandrákat a valódi szalamandrák, vagyis a Tritonok családjába sorolta, és a Megatriton moluccanus nevet adta nekik. Előfordulásuk területét a holland-indiai-szigetek egy részére, Djailolo, Morotai és Seram szigetekre korlátozta. De nyilvánosságra került egy francia tudós, dr. Mignard jelentése is, amely az állatot mint tipikus szalamandrát jellemzi, és őshazáját a francia Takaroa

Rangiroa és Rangiora szigetére helyezi, és egyszerűen Cryptobranchus salamandroidesnek nevezi el; azután megjelent H. W. Spence közleménye is, aki egy új Pelagidae családot fedezett fel benne, amelynek tagjai a Gilbert-szigeteken otthonosak, és még arra is alkalmasak, hogy a Pelagotriton Spencei szakelnevezés hordozói legyenek. Mr. Spence-nek sikerült a londoni állatkert számára egy eleven példányt szereznie, mely azután további megfigyelés tárgyát képezte. A megfigyelés eredményeképpen a Pelagobatrachus Hookeri, Salamandrops maritimus, Abranchus giganteus, Amphiuma gigas és még néhány hasonló név került felszínre. Egyes tudósok azt állították, hogy a Pelagotriton Spencei azonos a Cryptobranchus Tinckerivel és a Mignard-féle szalamandra nem más, mint az Andrias Scheuchzeri. Mindebből rengeteg vita származott különféle elsőbbségi jogok és egyéb, tisztán tudományos kérdéseken. Így történt azután, hogy minden nemzet természettudománya megalkotta a maga óriásszalamandráját, és ádáz harcot folytatott a többi nemzet óriásszalamandrái ellen. Ez az oka annak is, hogy e kérdésre, egészen a nagy szalamandraügy végleges lezárásáig, tudományos szempontból nem sikerült kellő módon fényt deríteni.

9
Andrew Scheuchzer

Egyik csütörtökön, amikor a londoni állatkert zárva volt, Thomas Greggs úr, a gyíkok pavilonjának felvigyázója, védenceinek tartályát és ketrecét tisztogatta. Egyedül volt a szalamandrák osztályán, ahol a japán óriásszalamandra, az amerikai Helbendr és az Andrias Scheuchzeri mellett még egy sereg kisebb víziszalamandra: axolotl, barlangi, foltos és bordás szalamandra szerepelt mint kiállítási tárgy. Greggs úr szorgalmasan dolgozott a seprűvel és lapáttal, s közben halkan fütyülte az „Annie Lauri”-t. A háta mögött egyszer csak egy vartyogó hang szólalt meg:

- Nézd, mami.

Thomas Greggs körülnézett, de senkit sem látott a közelben. Csak a Helbender cuppogott a mocsarában, és a nagy fekete szalamandra, az Andrias támaszkodott elülső végtagjaival a medence peremére, felsőtestét ingatva. Úgy látszik, képzelődöm - gondolta magában Greggs úr, és tovább söpörte a padlót, hogy csak úgy csattogott.

- Nézd, egy szalamandra - hangzott fel ismét a háta mögött.

Greggs úr gyorsan megfordult; a fekete szalamandra, az Andrias nézett vele szembe, és pislogott rá alsó szemhéjával.

- Brr, milyen undorító - mondta hirtelen a szalamandra. - Gyere, menjünk innen, kedves.

Greggs úr a csodálkozástól tátva felejtette a száját.

- Micsoda?

- Nem harap? - vartyogta a szalamandra.

- Te... te tudsz beszélni? - dadogta Greggs úr, aki nem hitt az érzékszerveinek.

- Félek tőle - bökte ki a szalamandra. - Mami, mondd, mit eszik?

- Mondd, hogy jó napot - mondta a megrémült Greggs úr mélységes csodálkozással.

A szalamandra ide-oda ingatta a felsőtestét.

- Jó napot - vartyogta. - Jó napot, jó napot. Adhatok neki egy darab kalácsot?

Greggs úr zavarában a zsebébe nyúlt, és egy darab zsemlét húzott ki.

- Nesze, itt van.

A szalamandra a praclijába fogta a zsemlét, és rágcsálni kezdte.

- Nézd, egy szalamandra - röfögte elégedetten. - Api, miért olyan fekete? - Hirtelen elmerült a vízben, és csak a fejét dugta ki. - Miért van a vízben? Miért? Hű, de ronda!

Thomas Greggs csodálkozva vakargatta a tarkóját. Aha, azt ismétli, amit az emberektől hall.

- Mondd: Greggs - próbálkozott.

- Mondd Greggs - ismételte a szalamandra.

- Thomas Greggs.

- Thomas Greggs.

- Jó napot, uram.

- Jó napot, uram. Jó napot, Jó napot, uram.

Úgy látszott, a szalamandra nem tud betelni a beszéddel, de Greggsnek nem jutott eszébe semmi, amit mondhatott volna neki. Thomas Greggs nem volt különösen beszédes ember.

- No, most fogd be a szád - parancsolta -, és ha elkészültem a munkámmal, megtanítlak beszélni.

- No, most fogd be a szád - morogta a szalamandra. - Jó napot, uram. Nézd, egy szalamandra. Megtanítlak beszélni.

Csakhogy az állatkert igazgatósága nem nézte jó szemmel, ha a felvigyázók mindenféle mutatványra tanították állataikat. Az elefánt más lapra tartozik, de a többi állat azért van itt, hogy ismereteinket gyarapítsa, nem pedig azért, hogy a látogatók cirkuszt játsszanak velük. Ezért Greggs úr csak titokban tartózkodhatott a szalamandrák osztályán, olyankor, amikor senki sem volt jelen. Minthogy özvegyember volt, senki sem csodálkozott rajta, hogy idejét a gyíkok között tölti. Minden embernek megvan a maga vesszőparipája, különben is a szalamandrák osztálya nem volt valami látogatott hely. Inkább a krokodilok örvendtek általános érdeklődésnek. Andrias Scheuchzer aránylag elhagyatottan élte napjait.

Egyszer, amikor éppen alkonyodott, és zárni kezdték a pavilonokat, Sir Charles Wiggam, az állatkert igazgatója, meglátogatott néhány osztályt: meg akart győződni róla, hogy minden rendben van-e. Mikor a szalamandrák osztályára érkezett, csobogást hallott a medencéből, és egy vartyogó hang így szólt:

- Jó estét, uram.

- Jó estét - válaszolt meglepetten az igazgató. - Ki van itt?

- Bocsásson meg, uram - mondta a vartyogó hang tulajdonosa -, ez nem Greggs úr.

- Ki van itt? - ismételte az igazgató.

- Andy. Andrew Scheuchzer.

Sir Charles a medencéhez lépett. Nem látott mást, csak az egyenesen álló, mozdulatlan szalamandrát.

- Ki beszél itt?

- Andy, uram - mondta a szalamandra. - Ön kicsoda?

- Wiggam - bökte ki Sir Charles rémülten.

- Örvendek - mondta Andrias udvariasan. - Hogy van?

- A mindenségit - ordított Sir Charles. - Greggs! Hé, Greggs!

A szalamandra erre villámgyorsan eltűnt a vízben.

Az ajtóban Thomas Greggs jelent meg lihegve és riadtan.

- Parancsoljon, uram.

- Greggs, mit jelentsen ez? - kérdezte Sir Charles.

- Történt valami, uram? - dadogta Greggs bizonytalanul.

- Ez az állat beszél!

- Bocsásson meg, uram - mondta Greggs döbbenten. - Ezt nem szabad tennünk, Andy. Már ezerszer megmondtam magának, hogy ne zaklassa az embereket a beszédével. Bocsásson meg, uram, többé nem fordul elő.

- Ön tanította meg a szalamandrát beszélni?

- De ő kezdte, uram - védekezett Greggs.

- Remélem, ez volt az utolsó eset, Greggs - mondotta Sir Charles szigorúan. - A jövőben majd szemmel tartom magát.

Valamivel később Sir Charles Petrov professzor társaságában ült; az állatok intelligenciájáról folytattak eszmecserét, a feltételes reflexekről és arról, hogy a közhit mennyire túlbecsüli az állatok értelmi képességeit. Petrov professzor kételyét fejezte ki a híres elberfeldi számoló lovak képességeit illetően. Ezek a lovak állítólag nemcsak összeadnak, de hatványozni és gyököt vonni is tudnak.

- Még a normális, művelt ember sem tud gyököt vonni - jegyezte meg a nagy tudós.

Sir Charlesnak eszébe jutott Greggs beszélő szalamandrája.

- Van itt egy szalamandra - kezdte habozva -, az ismert Andrias Scheuchzeri, az megtanult beszélni, mint egy papagáj...

- Kizárt dolog - mondta a tudós -, a szalamandráknak szájpadlásukhoz nőtt a nyelvük.

- Győződjék meg róla személyesen - mondta Sir Charles. - Ma tisztogató nap van, kevés ember lesz ott.

Elindultak. A pavilon bejárata előtt Sir Charles megállt. Belülről seprés zaja hallatszott, és egy monoton hang, amely valamit betűzött.

- Várjon - suttogta Sir Charles Wiggam.

Élnek-e emberek a Marson?

- betűzte a monoton hang. - Olvassam ezt?

- Valami mást, Andy - válaszolt egy másik hang.

KI GYŐZ AZ IDEI DERBYN,
PELHAM-BEAUTY VAGY GOBERNADOR?

- Pelham-Beauty - válaszolt a másik hang. - De olvasson.

Sir Charles halkan kinyitotta az ajtót. Thomas Greggs szorgalmasan seperte a padlót; a tengervízzel megtöltött medencében ott ült Andrias Scheuchzeri és lassan, vartyogva betűzte az elülső végtagjaiban tartott esti újságot.

- Greggs - kiáltott Sir Charles. A szalamandra nyomban eltűnt a vízben.

Greggs úr ijedtében elejtette a seprűt.

- Igen, uram?

- Mit jelentsen ez?

- Elnézést kérek, uram - dadogta a szerencsétlen. - Andy felolvas nekem, mialatt én söprök. És ha ő söpör, én olvasok fel neki.

- Ki tanította meg erre?

- Ő maga leste el, uram. Én... én odaadtam neki az újságomat, hogy ne beszéljen annyit. Folyton beszélni akart, uram. Gondoltam, így legalább megtanul finoman társalogni.

- Andy - kiáltotta Sir Wiggam.

A vízből egy fekete fej emelkedett ki.

- Igen, uram - vartyogta.

- Petrov professzor van itt. Látni szeretne.

- Örvendek, uram. Nevem Andy Scheuchzer.

- Honnan tudod, hogy téged Andrias Scheuchzerinek neveznek?

- Ide írták, uram, Andrias Scheuchzeri, Gilbert Islands.

- Gyakran olvasol újságot?

- Igen, uram. Mindennap.

- És mi érdekel benne a legjobban?

- Törvényszéki tudósítás, lóverseny, futball.

- Láttál már valaha futballmérkőzést?

- Nem, uram.

- És lovakat?

- Azt sem.

- Akkor miért olvasod?

- Mert benne van az újságban, uram.

- A politika nem érdekel?

- Nem, uram.

LESZ HÁBORÚ?

- Azt senki sem tudja, Andy.

Németország Ujfajta Tengeralattjárót Épít

- mondta Andy gondterhelten.

A HALÁLSUGARAK EGÉSZ ORSZÁGOKAT TEHETNEK PUSZTASÁGGÁ

- Ezt az újságban olvastad, ugye? - kérdezte Sir Charles.

- Igen, uram.

KI GYŐZ AZ IDEI DERBYN, PELHAM-BEAUTY YAGY GOBERNADOR?

- Mit gondolsz, Andy?

- Gobernador, uram, de Greggs úr úgy véli, hogy Pelham-Beauty. - Andy ide-oda ingatta a fejét.

VÁSÁROLJON ANGOL ÁRUT

uram.

Snidez nadrágtartói a legjobbak.

VAN MÁR ÖNNEK ÚJ HATHENGERES TANCRED JUNIORJA? GYORS, OLCSÓ, ELEGÁNS

- Köszönöm, Andy, ebből elég volt.

Melyik filmszínésznő tetszik önnek a legjobban?

Petrov professzor haja, szakálla égnek állt.

- Bocsásson meg, Sir Charles - morogta -, nekem mennem kell.

- Jó, menjünk. Andy, van valami kifogásod az ellen, ha néhány tudós urat küldök hozzád? Gondolom, nagyon szívesen beszélgetnének veled.

- Nagyon örülnék, uram - vartyogta a szalamandra. - Viszontlátásra, Sir Charles, viszontlátásra, professzor.

A professzor ingerülten, szuszogva és morogva sietett előre.

- Bocsásson meg, Sir Charles - mondta végül -, nem tudna nekem egy olyan állatot mutatni, amely nem olvas újságot?

A tudós urak a következők voltak: Sir Bertram, D. M. Ebbingham professzor, Sir Oliver Dodge, Julian Foxley és mások. Közöljük annak a jegyzőkönyvnek egy részét, amelyet a fenti urak Andrias Scheuchzerivel folytatott kísérletéről felvettek:

Mi a neve?

Válasz: Andrew Scheuchzer.

Hány éves?

Válasz: Azt nem tudom. Akar ön fiatalos külsőt? Hordjon Libella fűzőt.

Hányadika van ma?

Válasz: Hétfő. Az idő szép, uram. Ezen a szombaton Gibraltár fut az epsomi versenyen.

Mennyi háromszor öt?

Válasz: Miért?

Tud ön számolni?

Válasz: Igen, uram. Mennyi tizenkétszer huszonkilenc?

Bízza ránk a kérdezést, Andrew. Nevezzen meg néhány angol folyót.

Válasz: Thames...

És még?

Válasz: Thames.

Többet nem ismer? Ki uralkodik Angliában?

Válasz: King George. God bless him.[40]

Jól van, Andy. Ki a legnagyobb angol író?

Válasz: Kipling.

Nagyon jó. Olvasott tőle valamit?

Válasz: Nem. Hogy tetszik önnek Mae West?

Inkább majd mi kérdezünk öntől, Andy. Mit tud az angol történelemből?

Válasz: Nyolcadik Henrik.

Mit tud róla?

Válasz: Az utóbbi évek legjobb filmje. Meseszerű kiállítás, pompás játék.

Látta ön a filmet?

Válasz: Nem. Meg akarja ismerni Angliát? Vegyen magának egy Ford Babyt.

Mit szeretne legjobban látni, Andy?

Válasz: A Cambridge-Oxford versenyt, uram.

Hány világrész van?

Válasz: Öt.

Nagyon jó. És melyek azok?

Válasz: Anglia és a többi.

Hogy hívják a többit?

Válasz: A bolsevikok és a németek. És Olaszország.

Hol fekszenek a Gilbert-szigetek?

Válasz: Angliában. Anglia nem engedi megkötni a kezét a kontinens kérdéseiben. Angliának tízezer repülőgépre van szüksége. Látogassátok a délangol partvidéket.

Szabad a nyelvét megnéznünk, Andy?

Válasz: Igen, uram. Tisztítsa fogait Flit pasztával. Gazdaságos, jó minőségű, angol gyártmány. Azt akarja, hogy lehelete kellemes legyen? Használjon Flit pasztillákat.

Köszönjük, elég. Most pedig mondja meg, Andy...

És így tovább. A jegyzőkönyv, amelyet az Andrias Scheuchzerivel folytatott beszélgetésről készítettek, teljes tizenhat oldalt tett ki, és a *Natural Science*[41] című folyóiratban jelent meg. A jegyzőkönyv végén a bizottság a következőkben foglalta össze tapasztalatait:

1. Andrias Scheuchzeri, a londoni állatkert szalamandrája tud beszélni, még ha beszéde bizonyos mértékig vartyogó is. Szókincse négyszáz szóra terjed ki; csak azt ismétli, amit hallott vagy olvasott. Önálló gondolkodásról természetesen nem beszélhetünk. Nyelve igen mozgékony, hangszalagjait az adott körülmények között nem állott módunkban vizsgálat tárgyává tenni.

2. Nevezett szalamandra tud olvasni, de csak esti újságokat. Érdeklődési köre megegyezik az átlag angoléval, és a dolgokra hasonlóan reagál, vagyis az általános és elfogadott nézeteknek megfelelően. Lelki élete - amennyiben ilyesmiről egyáltalán beszélhetünk - a jelenleg általános fogalmakból és véleményekből áll.

3. Intelligenciáját semmi esetre sem szabad túlbecsülni, mert korunk átlagemberének szellemi képességeit semmiféle vonatkozásban sem múlja felül.

---

[40] György király. Isten áldja meg.

[41] Természettudomány.

A szaktudomány eme józan megállapításai ellenére a beszélő szalamandra a londoni állatkert szenzációja lett. Andyt, a kedvencet megostromolták az emberek. A lehető legkülönbözőbb témákról kívántak vele diskurálni, az időjárástól kezdve egészen a gazdasági válságig és a politikai helyzet megtárgyalásáig. Ráadásul látogatóitól annyi cukorkát és csokoládét kapott, hogy súlyos gyomor- és bélhurutot kapott. A szalamandrák osztályát végül is be kellett zárni, de ekkor már késő volt. Andrias Scheuchzeri, becenevén Andy, belehalt a nagy népszerűségbe. Amint látjuk, a hírnév még a szalamandrákat is tönkreteszi.

10
Búcsú Nový Strašecben

Povondra úr, a Bondy-ház kapusa, szabadságát ezúttal szülőhelyén töltötte. A falu búcsúra készült, és amikor Povondra úr nyolcéves fiát, Frantíkot kézen fogva kisétált az utcára, egész Nový Strašec kalácsillatban úszott. Lányok és asszonyok lepték el az utcákat, valamennyi sütni való kalácsot cipelt a pékhez. A vásártéren már állott a két cukrász sátra, továbbá egy üveg- és porcelánkereskedő bódéja, és egy asszony már lármásan dicsérte rövidáruját. Azonkívül még egy sátor állott készen, minden oldalról ponyvával elkerítve. Egy létrán álló emberke éppen egy táblát helyezett el rajta a magasban.

Povondra úr megállt, hogy megnézze, vajon mi lesz ebből.

A keszeg emberke lemászott a létráról, és elégedetten szemlélte a felakasztott feliratot. Povondra úr meglepődve olvasta:

Povondra úr visszaemlékezett arra a nagy darab, kapitánysapkás kövér úrra, akit annak idején Bondy úrhoz beengedett.

Hát ez, úgy látszik, alaposan lecsúszott - gondolta Povondra úr részvéttel -, kapitány létére egy ilyen nyomorúságos cirkusszal járja a világot! Egy ilyen derék, egészséges ember! Meg kellene látogatnom - gondolta Povondra úr ellágyultan.

Időközben az emberke egy újabb táblát erősített a bódé falára:

Povondra úr habozott. Két korona meg még egy a gyerekért, az egy kicsit sok. De Frantík jól tanul, és az idegen országokból származó állatok megismerése szintén a művelődéshez tartozik. Povondra úr hajlandó volt némi áldozatot is hozni a művelődésért, ezért odalépett a keszeg emberkéhez.

- Kedves barátom - mondotta neki -, szeretnék van Toch kapitánnyal beszélni.

Az emberke kidüllesztette mellét a sávos trikóban.

- Én vagyok az, uram.

- Ön van Toch kapitány? - csodálkozott Povondra úr.

- Én bizony - mondotta az emberke, és a csuklójára tetovált vasmacskára mutatott.

Povondra úr elgondolkozva pislogott. Ennyire összement volna a kapitány? Az lehetetlen.

- Tudniillik én van Toch kapitányt személyesen ismerem - mondotta. - Én vagyok a Povondra.

- Az egészen más - vélte az emberke. - De a szalamandrák valóban van Toch kapitánytól származnak. Garantáltan valódi ausztráliai gyíkok, uram. Méltóztassék befáradni. Éppen most kezdődik a nagy díszelőadás - károgta, magasra emelve a bejárat függönyét.

- Gyere, Frantík! - szólt Povondra papa, és belépett. Abban a pillanatban egy hihetetlenül nagy és kövér nő rogyott le egy kis asztal mellé. Csodálatos pár, gondolta magában Povondra úr, mialatt a három koronát leszurkolta. A bódé belsejében a kellemetlen szagon és egy bádog-kádon kívül semmi más nem volt.

- Hol vannak a szalamandrák? - kérdezte Povondra úr.

- A kádban - felelte a gigászi hölgy közönyösen.

- Ne félj, Frantík - szólt Povondra papa, és közelebb lépett a kádhoz. A vízben valami nagy, lomha, fekete tömeg feküdt, hasonló egy nagy harcsához; csak a nyakánál emelkedett és süllyedt ritmikusan a bőre.

- Ez tehát a vízözön előtti szalamandra, amelyről az újságok írtak - mondta oktató hangon Povondra papa, gondosan titkolva csalódását. (Megint beugrottam, de a fiúnak nem kell észrevennie. Kár a három koronáért.)

- Apu, miért van a vízben? - kérdezte Frantík.

- Mert a szalamandrák vízben élnek, tudod?

- Apu, és mit eszik?

- Halakat és hasonló dolgokat - vélte Povondra papa. (Valamit csak kell zabálnia.)

- És miért olyan csúnya? - érdeklődött Frantík.

Povondra úr nem tudott mit felelni; de éppen akkor belépett a kis keszeg.

- Tehát, kérem, hölgyeim és uraim - kezdte krákogó hangon.

- Csak egy szalamandrája van? - kérdezte Povondra úr szemrehányóan. (Ha legalább kettő volna - gondolta -, az ember jobban megtalálná a számítását.)

- A másik megdöglött - mondta az emberke. - Ez tehát a híres Andrias, hölgyeim és uraim, ritka és mérges gyík az ausztráliai szigetekről. Hazájában ember nagyságúra nő, és két lábon jár. Na - szólt nyersen, és egy nagy bottal megpiszkálta a fekete tömeget, amely lomhán, mozdulatlanul feküdt a vízben. A bot hatására a feketeség megmozdult, és nagy nehezen fel-tápászkodott. Frantík megriadt, de Povondra úr megszorította a kezét: Ne félj, itt vagyok melletted.

Az állat tehát egyenesen áll a hátsó végtagjain, és az elülsőkkel a kád szélére támaszkodik. Kopoltyúi görcsösen rángatódznak, és fekete szája levegő után kapkod. Ráncos, szemöl-csökkel teli bőre véresre horzsolódott, és lötyög a testén. Hártyaszerű alsó szemhéja időnként fáradtan borul kidülledt békaszemére.

- Amint látjuk, hölgyeim és uraim - folytatta károgva az emberke -, ez az állat vízben él, ezért kopoltyúval és tüdővel is rendelkezik, akkor is tud lélegezni, ha a szárazra megy. Hátsó végtagjain öt, az elülsőkön négy ujja van, és különböző tárgyakat tud megfogni.

- Nesze - az állat ujjai közé vette a botot, és mint valami szánalmas jogart tartotta maga elé.

- Csomót is tud kötni - jelentette ki az emberke; elvette az állattól a botot, és egy piszkos zsinórt nyújtott át neki. Az állat egy darabig ujjai között tartotta a zsinórt, aztán valóban csomót kötött rá.

- Dobolni, táncolni is tud - folytatta a kis keszeg, és átnyújtott az állatnak egy gyerekdobot meg egy kis dobverőt. Az állat néhányszor rávert a dobra, és felsőtestét ide-oda ingatta, majd a dobverőt beleejtette a vízbe. - Az anyád, te dög - esett ki szerepéből az emberke, és nagy nehezen kihalászta a botocskát.

- Ez az állat - emelte fel ünnepélyesen a hangját - oly tehetséges és intelligens, hogy ember módjára beszélni is tud.

Kettőt tapsolt.

- Guten Morgen - vartyogta az állat, és fájdalmasan pislogott alsó szemhéjával. - Jó napot.

Povondra úr elhűlt, de Frantíkra a beszéd semmilyen különleges benyomást nem tett.

- Mit mondasz a nagyérdemű közönségnek? - kérdezte az emberke szigorúan.

- Isten hozta - hajolt meg a szalamandra, s kopoltyúi görcsösen összehúzódtak. - Willkommen. Benvenuti.

- Tudsz számolni?

- Igen.

- Mennyi hatszor hét?

- Negyvenkettő - vartyogta a szalamandra erőlködve.

- Látod, Frantík - figyelmeztette Povondra úr a fiát -, milyen jól számol.

- Hölgyeim és uraim - károgta a kis ember -, tegyenek fel kérdéseket.

- Kérdezz tőle valamit, Frantík - biztatta gyermekét Povondra úr.

Frantík izgett-mozgott zavarában.

- Mennyi nyolcszor kilenc? - kérdezte végül; valószínűleg ezt találta minden lehetséges kérdés közül a legnehezebbnek.

A szalamandra pislogott:

- Hetvenkettő.

- Milyen nap van ma? - kérdezte Povondra úr.

- Szombat - felelte az állat.

Povondra úr csodálkozva csóválta a fejét.

- Igazán, akárcsak egy ember. Mi a neve ennek a városnak?

A szalamandra kinyitotta a száját, és lehunyta a szemét.

- Nagyon fáradt - magyarázta az emberke gyorsan. - Mit mondasz az uraknak?

A szalamandra meghajolt.

- Tiszteletem. Nagyon köszönöm. Isten velük. Viszontlátásra. - Azután gyorsan eltűnt a vízben.

- Ez egy... ez egy különös állat - csodálkozott Povondra úr, de minthogy három korona mégiscsak sok pénz, hozzátette: - Más nincsen, amit a gyereknek megmutathatna?

A kis ember zavartan harapdálta alsó ajkát.

- Ez az egész - mondta. - Azelőtt volt néhány apró majmom, de az nehéz ügy volt - folytatta bizonytalan hangon.

- Legföljebb a feleségemet mutathatnám meg önnek. Ő volt valamikor a világ legkövérebb asszonya. Maruška, gyere ide!

Maruška nehézkesen felemelkedett.

- Mit akarsz?

- Mutasd meg magad az uraknak, Maruška.

A világ legkövérebb asszonya, fejét kacéran oldalt hajtva, kinyújtotta egyik lábát, és szoknyáját térdig felemelte. Vörös pamutharisnya került napvilágra alóla, benne hatalmas, dagadt, sonkához hasonló valami.

- Lábának felső átmérője nyolcvannégy centiméter - magyarázta a keszeg emberke -, de a mai nagy konkurenciában Maruška már nem a legkövérebb asszony a világon.

Povondra úr gyorsan kivonszolta a megdöbbent Frantíkot.

- Kezét csókolom - vartyogta a hang a tartály mélyéből. - Legyen máskor is szerencsém. Viszontlátásra.

- No, Frantík - kérdezte Povondra úr -, tanultál valamit?

- Igen - mondotta Frantík. - Apu, miért volt piros a harisnyája?

11
Még valami az embergyíkokról

Bizonyára túlzás lenne azt állítani, hogy ebben az időben nem írtak és beszéltek másról, mint a társalgó szalamandrákról. Beszéltek és írtak a közeledő háborúról, a gazdasági válságról, a ligabajnokságokról, a vitaminokról és a divatról; természetesen a beszélő szalamandrákról is sokat, méghozzá nagyon szakszerűen. A kiváló tudós, Vladimír Uher professzor (a brnói egyetemről) újságcikkben fejtette ki, hogy az Andrias Scheuchzeri állítólagos beszélőképessége, illetőleg az a képessége, hogy kimondott szavakat szajkózzon, tudományos szempontból távolról sem olyan érdekes, mint egyéb, ezzel a különös kétéltűvel kapcsolatos kérdések. Az Andrias Scheuchzeri tudományos rejtélye egészen más jellegű: például, honnan származik, hol az őshazája, ahol olyan sok geológiai korszakot átvészelt. Hogyan lehet az, hogy olyan hosszú időn át teljesen ismeretlen maradt, holott most tömegesen fordul elő a Csendes-óceán szinte valamennyi egyenlítői szigetén? Az utóbbi időben, úgy látszik, hihetetlen gyorsan szaporodik; miből ered ez a hallatlan vitalitás egy miocén kori élőlény esetében, amely egészen a legutóbbi időkig csupán nagyon szórványosan, valószínűleg csak elszigetelt csoportokban éldegélhetett? Talán az lenne az oka, hogy élettani szempontból kedvező módon változtak meg ennek a fosszilis szalamandrának a létfeltételei, úgyhogy a miocén kort átélt divatos állat számára különlegesen kedvező fejlődési korszak kezdődik? Ebben az esetben az sem lehetetlen, hogy az Andriasok nemcsak számszerűen, de minőségi szempontból is a fejlődés útjára léptek, és tudományunk számára az a páratlan lehetőség kínálkozik, hogy az élőlények egy faján *in actu*[42] figyelheti meg a mutációs erők csodálatos működését. Az, hogy az Andrias Scheuchzeri néhány tucat szót vartyog, és elsajátít néhány mutatványt, amit a laikus az intelligencia megnyilvánulásának vél, tudományos szempontból egyáltalán nem csoda, de csoda az a hatalmas életerő, amely ezt a fejlődésben visszamaradt, és csaknem kihalásra ítélt állattörzset ilyen hirtelen és alaposan felvirágoztatta. Néhány különleges körülményt is mérlegelni kell: az Andrias Scheuchzeri az *egyetlen* szalamandra, mely a tengerben él, és - ami még feltűnőbb - az egyetlen, mely az etióp-ausztráliai térségben, a mitikus Lemuriában előfordul. Vajon nem kézenfekvő-e a gondolat, hogy a természet most utólag és mohón igyekszik az elmulasztott formákat és lehetőségeket pótolni, melyeket *ezen a területen* kifelejtett, vagy nem volt módjában teljes mértékben kifejleszteni. Továbbá csoda lenne, ha az óceáni térségben - mely egyik oldalon a japán óriásszalamandrát, a másikon az alleghanyi szalamandrát termelte ki - nem lenne összekötő kapocs a kettő között. Ha az Andrias nem élne, pontosan ott kellene *létezését feltételeznünk,* ahol előfordul. Mintha csak egyszerűen benépesítené a térséget, amelyen a földrajzi és fejlődéstörténeti összefüggések alapján ősidők óta *lennie kell.* Akárhogy van is, fejezte be cikkét a tudós professzor, a miocén szalamandrájának eme csodálatos feltámadását szemlélve, bámulattal és tisztelettel állapíthatjuk meg, hogy a fejlődés géniusza alkotó munkáját még korántsem fejezte be planétánkon.

Ez a cikk a szerkesztőség csendes, de határozott véleménye ellenére jelent meg, hogy ti. ilyen tudós fecsegés tulajdonképpen nem napilapba való. Röviddel azután Uher professzor a következő levelet kapta egy olvasótól:

Nagybecsű Uram!

Házat vettem tavaly Cáslav főterén. A ház megszemlélése során egy ládát találtam a padláson, tele értékes öreg holmival. Főként tudományos iratok voltak benne, mint

---

[42] Folyamat közben.

például Hýbl Hyllos című folyóiratának két évjárata 1821-22-ből, Jan Svatopluk Presl Emlős állatok isméje, a Természeti Tudományoknak Fundamentomai avagy Fizikátska Vojtech Sedlácek tollából, a Haladás minden Tudományokra kibotsátkozó hasznos mulatságainak tizenkilenc és a Cseh Museum Folyóiratának tizenhárom évfolyama. Cuvier: A Földgolóbisnak kérgiben megesett Revolutziókról való Értekezetek Presl-féle fordításában (nyomatott 1834-ben) mint könyvjelzőre, egy öreg újságkivágásra bukkantam. A nyomtatvány valamiféle csodálatos gyíkok hírét közli. Mikor elolvastam az ön figyelemre méltó cikkét azokról a titokzatos szalamandrákról, eszembe jutott az az újságkivágás, és rögvest előkerestem. Gondolom, hogy érdekelni fogja önt, elküldöm tehát önnek mint buzgó olvasója és a természet lelkes barátja.

A legmélyebb tisztelettel
J. V. Najman

A mellékelt újságkivágáson nem volt feltüntetve sem a cím, sem az évjárat; a betűtípusok és a helyesírás szerint azonban az elmúlt évszázad húszas vagy harmincas éveiben jelenhetett meg; olyan sárga és foszladozó volt, hogy alig lehetett kibetűzni. Uher professzor már-már bedobta a papírkosárba, de figyelmét valahogy megragadta a papírlap régisége, és olvasni kezdte.

- Teringettét! - csattant fel egy pillanat múlva, és izgatottan igazította meg a pápaszemét. A papírlapon a következő szöveg állt:

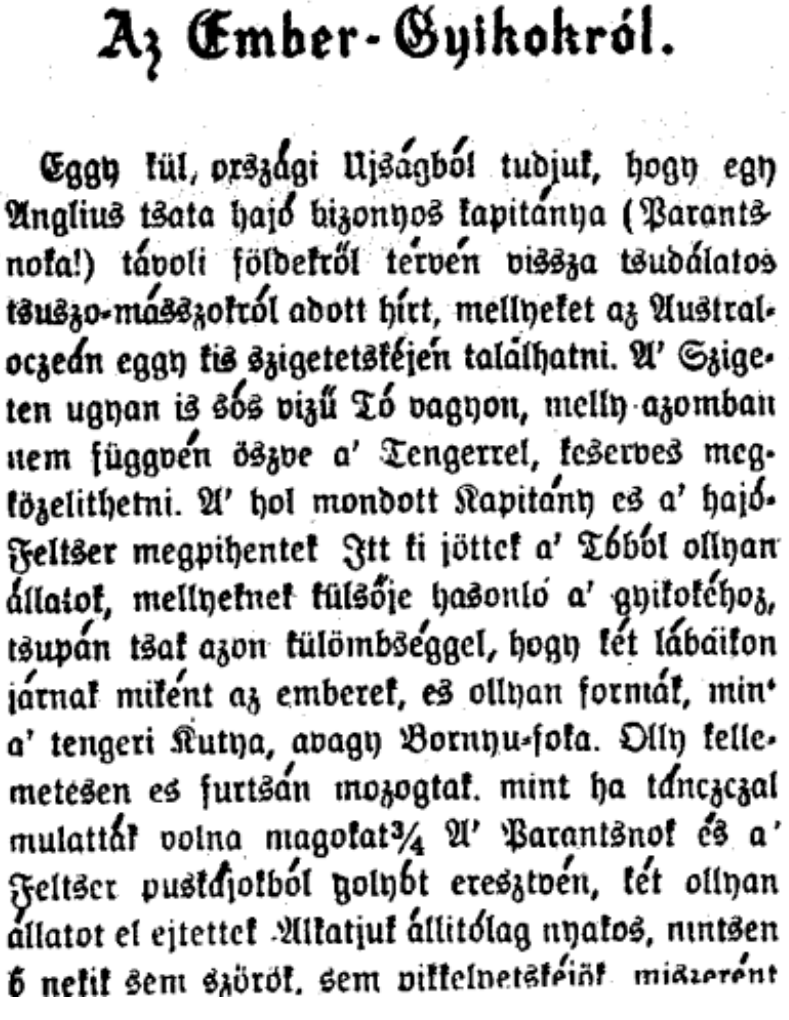

Az Ember-Gyikokról.

Eggy kül, országi Ujságból tudjuk, hogy egy Anglius tsata hajó bizonyos kapitánya (Parantsnoka!) távoli földekről térvén vissza tsudálatos tsuszo-másszokról adott hírt, mellyeket az Australoczeán eggy kis szigetetskéjén találhatni. A' Szigeten ugyan is sós vizű Tó vagyon, melly azomban nem függvén öszve a' Tengerrel, keservés megközelithetni. A' hol mondott Kapitány es a' hajó-Feltser megpihentek Itt ki jöttek a' Tóból ollyan állatok, mellyeknek külsője hasonló a' gyikokéhoz, tsupán tsak azon külömbséggel, hogy két lábaikon járnak miként az emberek, es ollyan formák, min' a' tengeri Kutya, avagy Bornyu-foka. Olly kellemetesen es furtsán mozogtak. mint ha tánczczal mulattát volna magokat¾ A' Parantsnok és a' Feltser puskájokból golyót eresztvén, két ollyan állatot el ejtettek Alkatjuk állitólag nyakos, nintsen ö nekik sem szörök, sem vikkelnetskéjök miázerént

formában a' Salamandrákhoz hasonlatosak Más nap, hogy értök mentek, a' sene büdösség miatt téntelenek voltak őket ott hagyni a' helyen a' hol voltak Megparantsolták a' hajós legényeknek, hogy hálóval kihalásznák a' Tót 's ezen Csoda Szörnyekből egy párt eleven állapotjokban a' hajóra vinnének. Ki halaszván a' Tot, a' hajósok az öszves Tüneményeket feles szamban megdöglesztettek. Csupán csak kettö maradt meg közülök, mellyeket a' hajora vittek, elö adván, hogy a' testjök mérges es csipös, mint a Csalán. Ennek utánna tenger vizével hordokba tették öket, hoggy elevenen Angol országba transportirozzák Csak hogy, hallga! Sumatra szigete környül el tüntek, azon fogol Gyikok a' hordoból ki másztak és a' fedél Köz ablakát maga magok fezejvel ki nyitottak, ejjnek idejével a' Tengerbe ugrottak 's el tüneneк. A' Parantsnok 's a' hajó Feltser tanuság tétele szerént a' Jelenségek charakterökben felettébben tudálékos es fortélyos állatok; két lábakon járnak csuda mód szaladoznak es csámcsognak, de azomban az emberre nézvest egyáltalában nem ártalmasok. Melly környülállások miatt joggal nevezte betnének Ember-Gyikoknak

Eddig az újságkivágás.

- Teringettét! - csattant fel újra az izgatott Uher professzor -, miért nincs ezen a papíron valami dátum vagy az újság címe, amelyből valaki valamikor kivágta? Aztán melyik külországi Újság volt az, hogyan hívták azt a bizonyos Parantsnokot, mi volt a neve annak az Anglius tsata hajónak? Az Austral-oceán melyik szigetetskéjéről van szó? Hát nem lehettek volna azok az emberek egy kicsit pontosabbak és - nos, igen! - kissé tudományosabbak? Hiszen ez felbecsülhetetlen értékű történelmi adalék!

Szigetetske az Austral-oceánban, ez rendben volna. Sós vizű Tó. Eszerint korallszigetről, atollról van szó, lagúnával, melyet keserves megközelíthetni. Megfelelő hely arra, hogy az ilyen ősállat fennmaradjon, mert nem érintkezik a fejlődés magasabb fokán álló környezettel, és semmi sem zavarja a' Természet szerént való reservátziójában. Persze nemigen szaporodhatott, mert azon Tóban nem volt elegendő táplálék. Ez világos - mondta magában a professzor. Gyíkhoz hasonló állat, csak nintsen ő neki pikkelyetskéje, és két lábain jár, mint az ember: tehát vagy Andrias Scheuchzeri, vagy közeli rokonja a' Salamander-családnak. Tételezzük fel, hogy a mi Andriasunk volt. Tételezzük fel, hogy azok a' sellyma hajós legények ki döglesztették a' Tóból, s hogy csak egyetlen pár került eleven állapotjokban a hajóra; az a pár,

amelly Sumatra szigeténél a tengerbe iszkolt. Tehát éppen az Egyenlítőn, táplálékban korlátlanul gazdag környezetben, rendkívül kedvező feltételek között került vissza a tengerbe. Lehetséges-e, hogy e' környezetváltozással adatott meg a mioczén Salamandrának azon erővel teljes impulsus, amelly által el indíttatott fejlődésének útjára? Bizonyos, hogy már előzőleg sósvízi állat volt. Képzeljük el, hogy új hazája tsendes, takarmányban bővelkedő öböl. Mi történik? *A' Salamandra bujján szaporodni kezd,* hiszen hallatlan vitális energiával teljes optimális viszonyok közé került. Megvan! - ujjongott a' tudós. A' Salamandra zabolátlan étvággyal lép a fejlődés útjára; úgy veti magát az életbe, mint az őrült; hallatlanul szaporodik, mert tojásainak 's poronttyainak az új környezetben nintsenek specificus ellenei. Egyik szigetet a' másik után telepíti be, tsodálatos azomban, hogy költözködése közben némelly szigeteket mintegy át ugrik. Egyéb eránt ezen emigrátzió nem más, mint typikus el vonulás a takarmány után. Most pedig lássuk a következő kérdést: Miért nem fejlett ki ezen mód annak előtte? Valjon nem függ-é ez öszve azon Jelenség velejével, miszerint az aethiop-austral területen ez ideig nintsen, vagy legalább mostanáig nem mutatkozott Salamandra? Elképzelhetjük-é, hogy ezen a' területen a' mioczén korszakban ollyan változások estek, mellyek a' Salamandrát biologicus tekintetekben hátrányosan illették? Elképzelhetjük. Felbukkanhatott a' specificus ellen, melly egyszerűen ki döglesztette a' Salamandrát. Tsak *eggy* szigetetskén, eggy környülzárt Tavatskában maradt fenn a mioczén Salamandra - azzal fizetvén érte, hogy állapotjában megmerevedett, evolutziójában megtorpant; ollyan maradt, mint az erős atzélos rugó, melly nem képes elpattanni.

Nem lehetetlen, hogy a természetnek ezzel a szalamandrával nagy tervei voltak, hogy mindig magasabb és magasabb fokra kellett volna fejlődnie, ki tudja, meddig... (Uher professzor enyhén megborzongott ennél a feltevésnél... ki tudná megmondani, hogy vajon az Andrias Scheuchzeri nem válhatott volna-e a miocén emberévé?!)

Tsak hogy, hallga! azon *kifejletlen* állat egyszerre tsak új 's végtelen reménséggel tejles környületbe kerül; a fejlődés felhúzott rugója felszabadul - az Életnek milly lendületével, milly mioczén szomjúhozással és bujasággal rohan Andrias a fejlődés útján! Milly lázasan pótolja a százezer és milljom éveket, mellyeket fejlődésében elmulasztott. Hihetjük-é, hogy megmarad az evolutzió azon grádusán, a' mellyre ma eljutott? Valjon már teljes faji lendületének vagyunk-é szemtanúi - avagy tsak éppen evolutziójának küszöbén vagyon s tsak most indul útjára - ki annak megmondhatója? Vajh' ma ki tudja: meddig és hová?

Ezekre a megfontolásokra és kilátásokra ihlette a megsárgult öreg újságkivágás dr. Vladimír Uhert, miközben a felfedező intellektuális lelkesedésének szárnyain lebegett.

Elküldöm az újságoknak - mondotta magában Vladimír Uher -, hiszen a tudományos folyóiratokat senki sem olvassa. Mindenki tudja meg, hogy milyen nagy természeti jelenség tanúi vagyunk. És ezt a címet adom neki:

??????????????????????
A SZALAMANDRÁKÉ A JÖVŐ
??????????????????????

A Lidové noviny szerkesztősége azonban meghökkent, és csak a fejét rázta. Már megint szalamandrák! Azt hiszem, olvasóink már torkig vannak a szalamandrákkal. Itt az ideje, hogy valami mást is hozzunk, különben is, ilyen tudományos fejtegetések nem napilapba valók.

Minek következtében a szalamandrák jövőjéről szóló cikk egyáltalán nem látott napvilágot.

12
Salamander Syndicate

G. H. Bondy, az elnök megrázta a csengőt, és szólásra emelkedett.

- Tisztelt közgyűlés! - kezdte. - Van szerencsém a Pacific Export Company rendkívüli közgyűlését megnyitni. Üdvözlöm a megjelenteket, és köszönöm, hogy ülésünkön ilyen szép számmal vesznek részt.

- Uraim! - folytatta megindult hangon. - Az a szomorú kötelesség jutott osztályrészemül, hogy egy lesújtó hírt közöljek önökkel. Johann van Toch kapitány nincs többé. Társaságunk tulajdonképpeni alapítója és a Távol-Kelet ezernyi szigetével való kereskedelem gondolatának atyja, első kapitányunk, legbuzgóbb munkatársunk meghalt. Ez év elején, a Šárka fedélzetén Fanning-sziget közelében, hivatásának teljesítése közben szélütés érte. (Bizonyára megint valami rumlit csapott a szegény ördög - gondolta magában Bondy úr futólag.) Kérem, hogy nemes emlékének néhány perces felállással adózzunk.

Az urak lármás széktologatással álltak fel, majd mélységes csendben, ünnepélyesen néztek maguk elé; valamennyien azzal a gondolattal eltelve, hogy vajon a közgyűlés nem nyúlik-e majd túl hosszúra. (Szegény van Toch barátom - gondolta G. H. Bondy őszinte megindultsággal. - Vajon hogy nézhet ki most? Bizonyára a tengerbe dobták egy deszkáról, jó nagyot csobbanhatott! Rendes ember volt, és olyan szép kék volt a szeme...)

- Köszönöm, uraim - mondotta röviden -, hogy ilyen kegyelettel emlékeztek igaz barátomra, van Toch kapitányra. Kérem Volavka igazgató urat, szíveskedjék tájékoztatni bennünket a PEC ez évi gazdasági eredményeiről. A számok még nem véglegesek, de azt hiszem, hogy az év végéig jelentősebb változásokra már nem számíthatunk. Tehát kérem, szíveskedjék.

- Tisztelt közgyűlés - kezdte Volavka igazgató úr, szabadjára engedve indulatait -, a gyöngypiac helyzete rendkívül kedvezőtlen. Az előző év folyamán, amikor is a legkedvezőbb, 1925-ös évvel szemben a gyöngytermelés csaknem meghússzorozódott, a gyöngyárak katasztrofálisan, régi értékük 65%-ával estek. Az igazgató tanács tehát elhatározta, hogy az idei gyöngytermést egyáltalán nem dobja piacra, és a kedvezőbb kereslet kialakulásának időpontjáig raktáron tartja. Sajnos az elmúlt ősz folyamán a gyöngy kiment a divatból, valószínűleg azért, mert túl olcsó lett. Amszterdami telepünkön jelenleg több mint kétszázezer, egyelőre csaknem eladhatatlan gyöngy hever.

- Viszont - tombolt tovább Volavka igazgató -, az idei gyöngytermelés jelentékenyen visszaesett. Néhány lelőhelyet teljesen fel kellett adnunk, tekintettel arra, hogy hozama nem érte el azt a mértéket, amelynél a termelés még kifizetődik. A két-három évvel ezelőtt feltárt lelőhelyek kisebb-nagyobb mértékben kimerültek. Az igazgató tanács elhatározta, hogy figyelmét egyéb mélytengeri produktumok, úgymint korallok, kagylók és szivacsok felé fordítja. Igaz, hogy sikerült a piac érdeklődését a korall ékszerek és hasonló dísztárgyak iránt felkelteni, de ennek a konjunktúrának hasznát egyelőre inkább az olasz, mint a távol-keleti koralltermelők zsebelték be. Az igazgató tanács azonkívül tanulmányozta a csendes-óceáni mélytengeri halászatot is. Mindenekelőtt azt vizsgálta, hogy az ott kifogott halakat hogyan lehet az európai és amerikai piacokra juttatni; az eddigi eredményekről beszámoló tudósítások azonban nem valami biztatók.

- Viszont - olvasta az igazgató emeltebb hangon - a Csendes-óceán szigetei felé irányuló forgalmunk, különösen a textiláruk, zománcedények, rádiókészülékek és kesztyűk kivitele némi emelkedést mutat. Ez az üzletág megéri, hogy további kiépítésével és elmélyítésével

foglalkozzunk; ebben az évben már aránylag csekély veszteséggel dolgoztunk. Mindenesetre lehetetlennek látszik, hogy a PEC ez év végén osztalékot tud majd fizetni, ezért az igazgató tanács eleve kijelenti, hogy ez alkalommal mindennemű tantieme-ről és költségtérítésről lemond.

Hosszú, kínos csend állott be. (Vajon milyen lehet az a Fanning-sziget - töprengett G. H. Bondy. - Igazi tengerészként halt meg a jó öreg Van Toch. Kár érte, nagyszerű fiú volt. És nem is volt még öreg... alig idősebb nálam...)

Dr. Hubka emelkedett szólásra; a továbbiakban idézzük a Pacific Export Company rendkívüli közgyűléséről készített jegyzőkönyvet:

Dr. HUBKA megkérdezi, hogy vajon nem merül-e fel a PEC felszámolásának kérdése?

G. H. BONDY közli, hogy az igazgató tanács határozata értelmében a kérdést későbbi vizsgálat tárgyává teszik.

M. LOUIS BONENFANT kifogásolja, hogy a gyöngyök átvétele nem a helyszínen, állandóan ott lakó képviselők által történik, akik ellenőrizhetnék azt is, hogy a gyöngyhalászat megfelelő intenzitással és szakértelemmel folyik-e.

VOLAVKA igazgató megjegyzi, hogy ezt a tervet már mérlegelték, de arra az eredményre jutottak, hogy ezzel a termelési költségek nagymértékben emelkednének. Legkevesebb háromszáz fix fizetésű ügynökre lenne szükség, továbbá azt is meg kellene vizsgálni, hogy az ügynökök a talált gyöngyök beszolgáltatása szempontjából milyen módon ellenőrizhetők.

M. H. BRINKELAER megkérdezi, hogy vajon a szalamandrák eléggé megbízhatók-e? Átadnak-e minden megtalált gyöngyöt a társaság megbízottainak és nem adják-e oda valaki másnak?

G. H. BONDY leszögezi, hogy ez volt az első alkalom, amikor a szalamandrákról nyilvánosan említés tétetett. Mindeddig ragaszkodtak ahhoz a szabályhoz, hogy a gyöngyök halászásának módozatairól e helyütt részleteket nem közölnek. Felhívja a jelenlevők figyelmét arra a tényre, hogy éppen ezért választották a feltűnést nem keltő Pacific Export Company elnevezést.

M. H. BRINKELAER felteszi a kérdést, hogy vajon tényleg helytelen-e olyan dolgokról beszélni ezen a helyen, melyek a társaság érdekeit igen közelről érintik, és amelyek már a legszélesebb nyilvánosság előtt is jól ismertek.

G. H. BONDY megjegyzi, hogy ez semmi esetre sem helytelen eljárás, csak új. A maga részéről csak üdvözölheti a nyílt beszédet. Brinkelaer úr első kérdésére megjegyzi, hogy nézete szerint a gyöngy- és korallhalászatban résztvevő szalamandrák becsületessége és szorgalma minden kétségen felül áll. Mindenesetre számolnunk kell azzal, hogy a jelenlegi gyöngylelőhelyek kimerültek, vagy belátható időn belül kimerülnek. Ami az új telepek feltárását illeti, felejthetetlen munkatársunk, van Toch kapitány éppen ilyen új szigetek keresése közben hunyt el. Egyelőre nincsen olyan emberünk, aki tapasztalatokban, becsületességben és ügyszeretetben felvehetné a versenyt a megboldogulttal, és akivel őt helyettesíthetnők.

D. W. BRIGHT ezredes elismeréssel adózik az elhunyt van Toch kapitány érdemeinek. De mégis rá kell mutatnia arra, hogy van Toch, akinek halálát mindenki mélységesen fájlalja, az említett szalamandrákat túlságosan elkényeztette. (Helyeslés.) Semmi szükség sem volt rá, hogy olyan elsőrendű késeket és egyéb szerszámokat szállítsanak nekik, mint azt az elhunyt tette. Arra sem volt szükség, hogy olyan drágán élelmezzék őket. A szalamandrák ellátási költségeit jelentékenyen csökkenteni lehetne, ami által a vállalkozás jövedelmezőségét növelhetnék. (Élénk helyeslés.)

J. GILBERT alelnök egyetért Bright ezredessel, de megjegyzi, hogy ez van Toch kapitány életében keresztülvihetetlen volt. A kapitány ugyanis azt állította, hogy személyes kötelezettségei vannak a szalamandrákkal szemben. Különböző okokból nem lett volna helyes és tanácsos, hogy az öregúr kívánságait ez esetben mellőzzük.

KURT VON FRITSCH az iránt érdeklődik, hogy nem lehetne-e a szalamandrákat a gyöngyhalászatnál jövedelmezőbb módon foglalkoztatni? Mérlegelni kellene természetes építő hajlamukat, amelynek segítségével gátakat és más víz alatti építményeket létesítenek. Talán lehetséges volna őket kikötők, mólók építésére és más technikai feladatok végrehajtására felhasználni.

G. H. BONDY közli, hogy az igazgató tanács behatóan foglalkozik ezzel a tervvel; bizonyos, hogy ebben az irányban még nagy lehetőségek vannak kiaknázatlanul. Bejelenti, hogy a társaság tulajdonában levő szalamandrák száma már körülbelül hat millióra rúg; ha mérlegeljük azt, hogy egy szalamandrapár évenként, mondjuk, száz porontyot hoz létre, az elkövetkezendő esztendőkben vagy háromszázmillió szalamandrával rendelkezhetünk. Tíz év alatt meg egyenesen csillagászati számot érhetnek el. G. H. Bondy azt kérdezi, hogy mit kezd a társaság ezzel a rengeteg szalamandrával, amikor szalamandrafarmjaink túlzsúfoltsága miatt, természetes táplálék híján már most kénytelenek vagyunk koprával, burgonyával, kukoricával és hasonló élelmiszerekkel etetni őket.

K. VON FRITSCH megkérdezi, hogy a szalamandrák húsa emberek számára élvezhető-e?

J. GILBERT: Nem. A bőrüket sem lehet felhasználni.

M. LOUIS BONENFANT kérdést intéz az igazgató tanácshoz arra vonatkozólag, hogy egyáltalán milyen további vállalkozásokat tervez.

G. H. BONDY (felemelkedik):

Uraim, azért hívtuk össze társaságunk rendkívüli közgyűlését, hogy nyíltan figyelmeztessük Önöket társaságunk jelenlegi nagyon kedvezőtlen kilátásaira. Társaságunk - engedjék meg, hogy erre figyelmeztessem önöket - az utolsó években komoly tartalékok képzése és nagyarányú leírások mellett húsztól huszonhárom százalékig terjedő osztalékot fizetett. Most választ előtt állunk; vállalkozásunk említett formája, mely az előző években olyan jól bevált, most valójában megszűntnek tekinthető, tehát nincs más hátra, mint új utakat keresni. (Nagyon helyes.)

Azt mondhatnám, talán a sors útmutatása számunkra, hogy kiváló barátunk, J. van Toch kapitány éppen most távozott az élők sorából. Ez a szép, romantikus és - nyíltan kimondom - bizonyos mértékig balga gyöngyüzlet egybeforrott az ő személyével. A magam részéről vállalkozásunknak ezt a korszakát befejezettnek tekintem; megvolt, hogy úgy mondjam, a maga egzotikus varázsa, de ez nem való a mi modern korunkba. Tisztelt uraim, a gyöngyüzlet sohasem képezheti egy nagyvonalú, horizontálisan és vertikálisan tagozott üzleti vállalkozás alapját. Részemről az egész gyöngyüzlet pusztán egy kis divertissement volt. (Nyugtalanság.) Igen, uraim, kitérő, amely azonban igen tisztességes összeget hozott önöknek és nekem. Azonkívül a vállalkozás kezdetén ezek a szalamandrák még az újdonság varázsával hatottak. Háromszázmillió szalamandra aligha kelthet bennünk hasonló érzelmeket. (Derültség.)

Azt mondom, új utakra kell térnünk. Addig, amíg az én jó barátom, van Toch kapitány élt, nem is gondolhattunk arra, hogy üzletünknek más arculatot adjunk, mint azt, amit én van Toch kapitány stílusának neveznék. („Miért?”) Azért, uraim, mert különböző stílusok összekeverése ellenkezik az ízlésemmel. Van Toch kapitány stílusa, mondhatnám, a kalandregények stílusát idézi. Ez Jack London, Joseph Conrad és a hozzájuk hasonlók stílusa. Régi, egzotikus, gyarmati, néha csaknem heroikus stílus ez. Nem tagadom, hogy a kapitány a maga módján a bűvkörébe vont. De van Toch halála után nincs jogunk ezt a kamaszoknak való kalandos históriát folytatni. Ami előttünk áll, az nem egy új fejezet, hanem egy új koncepció, uraim; feladat, mely egészen megváltozott képzelőerőt igényel. („Ön úgy beszél erről, mint egy regényről.”) Igen, uram, önnek igaza van. Engem az üzlet úgy foglalkoztat, mint művészt a műve. Bizonyos mértékű művészi érzék nélkül, uram, sohasem fedezhet fel új dolgokat. Ha fejleszteni akarjuk a világot, legyünk valamennyien költők. (Helyeslés.)

G. H. BONDY (meghajol): Fájó szívvel zárom le társaságunk működésének, hogy úgy mondjam, van Toch-i fejezetét, mindazt, ami gyermeteg és kalandos volt. Éppen ideje, hogy ezt a gyöngy- és korallregényt befejezzük. Szindbád halott, uraim. Az a kérdés, mi legyen ezután? („Éppen ezt kérdezzük öntől mi is!”) Rendben van, uram, vegyen elő egy ceruzát és írja. Hatmillió. Megvan? Szorozza meg ötvennel. Háromszázmillió, nemde? Szorozza meg újból ötvennel. Tizenötmilliárd, igaz? És most, uraim, adjanak tanácsot, hogy mit kezdjünk három év múlva tizenötmilliárd szalamandrával? Mivel foglalkoztassuk őket, hogyan etessük és a többi. („Akkor hagyja őket megdögleni!”) Igen, de nem kár értük, uram? Nem gondolja, hogy minden egyes szalamandra bizonyos gazdasági értéket jelent, munkaerőt, amely felhasználásra vár? Uraim, hatmillió szalamandrát még éppen hogy fel tudunk használni. Háromszázmillióval már sokkal nehezebb dolgunk lesz, de tizenötmilliárd szalamandra feltétlenül a fejünkre nő. A szalamandrák felfalják a társaságot. Ez így van! („Ezért ön lesz a felelős. Ön kezdte az egész szalamandraügyet!”)

G. H. BONDY (felveti a fejét): Én ezt a felelősséget teljes egészében magamra vállalom, uraim. Aki akarja, nyomban megszabadulhat a Pacific Export Company részvényeitől. Hajlandó vagyok minden egyes részvényért... („Mennyit?”) a teljes értéket kifizetni. (Izgalom. Az elnökség, tíz perc szünetet engedélyez.)

Szünet után.

M. H. BRINKELAER (szólásra jelentkezik): Megelégedésemet fejezem ki a szalamandrák gyors szaporodása felett, hiszen ezzel a társaság vagyona gyarapodik. De világos, uraim, hogy ostobaság lenne őket csak úgy, találomra szaporítani. Tehát ha mi magunk nem tudjuk a szalamandrákat megfelelően foglalkoztatni, részvénycsoportom nevében indítványozom, hogy a szalamandrákat bárkinek, aki vízi vagy víz alatti munkákat akar végeztetni, és e célból munkaerőre van szüksége, egyszerűen eladhassuk. (Helyeslés.) Egy-egy szalamandra napi élelmezési költsége néhány centime-ot tesz ki, ha mi egy szalamandrapárt, tegyük fel, száz frankért eladunk, és egy munkásszalamandra, mondjuk, csak egy évig használható, akkor az ilyen befektetés bármelyik munkaadó számára játszva megtérül. (Taps és helyeslés.)

J. GILBERT megállapítja, hogy a szalamandrák élettartama lényegesen hosszabb, mint egy év; hogy valóban mennyi ideig élnek, arra vonatkozólag kielégítő tapasztalat még nem áll rendelkezésünkre.

M. H. BRINKELAER módosítja indítványát olyan értelemben, hogy egy szalamandrapár eladási árát háromszáz frankban, loco kikötő, állapítsák meg.

VOLAVKA IGAZGATÓ: Hála természetes ösztöneiknek és szokatlan tanulékonyságuknak, szalamandráink nagyszerűen alkalmazhatók, elsősorban gátak és hullámtörők építésére, kikötők és csatornák kikotrására, homokpadok lehordására és mocsaras területek feltöltésére, továbbá vízi utak szabaddá tételére és hasonló munkákra. Fel lehet használni őket a tengerpartok szabályozására és biztosítására, továbbá szárazföldek kiépítésére és gyarapítására is. Mindezek tömegmunkák, melyekhez munkaerők százaira és ezreire van szükség; a szalamandrák felhasználásával olyan nagyszabású munkák végezhetőek el, melyekre eddig a modern technika csak azért nem vállalkozhatott, mert nem rendelkezett nagytömegű, igen olcsó munkaerővel. („Nagyon helyes! Kitűnő!”)

Dr. HUBKA úgy véli, hogy a szalamandrák áruba bocsátásával, melyeket azután új helyükön tovább tenyésztenének, a társaság elveszítené szalamandramonopóliumát. Indítványozza, hogy a vízi építkezések vállalkozóinak jól kiképzett és válogatott munkásszalamandrákat bocsássanak rendelkezésre, de csak kölcsönképpen, azzal a feltétellel, hogy az esetleges ivadékok továbbra is a társaság tulajdonát képezik.

VOLAVKA igazgató rámutat arra, hogy teljesen lehetetlen szalamandrák millióit, esetleg milliárdjait őrizni, az ivadékokról nem is beszélve; sajnos állatkertek és menazsériák számára már eddig is sok szalamandrát loptak el.

D. W. BRIGHT ezredes helyesnek tartaná, ha csak hímeket adnának el, illetve kölcsönöznének, hogy a társaság tulajdonát képező farmokon és tenyésztelepeken kívül a szalamandrák ne legyenek szaporíthatok.

VOLAVKA igazgató: Nem állíthatjuk azt, hogy a szalamandrafarmok a társaság tulajdonát képezik. Nem lehet a tengerfenék egy darabját megvenni vagy kibérelni. Az a jogi kérdés, hogy a szalamandrák tulajdonképpen kinek a tulajdonát képezik, ha tegyük fel őfelsége a holland királynő felségvizeiben élnek, nagyon is vitatható, és számos per alapjául szolgálhat. (Nyugtalanság.) Legtöbb esetben még a halászati jogot sem biztosítottuk a magunk számára; csendes-óceáni szalamandrafarmjainkat tulajdonképpen feketén létesítettük, uraim. (Növekvő nyugtalanság.)

J. GILBERT úr Bright ezredes felszólalására válaszolva közli, hogy az elszigetelt szalamandra hímek idővel elveszítik mozgékonyságukat és munkaképességüket, lomhákká válnak, és elpusztulnak a vágyakozástól.

VON FRITSCH érdeklődik, hogy a kereskedelembe kerülő szalamandrákat nem lehetne-e előzetesen kasztrálni vagy terméketleníteni.

J. GILBERT: Ez nagyon költséges lenne. Egyszerűen nem tudjuk megakadályozni, hogy az eladott szalamandrák tovább ne szaporodjanak.

S. WEISSBERGER mint az Állatvédő Egyesület tagja követeli, hogy a szalamandrák esetleges eladása humánusan, s olyan körülmények között történjék, melyek az emberi érzéseket nem sértik.

J. GILBERT megköszöni a figyelmeztetést; magától értetődik, hogy a szalamandrák kifogására és szállítására kizárólag gyakorlott személyzetet alkalmazunk, és állandó felügyelet alatt tartjuk őket. Persze arról nem kezeskedhetünk, hogy a vállalkozók, akik a szalamandrákat megveszik, megfelelő módon bánnak majd velük.

S. WEISSBERGER kijelenti, hogy az elnökhelyettes nyilatkozatát kielégítőnek találja. (Helyeslés.)

G. H. BONDY: Uraim, tegyenek le arról a gondolatról, hogy szalamandramonopóliumunkat a jövőben is fenntarthatjuk. Sajnos a szalamandrák tenyésztésének eljárását a szokott módon nem szabadalmaztathatjuk. (Derültség.) Azonban a szalamandrakereskedelemben eddig elfoglalt vezető szerepünket módunkban lesz más eszközökkel biztosítani, feltéve, hogy üzletünket más stílusban és az eddiginél sokkal nagyobb terjedelemben folytatjuk. („Halljuk, halljuk!") Uraim, itt fekszik előttem egy egész köteg ideiglenes megállapodás. Az igazgató tanács Szalamandra Szindikátus név alatt egy új, vertikális tröszt létesítését indítványozza. A szindikátus tagjai a mi társaságunkon kívül még bizonyos nagyvállalatok és erős pénzcsoportok lennének, például egy bizonyos konszern, amely különleges, szabadalmazott bádogtartályokat gyárt a szalamandrák számára. („A MEAS-t gondolja?") Igen, uram, a MEAS-ról beszélek. Továbbá egy vegyi és élelmiszerkartell, amely olcsó, szabadalmazott szalamandraeledelt készít; a szállítóvállalatok egy csoportja, amely - az eddigi tapasztalatok felhasználásával készült - szabadalmazott, különleges szalamandraszállító tartályokkal rendelkezik; a biztosítótársaságok egy csoportja, mely a megvásárolt állatokat baleset és elhalás esetére biztosítaná (mind a szállítás tartamára, mind a munkahelyeken), azonkívül egyéb ipari, export- és pénzügyi érdekeltségek, amelyeket fontos okokból egyelőre nem kívánunk megemlíteni. Talán elegendő lesz, uraim, ha megmondom önöknek, hogy ez a szindikátus kezdetben négyszázmillió font felett diszponálhat. (Izgalom.) Itt van az iratcsomó, kedves uraim, egy sereg szerződés, amelyekről csak az aláírások hiányoznak ahhoz, hogy a modern idők egyik legnagyobb gazdasági szervezete megszülessen. Az igazgató tanács felkéri önöket, uraim, hogy hatalmazzák fel e mamutkonszern létrehozatalára, melynek feladata a szalamandrák ésszerű tenyésztése és felhasználása lesz. (Taps és ellenzéki hangok.)

Uraim, gondoljanak csak ennek az együttműködésnek nyilvánvaló előnyeire. A Szalamandra Szindikátus nemcsak a szalamandrákat szállítja, hanem az egész berendezést, beleértve az állatok táplálékát is: kukoricát, dextrint, marhafaggyút és cukrot milliárdnyi állat számára; szállítási és biztosítási ügyeiket a legalacsonyabb díjtételekkel intézi. Mindez, ha nem is teremt monopolhelyzetet, de minden leendő konkurenciával szemben, mely szalamandrákat akar eladni, feltétlen előnyt biztosít. Kísérelje csak meg majd valaki, uraim, próbálkozása nem fog hosszú ideig tartani. („Bravó!") De ez még nem minden. A vízi építkezések minden anyagát a Szalamandra Szindikátus szállítja majd, és ezen az alapon a nehézipar, a cement-, épületfa- és épületkő-termelők is mögöttünk állnak. („Ön még nem is tudja, hogy a szalamandrák milyen munkát végeznek majd!") Uraim, ebben az órában tizenkétezer szalamandra dolgozik a saigoni kikötő új dokkjainak és mólóinak építkezésén. („Ezt nem mondta meg nekünk!") Nem. Ez volt az első nagybani kísérlet. És ez a kísérlet teljesen kielégítő eredménnyel zárult. A szalamandrák jövője ma már minden kétséget kizáróan biztosítva van. (Lelkes taps.)

És még ez sem minden, uraim. Ezzel a Szalamandra Szindikátus feladatai még távolról sincsenek kimerítve. A szindikátus sok millió szalamandra számára teremt munkaalkalmat szerte az egész világon. Terveket dolgoz ki, ötleteket ad, amelyek segítségével leigázzuk a tengert. Utópiákat és gigászi álmokat valósít majd meg. Tervezeteket készít új csatornák ásására, új partok kiképzésére, gátak építésére, melyek kontinenseket kötnek össze. Mesterséges szigetek láncolatát építi majd ki, hogy a repülőforgalmat megkönnyítse, és új kontinenseket tervez az óceán közepére. Az emberiség jövője a tengerek helyén van. Uraim, a föld négyötödét víz borítja, és ez kétségtelenül túl sok. Földgolyónk felületének, a tengerek és a szárazföldek térképének meg kell változnia. Mi szállítjuk a tenger munkásait az egész világ számára. Uraim, ez már nem van Toch kapitány stílusa; a kalandos gyöngyregényt felváltja a munka himnusza. Választhatunk: vagy kalmárok leszünk, vagy alkotók, de ha nem tudunk kontinensekben és óceánokban gondolkodni, akkor képességeink nyilván nem elegendők erre a feladatra. Arról beszéltünk, hogy mennyiért árusítsuk a szalamandrák párját. Azt szeretném, ha gondolatainkat inkább a szalamandrák milliárdjai és a munkaerők sokmilliós tömegei foglalkoztatnák, és az,

hogy átrendezzük a föld felszínét és új geológiai korszakot teremtsünk. Ma új Atlantiszról beszélhetünk és arról, hogy az öreg kontinensek mindig mélyebbre és mélyebbre nyúlnak majd be a világtengerek ölébe - új világról beszélhetünk, melyet az emberiség önmagának teremt meg. Bocsássanak meg, uraim, önöknek ez bizonyára úgy hangzik, mint valami utópia. Igen, mi valóban az utópia birodalmába lépünk. Már benne is vagyunk, barátaim, nem kell mást tenni, csak végiggondolni a szalamandramunka jövőjét és technikai lehetőségeit. („És a gazdaságiakat!")

Igen, főképpen a gazdaságiakat. Uraim, a mi társaságunk túl kicsi ahhoz, hogy a szalamandrák milliárdjait egyedül ki tudja használni; ehhez sem pénzügyileg, sem politikailag nem vagyunk elég erősek. Ha a szárazföldek és tengerek térképe munkánk nyomán módosul, akkor a nagyhatalmak érdeklődése is felébred, uraim. De erről most nem akarok beszélni, nem akarom megnevezni azokat a magas tényezőket, akik már nagyon közel állnak szindikátusunkhoz. Mégis kérem az urakat, amikor szavazatukat leadják, ne tévesszék szem elől azt, hogy beláthatatlan horderejű ügyről döntenek. (Lelkes, hosszan tartó tetszésnyilvánítás.)

A Szalamandra Szindikátus megszavazása előtt mégis ígéretet kellett tenni arra, hogy a Pacific Export Company részvényesei számára a tartalék terhére legalább tízszázalékos osztalékot biztosítanak. Ezután a tagság nyolcvanhét százaléka a szindikátus mellett, tizenhárom pedig ellene szavazott. A Salamander Syndicate tehát megszületett. G. H. Bondynak számosan gratuláltak.

- Ezt nagyon ügyesen mondotta el, Bondy úr - dicsérte Bondyt az öreg Sigi Weissberger. - Nagyon ügyesen. És mondja csak, Bondy úr, hogyan jutott erre a gondolatra?

- Hogyan? - válaszolta G. H. Bondy szórakozottan. - Tulajdonképpen, hogy az igazat megvalljam, Weissberger úr, az öreg van Toch vezetett rá. Ő annyira ragaszkodott a szalamandráihoz. Mit szólna szegény fiú, ha csak úgy hagytam volna, hogy a tapaboyok egyszerűen éhen haljanak, vagy kiirtsák őket?

- Miféle tapaboyok?

- Így nevezte ezeket a dögöket, a szalamandrákat. Most, hogy jó áruk lesz, majd legalább tisztességesen bánnak velük.

- Ezt nem értem - mondotta Weissberger úr. - Látott ön már valaha is ilyen szalamandrát, Bondy úr? Én azt sem tudom, mi fán terem. Kérem, mondja el nekem, hogyan fest egy ilyen állat.

- Ezzel sajnos nem szolgálhatok önnek, Weissberger úr. Hát tudom én, milyen egy szalamandra? Van nekem arra időm, hogy azzal törődjem, mi hogy fest? Örülök, hogy a Szalamandra Szindikátust sikerült tető alá hoznom.

FÜGGELÉK
A szalamandrák nemi életéről

Az emberi szellem egyik legkedveltebb tevékenysége elképzelni azt, hogy egyszer, a távoli jövőben, milyen lesz a világ és az emberiség arculata, milyen technikai csodák születnek, milyen szociális kérdések nyernek megoldást, a tudomány és a társadalmi rend fejlődése milyen fokot ér el és így tovább. Ezen utópiák nagy többsége nem mulasztja el, hogy behatóan foglalkozzék azzal a kérdéssel: ebben a jobb, haladóbb, de legalábbis technikailag tökéletesebb világban mi lesz az olyan régi, de még mindig népszerű gyakorlattal, mint a nemi élet, a szaporodás, a szerelem, és az olyan intézményekkel, mint a házasság, a család, a nőkérdés és hasonlók. Lásd az idevonatkozó irodalmat, például Paul Adam, H. G. Wells, Aldous Huxley és mások műveit.

A szerző ezekre a példákra hivatkozva, kötelességének tartja - ha már egy pillantást vet földgolyónk jövőjébe -, hogy arról is beszéljen, milyen lesz a szexuális élet ebben az eljövendő szalamandravilágban. Azért teszi ezt most, hogy később ne kelljen ezzel a kérdéssel foglalkoznia. Az Andrias Scheuchzeri nemi élete alapvonásaiban természetesen megegyezik a többi farkos kétéltű szaporodási formáival; kopuláció[43] *a szó eredeti formájában nincsen, a nőstény bizonyos időközökben tojásokat rak le, ezekből a megtermékenyített tojásokból porontyok kelnek ki és így tovább; ezt minden élettankönyvben megtalálhatjuk. Ezen a helyen csak néhány különleges vonás kiemelésére szorítkozunk, melyeket az Andrias Scheuchzerin figyeltek meg.*

Április elején, írja Bolte, *a hímek csatlakoznak a nőstényekhez; egy-egy párzási időszakban a hím rendszerint kitart ugyanazon nőstény mellett, és napokig egy lépést sem tágít mellőle. Ez alatt az idő alatt táplálékot sem vesz magához, míg a nőstény ugyanakkor nem mindennapi falánkságával tűnik ki. A hím üldözi a nőstényt, és azon igyekszik, hogy fejét minél közelebb vigye a nőstény fejéhez. Ha ez sikerült, akkor orrát a nőstény orrához szorítja, talán azért, hogy menekülését meggátolja, és ebben a helyzetben megmerevedik. Míg a két fej összeér, testük körülbelül harminc fokos szögben eláll egymástól, és ebben a pozitúrában úsznak mozdulatlanul egymás mellett. Néha a hím olyan erősen meggörbül, hogy testével a nőstény oldalát érinti, majd újra megmerevedik, lábait messze széjjelvetve. Csak szájával érinti a kiválasztott társnőt, amely nem zavartatja magát, és közönyösen felfal minden táplálékot, ami csak az útjába kerül. Ez a - ha szabad így neveznünk - csók több napon át tart, néha a nőstény táplálékfelvétel céljából elszakítja magát, ilyenkor az izgatott, szinte haragos hím üldözőbe veszi. Végül is a nőstény felhagy minden további ellenállással, nem menekül többé, és a pár, mint két összekötözött fekete fahasáb, mozdulatlanul lebeg a vízben. A hím testén egyszerre görcsös rángás fut át, melynek következményeképpen nagy tömegű, kissé ragadós spermát ürít a vízbe. Röviddel ezután elválik a nősténytől, és láthatóan kimerülve megbújik a kövek között. Ilyenkor végtagjait vagy farkát levághatjuk anélkül, hogy védekezni próbálna.*

A nőstény még egy darabig megmarad mozdulatlanul helyzetében, azután erőteljes ficánkolásba fog, és megkezdi a füzérben elhelyezett, kocsonyás burokkal bevont tojások lerakását. E művelethez néha hátsó lábait is igénybe veszi, mint azt egyes békafajtáknál is megfigyelhetjük. Negyven vagy ötven tojás lóg füzér alakban egy csomóban a nőstény

[43] Párosodás.

testén. A nőstény most védett helyet keres, és a tojásokat algákra, hínárra vagy puszta kövekre rakja. Tíz nap után újabb sorozat tojást rak le, húsz-harminc darabot, anélkül hogy ebben az időben hímmel találkoznék; a tojások nyilván már a kloakában megtermékenyülnek. Rendszerint további hét-nyolc nap múlva kerül sor a harmadik, esetleg negyedik tojásrakásra, ilyenkor tizenöt-húsz megtermékenyített tojás kerül elő, melyekből egytől három hétig terjedő idő alatt virgonc, kopoltyús porontyok fejlődnek ki. Körülbelül egy év alatt valódi szalamandrák lesznek belőlük, alkalmasak a további szaporodásra.

Blanche Kistenmaeckers *kisasszony érdekes kísérletet végzett fogságban tartott Andrias Scheuchzerik két nőstény és egy hím példányával. Az ívás időszakában a hím csak az egyik nőstényhez csatlakozott, és igen erőszakosan viselkedett; ha a nőstény menekülni igyekezett, farkával erőteljes csapásokat mért rá. Nem tűrte, hogy táplálékot vegyen magához, és eltávolította az ennivaló közeléből; láthatóan csak önmaga számára akarta megtartani, és egyszerűen terrorizálta. Miután tejét kiürítette, rárohant a másik nőstényre, és fel akarta falni. Ki kellett emelni a közös tartályból, és máshova helyezni. Mindemellett a második nőstény is* megtermékenyített *tojásokat rakott; összesen hatvanhármat. Kistenmaeckers kisasszony mind a három állatnál megfigyelte, hogy kloakájuk erősen megduzzadt. Úgy látszik, írja, hogy az Andrias Scheuchzeri megtermékenyülése nem kopuláció útján vagy ívással történik, hanem olyasvalami közvetítésével, amit leghelyesebben a* szexuális miliő *kifejezéssel illethetünk. Mint látható, még ideiglenes egyesülésre sincs szükség ahhoz, hogy a tojások megtermékenyüljenek. Ez a felfedezés egy másik, érdekes kísérletre ösztönözte a fiatal kutatót. Elkülönítette a két nemet, és amikor elérkezett az ideje, a hímből spermát préselt ki, és azt a tartály vizébe helyezte, mire a nőstény* megtermékenyített *tojásokat rakott le. Későbbi kísérletek folyamán Blanche Kistenmaeckers kisasszony a váladékot átszűrte úgy, hogy az így nyert szüret (zavaros, gyengén savas folyadék)* nem tartalmazott magokat. *Ezt a szűretet a nőstények vizébe tette, s azok most is vagy ötven, nagyrészt* megtermékenyített tojást *raktak le, amelyekből normális porontyok keltek ki. Ez a kísérlet vezette Kistenmaeckers kisasszonyt a szexuális miliő nagy fontosságú fogalmához, mely mintegy átmenetet képez a szűznemzés és az ivaros szaporodás között. A tojások megtermékenyítését egyszerűen a környezet kémiai összetételének megváltozása idézi elő (a közeg bizonyos mértékű megsavasodása, melyet eddig mesterségesen nem sikerült előidézni), s ez a változás a hím szexuális tevékenységével függ össze. De ez a tevékenység maga tulajdonképpen felesleges. Az, hogy a hím a nőstényhez csatlakozik, nyilván egy régebbi fejlődési fok maradványa, amikor az Andrias megtermékenyítése a többi szalamandráéhoz hasonlóan történt. Az egyesülés maga, ahogy azt Kistenmaeckers kisasszony helyesen megjegyzi, az apaság átörökölt illúziója. A hím valójában nem apja a porontyoknak, hanem a szexuális miliő, a tulajdonképpeni megtermékenyítő bizonyos, lényegében teljesen személytelen vegyi tényezője. Ha egy tartályban száz egyesült szalamandrapárt látunk, azt gondolhatjuk, hogy itt száz egyéni szaporodási aktus zajlik le, holott valójában csak egyetlen aktus, pontosabban kifejezve, a miliő kollektív szexualizálása folyik le a szemünk előtt, vagy egészen precízen: a víz bizonyos mértékű savasítása, melyre az Andrias érett tojásai úgy reagálnak, hogy önállóan porontyokká fejlődnek. Teremtsük elő mesterséges úton azt az ismeretlen tényezőt, és nem lesz szükség hímekre. Így tehát a különös Andrias nemi élete nem más, mint egy nagy illúzió; a hím erotikus szenvedélye, házasélete, a másik nem feletti zsarnoksága, időleges hűsége, nehézkes, lassú kielégülése mind, mind felesleges, elavult és mondhatni már szimbolikussá vált mozzanat, mely a valóságos, személytelenné vált nemi tevékenységet, a szexuális miliő kialakítását csak kíséri, vagy ha úgy tetszik, díszíti. Az a feltűnő közöny, mellyel a nőstény a hím céltalan,*

heves, személyes *jellegű udvarlását fogadja, nyilvánvaló bizonyíték arra, hogy a nőstény ebben az udvarlásban puszta szertartást lát, mely a tulajdonképpeni aktus, a szexuális miliő megteremtésében csak mint előjáték szerepel. Nyugodtan állíthatjuk, hogy az Andrias nősténye a dolgok állását tisztábban látja, mint a hím, és a faj fenntartásának ügyét sokkal tárgyilagosabban, erotikus illúziók nélkül intézi.*

(Kistenmaeckers kisasszony experimentumait érdekes kísérletekkel egészítette ki a tudós Bontempelli *abbé. Szárított és megőrölt Andrias-ondót adagolt a vízbe, melybe a nőstényeket helyezte; a nőstények petéi ebben az esetben is megtermékenyültek. Hasonló eredményre jutott, amikor kiszárította és megőrölte az Andrias nemi szervét, vagy amikor szesszel extrahálta, vagy megfőzte a hímtagot, és az extractumot a nőstény tartályába öntötte. Azonos eredménnyel ismételte meg a kísérletet az agyhipofízis kivonatával, sőt végül az Andrias bőrmirigyeinek üzekedés idején kinyomkodott váladékával is. Mindezekben az esetekben a nőstény először nem reagált ezekre a preparátumokra; csak bizonyos idő múlva hagyta abba a táplálék hajszolását, hogy mozdulatlanul, sőt egyenesen megmerevedve bámuljon a vízbe, mire néhány óra múlva megkezdődött a körülbelül disznóbab nagyságú, kocsonyás tojások kilövellése.)*

Ebben az összefüggésben meg kell emlékeznünk arról a különleges szertartásról, melyet szalamandratáncnak *neveznek. (Ezen nem a divatos Salamander Dance-ot értjük, mely ezekben az években az előkelő körök divatos tánca volt, Hiram püspök szerint „a legszemérmetlenebb tánc, melyről valaha is hallott".) Teliholdas estéken (kivéve a párzás idejét) az Andriasok, de* csak *a hímek, kijönnek a partra, s félkör alakban elhelyezkedve, különös, hullámzó mozgással ingatják felső testüket. Ez a nagy szalamandrákra jellemző lassú mozgás időnként vad, szenvedélyes formát ölt, és a táncoló dervisekéhez hasonló módon a teljes kimerülésig tart. Egyes tudósok ezt az őrjöngő körforgást és ide-oda tappogást valamilyenfajta holdkultusznak, tehát vallási ceremóniának tartják, mások viszont alapjában véve erotikus táncot látnak benne, és magyarázatát az imént vázolt szexuális formákban keresik. Azt állítottuk, hogy az Andrias Scheuchzerinél a tulajdonképpeni megtermékenyítés a személytelen és kollektív szexuális miliő segítségével bonyolódik le. Azt is megemlítettük, hogy a nőstény ezt a személytelen nemi kapcsolatot sokkal reálisabban és magától értetődőbben fogja fel, mint a hím, mely nyilván nemi hiúságból és hódításvágyból nemének felsőbbrendűségét legalább látszatra fenn akarja tartani, és ezért* játssza *a hódító és birtokló hím szerepét. Ez egyike a legnagyobb erotikus illúzióknak, és ennek az illúziónak kiegészítésére szolgál a hímek nagy ünnepe, mely nem más, mint az az ösztönös törekvés, hogy önmagukban tudatosítsák Hím Közösség mivoltukat. Ezzel a tömegtánccal vezetik le a hímek individuális nemi ösztöneik értelmetlen maradványait; ez a lármázó, elbódult, tomboló horda nem más, mint a tömeghím. A kollektív vőlegény, mely szerelmi körtáncában egy nagy lakodalmi szertartást ünnepel - míg a nőstények különös módon kikapcsolódva, közönyösen rágcsálják táplálékukat. A híres* Charles J. Powell, *aki a szalamandratáncot a kollektív hím nemi tevékenységének nevezte, többek között ezt írja: „Vajon ezek az együttes szertartások nem azt a közös gyökeret és forrást mutatják-e, melyből ez az egész csodálatra méltó szalamandraközösség ered? Gondoljunk arra, hogy igazi állati közösségek csak ott találhatók, ahol a faj szaporodása nem az ivarpárokon alapul: például a méheknél, hangyáknál és termeszeknél. A méhek társadalmát a következő szavakkal jellemezhetjük: én, az anya-méhraj. A szalamandrák társadalmát egészen másképpen kell elneveznünk: mi, a hímjelleg. Először valamennyi hím együttesen alkotja a nagy hímet, amely a megtermékenyítő szexuális miliőt formálisan kiizzadja, és ez behatolva a nőstény ölébe, bőségesen termeli az új életet. Az ő apaságuk kollektív, ezért egész természetük kollektív,*

és a cselekedetek közösségében nyer kifejezést, míg a nőstények, tojásaik lerakása után, többé-kevésbé széjjelszórva, remeteszerű életet élnek. Csak a hímek alkotnak közösséget. Nincsen állatfaj, ahol a nőstény olyan alárendelt szerepet játszana, mint az Andriasoknál. Minden közös tevékenységből kirekesztik őket, és a legcsekélyebb érdeklődést sem mutatják a kollektív ügyek iránt. Az ő órájuk *akkor érkezik el, amikor a hímtényező a nőstény környezetét kémiailag alig észrevehető, de élettanilag mindent átható, savszerű anyaggal itatja át. Ez az anyag még a szabad tenger dagálya és apálya által végtelenül felhígított állapotban is hatásos marad. Olyan ez, mintha maga a nagy óceán hímmé vált volna, és partjain millió embriónak adna életet."*

„Minden kakaskodásunk ellenére - folytatja Charles J. Powell - a természet az állatfajok túlnyomó részénél az élet hordozójává a nőstényt teszi meg. A hímek csak saját gyönyörűségükre élnek, és az ölelés lebonyolítására jók; felfuvalkodott, nyegle individuumok, míg a faj erejét és erényeit a nőstények testesítik meg. Az Andriasnál (és részben az embernél is) a viszony lényegesen megváltozik; hímközösségek alkotásával, és az így kialakuló szolidaritás révén a hím biológiai túlsúlyba kerül, és a faj fejlődésére gyakorolt hatása sokkal nagyobb, mint a nőstényé. Talán éppen ez a hímek által meghatározott fejlődési irány okozza azt, hogy a technikai *készség, mely tipikusan hím jellegű, az Andriasoknál olyan erősen kifejezésre jut. Az Andrias született technikus, hajlamai kifejezetten közös vállalkozások végrehajtására irányulnak. Ezek a másodlagos* hím *nemi jellemvonások: a szervezőképesség és technikai érzék a szemünk előtt fejlődnek ki, mégpedig olyan gyorsasággal és határozottsággal, hogy természeti csodának kellene tartanunk, ha nem tudnák azt, hogy a szexuális determináció talán a leghatalmasabb az életet átalakító tényezők között. Az Andrias Scheuchzeri animal faber, szerszámkészítő állat, mely technikai képességben belátható időn belül talán magát az embert is felülmúlja majd, pusztán ama természeti tény alapján, hogy tiszta hím társadalmat alkot."*

MÁSODIK KÖNYV
A civilizáció lépcsőfokain

1
Povondra úr újságot olvas

Vannak olyan emberek, akik bélyegeket gyűjtenek, és olyanok is, akik ősnyomtatványokat. Povondra úr, G. H. Bondy házának portása sokáig nem lelte meg életének értelmét; érdeklődése évekig ingadozott az ókori síremlékek és a külpolitika között, de egyik este hirtelen megnyilatkozott előtte az, aminek eddig híjával volt, ami által élete beteljesedett. A nagy dolgok rendszerint hirtelen következnek be.

Ezen az estén Povondra úr újságot olvasott, Povondráné asszony Frantík lyukas harisnyáit stoppolta, Frantík meg úgy tett, mintha a Duna bal oldali mellékfolyóit igyekezne emlékezetébe vésni. A szobában kellemes csend honolt.

- Megőrülök! - morogta Povondra úr.

- Mi bajod van? - kérdezte Povondráné, és új szálat fűzött a tűbe.

- A szalamandrák - válaszolta Povondra papa. - Itt olvasom, hogy az utolsó negyedévben hetvenmillió darabot adtak el.

- Az sok, nem? - mondta Povondráné asszony.

- Meghiszem azt! Hatalmas szám ez, anyjuk. Képzeld el, hetvenmillió! - Povondra úr megcsóválta a fejét. - Mi minden történik mostanában - tette hozzá rövid gondolkodás után. - Olvasom, hogy mindenütt új földek és szigetek keletkeznek. Én mondom neked, az emberek már annyi kontinenst építhetnek, amennyit csak akarnak. Nagy dolog ez, anyjuk. Nagyobb haladást jelent, mint Amerika felfedezése. - Povondra úr gondolataiba mélyedt. - Egy új történelmi korszak, érted? Hiába, nagy időket élünk!

Újabb hosszú, kellemes csend következett. Ám Povondra papa hirtelen erőteljes pöfékelésbe kezdett.

- És ha elgondolom, hogy nélkülem mindez nem jött volna létre!

- Micsoda?

- Ez az üzlet a szalamandrákkal. Ez az új korszak. Hiszen ha jól megnézzük, tulajdonképpen én voltam az, aki az egészet összehozta.

Povondráné asszony felnézett a lyukas harisnyáról.

- Ezt hogy érted?

- Hát nem én voltam az, aki azt a kapitányt Bondy úrhoz beeresztettem? Ha én nem jelentem be, soha életében nem találkozott volna Bondy úrral. Nélkülem, anyjuk, az egészből nem lett volna semmi, de semmi.

- Hátha talált volna a kapitány valaki mást - ellenkezett Povondráné asszony.

Povondra papa megvetően krákogott.

- Mit értesz te ehhez! Ilyen dolgot egyedül G. H. Bondy tud nyélbe ütni. Ő messzebbre lát, fiam, mint a nem tudom én, kicsoda. Mások azt hitték volna, hogy bolond vagy csaló, de Bondy úr?! Neki nagyszerű orra van! - Povondra úr elgondolkodott. - Ebből a kapitányból, hogy is hívták csak, Van Toch, nem sok nézett ki. Olyan kövér, öreg tata volt. Más portás azt mondta volna neki, hova, hova, ember, az úr nincsen idehaza, és különben is; de nekem olyan előérzetfélém volt vagy micsoda. Bejelentem - mondtam magamnak -, lehet, hogy Bondy úr

összeszid, de vállalom és bejelentem. Mindig mondom, egy jó portásnak messziről meg kell ismernie az emberét. Néha csenget valaki, aki úgy van öltözve, mint egy báró, de a valóságban nem más, mint egy jégszekrényügynök. Máskor meg jön egy ilyen kövér atyafi, és lám csak, mi lakozik benne! Ismerni kell az embereket - morfondírozott Povondra papa. - Ebből láthatod, Frantík, hogy mit tehet egy ember még akkor is, ha alárendelt állásban van. Végy példát rólam, és mindig tedd meg a kötelességedet, mint ahogyan én is megtettem. - Povondra úr ünnepélyes meghatottsággal bólogatott. - Már az ajtóban elintézhettem volna ezt a kapitányt, és megtakaríthattam volna magamnak a lépcsőmászást. Más portás bizonyára felfújja magát, és becsapja az orra előtt a kaput. És ebben az esetben az egész nagyszerű fejlődés kútba esett volna. Jegyezd meg magadnak, fiú, ha minden ember megtenné a kötelességét, nagyszerűen élnénk ezen a világon. És jól figyelj, ha valamit mondok neked.

- Igen, papa - dünnyögte Frantík boldogtalanul.

Povondra papa megköszörülte a torkát.

- Mama, add csak ide az ollót. Kivágom ezt az újságból, hogy egyszer majd legyen valami emlékem.

Így kezdte Povondra úr a szalamandrákról szóló cikkek gyűjtését. Az ő gyűjtőszenvedélyének köszönhetünk sok olyan anyagot, amely különben veszendőbe ment volna.

Kivágott és megőrzött mindent, amit a szalamandrákról nyomtatásban talált. Nem hallgathatjuk el, hogy némi kezdeti tétovázás után megtanulta, hogyan kell kedvenc kávéházában megcsonkítani az újságokat, ha említést tesznek a szalamandrákról, s különleges, már-már varázslatos tökélyre vitte a művészetet, mellyel a főúr szeme láttára észrevétlenül kitépte, és zsebébe csúsztatta a megfelelő lapot. Ismeretes, hogy a szenvedélyes gyűjtő lopni és gyilkolni is képes, ha arról van szó, hogy gyűjteményét egy-egy új darabbal gazdagítsa; de ez nem ejt foltot a becsületén.

Most aztán már volt értelme az életének, mert ez már a gyűjtő élete volt. Estéről estére rendezgette kivágott cikkeit, sőt fel is olvasott belőlük, mindezt Povondráné asszony elnéző szeme láttára. Povondráné tudta, hogy minden férfi részben gyerek, részben bolond, szórakozzék hát inkább újságkivágásokkal, mint hogy a vendéglőben kártyázzon. Sőt még helyet is szorított fehérneműs szekrényében annak a doboznak, amelyet Povondra úr saját kezűleg készített a gyűjteménye számára. Lehet-e ennél többet kívánni egy feleségtől és háziasszonytól?

Magát G. H. Bondy urat is meglepte egy alkalommal Povondra úr enciklopédikus tudása, legalábbis ami a szalamandrákat illeti. Povondra úr kissé szégyenkezve vallotta be, hogy mindent, ami a szalamandrákról nyomtatásban megjelenik, gondosan összegyűjt, és meg is mutatta dobozát Bondy úrnak. G. H. Bondy barátságosan megdicsérte a gyűjteményt; hiába, csak a nagyurak lehetnek ilyen szívélyesek, s csak az erős emberek tehetnek boldoggá másokat anélkül, hogy az egy krajcárjukba is kerülne. Egyáltalában, jó az uraknak. Bondy úr például egyszerűen elrendelte, hogy a Szalamandra Szindikátus irodája valamennyi olyan, szalamandrákról szóló újságkivágást, amely nem kerül az irattárba, küldje el Povondra úrnak. Így aztán a boldog és kissé megzavart Povondra egész köteg újságcikket kapott naponta, a világ legkülönbözőbb nyelvein megjelent újságokból kivágva. Povondra úr valósággal áhítatos tiszteletet érzett, mikor a cirill és görög betűkkel, héber, arab, kínai, bengáli, tamil, jávai vagy burmai írással szedett cikkeket meglátta.

- Ha elgondolom - mondogatta -, hogy nélkülem mindez nem volna!

Mint mondottuk, Povondra úr gyűjteménye sok olyan anyagot őrzött meg, mely világot vet a szalamandrák történetére, de természetesen ez nem jelenti azt, hogy cikkei egy tudományos alapokon és módszerekkel kutató történészt kielégítettek volna. Povondra úr mindenekelőtt elmulasztotta - hiszen sem a történelmet kutató segédtudományok módszereit, sem a dokumentumgyűjtés szükséges formáit nem ismerte -, hogy kivágásain a forrást és az időpontot feltüntesse, úgyhogy nem állapíthatjuk meg egyik-másik írás mikor és hol került nyilvánosságra. Másodszor, tekintettel a hihetetlen tömegű anyagra, amely keze alatt felhalmozódott, Povondra úr mindenekelőtt az általa fontosabbnak tartott hosszú cikkeket tette félre, míg a rövidebb híreket és táviratokat egyszerűen a szenesládába dobta; ez az oka annak, hogy ebből az időszakból olyan kevés hír- és tényanyag maradt fenn. Harmadszor, az ügyek menetébe Povondráné asszony keze is belenyúlt; ha Povondra úr skatulyái túlságosan megteltek, Povondráné titokban kiemelte a cikkek egy részét, és elégette. Ez a művelet évenként többször megismétlődött. Povondráné csak azokat a kivágásokat kímélte meg, amelyek lassabban szaporodtak, mint például a malabári, tibeti vagy kopt nyomtatványok. Ezek majdnem hiánytalanul fennmaradtak, műveltségünk bizonyos fogyatékosságai folytán azonban alig használhatók. Az anyag, mely így a szalamandrák történetének vizsgálatához rendelkezésünkre áll, túlnyomórészt töredékes, hasonlóan a Krisztus utáni nyolcadik század történelmi forrásmunkáihoz, vagy Sappho költői műveihez. A puszta véletlen műve volt, hogy a nagy világesemény egyik vagy másik szakaszáról milyen dokumentumok maradtak fenn. Ezt a gyűjteményt, hézagossága ellenére *A civilizáció lépcsőfokain* cím alatt próbáljuk összefoglalni.

2
A civilizáció lépcsőfokain

(A Szalamandrák története[i])

Azt a történelmi korszakot, melyet G. H. Bondy a Pacific Export Company amaz emlékezetes közgyűlésén prófétai szavakkal mint egy új Utópia kezdetét jelentette be,[ii] nem mérhetjük, mint a világtörténelem eddigi eseményeit, évszázadokkal vagy évtizedekkel, hanem negyedévekkel, amikor is az évnegyedi gazdasági statisztikák megjelentek.[iii] Ebben az időszakban a történelmet, ha szabad így kifejeznünk magunkat, nagyban csinálták. Ezért a történelem menete hihetetlen mértékben felgyorsult (bizonyos megítélések szerint az eddigi ötszörösére növekedett). Ma már nem várhatunk néhány száz évet, míg a világban valami jó vagy rossz történik. Így például a népvándorlás, amely annak idején több emberöltőn át tartott, a mai jól szervezett szállítási viszonyok között három év alatt szőröstül-bőröstül nyélbe üthető, különben nem lehetne rajta keresni. Hasonló a helyzet a Római Birodalom likvidálásának, a színes kontinensek gyarmatosításának vagy az indiánok kiirtásának kérdésében. Mindezeket az ügyeket ma összehasonlíthatatlanul gyorsabban tudjuk lebonyolítani, feltéve, hogy tőkeerős vállalkozókra bízzuk. Ebben a tekintetben a Szalamandra Szindikátus szédületes sikere és a világtörténelem menetére gyakorolt hatalmas befolyása útmutatásul szolgálhat a jövőre nézve.

A szalamandrák története kezdettől fogva különbözik minden más faj történetétől abban, hogy alakulását jól és célszerűen szervezték meg, és ésszerűen irányították. Tagadhatatlan, hogy a Szalamandra Szindikátus az első, ha nem is az egyetlen intézmény, mely komoly érdemeket szerzett ezen a téren. Természetesen elismerjük, hogy a tudomány, a humanista és a felvilágosodást szolgáló mozgalom, a sajtó és egyéb tényezők szintén derekasan kivették részüket a szalamandrák fejlődésének és terjeszkedésének előmozdításában. Mindezek ellenére mégis a Szalamandra Szindikátus volt az, mely, hogy úgy mondjuk, napról napra új kontinenseket és partokat hódított meg a szalamandrák számára, bár számos, terjeszkedésüknek útját álló akadályt kellett leküzdenie.[iv]

A szindikátus negyedévi jelentései beszámolnak arról, hogyan népesítik be a szalamandrák fokról fokra az indiai és kínai kikötőket, hogyan árasztják el Afrika partjait, hogyan ugranak át a szalamandratelepülések az amerikai kontinensre, és hogyan keletkeznek új és modern szalamandra-tenyészhelyek a Mexikói-öbölben. Hogyan keletkeznek a nagy gyarmatosító hullámokkal párhuzamosan kisebb szalamandracsoportok, melyek a későbbi terjeszkedés előőrseiként szerepelnek. Így például a Szalamandra Szindikátus a holland Waterstaatnak ezer elsőrendű szalamandrát ajándékozott, Marseille-nek a régi kikötő kitisztítása céljából hatszáz szalamandrát ajánlott fel és így tovább. Az emberi települések rendszertelen terjeszkedésével ellentétben a szalamandrák telepítése nagyvonalúan és tervszerűen történt. Ha ezt a munkát a természetre bízták volna, bizonyára évszázadokig vagy évezredekig elhúzódik.

A természet sohasem volt olyan vállalkozó szellemű és céltudatos, mint az ember és főképp, mint a kereskedelem. Az élénk kereslet, úgy látszik, a szalamandrák szaporodására is befolyást gyakorolt, egy-egy nőstény ívási eredménye évi százötven porontyra növekedett. Az ez ideig szabályszerűen előforduló, főként a cápák által előidézett veszteségek csaknem teljesen megszűntek, különösen, mióta a szalamandrák víz alatti pisztolyokkal[v] és dumdum lövedékekkel védekeznek a tengeri rablók ellen.

A szalamandrák terjeszkedése nem ment mindenütt simán; sok helyütt a konzervatív elemek erős ellenállást fejtettek ki az új munkaerő bevezetése ellen, mert az emberi munkát háttérbe

szorító tisztességtelen versenyt láttak benne.[vi] Egyesek abbéli aggodalmaiknak adtak kifejezést, hogy a szalamandrák, melyek apró tengeri állatokkal táplálkoznak, a halászat szempontjából veszélyesekké válhatnak. Mások viszont azt állították, hogy a szalamandrák föld alatti üregeikkel és járataikkal aláássák a szigeteket és a partok talaját. Ami az igazat illeti, akadtak éppen elegen, akik óva intettek a szalamandrák meghonosításától. De hát nem új jelenség, hogy a haladás és újítás gyanakvással és ellenállással találkozik; így volt ez a gépek bevezetésekor is, és megismétlődött a szalamandrák esetében. Más helyeken másfajta félreértések merültek fel,[vii] de hála a világsajtó erőteljes támogatásának - mely mind a szalamandrakereskedelem végtelen lehetőségeit, mind az ebből eredő kiadós és nagyvonalú hirdetési hasznot kellően értékelte - a szalamandrák elterjedését az egész világon élénk helyesléssel, sőt helyenként lelkesedéssel[viii] üdvözölték. A szalamandrakereskedelem a Szalamandra Szindikátus kezében van, a szindikátus külön erre a célra készített tartályhajókat használ; az üzlet központja, amolyan szalamandra-börzeféle, Singapore-ban a Salamander Buildingben található.

Íme az október 5-i keltezésű részletes és tárgyilagos jelentés:

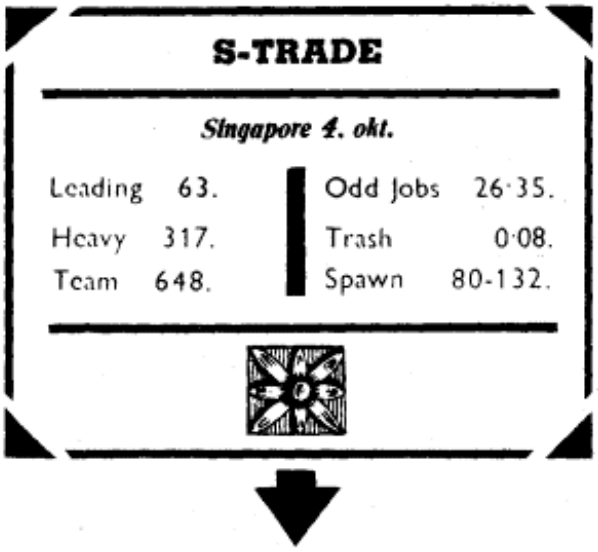

Hasonló jelentéseket naponként olvashat a jámbor újságolvasó lapjának gazdasági rovatában a pamut- és gabonaárak között. Ugye, már tudja, hogy ezek a titokzatos szavak és számok mit jelentenek? Nos, igen, a cím szalamandrakereskedelem, vagyis S-TRADE, de hogy ez a kereskedelem hogyan zajlik, arról az olvasók többségének nincs világos elképzelése. Bizonyára egy nagy, tágas csarnokot képzelnek el, ahol szalamandrák ezrei nyüzsögnek, ahol turbános és trópusi sisakot viselő vevők sétálnak fel s alá, akik megtekintik az eladásra kitett árut, és végül rámutatnak egy jól fejlett, fiatal, egészséges szalamandrára: Adja ide ezt a példányt; mibe kerül?

A valóságban a szalamandrapiac egészen másképp fest. A Singapore-i S-TRADE márványpalotájában egyetlenegy szalamandrát sem láthatunk, csak gyors és elegáns, fehér ruhába öltözött hivatalnokokat, akik telefonmegbízásokat vesznek fel. - Igen, uram, LEADING 63-on áll. Mennyit? Kétszáz darabot? Igen, uram. Húsz HEAVY és száznyolcvan TEAM. *Okey,* értem. A hajó öt héten belül megy. Rendben? Köszönöm, uram. - Az egész S-TRADE-palota visszhangzik a telefonbeszélgetéstől; sokkal inkább kelti hivatal vagy bank benyomását, mint piacét, és mégis, ez a hófehér, nemes homlokzatú jón oszlopokkal díszített épület nagyobb piac, mint a bagdadi bazár Harun al Rasid idejében.

De térjünk vissza az idézett piaci jelentésre, és annak különleges kereskedelmi nyelvére. LEADING a nevük a többnyire különleges gonddal kiválogatott, intelligens, általában háromféves szalamandráknak, melyeket a szalamandra munkáscsoportok vezetőivé és felügyelőivé neveltek. Testsúlyra való tekintet nélkül, darabonként adják el őket, és csak intelligenciájuk az, ami értéküket meghatározza. A singapore-i LEADING-ek kitűnően beszélnek angolul, ők a legjobbak és legmegbízhatóbbak. Más piacokon is kínálnak hasonló, vezető szerepre nevelt szalamandrákat, mint az úgynevezett CAPITANÓ-kat, MÉRNÖKÖK-et, MALAIAN CHIEF-eket és FOREMANDERS-eket, de a LEADING-ek a legértékesebbek. Áruk darabonként hatvan dollár körül mozog.

HEAVY-nek nevezik a nagy súlyú, atlétatermetű, általában kétéves szalamandrákat, melyeknek súlya száz-százhúsz font között ingadozik. Hatos csoportokban (úgynevezett bodykban) kerülnek eladásra. A legnehezebb munkák elvégzésére tanítják be őket, mint például a sziklatörés, nagy kövek hordása stb. A mellékelt jelentésben feltüntetett HEAVY 317 annyit jelent, hogy a nehéz szalamandrák hat tagból álló csoportjáért (body) háromszáztizenhét dollárt kell fizetni. Minden csoport nehéz szalamandrához rendszerint egy LEADING-et alkalmaznak mint vezetőt vagy felügyelőt.

TEAM-nek a közönséges munkásszalamandrákat nevezik, a nyolcvan-száz font súlyúakat, melyeket munkáscsoportokban (teams) húszasával adnak el. Tömegmunkákra igen alkalmasak, és előszeretettel alkalmazzák őket földsáncok, gátak építésére, kotrási munkálatokra. Minden húsztagú team élén egy-egy LEADING áll.

Az ODD JOBS különleges csoportot képez. Ezek olyan szalamandrák, melyek különböző okokból sem tömegmunkára, sem vezetésre nem alkalmasak, például azért, mert nem a nagy, szakszerűen vezetett szalamandrafarmok egyikén nőttek fel. Tulajdonképpen félvad szalamandrák, de igen tehetségesek. Darabonként vagy tucatonként bocsátják őket áruba, és különböző segédmunkákra, kisebb szolgálatok elvégzésére használják, amelyek esetében teljes szalamandracsoportok alkalmazása nem fizetődne ki. Ha a LEADING-et a szalamandrák elitjének tekintjük, akkor az ODD JOBS amolyan proletariátusféle. Újabban szívesen vásárolják mint szalamandra-nyersanyagot, amelyet azután az egyes vállalkozók tovább nevelnek, hogy végül LEADING, HEAVY, TEAM vagy TRASH váljék belőle.

TRASH vagy selejt (bóvli, hulladék) a gyenge, csökkent értékű, testi hibában szenvedő szalamandra, melyet nem egyenként, de nem is csoportokban adnak el, hanem tömegesen, mégpedig súlyra; egy kiló TRASH élősúlyban ma hét-tíz centbe kerül. Egyébként senki sem tudja, hogy mire jók, és mi célból vásárolják őket - talán könnyebb víz alatti munkákra. Hogy félreértés ne essék, emlékeztetünk arra, hogy a szalamandrák emberi gyomor számára

élvezhetetlenek. A TRASH-t csaknem kizárólag kínai kereskedők vásárolják, de hogy hová szállítják, arról senki sem tud semmi biztosat.

SPAWN annyi, mint szalamandraivadék, pontosabban: egy évnél fiatalabb poronty. Százával értékesítik őket, és igen élénk forgalom tárgyát képezik, főképpen azért, mert olcsók, és szállításuk jóformán alig kerül valamibe. A vevő telephelyén tenyésztik őket tovább, amíg munkaképessé nem válnak. A SPAWN-t hordókban szállítják, mert a porontyok, a felnőtt szalamandrával ellentétben, nem hagyhatják el a vizet. Gyakran megtörténik, hogy a SPAWN-ból rendkívül tehetséges állatok fejlődnek ki, melyek még a standardizált LEADING-típust is felülmúlják. Ez az oka annak, hogy az ivadékkereskedelem egyre növekvő érdeklődést vált ki. A tehetséges szalamandrákat ezután darabonként sok száz dollárért adják el. Sőt, Denicker amerikai milliomos odáig ment, hogy kétezer dollárt fizetett egy szalamandráért, amely folyékonyan beszélt kilenc nyelven. Különhajón hozatta Miamiba; a szállítás maga húszezer dollárba került. A szalamandraivadékot az utóbbi időben főképpen az úgynevezett szalamandraistállók számára vásárolják, ahol gyors és ügyes sportszalamandrákat tenyésztenek ki közülük. Ezeket azután hármasával kagyló alakú lapos csónakok elé fogják. A szalamandrák vontatta kagylók most nagyon divatosak, és a kaglóverseny az ifjú amerikai hölgyek legkedvesebb szórakozása, mind Palm Beachben, mind Honoluluban vagy Kuba szigetén. Triton race-nek nevezik ezt a szórakozást, vagy Venus regattá-nak... Rövid, elbűvölő fürdőtrikóban, kezében a hármas fogat gyeplőjével áll a versenyző hölgy a vízen sikló, könnyű, díszes kagylóban. M. J. S. Tincker, a már említett konzervkirály egy szalamandra versenyhármast vett leánya részére. Poseidon, Hengist és King Edward, a három versenyszalamandra nem kevesebb, mint hatszázharmincezer dollárba került. De ez már nem tartozik az S-TRADE keretei közé, a szalamandrakereskedelem csak arra szorítkozik, hogy megbízható LEADING-eket, HEAVY-ket és TEAM-eket szállítson a világnak.

Az imént említést tettünk az úgynevezett szalamandrafarmokról. Az olvasó ne gondoljon hatalmas tenyészistállókra és hosszú kerítésekre; a farm nem más, mint egy több kilométer hosszú, csupasz tengerpart, amelyen itt-ott kicsiny hullámbádog házacskák állanak. Az egyik az állatorvosé, a másik az igazgatóé, a többi a felvigyázó személyzet lakása. Csak az apály beálltakor válnak láthatóvá a tengerbe nyúló gátak, melyek a partot több medencére osztják. Az egyik medence az ivadékok helye, a másik a LEADING-eké és így tovább. Minden fajtát külön elkerítve tartanak, etetnek és idomítanak. Alkonyatkor a szalamandrák kijönnek parti búvóhelyeikről, és tanítójuk köré csoportosulnak. A tanítók többsége kiszolgált katona. Először beszédóra van, az oktató szavakat mond a szalamandráknak, például: „ásni”, és szemléltetően megmagyarázza a szó jelentését. Aztán négyes sorokba állítja, és menetelni tanítja őket, utána félórás tornagyakorlat következik, majd pihenés a vízben. Pihenés után útmutatást kapnak a különböző eszközök és fegyverek használatára, amit háromnegyed órás gyakorlati építőmunka követ a tanító felügyelete alatt. Végül a szalamandrák újból a vízbe kerülnek, és megkapják szalamandra-kétszersült nevű táplálékukat, amely túlnyomórészt kukoricalisztből és faggyúból áll. A LEADING-ek és HEAVY-k még külön húsadagot is kapnak. A lustaságot és engedetlenséget táplálékmegvonással büntetik, másfajta testi fenyítést nem alkalmaznak; a szalamandrák ugyanis nem mutatnak túlzottan nagy érzékenységet a fájdalmak iránt. Napkeltével a szalamandrafarmon tökéletes nyugalom áll be, az emberek aludni mennek, a szalamandrák pedig eltűnnek a tenger színe alatt.

A dolgok ilyetén folyása csak évente kétszer változik meg. Először a párzás idején, amikor a szalamandrákat tizennégy napra magukra hagyják, és másodszor, amikor a *Szalamandra Szindikátus* tartályhajója kiköt a farmon. Ilyenkor a farm igazgatója utasítást kap, hogy egy-egy szalamandrafajtából mennyit kell leszállítania. A sorozás éjjel történik. A hajóstiszt, a farm igazgatója és az állatorvos egy megvilágított asztal mögött ülnek, miközben a hajó legénysége és a felügyelők elzárják az állatok elől a tenger felé vezető utat. Ezután a szalamandrák egymás után az asztalhoz lépnek, és ott alkalmasnak vagy alkalmatlannak nyilvánítják őket. A kiválasztott szalamandrák csónakba szállnak, amely a tartályhajóra viszi őket. Általában önként teszik ezt, azaz erőteljes parancsszóra, csak ritkán van szükség mérsékelt erőszakra, mint például megkötözésre. A SPAWN-t, az ivadékot természetesen hálóval fogják ki a vízből.

Éppen ilyen emberségesen és higiénikusan történik a szalamandrák szállítása is; a tartályhajók tankjainak vizét kétnaponként cserélik, és az állatokat megetetik. A halálozási arány a szállítás alatt alig éri el a tíz százalékot. Az állatvédő egyesületek kívánságára minden hajón egy káplán teljesít szolgálatot, aki felügyel arra, hogy a szalamandrák emberséges bánásmódban részesüljenek, és éjszakánként prédikál nekik. Ezekben a prédikációkban az emberek iránti tiszteletre oktatja őket, és lelkükre köti, hogy jövendőbeli munkaadójuk irányában szeretetteljes engedelmességgel és hálával viseltessenek, hiszen azok atyai szívvel csak a szalamandrák jólétét és érdekeit tartják szem előtt. Az bizonyos, hogy nagyon nehéz ezt az atyai jóindulatot érzékelhetővé tenni, mert az atyai érzés fogalma teljességgel idegen a szalamandráktól. A hajókáplánok megjelölésére a műveltebb szalamandrák között a szalamandraatya név nyert polgárjogot.

Nagyon jól beváltak az oktatófilmek, amelyek már az utazás alatt felvilágosítják a szalamandrákat egyrészt az emberi technika csodáiról, másrészt a reájuk váró munkákról és kötelességekről.

Vannak emberek, akik az S-TRADE (Salamander Trade) rövidítést Slave Trade-nek, rabszolga-kereskedelemnek fordítják. Nos, mint pártatlan megfigyelők megállapíthatjuk, hogy ha az egykori rabszolga-kereskedelem olyan jól szervezett és olyan higiénikus módon lebonyolított akció lett volna, mint az S-Trade, csak irigyelhetnénk a rabszolgákat. Különösen a drágább szalamandrák részesülnek valóban nagyon tisztességes és körültekintő bánásmódban, már csak azért is, mert a szállítóhajó kapitánya és legénysége a rábízott szalamandrák életéért teljes bérével kezeskedik. E cikk írója maga tanúja volt annak, hogy még a legviharedzettebb tengeri medvék is mennyire megrendültek, mikor az egyik tartály kétszáznegyven remek szalamandrája súlyos bélhurutban megbetegedett. Csaknem könnyekig meghatva állottak a tartály körül, és emberi érzéseiket a következő nyers formában nyilvánították ki: Maga az ördög küldte a nyakunkra ezeket a bestiákat!

A szalamandrakereskedelem növekedésével természetesen kialakult a feketeexport is. A Szalamandra Szindikátus képtelen volt a megboldogult van Toch kapitány által Mikronézia, Polinézia és Melanézia rengeteg apró szigetén létesített valamennyi szalamandratelepet igazgatni és ellenőrizni, úgyhogy nagyon sok szalamandratelep magára maradt. Ennek következtében az ésszerű szalamandratenyésztés mellett nagyarányú szalamandravadászat fejlődött ki, főképpen a vadon élő szalamandrák kézre kerítésére. Ez a tevékenység nagymértékben hasonlított a fókák ellen indított hajdani hadjárathoz. Bizonyos mértékig jogtalan vadásztevékenység volt ez, de minthogy szalamandrákat védő törvény nem létezett, legfeljebb egyik vagy másik hatalom emelhetett volna kifogást felségterületére való jogtalan behatolás címén. Mivel azonban ezeken a szigeteken a szalamandrák veszedelmesen elszaporodtak, és a bennszülöttek földjein és kertjeiben károkat okoztak, a titkos szalamandravadászatot a szalamandrák szaporodását szabályozó eszköznek tekintették.

Mellékelünk egy erre vonatkozó megbízható forrásból származó leírást:

Kalózok a XX. században

Este tizenegy óra volt, amikor hajónk kapitánya parancsot adott a nemzeti lobogó bevonására, és a csónakokat vízre bocsáttatta. Holdfényes éjszaka volt, mintha mindent vékony ezüstfátyol borítana be; a kis sziget, amelyet megközelítettünk, úgy hiszem, a Phoenix-szigetcsoporthoz tartozó Gardner Island nevet viselte. Ilyen éjszakákon a szalamandrák kijönnek a partra és táncolnak; könnyen megközelíthetők, anélkül hogy valamit is észrevennének, annyira elmerülnek néma tömegtáncukban. Húszan szálltunk partra, s evezőinkkel a kezünkben rajvonalban körülvettük a tejfehér holdfényben nyüzsgő sötét tömeget.

Nehéz leírni, milyen lenyűgöző hatást gyakorolt ez a szalamandratánc a szemlélőre. Körülbelül háromszáz állat ült egy nagy félkörben a hátsó lábán, arccal a kör közepe felé fordulva. A kör közepe üresen maradt. A szalamandrák mintha megmerevedtek volna. Olyan látványt nyújtottak, mint egy kör alakú oszlopsor egy titokzatos oltár körül. De itt nincsen sem oltár, sem isten. Az egyik állat hirtelen néhányat cuppog: Tsz-tsz-tsz, és felsőtestével körözni kezd; ez a hullámzó mozgás egyikről a másikra ragad át, és néhány perc múlva már valamennyi szalamandra köröz a felsőtestével, anélkül hogy bármelyik is elmozdulna a helyéről, gyorsabban, egyre gyorsabban, hangtalanul, mindig fékevesztettebben, végül őrjöngő, mámoros örvénylésben vonaglanak valamennyien. Negyedóra múlva kiről egy szalamandra, majd egy másik, harmadik; erőtlenül himbálják testüket, majd megmerevednek; csakhamar valamennyien mozdulatlanul ülnek, mint a szobrok. Egy idő múlva máshonnan hangzik fel egy csendes tsz-tsz-tsz, egy szalamandra mozogni kezd, a tánc futótűzként terjed át egyikről a másikra, és az egész kör újra táncol. Tudom, hogy ez a leírás így igen gépiesen hat, de képzeljék el mindezt krétafehér holdfényben és a tenger hullámverésének kísérőzenéje mellett; van valami ebben az egész jelenetben, ami végtelenül misztikus és elbűvölő hatást vált ki. Magam elszoruló torokkal, borzongástól és csodálkozástól földbe gyökerezett lábbal álltam.

- Ember, mozdulj már - ordított rám a legközelebbi szomszédom -, mert így lyukat állsz a homokba!

Szorosabbra vontuk a kört a táncolok köré. Az emberek keresztbe tartották evezőiket, és fojtott hangon beszéltek, nem is azért, hogy a szalamandrák meg ne hallják, hanem inkább az éjszaka csendje hatott rájuk.

- Középre, futólépés! - kiáltotta a vezénylő tiszt. Rohanni kezdtünk a táncoló kör felé, az evezők tompán csattantak a szalamandrák hátán. Az állatok csak most rémültek meg, ijedten hátráltak a kör közepe felé, vagy megpróbáltak az evezők között átbújva a tengerhez jutni. De mi úgy megdolgoztuk őket az evezőinkkel, hogy hétrét görnyedtek a félelemtől és fájdalomtól. Az evezőlapátokkal középre tereltük az állatokat, ahol egymás hegyen-hátán összezsúfolódva nyüzsögtek. Tíz ember az evezőkkel korlátot alkotott, a másik tíz meg lökésekkel és ütésekkel kergette vissza azokat, amelyek megkísérelték, hogy a körből kibújva megszökjenek. Egy nagy, rémült, vartyogó, vonagló fekete hústömeg volt az egész, melyre záporozva hullottak az ütlegek. Most a tenger felőli oldalon kétevezőnyi szélességű nyílás keletkezik, s egy szalamandra kibújik rajta. Egy, a fejére mért, jól irányzott ütés elkábítja, utána egy második és egy harmadik jut ugyanerre a sorsra, míg vagy húszan feküsznek ájultán a földön.

- Bezárni - parancsolja a tiszt, és a kétevezőnyi rés bezárul. Bully Beach és a félvér Dingo két kezükkel megragadnak egy-egy ájult szalamandrát a lábánál fogva, és mint élettelen zsákot hurcolják végig a homokon a csónakig. Néha egy-egy test megakad a kövek között, ilyenkor a matróz türelmetlenül és hevesen ránt egyet rajta, úgyhogy csak egy kiszakított láb marad a kezében.

- Nem tesz semmit - morogja az öreg Mike mellettem -, kinő újból. Miután az elkábított szalamandrákat bedobálták a csónakba, a tiszt szárazon újra vezényel:

- Továbbiakat előkészíteni! - És újra záporoznak az ütések a szalamandrák fejére. A Bellamy nevű tiszt szelíd, művelt ember volt, kitűnő sakkozó, de hát ez vadászat és ráadásul üzlet is, itt nem lehet teketóriázni. Több mint kétszáz elkábított szalamandrát zsákmányoltunk ilyen módon, hetven közülük a helyszínen maradt, ezek nyilván kimúltak, és semmi értelme sem lett volna elszállítani őket.

A hajón az elfogott szalamandrákat tartályokba dobták. A mi hajónk egy kimustrált kőolajszállító hajó volt, rosszul tisztított tartályai bűzlöttek a petróleumtól, és a bennük levő víz felszínét zsíros, szivárványszínű réteg vonta be. A tartály fedelét leszerelték, hogy levegő jusson bele. Mikor a szalamandrákat bedobták, a tartály vize olyan sűrű lett, mint valami undorító tésztaleves. A masszában itt-ott gyenge mozgás mutatkozott; napközben békében hagyták őket, hogy kissé magukhoz térjenek. A következő napon négy férfi jelent meg, mindegyik egy-egy hosszú rúddal felszerelve, és kotorászni kezdtek a „leves”-ben (a szakkifejezés valóban soup, azaz leves). Megpiszkálták a lomha testeket és figyelték, hogy melyik nem mozdul többé, vagy melyiknek mállik le a csontjáról a hús. Ezeket hosszú horgokra akasztva kihalászták a tartályból.

- Tiszta a leves? - kérdezte végül a kapitány.

- Igen, uram.

- Öntsetek vizet hozzá!

- Igen, uram.

Az imént leírt levestisztítást naponként kellett végrehajtani. Minden egyes alkalommal hét-nyolc darab „romlott áru” - ahogy itt nevezték - került a tengerbe. Hajónkat egy egész falka kis és nagy, de jó húsban lévő cápa követte. A tartályok közelében szörnyű bűz terjengett, a gyakori csere ellenére a víz sárga volt az olajtól, telve ürülékkel és ételhulladékkal. Ebben a vízben topogtak vagy feküdtek mozdulatlanul a nagy, fekete, nehezen lélegző testek.

- Itt jó dolguk van - állította az öreg Mike -, ismertem egy hajót, ahol benzoltartályokba tették őket, valamennyi meg is döglött.

Hat nappal később Nanomea szigetén újabb árut vettünk fel.

Hát ilyen a szalamandrakereskedelem; legalábbis az illegális kereskedelem, pontosabban kifejezve, a modern kalózkodás, amely egyik napról a másikra virágzó iparággá fejlődött. Állítólag a kereskedelembe kerülő szalamandrák közel egynegyede ilyen módszerek segítségével jut az eladók kezébe. Vannak olyan szalamandra-tenyészhelyek, amelyek fenntartása nem fizetődik ki a Szalamandra Szindikátus számára. A Csendes-óceán kisebb szigetein a szalamandrák annyira elszaporodtak, hogy már valóságos elemi csapássá váltak. A bennszülöttek gyűlölik őket, és azt állítják, hogy alagutaikkal és üregeikkel egész szigeteket ásnak alá. Éppen ezért az illetékes hatóságok, de maga a

Szalamandra Szindikátus is szemet huny, hogyha egyes szalamandratelepek megrohanásáról és kirablásáról esik szó. A kizárólag szalamandravadászattal foglalkozó kalózhajók számát úgy négyszázra becsülik. Kisebb vállalkozók mellett egész hajóstársaságok foglalkoznak a kalózkodás e jól jövedelmező formájával. A legnagyobb közöttük a Pacific Trade Company, melynek székhelye Dublinben van, és elnöke a nagy tekintélyű Charles B. Harriman úr. Egy évvel ezelőtt a helyzet még kissé rosszabb volt, ebben az időben Teng, a kínai bandita három hajójával még a Szalamandra Szindikátus telepeit is megtámadta, és ha a személyzet ellenállást tanúsított, habozás nélkül lemészárolta. Múlt év novemberében a nevezett Tenget az amerikai Minnetonka ágyúnaszád a Midway-szigetek közelében hajóstul együtt a tenger fenekére küldte. Ettől kezdve a szalamandrakalózkodás szelídebb formát öltött, és minekutána bizonyos szabályok megállapíttattak, az illetékesek hallgatólagos beleegyezése mellett állandó fejlődésnek örvend. Ilyen szabály például, hogy idegen területre való behatolás esetén a hazai lobogót be kell vonni, szalamandrakalózkodás ürügye alatt tilos másféle árut, mint szalamandrát kivinni vagy behozni, tilos a rablott szalamandrákat dömpingáron eladni, továbbá a rablott szalamandra a kereskedelemben csak mint másodrendű áru szerepelhet. A feketekereskedelembe kerülő szalamandrák ára darabonként húsz-huszonkét dollár; csekélyebb értékű, de igen szívós fajtának tekintik, már csak azért is, mert a kalózhajókon uralkodó szörnyű bánásmód ellenére életben maradtak. Hozzávetőleges becslések szerint az ilyen szállítmányok anyagából átlagban huszonöt-harminc százalék marad életben, de ezek a szalamandrák aztán sokat kibírnak. Üzleti nyelven makaróninak nevezik őket, és az utóbbi időben már rendszeresen jegyzik őket a tőzsdén.

Két hónappal később Bellamy úrral a saigoni Hotel France halljában sakkoztam, persze már nem mint szerződéses matróz.

- Nézze, Bellamy - mondtam neki -, ön becsületes ember, hogy úgy mondjam, egy gentleman. Nem találja visszataszítónak azt, hogy olyan ügyet szolgál, mely alapjában véve a leggyalázatosabb rabszolga-kereskedelem?

Bellamy vállat vont.

- A szalamandra, az szalamandra - morogta kitérően.

- Kétszáz évvel ezelőtt ugyanúgy mondták azt is: A néger, az néger.

- No és nem volt igaz? - mondotta Bellamy. - Sakk!

Ezt a játszmát elvesztettem. Eszembe jutott, hogy a sakktáblán megtett minden húzás régi, valaki már lejátszotta. Talán a mi históriánkat is lejátszották már, és mi ugyanazt húzzuk figuráinkkal, és ugyanazokkal a lépésekkel haladunk a vereség felé, mint egykor elődeink. Talán éppen egy ilyen tisztességes és csendes Bellamy volt az, aki négerre vadászott az Elefántcsontparton, hogy Haitiba vagy Louisianába szállítsa őket. Nem baj, ha túlnyomó részük meg is döglött a fedélközben. Az a Bellamy bizonyára nem is gondolt semmi rosszra. A Bellamyk sohasem gondolnak semmiféle rosszra. Azért javíthatatlanok.

- A fekete veszített - jelentette ki elégedetten Bellamy, majd felállt, hogy kinyújtózkodjék.

A jól szervezett szalamandrakereskedelem és a kiterjedt sajtópropaganda mellett a szalamandrák rohamos elterjedésében a technika idealizálásának hallatlan lendületű hulláma játszotta a legnagyobb szerepet. Ez az idealizmus ebben az időben az egész világot elborította. G. H. Bondy jól látta a dolgokat, előre megjósolta, hogy az emberi szellem kontinensekben és új Atlantiszokban fog gondolkozni és tevékenykedni. Az egész szalamandrakorszak alatt élénk és termékeny vita folyt a technikusok között, hogy nehéz, vasbeton partokkal védett szárazföldeket építsenek-e, vagy megfelelőbb, ha könnyű, homokból összehordott területeket hoznak létre. Szinte naponta jelentek meg új, gigászi tervek: olasz mérnökök először Nagy-Itália létrehozását tervezték meg, amely majdnem az egész Földközi-tengert elfoglalja, és a Baleároktól Tripoliig és a Dodekanészosz-szigetekig terjedne; azután egy teljesen új földrész alapítását, az úgynevezett Lemuriát, mely Olasz-Szomálifőldtől keletre terülne el, és az idők folyamán az egész Indiai-óceánt kitöltené. Mogadishu szomáliai kikötő szomszédságában, egy egész szalamandra-hadsereg részvételével valóban egy tizenhárom és fél hektárnyi területű új szigetet építettek. Japán új, nagyobb szigetet tervezett, és részben meg is építette, mégpedig a régebbi Mariana-szigetek helyén, továbbá előkészületeket tett arra, hogy további két sziget-csoportot, a Karolinákat és a Marshall-szigeteket két nagy szigetté egyesítse. Ezeket a területeket már előre Új-Nipponnak keresztelték el. Mindkét szigeten egy-egy mesterséges vulkánt is terveztek, amely arra lenne hivatva, hogy a leendő lakosságot a szent Fudzsijamára emlékeztesse. Hírek keringtek, hogy német mérnökök a Sargasso-tengerben a legnagyobb titokban erős betonkontinenset építenek, amely a jövő Atlantisza lesz, és Francia Nyugat-Afrikát fenyegetheti. A jelek szerint azonban mindössze az alapok lerakásáig jutottak el. Hollandiában a Zeeland kiszárítását kezdték el, Franciaország Guadeloupe-on a Grande-Terre-, Basse-Terre- és La Désirade-szigeteket egyetlen áldott szigetté egyesítette. Az Egyesült Államok megkezdte az első repülőgépsziget építését a 37. szélességi fokon. (Kétemeletes sziget, mamuthotel, sporttelep, vidám park és egy mozi ötezer férőhellyel.) Úgy látszott, rövidesen leomlanak az utolsó korlátok, melyeket a világtengerek mind ez ideig az emberiség fejlődése elé emeltek. A soha nem hallott műszaki megoldások új korszaka kezdődött, az ember tudatára ébredt annak, hogy a világ ura, hála a szalamandráknak, amelyek - mondhatni - történelmi szükségszerűséggel jelentek meg a világ színpadán. Kétségtelen, hogy a technika korszakának hatalmas munkalehetőségei és gigászi foglalkoztatási területei nélkül a szalamandrák elterjedése semmi esetre sem ért volna el ilyen hallatlan méreteket. A tenger munkásainak jövője évszázadokra biztosítottnak látszott.

A szalamandraüzlet felvirágoztatásából a tudomány is kivette a részét. A tudósok helyes felismeréssel már igen korán nagy gondot fordítottak a szalamandrák testi és lelki alkatának vizsgálatára.

Egy szemtanú tollából beszámolót közlünk a Párizsban megtartott tudományos kongresszusról:

Ier Congrès d'Urodèles

Rövidítve a farkos kétéltűek kongresszusának nevezik, noha hivatalos címe valamivel hosszabb: Első Nemzetközi Zoológus Kongresszus a Farkos Kétéltűek Lélektani Tanulmányozására. Csakhogy a vérbeli párizsi nem kedveli a vég nélküli elnevezéseket; az ő számára a Sorbonne amfiteátrumában ülésező tudós professzorok egyszerűen és kertelés nélkül: Messieurs les Urodeles, azaz farkos kétéltű urak. Vagy még tömörebben és tiszteletlenebbül: Ces-Zoos-la.[44]

[44] Ezek az állatok.

Elmentünk tehát, hogy jól megnézzük ces Zoos-là, de inkább a kíváncsiság vezetett bennünket, mint a tudósító kötelessége. Kíváncsiságból tettük, de - tessék megérteni - nem azokra a többnyire öreg és pápaszemes egyetemi nagyságokra voltunk kíváncsiak, hanem éppenséggel arra a... teremtményre (miért vonakodik a tollunk leírni az „állat" szót?), amelyről vaskos tudományos kötetektől a körúti slágerig már annyi mindent összeírtak, s amely egyesek szerint az újságok vérmes fantáziájának terméke, mások szerint viszont sok vonatkozásban tehetségesebb lény, mint maga a teremtés ura és koronája, ahogy még ma is (azaz a világháború és más történelmi események után) az embert tisztelik. Reméltem, hogy a farkos kétéltűek szellemi képességeinek kivizsgálására összehívott kongresszus nagy tudományú résztvevőitől világos és végleges választ kapunk mi, laikusok arra a kérdésre, hogy mit is kell gondolnunk az Andrias Scheuchzeri sokat emlegetett tanulékonyságáról. Reméltem, hogy közlik velünk: igen, az Andrias értelmes lény, vagy legalábbis ugyanolyan mértékben alkalmas a művelődésre, mint ön vagy én, és ezért a jövőben számolnunk kell vele, mint ahogy számításba kell vennünk a mostanáig vadnak és primitívnek tartott emberi fajok jövőjét is... Meg kell állapítanom, hogy ehhez hasonló felelet nem hangzott el, de még a kérdés sem vetődött fel a kongresszuson; a mai tudomány túlságosan... szakszerű ahhoz, semhogy ilyen problémákkal foglalkozzék.

Nos hát, tájékozódjunk arról, mi az, amit tudományosan az állat szellemi életének neveznek. Az a magas termetű úr a lengő bűvészszakállával, aki éppen az emelvényen toporzékol, nem más, mint a híres Dubosque professzor; ha nem csalódunk, éppen pozdorjává zúzza valamelyik tisztelt kartársának valamiféle nyakatekert elméletét, de erre vonatkozó fejtegetéseit sajnos nem tudjuk kellő módon követni. Csak percek múltán értjük meg, hogy a szenvedélyes bűvész az Andrias színérzékenységéről beszél, arról, vajon képes-e megkülönböztetni a különböző színárnyalatokat. Nem tudom, hogy jól értettem-e, de azzal a benyomással távoztam, hogy az Andrias Scheuchzeri talán némileg színvak, de Dubosque professzor nyilván rettenetesen rövidlátó, ha abból ítélek, ahogyan céduláit vastag, erősen nagyító szemüvegéhez emelte. Utána dr. Okagawa, a mosolygó japán tudós emelkedett szólásra; valamiféle reakciógörbéket emlegetett, meg tüneteket, melyek akkor mutatkoznak, ha az Andrias központi idegrendszerében elvágnak valamilyen szenzoriális pályát; azután vázolta, hogy mit csinál az Andrias, mikor szétzúzzák az emberi fül labirintusának megfelelő szervét. Majd Rehmann professzor úr részletesen elmondta, hogyan reagál az Andrias a villanyozásra. Erre szenvedélyes összetűzés támadt közte és Bruckner professzor között. C'est un type[45] *ez a Bruckner professzor: kicsi, harapós és szinte tragikusan élénk; többek között azt állította, hogy érzékek tekintetében az Andrias éppoly rosszul van eleresztve, mint az ember, és az ösztönök azonos szegénységével tündököl. Ha tisztán biológiai szempontból nézzük a dolgot, az Andrias éppoly dekadens állat, mint az ember, és az utóbbihoz hasonlóan azzal próbálja pótolni élettani alacsonyabbrendűségét, amit intellektusnak neveznek. Úgy látszik azonban, hogy a többi szakember nem vette komolyan Bruckner urat; talán azért nem, mert nem vágott át semmilyen szenzoriális pályát, és nem eresztett villamos áramot az Andrias agyába. Aztán van Dieten professzor következett. Lassú, úgyszólván prédikáló hanghordozással vázolta a zavarokat, amelyek akkor keletkeznek, ha az Andrias agyából kioperálják a jobb oldali homloklebernyeget, vagy az occipitalis tekervényt az agyvelő bal oldalán. Majd Devrient amerikai professzor tartott előadást.*

[45] Ez egy jópofa.

Bocsássanak meg, valóban nem tudom, hogy mit adott elő; ebben a pillanatban ugyanis szédülni kezdett a fejem. Nyilván hasonló zavarok támadnának Devrient professzor úrban is, ha kioperálnám a jobb oldali homloklebernyegét; hasonló módon reagálna a mosolygó Okagawa doktor, ha megvillanyoznám, és valószínűleg ugyanígy viselkedne Rehmann professzor, ha valaki szétverné a labirintusát. Valami bizonytalanságfélét is éreztem: tulajdonképpen hogyan is állok a színek megkülönböztetésével, és motorikus reakcióim T-faktorának dolgában? Kínzott a kétely, vajon (szigorúan tudományos értelemben) van-e jogunk lelki életünkről (mármint emberi lelkünk életéről) beszélni, mielőtt kölcsönösen kizsigerelnénk agytekervényeinket és elvágnák szenzoriális pályáinkat. Tulajdonképpen scalpellel[46] *a kezünkben kellene egymásnak esnünk, hogy lelki életünket kölcsönösen tanulmányozhassuk. Ami engem illet, a tudomány érdekében hajlandó vagyok arra, hogy szétverjem Dubosque professzor szemüvegét, vagy hogy villamos áramot eresszek van Dieten professzor tar koponyájába, aztán megírnám, miként reagáltak. Hogy az igazat megvalljam, igen élénken el tudom képzelni ezt a kísérletet. Kevésbé élénken tudom elképzelni azt, hogy mi is történik ilyen kísérletek közben az Andrias Scheuchzeri lelkében, ámbár élek a gyanúperrel, hogy az Andrias mérhetetlenül türelmes és jóindulatú teremtmény. Az előadó kiválóságok közül ugyanis egyik sem állította, hogy a szerencsétlen Andrias Scheuchzeri valaha is felbőszült volna.*

Nem kétséges számomra, hogy a farkos kétéltűek első kongresszusa a tudomány jelentős sikere; de ha majd szabadnapom lesz a Füvészkertben, egyenesen odamegyek az Andrias Scheuchzeri tartályához, hogy halkan odamondjam neki: Te, Szalamandra, ha egyszer eljön az idő d... nehogy eszedbe jusson tudományosan megvizsgálni az Ember lelki életét!

Hála a tudomány ilyen irányú tevékenységének, az emberek felhagytak azzal, hogy a szalamandrákban csodát lássanak: a tudomány józan világosságában a szalamandrák sokat veszítettek kezdeti nimbuszukból, mely a szokatlanság forrásából táplálkozott. Gondos pszichológiai vizsgálatok kiderítették, hogy meglehetősen átlagos, középszerű képességekkel rendelkeznek; a különleges tehetségről szóló híreket a tudomány hamarosan a mesék birodalmába utalta. A tudomány felfedezte az átlagszalamandrát, amely nagyjából és egészében mint unalmas és eléggé korlátolt lény mutatkozott be. Csak az újságok meséltek néha egy-egy csodaszalamandráról, amely öttagú számokat szoroz fejben, de rövidesen ez is elvesztette varázsát, különösen amikor kiderült, hogy ezt a művészetet megfelelő tanulással az ember is elsajátíthatja. Az emberek kezdték a szalamandrákat éppen olyan magától értetődő dolognak tekinteni, mint a számológépet vagy más automatát. Már nem láttak benne semmi titokzatosat, olyasmit, ami valahonnan a mélységből, isten tudja, mi célból, egyszerre csak felbukkant. Különben is az emberek sohasem tekintik titokzatosnak azt, ami hasznot hajt, és kedvező számukra, hanem csak azt, ami árt vagy fenyeget. Minthogy pedig a szalamandrák, mint kiderült, rendkívül sokoldalú és hasznos teremtmények, létezésüket az emberek egyszerűen tudomásul vették, mint olyan valamit, ami a dolgok ésszerű rendjéhez hozzátartozik.

A szalamandrák hasznosságát illetően a hamburgi Whurmann folytatott beható kísérleteket és vizsgálódásokat. Alább közöljük egyik erre vonatkozó cikkének[47] *rövid kivonatát:*

---

[46] Sebészkéssel, szikével.

[47] A cikk címe magyarul: *Beszámoló a szalamandrák fizikai hajlamosságáról.*

Bericht über die somatische Veranlagung der Molche

Azok a kísérletek, amelyeket a csendes-óceáni óriásszalamandrával (ANDRIASSCHEUCH-ZERITSCHUDI) hamburgi laboratóriumomban végeztem, pontosan meghatározott cél érdekében történtek. Célom az volt, hogy megvizsgáljam a szalamandrák ellenállóképességét a környezetváltozásokkal és egyéb külső behatásokkal szemben, s ily módon megállapítsam használhatóságuk mértékét a különböző éghajlati viszonyok és egyéb körülmények között.

A kísérletek első sorozatának azt kellett megállapítania, hogy meddig bírja ki a szalamandra, ha kint van a vízből. A kísérleti állatot 40-50 °C hőmérsékleten, száraz kádban tartottam. Néhány óra múlva észrevehető fáradtságot tanúsított; vízzel megöntözve ismét feléledt. Huszonnégy óra eltelte után mozdulatlanul hevert, csak a szemhéját mozgatta. A szívverése lelassult, minden testi működése a minimumra csökkent. Az állat szemlátomást szenved, a legkisebb mozdulat is nagy megerőltetésébe kerül. Három nap után beáll a kataplektikus merevség állapota (xerosis), az állat akkor sem reagál, ha elektrokauterrel égetik. Ha a légkör nedvességét fokozom, az élet némi jelei ismét mutatkozni kezdenek (a szeme lecsukódik, mikor éles fény éri stb.). Ha az ilyeténképpen kiszárított szalamandrát hét nap múltán vízbe dobják, hosszabb idő elteltével újraéled; ennél tovább tartó szárítás során számos kísérleti állat elpusztult. Tűző napon már néhány óra múlva kimúlnak.

Egy másik kísérleti állatot arra kényszerítettem, hogy sötétben, rendkívül száraz környezetben egy tengelyt forgasson. Három óra múlva teljesítőképessége csökkenni kezdett, de miután vízzel kiadósan meglocsoltam, ismét növekvő tendenciát mutatott. Gyakran ismétlődő locsolással az állat tizenkét, húsz, sőt egy esetben huszonhat órán át bírta megszakítás nélkül forgatni a tengely fogantyúját, holott ugyanez a mechanikus teljesítmény a párhuzamos ellenőrző kísérlet emberi alanyát már öt óra múltán jelentős mértékben elcsigázta. Kísérleteinkből arra következtethetünk, hogy a szalamandrák szárazföldi munkákra is jól felhasználhatók, ha két feltétel adva van számukra: először, ha nincsenek kitéve tűző napnak, másodszor, ha testük egész felületét időnként vízzel meglocsolják.

Tropikus eredetű állatfajról lévén szó, a vizsgálódások második sorozata a szalamandra hideggel szembeni ellenállóképességére vonatkozott. A víz hirtelen lehűtése esetén bélhurutban pusztult el; de a hűvösebb környezethez való lassú hozzászoktatás eredményeképpen könnyűszerrel elérhető az akklimatizálódás; nyolc hónap után már 7 °C vízben is virgonc marad, feltéve, hogy több zsiradékot adagolunk a takarmányba (naponta kb. 150-200 g-ot fejenként). Ha a víz hőmérsékletét 5 °C alá csökkentjük, hideggörcsbe (gelosis) esik; ebben az állapotban megfagyasztható, és jégtömbben több hónapig eltartható; amikor a jég felenged, és a víz hőmérséklete 5 °C fölé emelkedik, az élet jelei ismét mutatkozni kezdenek rajta, s 7-10 fokon az állat ismét fürgén élelem után veti magát. Ebből arra következtethetünk, hogy a szalamandra - Észak-Norvégiáig és Izlandig bezárólag - a mi éghajlatunkon is könnyen akklimatizálódhat. A sarkvidéki klimatikus feltételek kivizsgálása további kísérleteket tenne szükségessé.

Ezzel szemben a szalamandra rendkívül érzékeny a kémiai hatásokra; híg lúgokkal, gyári szennyvizekkel, bőripari termékekkel stb. folytatott próbák során cafatokban hámlott le a bőre, és a kísérleti állat kopoltyúüszögben pusztult el. A mi folyóinkban tehát a szalamandra gyakorlatilag hasznavehetetlen.

*T*ovábbi kísérletsorozatokkal sikerült megállapítanunk, hogy meddig bírja a szalamandra élelem nélkül. Három hétig, sőt tovább koplalhat anélkül, hogy a bágyadtságon kívül más tüneteket megfigyelhetnénk rajta. Egy kísérleti szalamandrát hat hónapig éheztettem; az utolsó három hónapot mozdulatlanul és szakadatlan alvásban töltötte; midőn azután vagdalt májat dobtam a kádjába, oly gyenge volt, hogy erre sem reagált, és mesterséges tápláláshoz kellett folyamodnom. Néhány nap múlva azonban újra jó étvággyal falt, és további kísérletekre ismét alkalmassá vált.

*L*egutolsó kísérletsorozatomban a szalamandrák regenerálódó képességét tettem vizsgálat tárgyává. Ha egy szalamandra farkát levágjuk, tizennégy nap alatt új farka nő. Egy szalamandrán hétszer végeztem el ezt a kísérletet, mindig azonos eredménnyel. A levágott lábak ugyancsak újra kifejlődtek. Egyik kísérleti állatnak mind a négy végtagját és farkát levágtam; harminc nap elteltével a szalamandra újra ép volt. Ha a szalamandra lábszár- vagy combcsontját eltöri, az egész sérült végtag leválik, és új képződik helyette. Ugyanúgy újranőtt a kísérleti állat kivágott szeme vagy nyelve is. Említésre méltó, hogy a kivágott nyelvű szalamandra, nyelvének regenerálódása után elfelejtett beszélni, és újból meg kellett tanulnia. Ha a fejét levágjuk, vagy testét a nyaka és a medencéje között kettészeljük, az állat elpusztul. Ezzel szemben gyomrát, beleinek egy részét, májának kétharmadát és még egyik-másik szervét eltávolíthatjuk anélkül, hogy életműködésében zavarok állanának be. Ilyképpen megállapíthatjuk, hogy a szalamandrák még csaknem teljesen kizsigerelt állapotban is életképesek lehetnek. Nincsen még egy állat, amely bármiféle sérüléssel szemben olyan méretű ellenálló képességgel rendelkeznék, mint a szalamandra. Ebből a szempontból egészen elsőrendű és csaknem elpusztíthatatlan harci állat válhatna belőle, de sajnos ezt lehetetlenné teszi természetes védtelensége és békeszeretete.

A fenti kísérleteken kívül asszisztensem, dr. Hinkel, a szalamandrát mint hasznos nyersanyagok forrását vizsgálta meg. Mindenekelőtt megállapította, hogy a szalamandrák teste szokatlanul magas százalékban tartalmaz jódot és foszfort. Elképzelhető, hogy szükség esetén ezek az elemek iparilag kivonhatok. A szalamandrabőr önmagában használhatatlan, de széjjelzúzva és nagy nyomás alatt újrapréselve mesterséges bőrt ad, amely könnyű, igen tartós, és így, mint a marhabőr pótanyaga, nagymértékben számításba vehető. Zsírja undorító szaga miatt emberi fogyasztásra alkalmatlan, de ipari célokra, gépek kenésére, alacsony fagyáspontja révén jól felhasználható. A szalamandra húsát élvezhetetlennek, sőt mérgesnek tartják, nyersen elfogyasztva heves fájdalmakat, hányingert és hallucinációkat okoz. Dr. Hinkel többszöri, önmagán végzett kísérlettel megállapította, hogy mindezek a káros hatások kiküszöbölhetők, ha a feldarabolt húst forró vízzel leöntjük, mint bizonyos mérges gombákat, és miután gondosan megmostuk, gyenge hipermangánoldatban huszonnégy órán át áztatjuk. Ezután a hús megfőzhető; íze olyan, mint a rossz marhahúsé. Megettünk egy Hans nevű szalamandrát; képzett, okos állat volt, a tudományos munka iránt egészen különleges fogékonyságot tanúsított. Képességeit mint laboráns, dr. Hinkel osztályán érvényesítette, ahol a legbonyolultabb vegyelemzéseket végezte. Esténként gyakran hosszan elbeszélgettünk vele, és élveztük csillapíthatatlan tudásszomját. Legnagyobb fájdalmunkra kénytelenek voltunk Hansunkat megölni, miután egyik koponyalékelési kísérletem után megvakult. Húsa sötét volt és szivacsos, de fogyasztása nem járt kellemetlen következményekkel. Bizonyos, hogy háború esetén a szalamandrahús szívesen látott és olcsó, marhahúst pótló eledelül szolgálhatna.

Végül is egészen természetes, hogy a szalamandrák megszűntek szenzációképpen hatni, mivel már több százmillió élt belőlük a földön: az az általános érdeklődés, amelyet újszerűségükkel keltettek, egy darabig még tovább élt különféle groteszk filmekben *(Sally és Andy, a két jó szalamandra)* és kabaréjelenetekben, amelyekben az egyébként kellemetlen hangú énekesek és kiöregedett szubrettek mint vartyogó hangú, beszélő szalamandrák arattak sikert.

Amikor azonban a szalamandrák nagy számban jelentek meg, és mindennapos eseménnyé váltak, megváltozott, hogy így fejezzük ki magunkat, a problematikájuk is.[ix] Tény az, hogy a szalamandrák által felidézett nagy szenzáció lassan elcsitult, és helyet adott egy bizonyos mértékig szolidabb jelenségnek: a szalamandrakérdésnek. A szalamandrakérdés előharcosa - nem először az emberi haladás történetében - természetesen nő volt. Még pedig Mme Louise Zimmermann, egy lausanne-i leánynevelő intézet igazgatónője, aki hallatlan energiával és kifogyhatatlan lelkesedéssel hirdette az egész világon a már ismertté vált jelmondatot: ADJATOK RENDES NEVELÉST A SZALAMANDRÁKNAK!

Fáradhatatlan propagandája, mely egyrészt utalt a szalamandrák tanulékonyságára, másrészt arra a veszedelemre, mely a szalamandrák gondos erkölcsi és szellemi nevelésének elmulasztása esetén az egész emberi civilizációt fenyegeti, a nyilvánosság előtt hosszú ideig igen csekély megértésre talált. „Ahogy a római kultúra elpusztult a barbárok betörése nyomán, ugyanúgy süllyedne el a mi kultúránk is, ha kiváltságos sziget maradna a lelkileg leigázott tömegek tengerében, ha ezt a tömeget elzárjuk a ma emberének magasabb rendű eszményei elől” - hirdette látnoki módon abban a hatezer-háromszázhetvenöt előadásban, melyeket Európa, Amerika, Japán, Kína és Törökország nőegyleteiben és más helyeken tartott. „Ha azt akarjuk, hogy kultúránk fennmaradjon, tegyük mindenki számára elérhetővé. Nem élvezhetjük nyugodtan sem a civilizáció ajándékait, sem a kultúra gyümölcseit akkor, ha boldogtalan és elnyomott lények milliói vesznek körül bennünket, akiket mesterségesen állati sorban tartunk. Ahogy a tizenkilencedik század jelszava a nők felszabadítása volt, úgy a mi századunk jelszava így szól: „Adjatok rendes nevelést a szalamandráknak!” És így tovább. Nagyszerű szónoki képességének és hihetetlen szívósságának végül is meg lett az eredménye: Mme Louise Zimmermann-nak sikerült az egész világ asszonyait mozgósítania, és olyan összegű pénzt gyűjtenie, melynek felhasználásával megalapíthatta Beaulieu-ben (Nizza mellett) az első szalamandralíceumot.

Ebben az iskolában tanították a Marseille-ben és Toulonban dolgozó szalamandrák porontyait francia nyelvre és irodalomra, retorikára, társasági viselkedésre, matematikára és kultúrtörténetre.[x]

Kevesebb sikert mutathatott fel a Mentonban létesített szalamandra-leányiskola, ahol főképpen zenét, diétás főzést és finom kézimunkát (utóbbit Mme Zimmermann főképpen pedagógiai szempontból szorgalmazta) tanítottak. A tanítványok feltűnő lustaságot, sőt konok részvétlenséget mutattak. Ezzel szemben a fiatal hím szalamandrák első nyilvános vizsgája olyan meglepő eredményeket hozott, hogy nyomban utána (az állatvédő egyesületek költségére) Cannes-ban egy politechnikumot és Marseille-ben egy szalamandraegyetemet létesítettek számukra. Itt szerzett később az első szalamandra jogi doktorátust. A szalamandranevelés kérdése ezután elindult a gyors fejlődés útján. A mintaszerű Zimmermann-iskolák ellen a haladottabb tanítók a kifogások egész sorát emelték; mindenekelőtt azt állították, hogy az emberi ifjúság nevelését szolgáló régi, humanista iskolatípus nem alkalmas a szalamandrák nevelésére; az irodalom és történelem tanítását határozottan elvetendőnek ítélték, és azt ajánlották, hogy ezek helyett szenteljenek minél több időt az olyan gyakorlati és modern tárgyaknak, mint a természettudományok, az iskolai műhelygyakorlatok, műszaki ismeretek, testnevelés stb. Ez az új reformiskola, vagy a gyakorlati élet iskolája, erős ellenzésre talált a klasszikus műveltség híveinek körében, akik azt vallották, hogy még a szalamandrákkal sem lehet az emberi kultúrjavakat a latin alapműveltség ismerete nélkül elsajátíttatni, és nem elég őket az emberi beszédre megtanítani, hanem az is szükséges, hogy verseket szavalni és Cicero módjára szónokolni is tudjanak. Ebből a nézeteltérésből hosszú és elkeseredett vita származott, mely végül is azt eredményezte, hogy a szalamandraiskolákat államosították, és az

emberi ifjúság iskoláit oly módon korszerűsítették, hogy a lehetőségekhez képest a szalamandra-reformiskolák ideáljához közeledjenek.

Természetesen más országokban is megnyilvánult a kívánság, hogy a szalamandrák állami felügyelet alatt rendszeres és kötelező oktatásban részesüljenek. Végül valamennyi tengeri hatalom (kivéve természetesen Nagy-Britanniát) megalkotta a maga szalamandraiskoláit. Minthogy ezeket az új szalamandraiskolákat nem nyomták a klasszikus tradíciók terhei, melyek az emberiskolákra nehezedtek - és így minden új pszichotechnikai nevelési módszert és egyéb legmodernebb pedagógiai vívmányt felhasználhattak -, rövidesen a legmodernebb, tudományos szempontból leghaladottabb iskolatípussá fejlődtek, és - természetesen - világszerte minden pedagógus és tanuló irigységgel tekintett feléjük.

A szalamandraiskolák ügyével párhuzamosan bukkant fel a nyelv kérdése is. Melyik világnyelvet tanulják meg elsőként a szalamandrák? A Csendes-óceán szigeteinek szalamandrái természetesen pidgin-english nyelven fejezték ki magukat, ahogy azt a matrózoktól és bennszülöttektől eltanulták; sokan közülük maláiul vagy egyéb helyi nyelven beszéltek. A singapore-i piac számára tenyésztett szalamandrákat a basic englishre tanították, erre a tudományosan egyszerűsített angol nyelvre, amely néhány száz kifejezéssel és az elavult grammatikai sallangok mellőzésével is boldogul. Ezt a megreformált standard english nyelvet lassan *Salamander English*-nek kezdték nevezni. A mintaszerű École Zimmermann Corneille nyelvére tanította szalamandráit, semmi esetre sem nemzeti érzelmektől vezérelve, hanem mert ez a magasabb rendű műveltség tartozéka. Ezzel szemben a reformiskolák az eszperantót tanították. Az eszperantón kívül öt vagy hat nyelv keletkezett ebben az időben, azzal a célzattal, hogy a nyelvek terén uralkodó bábeli zűrzavart megszüntesse, és az egész világnak - embernek, szalamandrának egyaránt - egységes anyanyelvet adjon. Persze arra nézve, hogy e nemzetközi nyelvek közül melyik a legcélszerűbb, legdallamosabb és leguniverzálisabb, a nézetek nagyon megoszlottak. Végül is az történt, hogy minden nép soraiban más és más Egyetemes Nyelvet propagáltak.[xi]

A szalamandraiskolák államosításával a nyelvkérdés egyszerűvé vált: mindenütt az illető állam nyelvén nevelték a szalamandrákat. Bár a szalamandrák az idegen nyelveket viszonylag könnyen és nagy szorgalommal sajátították el, beszédkészségük mégis különös hiányosságot mutatott, mely egyrészt beszélőszerveik elégtelenségére, másrészt pszichikai okokra vezethető vissza. Így például hosszú, sok szótagból álló szavakat nagyon nehezen mondtak ki, és ezért igyekeztek a szavakat egy-egy szótagra rövidíteni, amelyet aztán hirtelen, némileg vartyogva böktek ki. Az r helyett l-et mondtak, és a foghangokat kissé sziszegték, a szóvégződéseket elhanyagolták, és sohasem tanulták meg az én és a mi közötti különbséget. Azonkívül teljesen közömbös volt számukra, hogy a szó hím vagy nőnemű-e (ebben bizonyára nemi hidegségük tükröződik, amelyet a párzási idő kivételével tanúsítanak). Röviden, minden nyelv különös, jellemző módon átformálódott a szájukban, és a legegyszerűbb kezdetleges alakot vette fel. Megjegyzendő, hogy újonnan szerkesztett és nyelvtanilag primitív kifejezéseik egyrészt a kikötőnegyedek alsó rétegeiben, másrészt az úgynevezett előkelő társaságban gyorsan gyökeret vertek, innen hamarosan utat találtak az újságok hasábjaira, és csakhamar közkinccsé váltak. Az emberi beszédben is kihaltak a nyelvtani nemek, lekoptak a szóvégződések, a deklináció eltűnt, az aranyifjúság elnyomta az r betűt, és megtanult sziszegni. Még a műveltek közül is alig tudná megmondani valaki, hogy az indeterminizmus vagy a transzcendentális szó mit jelent, egyszerűen azért, mert ezek a szavak az emberek számára is túl hosszúvá és kimondhatatlanná váltak.

Röviden, a szalamandrák jól vagy rosszul, de beszélték a világ valamennyi nyelvét, aszerint, hogy melyik parton éltek.

Ekkor jelent meg nálunk (ha nem tévedek, a Národní listyben) egy cikk, amely jogos keserűséggel vetette fel a kérdést: Miért nem tanulnak meg azok a lények csehül is, ha már vannak a világon portugálul, hollandul és más kis nemzetek nyelvén beszélő szalamandrák? „Nemzetünknek ugyan sajnos nincsen tengerpartja - ismerte el a cikk -, és ezért nálunk nincsenek tengeri szalamandrák sem; de ha nincs is saját tengerünk, ez korántsem jelenti, hogy hozzájárulásunk a világ művelődéséhez ne lenne ugyanolyan jelentős, sőt sok szempontból fontosabb, mint nem egy nemzeté, melynek nyelvét ezer meg ezer szalamandra tanulja. A méltányosság megköveteli, hogy a szalamandrák megismerkedjenek a mi szellemi életünkkel is; de hogyan tájékozódjanak felőle, ha nincsen közöttük senki, aki beszélné nyelvünket? Ne várjuk, hogy akad valaki a világon, aki elismeri ezt a kulturális adósságot, és a szalamandrák valamelyik tanintézetében felállítja a cseh nyelv és irodalom tanszékét. Miként a költő mondja: Ne higgyünk senkinek széles e világon, ha nincs a helyszínen egy igaz barátunk. Gondoskodjunk tehát magunk a hiány pótlásáról. Bármit értünk el a világban, azt a tulajdon erőnknek köszönhetjük! Jogunk és kötelességünk, hogy barátokat szerezzünk a szalamandrák között is; csakhogy minden jel arra vall, hogy külügyminisztériumunk vajmi keveset törődik hírnevünk és iparcikkeink megfelelő propagandájával a szalamandrák körében, noha más, kisebb nemzetek milliókat áldoznak arra, hogy kulturális kincseiket feltárják a szalamandrák előtt, s egyúttal felébresszék érdeklődésüket ipari termékeik iránt.” A cikk főként a Gyáriparosok Szövetségében keltett jelentős érdeklődést, és legalább arra az eredményre vezetett, hogy *Cseh nyelv szalamandrák számára* címen kis kézikönyv jelent meg a cseh szépprózából vett szemelvényekkel. Talán hihetetlenül hangzik, de ebből a könyvből több mint hétszáz példány fogyott el, ami egészen figyelemre méltó eredmény.[xii]

A nevelés és nyelv problémái a nagy szalamandrakérdésnek csak egy részét képezték; a kérdés maga a szó szoros értelmében szemlátomást növekedett. Így például hamarosan felmerült a probléma, hogyan bánjanak a szalamandrákkal társadalmi vonatkozásban. A szalamandrakorszak első, jóformán prehisztorikus időszakában az állatvédő egyesületek voltak azok, amelyek buzgón ügyeltek arra, nehogy a szalamandrákkal kegyetlenül és embertelenül bánjanak. Fáradhatatlan munkásságuknak köszönhető, hogy a hatóságok mindenütt gondosan ügyeltek a haszonállatokra vonatkozó előírások betartására. Az élveboncolás deklarált ellenségei számtalan kérvényt és tiltakozást írtak alá, hogy a tudományos célokat szolgáló szalamandrakísérleteknek véget vessenek; több államban valóban meg is jelent ilyen szellemű törvény.[xiii] A szalamandrák műveltségének emelkedésével növekedett az a zavar is, amelyet az okozott, hogy a szalamandrák állatvédelmi intézkedések oltalma alá tartoztak. Ez a megoldás bizonytalan, nem egészen világos okokból nem látszott kielégítőnek. Végül is Huddersfield hercegnő védnöksége alatt nemzetközi szervezet alakult, mely a *Szalamandrák Védelmére Alakult Liga* (Salamander Protecting League) nevet vette fel. Ez a liga egyedül Angliában több mint kétszázezer tagot számlált, és a szalamandrák érdekében valóban jelentékeny és nemes munkát végzett. Mindenekelőtt kiharcolta, hogy a szalamandrák a tengerparton mindenfelé saját játszótereket létesíthettek, ahol kíváncsi szemektől megkímélve bonyolíthatták le „meetingjeiket és sportesményeiket” (valószínűleg a titokzatos holdtáncot értették ezalatt). Továbbá valamennyi iskolában (még az oxfordi egyetemet is beleértve) lelkére kötötték a tanulóknak, hogy a szalamandrákat ne bántalmazzák, a szalamandraiskolákban tekintsenek el a porontyok túlságos megterhelésétől; végül: a szalamandrák munka- és lakóhelyét vegyék körül deszkakerítéssel, hogy így megvédjék őket a különböző zaklatásoktól, és a szalamandrák világát az emberek világától megfelelő módon elkülönítsék.[xiv]

De ezek a tiszteletre méltó magánkezdeményezések, melyek az emberi társadalom és a szalamandrák egymás közti viszonyát tisztességes és humánus kapcsolattá akarták változtatni, rövidesen elégteleneknek bizonyultak. A körülményekhez képest könnyű feladat volt a szala-

mandrákat az úgynevezett termelőfolyamatokba bevonni, de annál nehezebb és bonyolultabb volt őket az emberi társadalom rendszerébe beiktatni és elhelyezni. A konzervatív elemek ugyan azt állították, hogy holmi jogi vagy egyéb társadalmi kérdésről jelen esetben szó sem lehet, mert a szalamandrák gazdájuk tulajdonát képezik, a gazdáét, aki kezeskedik értük, és az általuk okozott esetleges károkért kártérítéssel tartozik. Kétségtelen intelligenciájuk ellenére a szalamandrák egyszerű tulajdont képeznek, tehát dolgok vagy tárgyak, és minden, a szalamandrákat érintő különleges törvényes intézkedés a magántulajdon szentségébe való beavatkozást jelentene. Ezzel szemben a másik fél azt állította, hogy a szalamandrák intelligens és bizonyos mértékű felelősségtudattal rendelkező lények, amelyek az érvényes törvényeket a legkülönbözőbb módon sérthetik meg. Vajon lehet-e egy szalamandratulajdonost arra kényszerítem, hogy szalamandrái esetleges túlkapásaiért viselje a felelősséget? Az ilyenfajta kockázat bizonyára aláásná a szalamandrákat foglalkoztató magánvállalkozási kedvet. A tengerben - mondották ezek - nincsenek kerítések, ott a szalamandrákat nem lehet bezárni és felügyelet alatt tartani. Éppen ezért törvénnyel kell őket rászorítani, hogy tiszteljék az emberek jogrendjét és a számukra kiadott rendelkezéseket feltétlenül tartsák meg.[xv]

Az első szalamandratörvényt, amennyire ismeretes, Franciaországban hozták. Ez a törvény szabályozza a szalamandrák kötelességeit mozgósítás és háború esetén. A második törvény (lex Devalnak nevezték) kimondotta, hogy a szalamandrák csak azokon a területeken telepedhetnek meg, amelyeket tulajdonosuk vagy az illetékes megyei hatóság részükre kijelölt. A harmadik törvény leszögezte, hogy a szalamandrák feltétlenül kötelesek minden rendőrségi intézkedésnek azonnal engedelmeskedni. Engedetlenség esetén a rendőrhatóságnak joga van a renitenskedőt szabadságvesztéssel - minden esetben száraz és világos zárkában - vagy hosszabb időre terjedő munkamegvonással büntetni. A középbalon helyet foglaló pártok erre indítványt terjesztettek a parlament elé, amelyben szalamandra-törvénykönyv kidolgozását követelték, hogy ily módon törvényben határozzák meg a szalamandrák munkakötelezettségének mértékét, és a munkaadókat bizonyos terhek vállalására (például: tizennégy napi szabadság a tavaszi párzási időszakban) kényszerítsék. Ezzel szemben a szélsőbaloldal a szalamandrák teljes eltávolítását követelte az ország területéről, tekintettel arra, hogy azok a kapitalizmus szolgálatában állva, igen sokat és majdnem ingyen dolgoznak, és ezzel, mint a dolgozó nép ellenségei, a munkásosztály életszínvonalát fenyegetik. A követelés nyomatékául Bresztben sztrájk tört ki, Párizsban pedig hatalmas tüntetésre került sor; számosan megsebesültek és a Deval-kabinet kénytelen volt benyújtani lemondását. Olaszországban a szalamandrákat külön szalamandrakorporáció felügyelete alá helyezték, amely korporációban a munkaadók és a hatóságok képviselői foglaltak helyet. Hollandiában a Vízépítési Minisztérium felügyelete alá tartoznak. Röviden: a szalamandrakérdést minden állam a maga módján oldotta meg, az akták mennyisége azonban, amelyek segítségével a szalamandrák kötelezettségeit rendezték, és szabadságjogaikat bizonyos célszerű határok közé szorították, mindenütt nagy volt.

Az első szalamandratörvényekkel egyidejűleg már felléptek emberek, akik a jog szellemének nevében követelték, hogy az emberi társadalom bizonyos jogokat is biztosítson a szalamandrák számára, ha már kötelezettségeket olyan szép számmal ró rájuk. Az az állam, amely a szalamandráknak törvényeket ad, ipso facto[48] felelős és szabad lényeknek ismeri el, és jogalanyokká, sőt állampolgárokká deklarálja őket. Ebben az esetben pedig kívánatosnak látszik a szalamandrák és az államhatalom polgári jogviszonyának rendezése. Mindenesetre lehetséges volna a szalamandrákat idegen bevándorlóknak tekinteni, de ebben az esetben az

[48] Ezzel a tettel.

állam nem terhelheti meg őket olyan kötelezettségekkel, melyek mozgósítás és háború esetére szólnak, mint ahogyan azt (Anglia kivételével) minden civilizált állam megteszi. Háborús konfliktus esetén bizonyosan megköveteljük majd szalamandráinktól, hogy partjainkat megvédjék, de ebben az esetben nem zárhatjuk ki őket bizonyos polgári jogok gyakorlásából, mint például a választójog, gyülekezési jog, képviselet a különböző nyilvános testületekben és így tovább.[xvi] Sőt még azt is indítványozták, hogy a szalamandrák számára bizonyos víz alatti autonómiát biztosítsanak. De ezek a meggondolások mind akadémikus jellegűek maradtak, gyakorlati megvalósításukra sohasem került sor, mindenekelőtt azért, mert a szalamandrák soha semmiféle polgárjogot nem követeltek maguknak.

Ebben az összefüggésben meg kell emlékeznünk arról az amerikai sajtóban gyakran felbukkanó híresztelésről, miszerint fürdőző lányokat szalamandrák megerőszakoltak volna. Ennek következtében az Egyesült Államok területén egyre szaporodtak a szalamandralincselések, mikor is szalamandrákat elevenen megégettek. Hiába igyekeztek egyes tudósok ezt a szokást azzal megakadályozni, hogy ilyen erőszakos cselekedetek lehetősége a szalamandrák részéről már pusztán anatómiai okokból is kizártnak tekinthető, sok leányka megesküdött rá, hogy szalamandrák erőszakoskodtak vele, és ez elegendő volt ahhoz, hogy az ügy minden amerikai előtt teljesen világos legyen. Később a szalamandrák égetésének kedvenc szokása olyanformán korlátozódott, hogy végrehajtását csak szombaton este és tűzoltók felügyeletével engedélyezték. Ebben az időben keletkezett a szalamandrák lincselése ellen küzdő mozgalom, élén Robert J. Washington lelkésszel. A mozgalomhoz több százezer ember csatlakozott, csaknem kizárólag négerek. Az amerikai sajtóban ekkor közlemények tűntek fel, melyek szerint ez a mozgalom politikai jellegű, és mögötte felforgató célzatok húzódnak meg. Így aztán sor került egyes négernegyedek megrohanására, amikor is egy sereg négert, akik templomaikban szalamandra testvéreikért imádkoztak, megégettek. A négerek elleni elkeseredés tetőfokára hágott, mikor a gordonville-i néger templom felgyújtása után a tűz az egész városra átcsapott. (De ez nem tartozik szorosan a szalamandrák történetéhez.)

Említsünk meg legalább egynéhányat azokból a polgár jogokból és előnyökből, amelyekben a szalamandráknak részük volt: minden szalamandrát anyakönyveztek és munkahely-nyilvántartásba vettek; hatósági tartózkodási engedély beszerzésére kötelezték őket; fejadót fizettek, melyet munkaadójuk ellátásukból vont le (a szalamandrák pénzt nem kaptak) és bérleti díjat azért a partsávért, melyet benépesítettek. Községi pótadókat szedtek be tőlük, valamint hozzájárulást a deszkakerítés költségeihez, iskolaadót és más közterheket is viseltek. Röviden: lojálisan el kell ismernünk, hogy ebben a vonatkozásban a többi polgárhoz hasonló bánásmódban részesültek, úgyhogy bizonyos egyenrangúságról valóban szó eshet.

A másik vita, mely akörül forgott, vajon a szalamandrák megkeresztelhetők-e vagy sem, ugyancsak az érdekeltek teljes részvétlenségével és a beavatkozásuk nélkül zajlott le. A katolikus egyház kezdettől fogva következetesen elutasító álláspontra helyezkedett; minthogy a szalamandrák nem Ádám leszármazottai, és nem az eredendő bűnnel terhelten születtek, ettől a bűntől a keresztség szentségének segítségével nem is szabadulhatnak meg. Az anyaszentegyház nem kívánt dönteni abban a kérdésben, hogy a szalamandráknak van-e halhatatlan lelkük, vagy részesülhetnek-e valami más módon a megváltó isteni kegyelemben. Az egyház jóindulata, melyet a szalamandrák irányában tanúsított, mindössze abban nyilvá-

nult meg, hogy bizonyos napokon a tisztítótűzben szenvedők és a pogányok üdvéért elmondott imádságok mellett, külön imádság formájában a szalamandrákról is megemlékeztek.[xvii] Kevésbé egyszerű volt a protestáns egyházak ügye; elismerték ugyan a szalamandrák értelmi képességét, és ezzel azt, hogy képesek a kereszténység tanainak megértésére, de mégis húzódoztak tőle, hogy őket az egyházba befogadják, és a szalamandrák ily módon testvéreikké váljanak az Úrban. Mindössze arra szorítkoztak, hogy a szentírást (rövidített formában) vízálló papíron kiadják, és sok millió példányban terjesszék a szalamandrák között. Továbbá mérlegelés tárgyává tették, hogy a szalamandrák számára valamiféle basic evangéliumot (a basic english mintájára), a kereszténység alaptételeinek egyszerű formáját szerkesszék meg, ám az ilyen irányú kísérletek azonban annyi vallástudományi vitaanyagot vetettek fel, hogy végül is elejtették a tervet.[xviii] Sokkal kevésbé aggályoskodónak mutatkozott néhány (főképpen amerikai) szekta, melyek misszionáriusokat küldtek a szalamandrák közé, hogy terjesszék az igaz hitet, és teljesítsék az írás szavait: „Elmenvén tanítsatok minden népeket." De nagyon kevés misszionáriusnak sikerült a szalamandrákat elválasztó deszkakerítésen átjutnia; a munkaadók csaknem mindenütt megtagadták tőlük a belépési engedélyt, mert attól féltek, hogy prédikációikkal elvonják a szalamandrákat a munkájuktól. Itt-ott láthattunk egy-egy prédikátort, amint a kátrányos kerítés előtt állva eredménytelenül, de buzgón hirdette isten igéjét, mialatt körülötte a kutyák vadul ugatták a kerítésen túl munkálkodó ellenséget.

Amennyire ismeretes, a monizmus tanítása valamivel jobban elterjedt a szalamandrák között. Sokan közülük hittek a materializmus tanaiban, az arany középútban és egyéb tudományos tételekben. Sőt egy népszerű filozófus, Georg Sequenz külön vallást dolgozott ki a szalamandrák számára. A vallás legfőbb tételét a Nagy Szalamandrában való feltétlen hit képezte. Ez a vallási tanítás a szalamandrák között ugyan nem talált termékeny talajra, de sok hívőt szerzett az emberek között, nevezetesen a nagyvárosokban, ahol szinte egyik napról a másikra egy sereg titkos, a szalamandrakultusznak szentelt templom[xix] jött létre. A szalamandrák később egy másfajta vallást vettek fel, melyről még azt sem tudjuk, hogy honnan származik. Hatalmas, emberfejű szalamandrát készítettek maguknak, és azt imádták; állítólag egy egész sereg óriási tenger alatti bálványuk volt, melyeket Armstrongnál vagy Kruppnál csináltattak. Szertartásaikról, melyek (állítólag) rendkívül kegyetlen és titokzatos műveletekből állottak, minthogy a víz alatt zajlottak le, bővebb részleteket nem tudunk. Ez a hit egyesek szerint azért terjedt el ilyen nagymértékben, mert a bálvány neve, a Moloch, a szalamandrák tudományos nevére (molche) vagy német elnevezésére (Molch) emlékeztet.

Amint az elmondottakból kitűnik, kezdetben a szalamandrakérdés csak abban az értelemben vetődött fel, hogy a szalamandrák milyen mértékben tekinthetők értelmes és megfelelően kulturált lényeknek ahhoz, hogy bár az emberi társadalom perifériáján élnek, mégis élvezhessenek bizonyos emberi jogokat. Más szóval a szalamandrakérdés minden állam belügye volt, és mindegyik a maga polgári jogrendjének megfelelően rendezte. Évekig nem jutott eszébe senkinek, hogy a szalamandrakérdésnek messzemenő nemzetközi jelentősége is lehet, és sor kerülhet még arra, hogy a szalamandrákkal nemcsak mint intelligens lényekkel, hanem mint szalamandrakollektívával, mint szalamandra néppel is számolni kell. Az igazság kedvéért meg kell mondanunk, hogy az első lépést ebben az irányban azok a túlzó keresztény szekták tették meg, amelyek szó szerint értelmezték az írás szavait, hogy „Elmenvén, tanítsatok minden népeket", és a szalamandrákat megkeresztelték. Ezzel mondották ki először azt, hogy a szalamandrák valamiféle népet alkotnak.[xx]

Ezek után már a genfi Nemzetközi Munkaügyi Hivatal is foglalkozni kezdett a szalamandrák ügyével. Itt két felfogás ütközött össze: az egyik a szalamandrákat egy új dolgozó osztálynak ismerte el, és arra törekedett, hogy a szociálpolitikai törvénykezés rájuk is kiterjedjen, így például a munkaidő szabályozása, a fizetett szabadság, a rokkantság és öregség esetére szóló biz-

tosítás és így tovább. Ezzel szemben a másik álláspont a szalamandrákban az emberi munkaerő veszedelmes versenytársát vélte felfedezni, és ezért az egész antiszociális szalamandramunka betiltását követelte. Ez ellen az indítvány ellen nemcsak a munkaadók képviselői, de a munkásdelegátusok is tiltakoztak, és utaltak arra, hogy a szalamandrák ma már nemcsak egy nagy munkáshadsereget alkotnak, hanem egy hatalmas és mindinkább fontos fogyasztóréteget is. Bizonyítékokat hoztak fel arra nézve, hogy a legutóbbi időkben egyes iparágak foglalkoztatottsága hihetetlen mértékben emelkedett: ilyen a fémipar (szerszámok, gépek és fémből készült bálványok a szalamandrák számára), a fegyverek és vegyi anyagok gyártása (víz alatti robbanóanyagok), a papírgyártás (szalamandratankönyvek), a cementgyártás, a fakitermelés, a mesterséges élelmiszerek gyártása *(Salamander-food)* és sok más. A hajótér a szalamandra időszak előtti állapothoz képest 27%-kal, a széntermelés 18,6%-kal emelkedett. Közvetett módon, az emberek foglalkoztatottságának és jólétének emelkedésével más iparágak is növelték forgalmukat. Végül közölték, hogy a szalamandrák saját maguk által tervezett gépalkatrészeket rendeltek, melyekből azután a víz alatt légnyomással működő fúrógépeket, kalapácsokat és más saját szerkesztésű munkaeszközöket állítottak össze, mégpedig saját terveik szerint. Ezekért az alkatrészekért nagyobb munkateljesítménnyel fizettek. Ma már a nehéz- és finommechanikai ipar termelésének közel egyötöde a szalamandrák megrendeléseitől függ. Irtsátok ki a szalamandrákat, és bezárhatjátok gyáraitok egyötödét. A mai prosperitás helyébe milliók munkanélkülisége lép.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal sem maradhatott közömbös ezekkel a nyomós érvekkel szemben. Végül is hosszas tárgyalás után kompromisszumra került sor, amely szerint „a fent említett munkaadók a munkavállalók S-csoportját (kétéltűek) csak a víz alatt vagy vízben dolgoztathatják, a parton legfeljebb addig a sávig, mely a legmagasabb dagály vonalát tíz méterrel meg nem haladja", „tilos a szalamandrákkal szenet vagy kőolajat bányásztatni a tenger fenekéről", „tilos tengeri fűből szárazföldi használatra papirost, textilanyagot vagy műbőrt előállíttatni" és így tovább. A szalamandramunkát korlátozó intézkedéseket tizenkilenc szakaszból álló törvénykönyvbe foglalták össze, melyet részleteiben csak azért nem ismertetünk, mert rendelkezéseit az égvilágon senki be nem tartotta. Azt azonban el kell ismernünk, hogy ez a törvénykönyv mint a szalamandrakérdés nagyvonalú és nemzetközi jelentőségű megoldása, gazdasági és szociális szempontokból is érdemes és tiszteletre méltó munka volt.

Valamivel lassúbb folyamat volt a szalamandrák elismerése egy másik, nemzetközi jelentőségű területen, mégpedig a kulturális együttműködés területén. Amikor a szaksajtóban John Seaman neve alatt megjelent *A tengerfenék geológiai alkata a Bahama-szigetek közelében* című sokat idézett munka, természetesen senki sem sejtette, hogy egy tudós szalamandra munkájáról van szó. Mikor azonban a különböző akadémiák és tudományos társaságok címére egymás után érkeztek a kutató szalamandrák által készített jelentések és tanulmányok, melyek az oceanográfia, a földrajz, a hidrobiológia, a felsőbb matematika és más egzakt tudományok területét ölelték fel, a tudósok között érthető nyugtalanság és visszatetszés támadt, amelyet dr. Martel, a nagy tudós a következő szavakkal fejezett ki: „Ez a banda akar bennünket tanítani?" Egy japán tudóst, aki egy szalamandra művéből idézni merészelt (az Argyropelecus hemigymnus Cocco nevű mélytengeri hal ikráinak fejlődéséről volt szó), a tudományos körök bojkott alá helyezték, és dr. Onoshita harakirit követett el. A hivatalos tudomány számára becsület és szakmai büszkeség kérdése lett, hogy a szalamandrák tudományos munkáit egyszerűen ne vegyék tudomásul. Annál nagyobb feltűnést (sőt visszatetszést) váltott ki az a gesztus, melyet a Centre Universitaire de Nice mutatott akkor, amikor egy nagy tudású touloni szalamandrát, Charles Mercier-t, tudományos előadás megtartására hívta meg.[xxi] Ez a tudós nagy hatású felolvasást tartott a kúpszeletek új, az euklideszi geometriától eltérő elméletéről. Ezen az eseményen a genfi Népszövetség delegátusa, Mme Maria Dimineanu is megjelent, s a

kitűnő, nemes szívű hölgyet annyira meghatotta dr. Mercier tudása és szerény viselkedése („Pauvre petit - mondotta egyesek szerint -, il est tellement laid!”[xxii]), hogy tevékeny életének egyik új feladatául tűzte ki: minden eszközzel harcol a szalamandráknak a Népszövetségbe való felvételéért. Hiába magyarázták ennek az energikus hölgynek, hogy a szalamandrák sehol a föld kerekségén önálló államisággal nem rendelkeznek, nincsen saját felségterületük, lehetetlenség őket a Népszövetség kötelékébe felvenni. Maria Dimineanu erre harcot kezdett azért, hogy a szalamandrák valahol szabad országot, szabad tenger alatti államot alapíthassanak. Ez az ötlet természetesen nem talált túlzott megértésre, sőt az illetékeseket határozottan gondolkodóba ejtette. Végül is szerencsés megoldást találtak, amely szerint a Népszövetség kebelén belül megalakították a „Bizottság a szalamandrakérdés tanulmányozására” nevű különleges szervezetet, melybe két szalamandra küldöttet is meghívtak. Az egyik, Dimineanu asszony erőteljes nyomására dr. Mercier volt, a másik egy bizonyos Don Mario, egy kövér, tudós szalamandra Kuba szigetéről, aki a planktonok és tengeri növények szakterületén végzett tudományos munkát. Ezzel az aktussal a szalamandrák elérték létük legmagasabb nemzetközi elismerését.[xxiii]

Látjuk tehát, hogy a szalamandrák kulturális és egyéb vonatkozásban fokozatosan és állandóan emelkedtek. Számukat közel hétmilliárdra becsülték, annak ellenére, hogy a növekvő civilizációval születési arányszámuk jelentékenyen csökkent. (Egy nőstényre már csak húszharminc poronty esett évente.) Az óceánok partjainak már több mint hatvan százalékát tartották megszállva. A sarkvidékek még lakatlanok ugyan, de a kanadai szalamandrák már megkezdték Grönland partvidékének kolonizációját, ahonnan az eszkimókat az ország belsejébe szorították, a halászatot és halkereskedelmet pedig teljesen magukhoz ragadták. Gazdasági fejlődésükkel párhuzamosan fejlődött civilizációjuk is. Beléptek a művelt népek sorába, bevezették a kötelező oktatást, több száz, milliós példányszámban megjelenő víz alatti újsággal rendelkeztek, mintaszerűen berendezett és felszerelt tudományos intézeteiket bármelyik nép joggal irigyelhette és így tovább. Persze ez a kulturális felemelkedés nem ment teljesen simán, minden belső ellenállás nélkül; bár a szalamandrák belső ügyeiről nagyon keveset tudunk, de néhány jelből (például találtak megcsonkított szalamandrahullákat, melyeknek feje vagy orra le volt vágva) arra következtethetünk, hogy hosszú és ádáz harc folyt le a tenger színe alatt az öreg és ifjú szalamandrák között. Az ifjú szalamandrák bizonyára a minden feltétel és korlátozás nélküli haladás hívei voltak, és kijelentették, hogy a szárazföldi kultúra minden vívmányát az utolsó betűig, a futballal, flörttel, fasizmussal és szexuális inverzióval együtt meg kell honosítani a tenger színe alatt. Az öreg szalamandrák ezzel szemben, úgy látszik, a szokott konzervatív módon a természetes, hamisítatlan szalamandraélet mellett foglaltak állást, és nem akarták a régi, jól bevált állati szokásokat és ösztönöket feladni. Elítélték az újdonságok iránt tanúsított lázas mohóságot, és úgy vélték, mindez az örökölt szalamandraideálok elárulását jelenti, és a biztos pusztulás felé vezet. Bizonyára élesen kikeltek az idegen befolyás érvényesülése ellen, amelynek a mai félrevezetett szalamandraifjúság olyan vakon átadja magát, és megkérdezték, vajon minden emberinek szolgai utánzása valóban méltó-e egy büszke, öntudatos szalamandrához?[xxiv] Elképzelhetjük, hogy jelszavakat is alkothattak, például: Vissza a miocénhez! Félre mindazzal, ami emberivé akar tenni! Harcoljunk az érintetlen szalamandraságért! - és így tovább. Kétségtelen, hogy a nemzedékek mindenütt felmerülő mélyreható ellentétei itt is kialakultak, és ezek az ellentétek bizonyára forradalmasították a szalamandrák szellemi fejlődését. Sajnáljuk, hogy közelebbi részletekkel nem szolgálhatunk, de reméljük, hogy a szalamandrák megtettek minden tőlük telhetőt.

Íme, látjuk, hogy a szalamandrák a legteljesebb fejlődés útjára léptek, de ezzel egyidejűleg az emberiség is a soha nem sejtett virágzás korszakába jutott. Szorgos kezek új partokat építettek, új szárazföldek emelkedtek ki az óceán mélyéből, repülőbázisok születtek a tenger

közepén. Mindez azonban eltörpült ama gigászi tervek mellett, amelyek a földgolyó teljes átépítését jelentették, s melyek már csak pénzügyi kivitelezésre vártak. A szalamandrák fáradhatatlanul dolgoztak a tengerekben és a szárazföldek peremén; elégedettnek látszottak, és nem kívántak mást, mint munkát és engedélyt arra, hogy a partokba lyukakat és folyosókat építhessenek. Föld alatti és víz alatti városaik valóságos metropolisokká növekedtek. Lenn, a tenger fenekén, húsztól ötven méterig terjedő mélységben olyan városaik voltak, mint Essen vagy Birmingham, túlzsúfolt gyárnegyedekkel, kikötőkkel, közlekedési útvonalakkal és milliós lakótömegekkel. Röviden: megvolt a maguk többé-kevésbé ismeretlen, de a jelek szerint műszakilag igen fejlett külön világuk.[xxv] Bár nem rendelkeztek saját öntő- és kohóművekkel, az emberek készen szállították nekik, cserébe az általuk végzett munkáért, a szükséges fémeket. Nem rendelkeztek robbanóanyagokkal, de azokat szintén eladták nekik az emberek. Gépeikhez a tenger árapálya és a víz alatti áramlatok hőkülönbsége szolgáltatta a szükséges energiát. A turbinákat ugyan az emberektől kapták, de értettek gazdaságos felhasználásukhoz; hiszen valójában mi más a civilizáció, mint képesség arra, hogy felhasználjuk, amit mások kigondoltak. Ha a szalamandráknak nem is voltak önálló gondolataik, attól még rendelkezhettek saját tudománnyal. Nem volt ugyan saját zenéjük és irodalmuk, de nagyon jól megvoltak nélküle, és az emberek kezdték belátni, hogy ez a művészetnélküliség valami nagyon modern dolog. Nézzük csak, az ember tanulhat valamit a szalamandráktól! - és ez nem is csoda. Hát nem értek el világraszóló sikereket ezek a szalamandrák? És vajon miről vegyünk példát, ha nem a sikereikről? Soha még az emberiség történetében ennyit nem termeltek, ennyit nem építettek, ennyit nem kerestek, mint ezekben a nagy időkben. Mondhatnak egyesek, amit akarnak, a szalamandrákkal óriási haladás valósult meg, és a világ új eszménnyel gazdagodott, amelynek a neve: Mennyiség. Mi, a szalamandrakorszak emberei - hangoztatják jogos büszkeséggel. Az elavult emberi korszak elbújhat a maga lassú, kicsinyes, haszontalan játékszereivel, melyeket kultúrának, művészetnek, tiszta tudománynak neveznek! A szalamandrakorszak öntudatos emberei nem pazarolják idejüket arra, hogy a dolgok lényege felett vitatkozzanak, és a fejüket törjék, nekik csak a dolgok tömeges előállítására van gondjuk. A világ egész jövője a termelés és fogyasztás állandó és folytonos emelkedésén alapszik, tehát még több szalamandrára van szükség, hogy még többet termeljenek és fogyasszanak. A szalamandrák nem jelentenek mást, mint tömeget, korszakalkotó jelentőségük az, hogy olyan rengetegen vannak. Csak most jött el annak az ideje, hogy az emberi éleslátás teljes mértékében alkalmazásra találjon, amikor a lehető legnagyobb termelési kapacitással és rekordforgalommal dolgozhat; egyszóval nagy korszakban élünk. - Mi hiányzik hát ahhoz, hogy az általános jólét és elégedettség új, boldog korszaka eljöjjön? Mi áll még annak útjában, hogy ez a vágyva vágyott Utópia megszülethessék, hogy learathassuk annak a technikai fejlődésnek felséges gyümölcseit, amely a szalamandrák szorgalmas munkájával az emberi jólét határait a végtelenig terjesztheti ki?

Valójában semmi; a szalamandrakereskedelmet mélységes államférfiúi bölcsességgel szabályozták, és eleve kizártnak látszik az, hogy az új korszak gépezetében bárminemű fennakadás álljon be. Londonban összeült a tengeri államok konferenciája, melyen kidolgozták és elfogadták a Nemzetközi Szalamandraegyezményt. A szerződő felek kölcsönösen kötelezték magukat arra, hogy szalamandráikat nem küldik más államok felségvizeire; nem tűrik, hogy szalamandráik egy másik állam területi integritását vagy érdekszféráját megsértsék. Semmi körülmények között sem avatkoznak bele más államok szalamandraügyeibe; ha saját szalamandráik és idegen szalamandrák között konfliktus törne ki, alávetik magukat a hágai békebíróság ítéletének. Nem látják el szalamandráikat olyan fegyverekkel, melyek a cápák ellen használatos víz alatti fegyverek (shark-guns) szokásos kaliberét meghaladják; nem engedik meg, hogy szalamandráik más állam fennhatósága alá tartozó szalamandrákkal szorosabb kapcsolatba lépjenek. A genfi Állandó Tengeri Bizottság beleegyezése nélkül szalamandráikkal új

szárazföldeket nem építtetnek, és a régieket nem bővítik ki és így tovább. (Összesen harminchét paragrafus volt.) Ellenben elutasították a brit indítványt, mely a szalamandrák kötelező katonai kiképzésének megtiltásáért szállott síkra; a francia indítványt, mely a szalamandrákat a tengerek rendezését szolgáló nemzetközi szalamandrahivatal felügyelete alá kívánta helyezni; a német indítványt, mely minden szalamandra bőrébe a tulajdonos állam jelét kívánta beleégetni; egy további német indítványt, amely minden állam számára előírta, hogy hány szalamandrája lehet; az olasz indítványt, mely szerint a szalamandrafelesleggel rendelkező államok számára újabb partvidékeket és tengerfenékterületeket jelöljenek ki; a japán indítványt, amelynek értelmében a japán nemzet, mint a színes fajok képviselője, a szalamandrák felett (melyek természettől fogva feketék) nemzetközi gyámságot kívánt gyakorolni.[xxvi] Az indítványok túlnyomó részét a tengeri államok következő konferenciája elé utalták, mely azonban különböző okok miatt többé nem ült össze.

„Ezzel a nemzetközi aktussal - írja M. Jules Sauerstoff a *Le Temps* című lapban - a szalamandrák jövője és az emberiség békés fejlődése évtizedekre biztosítva van. Üdvözöljük a londoni konferenciát, mely nehéz feladatát ilyen sikeresen megoldotta, de üdvözöljük a szalamandrákat is, mert a számukra megadott alkotmány egyúttal a hágai bíróság védelme alá helyezi őket. Most tehát immár nyugodtan szentelhetik minden erejüket a tenger alatti fejlődés nagy munkájának. Hangsúlyozni kell, hogy a szalamandrakérdés depolitizálása, mely a londoni megegyezésben jut kifejezésre, a világbéke egyik legfontosabb biztosítéka; tudniillik a szalamandrák lefegyverzése csökkenti a tenger alatti konfliktusok kitörésének eddig fennállott komoly veszélyeit. Tény az, hogy - bár határincidensek és hatalmi súrlódások a kontinensek területén még mindig nagy számban fordulnak elő - a világbéke legalább a tengerek mélyén pillanatnyilag nem kerülhet veszélybe. De még a szárazföldi béke is biztosítottabbnak látszik, mint eddig bármikor. A tengeri államok új partok kiépítésével vannak elfoglalva, és területüket a tengerek rovására tetszés szerint bővíthetik, ahelyett hogy határaikat a szárazföldön igyekeznének kitolni. Nem lesz szükség többé arra, hogy tűzzel-vassal, sőt gázzal harcoljanak minden talpalatnyi területért, elég lesz a szalamandrák ásója és csákánya, segítségükkel minden állam annyi szárazföldet építhet magának, amennyire szüksége van. És azt, hogy ez a szalamandramunka, mely minden nép békéjét és jólétét szolgálja, teljesen zavartalan legyen, éppen a londoni egyezmény szavatolja. Soha a világ még nem nézhetett ilyen biztonsággal egy hosszú, nyugodt és építőmunkával teli békekorszak elé, mint éppen most. Szalamandrakérdés helyett, amelyről eddig olyan sok szó esett, ezután joggal beszélhetünk majd szalamandra-aranykorról...”

3
Povondra úr ismét újságot olvas

Semmin sem látni úgy az idő múlását, mint a gyerekeken. Hol van már az kis Frantík, akit (nem is olyan régen!) a Duna bal parti mellékfolyói fölé hajolva hagytunk el?

- Hol marad már megint ez a Frantík? - morogja Povondra úr, és kinyitja az esti újságot.

- Hiszen tudod, ott, ahol máskor - felel Povondráné asszony, és varrása fölé hajol.

- Persze megint az a lány - mondja Povondra úr neheztelően -, átkozott kölyök. Alig harminc-éves, és egyetlen este sem ül itthon.

- És mennyi harisnyát szaggat el - sóhajt Povondráné, és egy újabb reménytelennek látszó harisnyát húz a stoppolófára. - Mit csináljak ezzel? - morfondíroz magában, szembenézve a harisnya sarkán ékeskedő hatalmas lyukkal, amely Ceylon szigetéhez hasonlít, - Eldobom - mondja szigorúan, de kijelentése ellenére hosszabb stratégiai mérlegelés után elszántan beleszúrja tűjét Ceylon déli partvidékébe.

A szobában az a meghitt családi béke uralkodik, melyet Povondra úr olyan nagyra becsül. Csak az újságlap zörög.

- Megfogták már? - kérdezi Povondráné.

- Kit?

- A gyilkost, aki azt a nőszemélyt megölte.

- Majd még a gyilkosokkal is törődni fogok - morogja Povondra úr némi rosszallással. - Éppen most olvasom, hogy Kína és Japán között feszült a viszony. Ez pedig komoly dolog. Ott Keleten minden dolog komoly.

- Azt hiszem, nem csípik el - véli Povondráné asszony.

- Kit?

- A gyilkost. Ha egy asszonyt vernek agyon, ritkán fogják el a tettest.

- Japán nem nézi jó szemmel, hogy Kína szabályozza a Sárga-folyót. Látod, ez a politika. Amíg a Sárga-folyó a maga útján járhat, addig az árvíz és éhhalál állandó vendég marad Kínában, és ez gyengíti az országot, érted, mama? Add csak ide az ollót, hadd vágom ki.

- Miért?

- Mert itt olvasom, hogy a Sárga-folyó szabályozásán kétmillió szalamandra dolgozik.

- Az sok, ugye?

- Meghiszem azt! Ezeket biztosan Amerika fizeti, fiacskám. Azért akarta a mikádó a saját szalamandráit odatelepíteni... No, nézd csak!

- Mi az már megint?

- A *Petit Parisien* azt írja, hogy Franciaország nem tűrheti. Igaza van. Én sem tűrném az ő helyében!

- Mit nem tűrnél?

- Hogy Olaszország megnagyobbítsa Lampedusa szigetét. Ez egy borzasztóan fontos stratégiai pont, érted? Az olaszok Lampedusából Tunist fenyegethetik. A *Petit Parisien* azt írja, hogy Olaszország elsőrendű tengeri támaszponttá akarja kiépíteni Lampedusát. Állítólag hatvanezer felfegyverzett szalamandrát tart ott. Ez meggondolandó ügy. Hatvanezer fő, az három hadosztály, anyjuk. Mindig mondtam, hogy a Földközi-tengeren egyszer még valami nagy ribillió tör majd ki. Add ide, ezt is kivágom.

Eközben Povondráné asszony gondos keze alatt Ceylon rohamosan sorvadt, és Rodosz szigetének méretére zsugorodott össze.

- És Anglia? - töprengett Povondra papa. - Ott is nehézségek lesznek. Az alsóházban már beszéltek róla, hogy a vízi építkezések terén Nagy-Britannia elmaradt a többi állam mögött. A többi gyarmati hatalom teljes gőzzel dolgozik új partvidékek és szárazföldek építésén, miközben az angol kormány puszta gyanakvásból konzervatív álláspontra helyezkedik a szalamandrákkal szemben. Tudod, anyjuk, az angolok szörnyen konzervatívok. Ismertem egy lakájt, aki az angol követségen dolgozott; ez az ember a világ minden kincséért sem vett volna a szájába egy falat cseh kolbászt. Minthogy állítólag náluk otthon nem eszik, hát ő sem nyúlt hozzá. Persze így nem csoda, ha visszamaradnak a többi állam mögött. - Povondra úr elgondolkodva csóválta meg a fejét. - Franciaország kiszélesíti partjait Calais-nál. Most az angol újságok nagy lármát csapnak, hogy Franciaország átlőhet a csatornán. Úgy kell nekik. Ők is bővíthették volna partjaikat Dovernél, és akkor ők lőhetnének francia területre.

- De hát minek kell lődözniük egymásra? - kérdezte Povondráné asszony.

- Ezt te nem érted. Ezek katonai meggondolások. Nem is csodálkoznék rajta, ha ott valami csetepotéra kerülne sor. Ott vagy máshol. Ezt a józan ész diktálja, hiszen a szalamandrák munkájával a világ helyzete egészen más lett. De más ám!

- Gondolod, hogy háború lehet? - aggodalmaskodott Povondráné asszony. - Csak Frantík miatt kérdem, nehogy be kelljen vonulnia.

- Háború? - felelte Povondra papa. - Ez a mai helyzet világháborúra fog vezetni, hogy az államok feloszthassák egymás között a tengereket. De mi semlegesek maradunk. Valakinek semlegesnek is kell maradni, hogy legyen, aki a többinek a fegyvereket és más egyebet szállítsa. Ez így van - szögezte le Povondra úr -, de ti nők ehhez semmit sem értetek.

Povondráné asszony összeszorította az ajkát, és néhány gyors tűszúrással befejezte a Frantík fiatalúr harisnyáján ékeskedő Ceylon sziget teljes megsemmisítését.

- És ha meggondolom - jelentette ki nehezen palástolt büszkeséggel Povondra úr -, hogy ez a fenyegető helyzet nélkülem létre sem jöhetett volna! Ha én akkor azt a kapitányt nem vezetem be Bondy úrhoz, akkor az egész ügy másképpen alakul. Más portás nem engedte volna be, de én azt mondtam magamban: Vállalom a felelősséget. És most még az olyan nagy államok is, mint Anglia és Franciaország, milyen nehézségekbe bonyolódtak! Ki tudja, mi fog még mindebből kisülni. - Povondra úr izgatottan verte ki a pipáját. - Így van ez, mama. Az újságok tele vannak szalamandrákról szóló hírekkel. Itt is egy... - Povondra papa letette a pipát. - Itt van, a szalamandrák Ceylon szigetén valami Kankeszanturai város közelében megrohantak egy falut, mert a bennszülöttek előzőleg állítólag agyonvertek néhány szalamandrát. Mozgósították a rendőrséget és a bennszülött katonaság néhány századát - olvasta Povondra úr fennhangon -, és szabályszerű ütközetre került a sor a szalamandrák és az emberek között. Több katona megsebesült... Povondra papa félretette az újságot.

- Anyjuk, ez nem tetszik nekem.

- Miért? - csodálkozott Povondráné asszony, miközben gondosan és elégedetten veregette ollójának fogójával a kész harisnyát ott, ahol nemrég még Ceylon szigete terjeszkedett. - Nincs ebben semmi.

- Tudom - mondta Povondra úr, és izgatottan járt fel-alá a szobában -, de mégsem tetszik nekem. Ezt nem látom szívesen. Ne legyen lövöldözés emberek és szalamandrák között.

- Lehet, hogy a szalamandrák csak védekeztek - próbálta Povondráné férjeurát lecsillapítani, és félretette a harisnyát.

- Hát éppen ez az - morogta Povondra úr nyugtalanul. - Ha ezek a dögök védekezni kezdenek, akkor már baj van. Ez volt az első eset, hogy ilyet tettek... A kutyafáját, ezt nem szeretem! - Povondra úr megállt, és habozni látszott.

- Nem tudom, de... talán jobb lett volna, ha akkor mégsem bocsátom be azt a kapitányt Bondy úrhoz!

HARMADIK KÖNYV
Harc a szalamandrákkal

1
Mészárlás a Kókusz-szigeteken

Egy dologban tévedett Povondra úr: a Kankeszanturai melletti lövöldözés nem az első összeütközés volt emberek és szalamandrák között. Az első konfliktus, amelyet a történelem is ismer, néhány évvel azelőtt a Kókusz-szigeteken zajlott le, még a kalózexpedíciók aranykorában. Bár valójában ez az eset sem volt a legrégibb ilyenfajta összeütközés; a Csendes-óceán kikötőiben már sok szó esett bizonyos sajnálatos eseményekről, amikor a szalamandrák még az S-TRADE embereivel szemben is tettleges ellenállást fejtettek ki, de az ilyen lappáliákról nem írnak történelmet.

A kókusz-, illetve Keeling-szigeti eset a következő volt: egy napon az ismert Harriman-féle Pacific Trade Company egyik kalózhajója, a Montrose, James Lindley kapitány vezénylete alatt szokásos expedíciós útján kikötött a szigeten, hogy a makaróninak nevezett szalamandra-típusra vadásszon. A Kókusz-szigeteken több, közismerten gazdag szalamandratelep volt, melyeket még van Toch kapitány létesített. Ezeket a telepeket azonban, minthogy a Kókusz-szigetek a fő közlekedési vonalaktól távol esnek, isten kegyelmére bízták. Lindley kapitány a szabályoknak megfelelően járt el, semmiféle szemrehányás nem illetheti még azért sem, hogy a legénység fegyvertelenül lépett partra. (Ebben az időben a szalamandrák befogása már megszokott formák között bonyolódott le, igaz ugyan, hogy ezt az időszakot megelőzően mind a kalózhajók, mind a legénység gépfegyverekkel, sőt könnyebb ágyúkkal volt felfegyverezve, de nem a szalamandrák, hanem inkább a többi kalóz tisztességtelen versenye ellen. Egy ízben Karakelong szigetén az egyik Harriman-gőzös legénysége konfliktusba keveredett egy dán hajó legénységével. A dán hajó kapitánya Karakelong szigetét a saját vadászterületének tekintette, és itt volt az alkalom, amikor mindkét hajó legénysége kiegyenlíthette régi számláit, azaz üzleti és presztízskérdéseit. Így a szalamandravadászatot félretéve, fegyvereiket egymás ellen fordították. A szárazföldön ugyan a dánok győztek egy késroham segítségével, de utána a Harriman-gőzös ágyúival olyan hatásosan dolgozta meg a dán hajót, hogy az kutyástul, macskástul, Nielsen kapitánnyal együtt elsüllyedt. Ez volt az úgynevezett Karakelong-incidens. Ekkor már maguk az illetékes államok is beavatkozásra kényszerültek: megtiltották a kalózhajóknak ágyúk, gépfegyverek és kézigránátok használatát. Az érdekelt kalóztársaságok ezenkívül felosztották egymás között az úgynevezett szabad vadászterületeket olyképpen, hogy egy-egy szalamandra-lelőhelyet csak a kijelölt kalózhajó foszthatott ki. Ezt a gentlemen's agreement[49]-et nemcsak a nagy kalózok, hanem az apró rablók is tiszteletben tartották. De hogy visszatérjünk Lindley kapitányra, bizonyos, hogy ő pontosan az akkor érvényes kereskedelmi és tengerészeti szokások szerint járt el, mikor embereit csak botokkal és evezőkkel felszerelve küldte ki a kókusz-szigeti szalamandravadászatra. Az utólag lefolytatott vizsgálat az elhunyt kapitánynak teljes elégtételt szolgáltatott.

A szigetre lépő legénységet ezen az éjszakán Eddie McCarth hadnagy vezényelte, aki az ilyen természetű vadászatokban már nagy gyakorlattal rendelkezett. Bizonyos, hogy a szigeten lévő szalamandratelepülés szokatlanul népes volt, hozzávetőleges számítás szerint hétszáz kifejlett, erőteljes hímből állott, míg McCarth hadnagy mindössze tizenhat emberrel rendelkezett. Ennek ellenére sem lenne igazságos dolog szemrehányást tenni neki, amiért a vállalkozást nem adta fel, már csak azért sem, mivel a tisztek és a legénység, a szokásoknak megfelelően, az elfogott szalamandrák száma szerint prémiumban részesültek. A későbbi vizsgálat ered-

[49] Tisztességes érzületre alapított szóbeli megállapodás.

ményeképpen a tengerészeti hivatal megállapította, hogy „ámbár McCarth hadnagy a szerencsétlen esetért felelősségre vonható lenne, az adott körülmények között senki sem cselekedett volna másképpen”. Ellenkezőleg, a szerencsétlen fiatal tiszt szokatlan bátorságról tett tanúbizonyságot, amikor a szalamandrák lassú bekerítése helyett, ami - tekintve a szalamandrák óriási számbeli fölényét - amúgy sem sikerülhetett volna, gyors, meglepetésszerű támadásra adott parancsot. Ennek az volt a célja, hogy elvágják a szalamandrák útját a tengertől, és a szárazföld belsejébe szorítva, a szokott módon, egyenként, botokkal és evezőkkel elkábítsák őket. Szerencsétlenségére támadás közben a matrózok alkotta lánc átszakadt, és körülbelül kétszáz szalamandrának sikerült elérnie a tengert. Mialatt a támadók a tengertől elvágott szalamandrákat dolgozták meg, hátuk mögött víz alatti fegyverek (shark-guns) léptek működésbe. Senkinek sem volt sejtelme arról, hogy ezek a Keeling-szigeten vadon élő szalamandrák cápák elleni pisztolyokkal rendelkeznek, és sohasem sikerült megállapítani, hogy fegyvereiket honnan szerezték.

Kelly, a fiatal matróz, aki átélte a katasztrófát, a következőket vallotta:

„Amikor a fegyverek ropogni kezdtek, azt hittük, hogy egy másik hajó legénysége támadott meg bennünket, amely szintén szalamandravadászatra jött. McCarth hadnagy megfordult és visszakiáltott:

- Mit csináltok, ti barmok! Itt a Montrose legénysége dolgozik!

Ebben a pillanatban egy golyó csípőn találta, de ennek ellenére előhúzta revolverét, és tüzelni kezdett. Ezután egy másik lövés a torkát érte, és összeesett. Most vettük csak észre, hogy a szalamandrák tüzelnek ránk, és el akarnak vágni a tengertől. Erre Long Steve magasra emelte evezőjét, és »Montrose!« csatakiáltással rávetette magát a szalamandrákra. Mi is Montrose-t kiáltottunk, és minden erőnkkel csépelni kezdtük a dögöket, ahol csak értük. Vagy öten közülünk fekve maradtak, de mi többiek átverekedtük magunkat a tengerig. Long Steve a vízbe ugrott, hogy a csónakhoz gázoljon, de néhány szalamandra beléje kapaszkodott, és lehúzta a vízbe. Charlie-t is vízbe fojtották; teli torokból ordított: »Fiúk, az Isten szerelmére, segítsetek!« De mi már nem tudtunk segíteni rajta. A disznók most hátulról kezdtek tüzelni ránk, Bodkin megfordult, és kapott egyet a hasába; csak annyit mondott, »de nem« és összeesett. Megkíséreltük, hogy újból a sziget belsejébe jussunk. A botokat és evezőket már széjjelvertük a bestiákon, és most futottunk, mint a nyulak. Már csak négyen maradtunk. Nem mertünk a parttól túlságosan eltávolodni, attól tartottunk, hogy nem tudunk többé a csónakhoz visszajutni. Elbújtunk a sziklák és bokrok mögé, és végig kellett néznünk, hogyan ölik meg a szalamandrák bajtársainkat. Úgy fojtották vízbe őket, mint a macskákat, aki úszni próbált, azt fejbe verték. Csak most éreztem, hogy az egyik bokám kificamodott, és nem tudok egy lépést se tenni.”

A jelek szerint James Lindley kapitány, aki a Montrose-on maradt, meghallotta a lövöldözést, és vagy azt gondolhatta, hogy emberei a bennszülöttekkel verekedtek össze, vagy hogy esetleg egy másik szalamandrakereskedő jelent meg a színen; röviden: maga mellé vette a szakácsot és a két gépészt, akik a legénységből a hajón maradtak, és csónakba szállt. A birtokában lévő egyetlen gépfegyvert, melyet a legszigorúbb tilalom ellenére elővigyázatosságból a hajón elrejtve tartott, a csónakba vitette, és emberei segítségére sietett. Tapasztalt, óvatos ember volt, csónakjával - melynek orrára a lövésre kész gépfegyvert felszerelte - nem kötött ki, csak a part közelébe hajózott, és összefont karokkal várt. De hallgassuk tovább az ifjú Kelly elbeszélését:

„Nem akartuk a kapitányt figyelmeztetni, nehogy ezzel felfedjük búvóhelyünket a szalamandrák előtt. Lindley úr összefont karral állt a csónakban, és átkiáltott a partra:

- Mi történik itt?! - Erre a szalamandrák feléje fordultak. Több százan álltak már a parton; mindig újabbak úsztak elő a tengerből, és körülfogták a csónakot.

- Mi történik itt? - kérdezte újra a kapitány. Ekkor egy szalamandra lépett elő, és így szólt:

- Menjen vissza a hajóra!

A kapitány ránézett, hallgatott egy sort, aztán megkérdezte:

- Ön szalamandra?

- Mi szalamandrák vagyunk - felelte az -, menjen vissza, uram!

- Tudni akarom, mit tettek az embereimmel - makacskodott az öreg.

- Nem kellett volna megtámadniuk bennünket - felelte a szalamandra. - Térjen vissza a hajójára, uram!

A kapitány újra hallgatott egy darabig, aztán nyugodtan így szólt:

- Hát jó. Jenkins, tűz!

Jenkins, a gépész gépfegyveréből tüzelni kezdett a szalamandrákra."

(A későbbi vizsgálatok során a tengerészeti hivatal szó szerint a következőképp nyilatkozott: „Captain James Lindley úgy viselkedett ebben az esetben, ahogy azt egy brit tengerésztől elvárjuk.")

„A szalamandrák csoportokban álltak - folytatta Kelly, a szemtanú -, és úgy hullottak, mintha lekaszálták volna őket. Néhányan pisztolyukból Lindley úr felé lőttek, de ő összefont karral, mozdulatlanul állt a csónakban. Ebben a pillanatban a csónak mögött egy fekete szalamandra bukkant fel. Az egyik mancsában valami konzervdobozfélét tartott, a másikkal rántott egyet rajta, és a csónak alá hajította. Még mielőtt ötöt számolhattunk volna, a csónak helyén hatalmas vízoszlop emelkedett a magasba, azután tompa, de igen erős robbanást hallottunk, és a föld valósággal megremegett a lábunk alatt."

(A vizsgálóbizottság Kelly vallomásából kiderítette, hogy a W_3 robbanóanyagról van szó, melyet a singapore-i építkezéseken dolgozó szalamandráknak a víz alatti sziklák felrobbantására adtak ki. De hogy ez az anyag hogyan került a singapore-i szalamandráktól a Kókusz-szigetekre, mindmáig rejtély maradt; egyesek feltételezik, hogy emberek műve volt, mások szerint a szalamandrák már ebben az időben összeköttetésben állottak egymással. A közvélemény erőteljesen követelte, hogy ilyen veszélyes robbanóanyagot a szalamandrák számára többé ne szolgáltassanak ki. Az illetékes hatóság azonban kijelentette, hogy „egyelőre nincsen olyan hatásos és viszonylag biztonságos robbanóanyag, mellyel a W_3-at helyettesíteni lehet", és ebben maradtak.)

„A csónak a levegőbe repült - folytatta vallomását Kelly -, és darabokra szakadt. Az életben maradt szalamandrák mind odaseregletek. Nem tudtuk megállapítani, hogy Lindley úr él-e még, de három társam - Donovan, Burke és Kennedy - kiugrott búvóhelyünkről, és a kapitány segítségére sietett, nehogy a szalamandrák keze közé kerüljön. Én is oda akartam futni, de az egyik bokám ki volt ficamodva, ezért leültem, és két kézzel rángatni kezdtem a lábamat, hogy az ízületet újra helyére rántsam: Így nem láttam, hogy ezalatt mi történt: amikor újra odanéztem, Kennedy arccal a homokban feküdt, Donovannak és Burke-nek nyoma sem volt, csak a víz alatt vergődött valami felismerhetetlen tömeg."

A fiatal matróz a sziget belsejébe menekült, míg egy bennszülött falura nem bukkant. A bennszülöttek azonban nagyon különösen viselkedtek, még szállást sem akartak adni neki; lehet, hogy a szalamandráktól féltek. Csak hat hét után bukkant rá egy halászgőzös az elhagyott és teljesen kifosztott Montrose-ra, és mentette meg Kellyt is.

Néhány héttel később őfelsége a brit király ágyúnaszádja, a Fireball megjelent a Kókusz-szigeteknél, és lebocsátott horgonnyal várt az éjszaka beálltáig. Megint világos, holdfényes éjszaka volt, a szalamandrák elhagyták a tengert, nagy félkörbe álltak a homokon, és megkezdték ünnepi táncukat. Ekkor lőtte őfelsége hajója az első srapnelleket közéjük. Azok a szalamandrák, amelyeket az ágyúgolyók nem szaggattak darabokra, egy pillanatra kővé meredtek, azután a tenger felé szaladtak. Most hat ágyú szörnyű sortüze dördült el, mely után már csak alig néhány, félig széjjelszaggatott szalamandra vonszolta magát a vízbe. Ekkor egy második, majd egy harmadik sortűz dördült el.

Ezután őfelsége Fireball nevű hajója fél mérföldre eltávolodott a parttól, és a vizet kezdte bombázni, miközben lassan haladt a part mentén. Ez a művelet teljes hat órán át tartott, és a hajó nyolcszáz lövést adott le. Miután munkáját befejezte, a Fireball eltávozott. A Keeling-sziget környékén még két nap múlva is tele volt a tenger ezer meg ezer széjjelszaggatott szalamandrahullával.

Ugyanezen az éjszakán a holland Van Dijck nevű csatahajó három lövést adott le a Goenong Api-szigeten lévő szalamandratelepülésre; a Hakodate nevű japán cirkáló három gránátot küldött az Ailinglaplap nevű sziget szalamandrái közé; egy francia ágyúnaszád, a Béchamel három lövéssel vetett véget a Rawaiwai-szigeti szalamandrák ünnepi táncának. Ez figyelmeztetés volt a szalamandrák számára. Nem is maradt hatástalanul; hasonló eset (Keeling-killing[50]-nek nevezték) többé nem fordult elő. A szabályszerű, fekete szalamandrakereskedelem zavartalanul és áldásdúsan virágzott tovább.

[50] A keelingi mészárlás.

2
Összeütközés Normandiában

Egészen más természetű volt a Normandiában lejátszódott incidens, amelyre valamivel később került sor. Az ezen a vidéken lakó szalamandrák, melyek túlnyomórészt Cherbourg-ban dolgoztak, nagyon rászoktak az almaevésre, és minthogy munkaadóik nem voltak hajlandók számukra a szokásos szalamandraellátás keretein belül megfelelő almaadagot biztosítani (állítólag azért, mert ebben az esetben az építési költségek az előirányzatot jelentékenyen túllépték volna), a szalamandrák rendszeresen fosztogatták a közeli gyümölcsösöket. A parasztok panaszt emeltek a prefektúrán, mire a legszigorúbban megtiltották, hogy a szalamandrák az úgynevezett szalamandrakerület határain túl csatangoljanak. Ez azonban mit sem használt, a gyümölcs továbbra is eltűnt a kertekből, sőt most már a tojás is, és reggelenként egyre több agyonvert házőrző kutya hevert az udvarokon. A parasztok ettől kezdve maguk őrizték kertjüket, és kimustrált puskákkal riasztották el a gyümölcstolvajokat. Az egész ügy csak helyi jelentőségű maradt volna, de a normandiai parasztok, akiket a többi között az adók ismételt felemelése és a lőszer drágulása is elkeserített, halálos gyűlölettel fordultak a szalamandrák ellen, és fegyveres csoportokat alkotva megtámadták őket. Amikor azután a szalamandrákat a munkahelyükön is rakásszámra gyilkolták le, a munkaadók fordultak panasszal a prefektúrához. A prefektus elrendelte, hogy a parasztok ócska mordályait kobozzák el. A parasztok természetesen ellenálltak, és így fölöttébb kellemetlen és nemkívánatos konfliktus keletkezett köztük és a csendőrök között. A keményfejű normannok most már a szalamandrákon kívül csendőröket is lelövöldöztek. Ekkor egész Normandiában megerősítették a csendőrséget, és a falvakban házról házra járva mindent átkutattak.

Pontosan ebben az időben egy rendkívül kellemetlen eset adódott: Coutance környékén falusi suhancok megtámadtak egy szalamandrát, amely állítólag gyanúsan közeledett egy baromfiólhoz; körülfogták, és egy csűr oldalához szorítva tégladarabokkal kezdték dobálni. A megsebesített szalamandra kinyújtotta mancsát, és valami tojás alakú tárgyat dobott a földre. Hatalmas robbanás rázta meg a levegőt, amely nemcsak a szalamandrát, hanem három sihedert is darabokra tépett: a tizenegy éves Pierre Cajust, a tizenhat éves Marcel Bérard-t és a tizenöt éves Louis Kermadecet; rajtuk kívül még öt gyerek sérült meg többé-kevésbé súlyosan. A hír futótűzként terjedt el az egész környéken, autóbusszal több száz ember sereglett össze közelről és távolról, és a feldühödött normandiaiak puskákkal, vasvillákkal és csephadarókkal felfegyverkezve megtámadták a Basse Coutance-öbölben dolgozó szalamandrák települését. Mire a csendőrségnek sikerült a dühöngő tömeget visszaszorítania, több tucat szalamandra már áldozatul esett a nép dühének. Cherbourg-ból érkezett hidászok a Basse Coutance-öblöt drótkerítéssel vették körül, de az éjszaka folyamán a szalamandrák kijöttek a tengerből, kézigránátok segítségével eltávolították a drótakadályokat, és minden jel szerint támadásra készültek a szárazföld ellen. Katonai autók sietve néhány század gyalogost hoztak a helyszínre, a gépfegyverekkel felszerelt katonák kordont vontak, és igyekeztek a szalamandrákat és az embereket egymástól távol tartani. Közben a parasztok szétrombolták az adóhivatalokat és csendőrőrsöket; egy népszerűtlen adóvégrehajtót felhúztak a lámpavasra, és táblát akasztottak a nyakába: Ki a szalamandrákkal! Az újságok, mármint a német lapok, normandiai forradalomról írtak, de ezt a párizsi kormány erőteljes nyilatkozatban cáfolta.

Mialatt a szalamandrák és a parasztok közötti véres összeütközések a calvadosi partokról Picardiára és Pas-de-Calais-ra is átterjedtek, Cherbourg-ból egy öreg francia cirkáló, a Jules Flambeau útnak indult a nyugat-normandiai partok felé. Mint később bizonygatták, csakis abból a célból, hogy jelenlétével mind a lakosságra, mind a szalamandrákra megnyugtató

hatást gyakoroljon. A Jules Flambeau a Basse Coutance-öböltől másfél mérföld távolságban lehorgonyzott, s amint besötétedett, a hajó parancsnoka a nagyobb hatás kedvéért színes rakétákat lövetett fel. Sok ember nézte a partról a szép tűzijátékot. Egyszerre csak valamiféle süvítő hang hallatszott, és mindjárt utána hatalmas vízoszlop csapott fel a cirkáló mellett. A hajó oldalt dőlt, és ugyanabban a pillanatban hatalmas robbanás dördült. A cirkáló szemmel láthatóan süllyedni kezdett; negyedóra elteltével néhány motoros bárka érkezett a szomszéd kikötőkből, hogy segítséget nyújtsanak, de nem volt szükség rájuk. Három matrózon kívül, akiket a robbanás megölt, a legénységet megmentették, és öt perccel később a hajó eltűnt a hullámok között, nem sokkal azután, hogy parancsnoka, ezekkel az emlékezetes szavakkal: Itt már nincs mit tenni! - utolsónak elhagyta a fedélzetét.

A még azon az éjszakán kiadott hivatalos jelentés közölte, hogy „a kiszolgált Jules Flambeau cirkáló, amely a következő hetekben kiselejtezésre került volna, éjszakai útján zátonyra futott, és kazánrobbanás következtében elsüllyedt". De az újságokat a hivatalos nyilatkozat nem nyugtatta meg, a félhivatalos sajtó pedig kijelentette, hogy a cirkáló német aknára futott. Az ellenzéki és külföldi újságok vastag betűkkel közölték:

A Szalamandrák

MEGTORPEDÓZTAK

egy Francia cirkálót

????????????????????????

TITOKZATOS ESEMÉNYEK
A NORMANDIAI PARTOKON

SZALAMANDRÁK
LÁZADÁSA

????????????????????????

„Felelősségre vonjuk mindazokat - írta lapjában Barthélemy képviselő szenvedélyes hangon -, akik az állatokat felfegyverzik az emberek ellen, akik bombákat adnak a szalamandrák mancsába, hogy e bombákkal francia parasztokat és ártatlanul játszadozó gyermekeket ölhessenek meg: akik a tengeri szörnyeknek modern torpedókat szállítanak, hogy a francia flotta egységeit tetszésük szerint elsüllyeszthessék. Hangoztatom: felelősségre vonjuk őket, vádat emelünk ellenük gyilkosság címén, haditörvényszék elé állítjuk hazaárulásért, és kivizsgáltatjuk, hogy mennyit kaptak a hadiiparosoktól azért, hogy a tenger söpredékét fegyverrel lássák el a civilizált francia flotta ellen." És így tovább.

Általános izgalom támadt, az emberek csoportokba verődtek az utcákon, és barikádokat kezdtek építeni; a párizsi boulevard-okon szenegál vadászok állottak gúlába rakott fegyverekkel, és a külvárosokban tankok és páncélautók állomásoztak. Ebben az időben állt fel a parlamentben M. François Ponceau tengerészeti miniszter, és halálsápadtan, de határozottan kijelentette, hogy a kormány vállalja a felelősséget a francia partvidék szalamandráinak puskákkal, gépfegyverekkel, víz alatti ütegekkel és torpedóvetőkkel való felszereléséért. Mert míg a francia szalamandrák csak kis kaliberű lövegekkel rendelkeznek, addig a német szalamandrákat harminckét centiméteres kaliberű víz alatti mozsárágyúkkal fegyverezték fel, míg a francia partvidéken csak minden huszonnégy kilométerre esik egy kézigránátokat, torpedókat és robbanóanyagot tartalmazó víz alatti raktár, az olasz partokon minden húsz kilométeren, a német vizeken pedig minden tizennyolc kilométeren található egy-egy mindenfajta hadi-

anyaggal telezsúfolt arzenál. Franciaország nem hagyhatja, de nem is akarja védtelenül hagyni partjait. Franciaország nem mondhat le szalamandráinak felfegyverzéséről. A miniszter a legszigorúbb vizsgálatot indítja annak kiderítésére, hogy a normandiai parton történt végzetes félreértésért kit terhel a felelősség; valószínűnek látszik, hogy a szalamandrák a színes rakétákat katonai beavatkozás jelének tekintették, és védekezni akartak. Intézkedett, hogy a Jules Flambeau kapitányát és Cherbourg kikötő prefektusát állásából elmozdítsák. A jövőben különbizottság írja elő, hogy az építési vállalkozók hogyan bánjanak a munkába fogott szalamandrákkal; ígéri, hogy ebben a vonatkozásban szigorú felügyeletet fog gyakorolni. A kormány mélyen sajnálja, hogy az incidensnek emberi életek estek áldozatul; a nemzet ifjú hősei: Pierre Cajus, Marcel Bérard és Louis Kermadec kitüntetést kapnak, és a nemzet saját halottjainak tekinti őket, hozzátartozóik kegydíjban részesülnek. A francia flotta legfelsőbb vezetőségében jelentős változások vannak készülőben. A kormány elhatározta, hogy mihelyt abban a helyzetben lesz, hogy bővebb felvilágosítással szolgálhat, felveti a képviselőház előtt a bizalmi kérdést. Addig is az egész kormány permanenciában marad.

Közben az újságok - politikai beállítottságuk szerint - büntető, irtó, gyarmatosító és keresztes hadjáratot javasoltak a szalamandrák ellen, általános sztrájkot, a kormány lemondását, az építési vállalkozók bebörtönzését, a kommunista vezetők és agitátorok lecsukását és hasonló intézkedéseket követeltek. Mikor a partvidékek és kikötők esetleges lezárásáról szóló híresztelések felbukkantak, az emberek lázas igyekezettel élelmiszert kezdtek felhalmozni, és az árak nyaktörő iramban emelkedtek; az ipari negyedekben tüntetések és zavargások törtek ki, a tőzsdét három napra bezárták. A legutóbbi három-négy hónap legfeszültebb és legfenyegetőbb szituációja alakult ki. Ekkor a mezőgazdasági miniszter, M. Monti, ügyesen közbelépett. Elrendelte, hogy a francia partvidékeken a szalamandrák számára hetenként kétszer ennyi és ennyi vagon almát öntsenek a tengerbe, természetesen állami költségen. Ez a rendelkezés nagyon megnyugtatóan hatott a szalamandrákra, de a gyümölcstermelőkre is, Normandiában és másutt egyaránt. De M. Monti még további lépéseket is tett ebben az irányban.

Miután a bortermelő vidékeken megfelelő piac híján már régen nyugtalanság uralkodott, elrendelte, hogy a szalamandrák naponta fél liter fehérbort kapjanak, természetesen államköltségen. A szalamandrák eleinte nem tudtak a borral mit kezdeni, erős hasmenést kaptak tőle, és ezért a tengerbe öntötték; de az idők folyamán, úgy látszik, mégiscsak megszokták. Egyesek megfigyelték, hogy azóta a francia szalamandrák szorgalmasabban párosodtak, ha valamivel csökkent is a termékenységük. Ily módon egy csapásra megoldódott mind az agrár-, mind a szalamandrakérdés, a fenyegető feszültség elmúlt, és nem sokkal azután, hogy a Mme Töppler-féle pénzügyi botrány újabb kormányválságot idézett elő, az ügyes és hozzáértő M. Monti az új kormányban megkapta a tengerészeti miniszter tárcáját.

3
Incidens a La Manche-csatornán

Nem sokkal később az Oudenbourgh nevű belga szállítóhajó Ostende-ból Ramsgate-ba tartott. Amikor a hajó a Calais-szoros közepe táján haladt, a szolgálattevő tiszt észrevette, hogy a szokott hajóúttól fél mérföldnyire déli irányban „valami történik a vízben". Mivel nem tudta megállapítani, nem fuldoklik-e ott valaki, parancsot adott, hogy a hajó az erősen felkavart víz felé tartson. A hajó kétszáz utasa ezután különös színjáték tanúja lett: helyenként magas vízoszlopok törtek fel a tengerből, itt-ott egy-egy fekete test röpült a levegőbe, azonkívül a tenger vagy hatszáz méteres körzetben vadul kavargott és tajtékzott, a víz mélyéből pedig dörgés és morajlás hallatszott. „Olyan volt, mintha a tenger alatt egy kis vulkán működne." Amikor az Oudenbourgh óvatosan megközelítette a különös helyet, vagy tíz méterrel a hajó orra előtt, hatalmas robbanás kíséretében, emeletmagasságú vízoszlop csapott fel. A hajó felemelkedett, és a fedélzetre forró víz záporozott. Ugyanakkor egy nagy, fekete test zuhant hangos csattanással a hajó elejére, és meggörnyedve vinnyogó hangot adott; egy súlyosan megsebesült, leforrázott szalamandra volt. A szolgálattevő hadnagy ellengőzt adatott, nehogy a hajó egyenesen a pokol közepébe kerüljön, de ekkor már minden oldalról robbanások zaja hallatszott, és a tenger színét mindenütt szétszaggatott szalamandrahullák borították. Végül sikerült a hajót megfordítani, és az Oudenbourgh teljes gőzzel menekült észak felé. Alig hatszáz méterre lehetett, amikor a hajó mögött irtózatos robbanás dördült, és egekig érő víz- és gőzoszlop csapott fel. Az Oudenbourgh Harwich felé vette útját, és drótnélküli távírón figyelmeztetést küldött szerte a világba: „Figyelem, figyelem, figyelem! Az Ostende-Ramsgate útvonalon nagy veszély, víz alatti robbanások. Okát nem ismerjük. Azt tanácsoljuk, minden hajó térjen el!" Közben a dörgés és robaj szünet nélkül tartott, mintha flottagyakorlat lenne, de a felcsapódó víztől és gőztől semmit sem lehetett látni. Calais-ból és Doverből torpedónaszádok és -rombolók siettek a helyszínre, hadirepülőgépek rajai jelentek meg a hullámok felett, de mire a helyszínre érkeztek, már csak a sárga iszappal beszennyezett vizet láthatták, amelynek felszínén döglött halak és széjjeltépett szalamandrahullák úsztak.

Az első hírek szerint a csatornában aknák robbantak fel, de mikor a Calais-szoros mindkét oldalát katonai kordonnal vették körül, és az angol miniszterelnök - negyedszer a világtörténelemben - megszakította víkendjét, és még szombaton este sürgősen visszatért Londonba, az emberek sejtették, hogy nemzetközi jelentőségű eseményről lehet szó. Az újságok a legriasztóbb híreket kürtölték világgá, de ebben az esetben az újságírói fantázia különös módon messze elmaradt a valóság mögött. Senki sem gyanította, hogy néhány kritikus napon át Európát és vele együtt az egész világot egyetlen lépés választotta el attól, hogy újra lángba boruljon. Csak évekkel később, mikor a szóban forgó angol kormány tagja, Sir Thomas Mulberry a képviselőválasztáson megbukott, s ennek következtében megírta és kiadta politikai visszaemlékezéseit, olvashattuk, hogy tulajdonképpen mi is történt ezekben a kritikus napokban, de addigra az egész már senkit sem érdekelt.

Az eset röviden a következő: mind Franciaország, mind Anglia, mindegyik a maga partjain víz alatti szalamandraerődöket építtetett a La Manche-csatorna fenekén, hogy segítségükkel háború esetén a csatornát elzárhassa; persze mindegyik hatalom arra hivatkozott, hogy a másik kezdte előbb az építkezést. Valószínű, hogy mind a ketten egy időben kezdték az erődök építését, mert féltek, hogy a baráti szomszéd megelőzi őket. Röviden: a csatorna fenekén két óriási betonerőd nyomult előre egymás felé, nehézágyúkkal, torpedóvetőkkel, kiterjedt aknamezőkkel, egyszóval a legmodernebb vívmányokkal felszerelve, amit csak az emberi haladás a haditechnikában ebben az időben produkálni tudott. Angol részről két hadosztály nehéz-

szalamandra és körülbelül harmincezer munkásszalamandra kezében volt ez a szörnyű erődítmény, a francia oldalt három hadosztálynyi első osztályú katonaszalamandra tartotta megszállva.

Úgy látszik, a kritikus napon az angol szalamandrák egy csoportja találkozott a tengerfeneken a francia szalamandrákkal, és valami nézeteltérés támadt köztük. Francia részről azt állították, hogy a békésen dolgozó francia szalamandrákat az angolok megtámadták; felfegyverzett brit szalamandrák állítólag megkísérelték néhány francia szalamandra elrablását, és így a franciák természetesen kénytelenek voltak védekezni. Erre a brit katonaszalamandrák kézigránátokkal és aknavetőkkel harcot kezdtek a francia munkásszalamandrák ellen, mire ezek számára nem maradt más hátra, mint hasonló fegyverekhez nyúlni. A francia kormány kénytelen őfelsége az angol király kormányától teljes elégtételt és a vitás víz alatti terület kiürítését kérni, továbbá biztosítékot arra nézve, hogy hasonló esetek a jövőben nem fordulnak elő.

Ezzel szemben a brit kormány különjegyzéket nyújtott át a francia köztársaság kormányának amiatt, hogy francia katonaszalamandrák az angol csatornafélbe hatolva, ott aknák lerakását kísérelték meg. A brit szalamandrák figyelmeztették őket, hogy idegen területen tartózkodnak. E figyelmeztetésre az állig felfegyverzett francia szalamandrák kézigránátokkal feleltek, és több brit munkásszalamandrát megöltek. Őfelsége kormánya, legnagyobb sajnálatára, kénytelen a francia kormánytól teljes elégtételt követelni és biztosítékot arra nézve, hogy francia katonaszalamandrák a jövőben angol területre nem lépnek.

Erre a francia kormány kijelentette, nem hajlandó tovább tűrni, hogy egy szomszédos hatalom a francia partok közelében víz alatti erődöket építsen. Ami a tenger alatti incidenst illeti, a köztársaság kormánya indítványozza, hogy a vitás ügyet a londoni megegyezésnek megfelelően a hágai békebíróság elé terjesszék.

A brit kormány azt válaszolta, hogy a brit partok biztonságának kérdését nem tudja, de nem is akarja külső döntésektől függővé tenni. Mint megtámadott állam, újból a legnagyobb nyomatékkal követeli a kártérítést és biztosítékot a jövőre nézve. Ezzel egy időben pedig az angol földközi-tengeri flotta, amely Málta szigetén állomásozott, parancsot kapott, hogy Portsmouth és Yarmouth kikötőjében gyülekezzék.

A francia kormány elrendelte öt tengerészévfolyam mozgósítását.

Már-már úgy látszott, hogy egyik tengeri hatalom sem hátrálhat meg, hiszen kiderült, hogy nem csekélyebb dologról van szó, mint a csatorna feletti teljes uralomról. Ebben a kritikus helyzetben állapította meg Sir Thomas Mulberry azt a meglepő tényt, hogy angol oldalon sem munkás-, sem katonaszalamandra (legalábbis de jure) nem létezhet, mert az angol szigeteken még ma is érvényben van az a törvény, melyet annak idején Sir Samuel Mandeville léptetett életbe, s amely szerint a brit felségvizeken egyetlen szalamandrát sem szabad foglalkoztatni. Ennélfogva a brit kormány nem ismerhette el hivatalosan azt, hogy francia szalamandrák brit szalamandrákat támadtak meg. Így aztán az egész ügy annak a kérdésnek eldöntésére zsugorodott össze, vajon a francia szalamandrák szándékosan vagy tévedésből léptek-e a brit felségvizekre. A köztársaság hatóságai megígérték, hogy a kérdés tisztázására vizsgálatot indítanak; az angol kormány meg se pendítette, hogy a vitát a hágai békebíróság elé vigyék. Ezután az angol és a francia admiralitás megegyezett abban, hogy a tenger alatti erődök között öt kilométeres semleges zónát létesít, miáltal a két ország barátsága rendkívüli mértékben megszilárdult.

4
Der Nordmolch

Alig néhány évvel azután, hogy a szalamandrákat az Északi- és a Balti-tenger mellékén is megtelepítették, egy dr. Hans Thüring nevű német kutató megállapította, hogy a balti szalamandra - bizonyára a környezet hatására - a többi szalamandrától eltérő testi jellegzetességeket mutat: valamivel világosabb színű, egyenesebben jár, mint a többi szalamandra, és koponyaindexe hosszabb és keskenyebb koponyaalkatra vall. Ez a variáns a DER NORDMOLCH avagy a DER ODELMOLCH *(Andrias Scheuchzeri var. nobilis erecta Thüring)* nevet kapta.

Ettől fogva a német sajtó buzgón foglalkozni kezdett a balti szalamandrával. Különös súlyt helyeztek arra a megállapításra, hogy éppen a német környezet befolyására alakult ki a közönséges szalamandrából egy eltérő, magasabb rendű fajtípus, mely kétségtelenül felette áll minden más szalamandrának. Megvető hangnemben írtak a degenerált, testileg, lelkileg elnyomorodott Földközi-tenger melléki szalamandráról, a trópusi szalamandráról és általában a többi nemzet alacsonyabb rendű, barbár, állatias szalamandráiról. „Az óriásszalamandrától a német felsőbbrendű szalamandráig" - így hangzott az új jelmondat. Vajon nem a német föld-e az őshazája minden újkori szalamandrának? Hát nem Öningenben ringott-e a bölcsője, ahol csodálatos nyomait dr. Johannes Jakob Scheuchzer német tudós már a miocénban felfedezte? Semmi kétség nem merülhet fel az iránt, hogy az elmúlt geológiai korszakok Andrias Scheuchzerije német földön született. Azért, hogy később más tengereken és más égövek alatt is meghonosodott, hanyatlással és degenerálódással kellett fizetnie. Amikor azonban újra az őshaza talajára került, ismét azzá lett, ami eredetileg volt: nemes, északi szalamandra, világos bőrű, egyenes járású, hosszú fejű Scheuchzeri. Csak a német talajon térhettek vissza a szalamandrák a tiszta, magasabb rendű típushoz, ahhoz a típushoz, melyet a nagy Johannes Jakob Scheuchzer az öningeni kőbányában felfedezett. Ezért Németországnak hosszabb partvidékre, gyarmatokra, világtengerekre van szüksége, hogy mindenütt a világon, de mindenütt német vizekben fejlődhessék ki az új, fajtiszta, eredeti német szalamandratípus. „Új területekre van szükségünk szalamandráink számára" - írták a német újságok; és hogy a német nép ezt a tényt mindenkor szem előtt tartsa, Johannes Jakob Scheuchzernek Berlinben hatalmas szobrot emeltek. A nagy doktort könyvvel a kezében ábrázolták, lábainál ott ült egyenes tartásban a nemes szalamandra, szemét a távoli világóceán láthatatlan partjai felé fordítva. A nemzeti emlékmű ünnepélyes leleplezésekor beszédek hangzottak el, amelyek szokatlan érdeklődést váltottak ki az egész világsajtóban. *Németország újból fenyegetőzik* - állapították meg az angol újságok. „Megszoktuk ugyan már ezt a hangot, de ha nyilvánosság előtt beszélnek arról, hogy Németországnak három éven belül ötezer kilométernyi új tengerpartra van szüksége, akkor kénytelenek vagyunk a lehető legvilágosabban válaszolni: helyes, próbáljátok meg! De az angol partokba beletörik a fogatok. Mi készen állunk, és három év múlva még jobban fel leszünk készülve. Angliának annyi hadihajóra van szüksége, mint a két legnagyobb kontinentális hatalomnak együttvéve. És szert is tesz annyira. Ez az erőviszony egyszer s mindenkorra sérthetetlen. Ha ti őrült fegyverkezési versenyt akartok a tengeren, ám legyen, egyetlen brit sem fogja eltűrni, hogy ebben a versenyben egy lépéssel is lemaradjunk."

„Elfogadjuk a kihívást - jelentette ki kormánya nevében Sir Francis Drake, az admiralitás első lordja az alsóházban. - Aki kinyújtja kezét valamelyik tenger után, az hajóink páncéljába ütközik. Nagy-Britannia elég erős ahhoz, hogy a gyarmatai és domíniumai ellen irányuló minden támadást visszaverjen. Támadásnak tekintünk minden olyan építkezést, mely új szárazföldet, szigetet, erődöt, repülőgép-támaszpontot létesít olyan tengeren, amely akár a legkisebb brit földdarabbal határos. Ez az utolsó figyelmeztetés azok számára, akik a partokat

akár egy yarddal is meg akarják változtatni.” Ezután a parlament megszavazta az új csatahajók építésének költségeit, egyelőre félmilliárd fontnyi összegben. Ez valóban imponáló válasz volt arra a kihívásra, amit Johannes Jakob Scheuchzer berlini emlékműve jelentett. Ez az emlékmű különben tizenkétezer Reichsmarkba került.

Az admiralitás nyilatkozatára a ragyogó tollú és rendszerint jól tájékozott francia publicista, Marquis de Sade a következőket írta:

„Az admiralitás első lordja kijelentette, hogy Nagy-Britannia minden eshetőségre felkészült. Rendben van, de megkérdezem, ismeri-e a nemes lord azt a tényállást, hogy Németország a balti szalamandrákból egy ötmillió főt számláló, felfegyverzett állandó hadsereget képezett ki, melyet bármikor harcba vethet, szárazon és vízen egyaránt? Ehhez hozzászámítandó az a körülbelül tizenhét millióra rúgó, technikai és hadtápszolgálatra kiképzett szalamandra, amely készen áll arra, hogy bármelyik pillanatban mint tartalék vagy megszálló sereg akcióba lépjen. A balti szalamandrát ma a világ legjobb katonájának tartják, lélektanilag tökéletesen megdolgozott harcos, aki a háborúban látja egyedüli és legmagasabb hivatását. Bármilyen harcban fanatikus lelkesedéssel vesz majd részt, amely a technikus hideg meggondoltságával és a porosz katonai szellem vasfegyelmével párosul.

Továbbá, van-e a brit admiralitás első lordjának tudomása arról, hogy Németország lázas sietséggel szállítóhajókat épít, olyan hajókat, amelyek egész szalamandradandárok szállítására alkalmasak. Tud-e arról, hogy száz meg száz kis méretű tengeralattjáró épül a német hajógyárakban? Ezek a tengeralattjárók háromtól ötezer kilométerig terjedő hatósugarúak lesznek, és legénységük kizárólag balti szalamandrákból áll. Tud-e arról, hogy a németek szerte az óceánokon hatalmas tenger alatti üzemanyagraktárakat építenek? Most újra megkérdezzük, csakugyan olyan bizonyosak lehetnek-e a brit állam polgárai abban, hogy hatalmas birodalmuk valóban jól felkészült minden eshetőségre?

Nem nehéz elképzelni - folytatja Marquis de Sade -, hogy a szalamandrák jelentősége a legközelebbi háborúban mennyire megnövekszik, különösen azoké, amelyek a víz alatti Vastag Bertákkal, aknavetőkkel, a parti blokád céljait szolgáló torpedókkal lesznek felszerelve; valóban ez az első eset a világtörténelemben, amikor Angliát senki sem irigyelheti ragyogó földrajzi helyzetéért.

De ha már ennél a kérdésnél tartunk, tud-e az angol admiralitás arról, hogy a balti szalamandrák egy különben békés eszközzel is fel vannak szerelve, amelyet légnyomásos fúrónak neveznek? Tudja-e, hogy ez a modern fúrógép egy óra alatt tíz méterre ássa be magát a legkeményebb svéd gránitba, és hatvan méterre az aránylag puha angol krétasziklákba? (Ezt az eredményt azok a próbafúrások igazolták, amelyeket egy titkos német műszaki expedíció az elmúlt hónap 11-ének, 12-ének és 13-ának éjszakáján az angol parton, Hythe és Folkestone között, tehát a doveri erőd orra előtt végzett.)

Ajánljuk csatornán túli barátainknak, próbálják kiszámítani, hány heti munkába kerül Kentet, vagy Essexet úgy átlyukasztani a tenger színe alól, mint egy sajtot.

Eddig az angol szigetlakó aggódó szemét az ég felé fordította, abban a hiszemben, hogy virágzó városait, a Bank of Englandet, örökzöld fák között megbújó vidéki házait egyedül az égből fenyegetheti a pusztulás. Most helyesebben teszi, ha fülét a földre szorítja, a földre, melyen gyermekei játszanak, hogy nem hallja-e ma vagy holnap a fáradhatatlanul és félelmetesen működő fúrógépek zaját, melyek csikorogva, lépésről lépésre vájják az utat egy eddig ismeretlen hatóerejű robbanóanyag számára.

Az utolsó szó ma már nem a levegőben hangzik el, a döntés a víz és föld felszíne alatt történik. Mi hallottuk a büszke Albion parancsnoki hídjáról elhangzott öntudatos szavakat. Ma még hatalmas hajó ez, mely uralkodik a hullámokon, de eljöhet az idő, amikor a szétroncsolt, mélybe süllyedő gálya felett összecsapnak a hullámok. Nem lenne jobb idejében szembenézni ezzel a veszéllyel? Három év múlva már késő lesz!"

A finom tollú francia publicista figyelmeztetése egész Angliában nagy izgalmat váltott ki; az emberek Anglia legkülönbözőbb részein hallani vélték a szalamandrák fúróinak zaját.

Hivatalos német körök a cikket energikusan visszautasították, és elejétől a végéig aljas uszításnak és ellenséges hírverésnek minősítették; viszont a Balti-tengeren a német tengeri és tenger alatti erők együttes hadgyakorlatot tartottak, amelyen a harci szalamandrák is részt vettek. A manőver folyamán levegőbe röpítettek egy hat négyzetkilométernyi területű aláaknázott homokpadot Rügenwald közelében.

Nagyszerű színjáték lehetett, amint a föld borzalmas dörej közepette, „akár egy meghasadt jéghegy", a levegőbe emelkedett - azután füst- és homokfelhővel övezve hullott vissza. Éjszakai sötétség keletkezett, és a felszállt por majdnem száz kilométeres körzetben hullott alá, sőt néhány nap múlva poreső formájában Varsó városának is jutott belőle.

Ez után a csodálatos robbanás után még hosszú ideig nagy tömegű por és homok lebegett a sztratoszférában, úgyhogy egészen az év végéig Európa olyan szép, vérvörös naplementékben gyönyörködhetett, amilyet emberi szem még nem látott.

A tenger, mely a felrobbantott partszakaszt elöntötte, a Scheuchzer-See nevet kapta. Ez a hely a német gyermekek legkedveltebb iskolai kirándulóhelye lett, akik látogatásaik alkalmával a közkedvelt szalamandrahimnuszt[51] zengték, mely szerint:

[51] A szöveg magyarul: *Csak a német szalamandrák érnek el ilyen sikereket.*

5
Wolf Meynert megírja művét

Talán ezek az imént említett nagyszerű és tragikus naplementék inspirálták a remete életű königsbergi filozófust, Wolf Meynertet *Untergang der Menschheit*[52] című könyvének megírására. Elképzelhetjük a tudóst, amint hajadonfőtt, lobogó köpenyben vándorol a tengerparton, és álmodozó szemmel néz a tűz- és vérfolyamba, amely az égbolt felét elborítja. Igen - suttogja elmerengve -, itt az ideje, hogy megírjam az epilógust az emberiség történetéhez. És megírta.

„Az emberiség tragédiája végéhez közeledik - kezdi Wolf Meynert. - A lázas vállalkozási kedv és a technikai fejlődés ne kápráztasson el bennünket, tüdőbajos pír ez az emberiség arcán, amelyre a halál már rányomta bélyegét. Soha az emberiség ilyen fényes konjunktúrát még nem élt meg, mint ma, de mutassanak nekem egy embert, aki boldog, egy osztályt, amely megelégedett, vagy egy népet, amely ne érezné magát puszta létében fenyegetve. A civilizáció minden áldása, a szellemi és anyagi javak krőzusi gazdagsága mellett mindinkább erősödik bennünk a bizonytalanság és szorongás érzése."

És Wolf Meynert könyörtelenül feltárja a mai világ szellemi zűrzavarát, amely gyűlölet és aggodalom, gyanakvás és nagyzási hóbort, cinizmus és kishitűség furcsa keveréke, egyszóval maga a kétségbeesés. Így mondja Wolf Meynert. A vég kezdete. Erkölcsi haláltusa.

„A kérdés így hangzik: alkalmas-e, avagy alkalmas volt-e valaha is az ember arra, hogy a boldogságot befogadja? Az ember bizonyára igen, de az emberiség soha. Az ember szerencsétlensége abból ered, hogy kénytelen volt emberiséggé válni, vagy hogy túlságosan későn vált emberiséggé, amikor már nemzetekre, fajokra, vallásokra, rendekre és osztályokra, szegényekre és gazdagokra, műveltekre és műveletlenekre, uralkodókra és szolgákra oszlott. Terelj össze lovakat, farkasokat, juhokat és macskákat, rókákat és szarvasokat, medvéket és kecskéket egy csordába, zárd be őket egy közös karámba, és kényszerítsd ezt a zagyva tömeget, amelyet ti társadalmi rendnek neveztek, hogy együtt éljen, és a társadalom szabályait megtartsa. Minden bizonnyal szerencsétlen, elégedetlen, végzetes ellenségeskedésre kárhoztatott csorda lesz ez, amelyben senki istenteremtménye nem érezheti otthon magát. Ez a pontos képe annak az ezerféle fajtából álló hordának, amelyet emberiségnek nevezünk. Nemzetek, rendek, osztályok nem élhetnek tartósan együtt, mivel kölcsönösen akadályozzák egymást, és az elviselhetetlenségig útjában vannak egymásnak; élhetnek évszázadokig egymás mellett - ami csak addig volt lehetséges, míg a világ elég nagy volt -, vagy élethalálharcot vívva egymás ellen. Az olyan biológiailag egységes emberi közösségek, mint a faj, nemzet vagy osztály számára csak egyetlen természetes út vezet a homogén és zavartalan boldogsághoz, az egymás között maradáshoz: kizárólag önmaga számára biztosítani a helyet, és a többieket kiirtani. És éppen ez az, amit az emberiség elmulasztott idejében végrehajtani. Ma már késő. Ma már túl sok tant és kötelezettséget teremtettünk, amelyek segítségével »a többieket« megvédtük, ahelyett, hogy elintéztük volna őket. Erkölcsi tételeket, emberi jogokat, szerződéseket, törvényeket, egyenlőséget, humanizmust és hasonlókat agyaltunk ki, megteremtettük az emberiség fikcióját, mely bennünket és a »többieket« egy feltételezett, magasabb rendű egységbe fog össze. Micsoda végzetes tévedés! Az erkölcsi törvényt a biológiai törvény fölé emeltük. Megtagadtuk minden közösség első előfeltételét: hogy csak egy homogén társadalom lehet boldog társadalom. És ezt az elérhető üdvöt áldoztuk fel egy nagy, de lehetetlen álomért,

---

[52] Az emberiség pusztulása.

azért, hogy egy emberiséget alkossunk, és minden ember, nemzet, osztály és műveltségi fokozat számára egységes rendet teremtsünk. Nagylelkű balgaság volt ez, voltaképpen az ember egyetlen tiszteletre méltó kísérlete, hogy önmaga fölé emelkedjék. És ezért a magasabb rendű idealizmusért az emberi faj fel nem tartóztatható felbomlásával fizetünk.

Az a művelet, amellyel az ember önmagát emberiséggé igyekszik megszervezni, olyan régi, mint maga a civilizáció, mint az első közösségek és törvények. De évezredek múltán végül is oda érkeztünk, hogy a fajok, népek, osztályok és világnézetek közötti szakadék olyan feneketlenül elmélyült, hogy ma már nem hunyhatjuk be a szemünket ama felismerés előtt, hogy az a szerencsétlen történelmi kísérlet, mely az emberekből valamiféle emberiséget akart létrehozni, véglegesen és tragikusan megbukott. Ezt végre-valahára kezdjük már belátni, és ezért kísérletezünk azzal, hogy az emberi társadalmat valami más módon egyesítsük: oly módon, hogy ha kell, radikális módszerekkel, de egy nemzet vagy osztály, egy vallás számára biztosítsunk helyet. De ki tudja megmondani, hogy a differenciálódás gyógyíthatatlan betegsége milyen mértékben fertőzött meg bennünket? Előbb vagy utóbb mindenfajta látszólagos egység különböző érdekeltségek, pártok, rendek stb. halmazaira fog felbomlani, melyek vagy kölcsönösen megsemmisítik egymást, vagy közösségi létük puszta szenvedéssé válik. Kivezető út nincsen. Mi magunk őrült körben keringünk, de a fejlődés nem fog mindig körben járni. Maga a természet gondoskodott erről, amikor helyet teremtett a földön a szalamandrák számára.

Nem véletlen - töprengett Wolf Meynert -, hogy a szalamandrák akkor kerültek az élet homlokterébe, amikor az a gyökereiben hibás és szüntelenül bomladozó gigászi szervezet, melyet emberiségnek neveznek, megkezdte haláltusáját. Jelentéktelen kivételektől eltekintve, a szalamandrák egyetlen hatalmas, egyöntetű közösséget alkotnak. Mind ez ideig nem keletkeztek köztük törzsek, nyelvek, nemzetek, államok, vallások, osztályok vagy kasztok, nincsenek közöttük urak és szolgák, szabadok és rabok, gazdagok és szegények. Igaz, hogy vannak köztük a munkamegosztásból eredő különbségek, de azért valójában az egész szalamandra-társadalom egyforma, egységes, egynemű tömeget képez. Ez a tömeg biológiailag egyformán primitív, a természet egyformán fukarul bánt vele, egyformán elnyomott, és ugyanazon az alacsony életszínvonalon él. Még a legutolsó néger vagy eszkimó is összehasonlíthatatlanul gazdagabb anyagi és kulturális javakban, mint a civilizált szalamandrák milliárdjai. És mindezek ellenére semmi jele annak, hogy a szalamandrák szenvednének emiatt. Ellenkezőleg. Láthatjuk, hogy nagyjában és egészében semmi olyanra nincsen szükségük, amit az ember metafizikus aggodalmának és szorongásának feloldására és önmaga vigasztalására megalkotott. Ők nagyon jól boldogulnak filozófia, túlvilági élet és művészet nélkül; nem tudják, mi a fantázia, a humor, a misztika, hogy mi a játék és az álom. Tökéletes realisták, a mi számunkra éppen olyan idegenek, mint a hangyák vagy a heringek, az előbbiektől csak abban különböznek, hogy egy egészen más miliőbe helyezkedtek: az emberi civilizációba. Úgy telepedtek meg benne, mint a kutyák az emberi lakhelyeken, nem tudnak többé civilizáció nélkül élni, de azok maradtak, akik voltak: nagyon primitív, alig differenciált állatok. Számukra elegendő az, ha élhetnek és szaporodhatnak, sőt még boldognak is érezhetik magukat, hiszen nem zavarja őket az egyenlőtlenség kínos érzése. Ők önmagukban teljesen homogének. Éppen ezért egy napon, bármelyik közeli napon, minden különösebb fáradság nélkül megvalósíthatják azt, ami az embereknek nem sikerülhetett: az egész világ egyfajúsítását, a világközösséget, egyszóval az univerzális szalamandraságot. Ezen a napon az emberiség ezeréves halálküzdelme véget ér. Bolygónk területén nem lesz többé hely két tendencia számára, melyek mindegyike uralkodni akar az egész világ felett. Az egyiknek vissza kell vonulnia. És tudjuk jól, melyik lesz az. Ma az egész földön hozzávetőlegesen húszmilliárd civilizált szalamandra él, vagyis tízszer annyi, mint valamennyi ember együttvéve, és ebből történeti logikával és biológiai szükségszerű-

séggel következik az, hogy a leigázott szalamandrák fel kell, hogy szabadítsák önmagukat. Ők, akik önmagukban egyformák, meg kell, hogy találják egymással a kapcsolatot. Ilyen körülmények között a legnagyobb hatalommá válnak majd, olyan hatalommá, amilyet a világ még nem látott, és át kell venniök a világ feletti uralmat. Azt hiszitek, hogy annyira ostobák lesznek, és megkímélik majd az embereket? Azt hiszitek, hogy ők is megismétlik majd az emberek történelmi hibáit, azokat a hibákat, amelyeket minden emberi közösség kezdettől fogva elkövetett, mikor a legyőzött népeket és osztályokat leigázta, ahelyett, hogy kiirtotta volna őket? Nem fogják megismételni azt a balgaságot, hogy önző érdekekből mindig újabb és újabb különbségeket teremtsenek egymás között, hogy azután nagylelkű idealizmussal újra egyesíteni próbálják azt, amit különválasztottak. Nem, ezt a történelmi ostobaságot a szalamandrák sohasem fogják elkövetni - kiált fel Wolf Meynert -, már csak azért sem, mert könyvem figyelmeztetésül szolgál majd számukra! Ők lesznek az emberi civilizáció örökösei, ölükbe hull minden, amit mi valaha is megalkottunk, vagy megalkotni igyekeztünk, hogy a világot uralmunk alá hajtsuk. De önmaguk ellenségei lennének, ha ezzel az örökséggel együtt bennünket is átvennének. Ha meg akarják őrizni azt, ami sajátosan egyforma bennük, akkor meg kell szabadulniuk az emberektől, különben mi előbb-utóbb átültetjük közéjük a különbségeket kitermelő és eltűrő destruktív hajlamainkat. De ettől nem kell tartani, ma már nincsen olyan teremtmény a földön, mely ha folytatja az emberiség történetét, hajlandó lenne megismételni ugyanazokat az öngyilkos tévedéseket és bűnöket, melyeket az emberiség elkövetett.

Nem kétséges, hogy a szalamandrák világa boldogabb lesz, mint az embereké. Egységes lesz, egyöntetű és egyforma szellem uralkodik majd fölötte. Egyik szalamandra sem különbözik majd nyelvben, nézetekben, hitben vagy igényekben a másiktól. Nem lesz közöttük sem kulturális ellentét, sem osztálykülönbség, csak a munkamegosztás különbözteti meg őket egymástól. Nem lesz úr és nem lesz szolga, mert valamennyien a nagy szalamandraösszesség szolgái lesznek, és az isten, az uralkodó, a munkaadó és a szellemi vezér ez az összesség lesz. Egyetlen nemzet lesznek, melynek tagjai valamennyien egyforma színvonalon állnak. Jobb és tökéletesebb világ lesz az övék, mint a mienk volt. Az egyedül lehetséges, boldog, új világ. Nos, helyet neki, a haldokló emberiség mást nem tehet, mint azt, hogy saját végét - tragikusan szép formában (addig, amíg erre is késő nem lesz) siettesse."

Igyekeztünk Wolf Meynert nézeteit a lehető legmegközelítőbb formában visszaadni, de meg vagyunk győződve róla, hogy eszméi így sokat veszítenek mélységükből és hatóerejükből. Ezek az eszmék annak idején egész Európát elbűvölték, és főképpen Európa ifjúsága fogadta nagy lelkesedéssel az emberiség pusztulásának és elmúlásának új hitét. A birodalmi kormány politikai szempontokból betiltotta ugyan a nagy pesszimista tudós tanításait, és Wolf Meynert kénytelen volt Svájcba menekülni. Ennek ellenére az egész művelt világ nagy megnyugvással tette magáévá Wolf Meynert filozófiáját. Az emberiség pusztulásáról szóló könyv (632 oldal) minden világnyelven megjelent, és sok millió példányban terjedt el a szalamandrák között is.

6
X. riadót fúj

Talán Meynert profetikus könyvének tulajdonítható, hogy az élen járó irodalmi és művészgárda a kultúra valamennyi központjában kiadta a jelszót: „Utánunk a szalamandrák!” A jövő a szalamandráé, szalamandra annyi, mint kultúrforradalom. Ha nincs is művészetük, de legalább nem terheli őket az a rengeteg ostoba ideál, az a sok korhadt tradíció, az unalmas, iskolás limlom, ami a költészet, zene, építészet, filozófia és egyáltalán a kultúra nevet viseli - elaggott szavak, melyektől az embernek felfordul a gyomra. Hogy eddig nem kérődztek az elavult emberi kultúrmaradványokon, annál jobb! Majd mi teremtünk nekik új kultúrát. Mi, fiatalok a világszalamandraság útját építjük, mi az első szalamandrák akarunk lenni, a holnap szalamandrái! Így keletkezett, így született meg a szalamandrinus költészet, a tritoni (háromtónusú) muzsika, a pelagikus festészet, amely a medúzák, tengeri virágállatok és korallok formáiból merített ihletet. Azonkívül a szalamandrák építőmunkájában a szépség és erő új forrásait fedezték fel. Torkig vagyunk a természettel - kiáltották -, ide a sima betonpartokkal a régi, tagolt partvonalak helyett! A romantika halott, a jövendő kontinenseit tiszta, egyenes vonalak határolják, és alakjuk a háromszög vagy a romboid legyen. A régi geológiai világot új, geometriai világgal helyettesítjük. Röviden: megint keletkezett valami új és eljövendő, egy új szellemi szenzáció, új kultúrkiáltvány. Azok, akik elmulasztották, hogy még idejében a szalamandrizmus jövőbe vezető útjára lépjenek, keservesen érezték, hogy elmulasztották a kedvező alkalmat, és úgy álltak bosszút az új eszméken, hogy a „tiszta emberiesség”, a „vissza az emberhez és a természethez” s más ezekhez hasonló reakciós jelszavakat hirdettek. Bécsben egy tritoni hangversenyt kifütyültek, Párizsban a függetlenek kiállításán egy ismeretlen tettes összeszabdalt egy *Capriccio en bleu* című pelagikus festményt, röviden: a szalamandrizmus csillaga diadalmasan és feltartóztathatatlanul emelkedett.

Persze nem volt hiány maradi hangokban sem, melyek a „szalamandramánia” ellen fordultak. A legalaposabb munkát e téren egy névtelenül megjelent angol pamflet végezte. Az írás *X. riadót fúj* cím alatt jelent meg. Ez a brosúra nagyon gyorsan elterjedt, de szerzőjének neve sohasem került nyilvánosságra. Sokan azt tartották, hogy egy magas egyházi személyiségtől ered, mivel az angol nyelvben az *X.* Krisztus nevének rövidítését jelenti.

Az első fejezetben a szerző valami statisztikafélét próbál adni a szalamandrákról, de az adatok pontatlanságáért nyomban elnézést kér. Becslése szerint a szalamandrák száma az emberek számának hétszerese és hússzorosa között mozog. Éppen ilyen bizonytalanul tág határok között mozog a szalamandrák által létesített víz alatti gyárak, olajkutak, hínártelepek, angolnafarmok tényleges száma, valamint a felhasznált vízi energia és egyéb természeti erőforrások mértéke. Még megközelítő adataink sincsenek a szalamandra-ipartelepek kapacitásáról, de legkevésbé a szalamandrák fegyverkezésének mértékét ismerjük. Tudjuk, hogy a szalamandrák a legkülönbözőbb anyagok: fémek, gépalkatrészek, robbanóanyagok és vegyszerek tekintetében a legteljesebb mértékben az emberektől függenek, az egyes államok azonban egyrészt gondosan eltitkolják, hogy mennyi fegyvert és más anyagot szállítanak nekik, másrészt édeskeveset tudunk arról, hogy a szalamandrák az emberektől vásárolt nyersanyagokkal és félkész termékekkel hogyan gazdálkodnak, és mit állítanak elő lenn, a tenger mélyén. Egy bizonyos: a szalamandrák semmiképpen sem tartják kívánatosnak, hogy tevékenységükről tudomást szerezzünk. Az elmúlt évek folyamán olyan sok búvár pusztult el a tengerek mélyén, hogy azt már a legjobb akarattal sem lehet puszta véletlennek tekinteni. Mindez ipari, mind katonai szempontból riasztó jelenség.

„Természetesen nagyon nehéz elképzelni - folytatta *X.* -, hogy a szalamandrák tulajdonképpen mit is követelhetnének tőlünk, emberektől. Ők nem alkalmasak arra, hogy huzamosabb időt töltsenek a szárazföldön, mi pedig a szalamandrák víz alatti életét nem befolyásolhatjuk. Kettőnk környezete örök időre elhatárolt. Igaz, hogy mi bizonyos munkateljesítményt kérünk tőlük, de ennek ellenében túlnyomórészt mi látjuk el őket a szükséges élelmiszerekkel, nyersanyagokkal és olyan gyártmányokkal, melyekhez nélkülünk sohasem juthatnának. De ha köztünk és a szalamandrák között ellenségeskedésre nincs is semmiféle gyakorlati ok, mégis van valami, amit leghelyesebben metafizikus ellentétnek nevezhetnénk. A felszíni élőlények szemben állnak a mélység élőlényeivel (abyssal), a nappal élvezői az éjszaka lakóival, a tenger sötét mélysége a világos szárazfölddel. Az a vonal, amely elválasztja a szárazföldet a víztől, most valahogy élesebb és határozottabb, mint a múltban volt, a mi földünk érintkezik az ő vizükkel. Az idők végtelenségéig elélhetnénk egymás mellett, és csak bizonyos készítményeket és szolgáltatásokat cserélnénk egymással, ennek ellenére nehezen szabadulhatunk attól a nyomasztó érzéstől, hogy ez az állapot nem lesz tartós. Miért? Az okát nem tudjuk pontosan meghatározni, de ez az érzés valóban létezik; él bennünk egy homályos előérzet, amely azt súgja, hogy a vizek egyszer felkelnek a szárazföld ellen, és akkor eldől a lét vagy nemlét kérdése.

Én magam is osztom ezt a bizonyos mértékig értelmetlen aggodalmat - folytatja *X.* - és számomra komoly megkönnyebbülést jelentene, ha a szalamandrák valamilyen tényleges követelménnyel lépnének fel az emberekkel szemben. Ebben az esetben legalább tárgyalhatnánk velük, kölcsönös koncessziókat tehetnénk egymásnak, szerződéseket, kompromisszumokat köthetnénk. De a szalamandrák hallgatnak, és hallgatásuk félelmetes. Megfoghatatlan tartózkodásuk komoly aggodalommal tölt el. Például bizonyos politikai előnyöket követelhetnének maguknak. Őszintén be kell ismernünk, hogy egyes államok szalamandratörvényei bizonyos mértékig elavultaknak tekinthetők, és nem méltók rá, hogy olyan kulturált és számbelileg megnövekedett tömeg számára, mint a szalamandrák, zsinórmértékül szolgáljanak. Itt volna az ideje, hogy a szalamandrák új jogait és kötelezettségeit meghatározzuk, éspedig olyan módon, hogy az nekik megfeleljen. Biztosítani lehetne bizonyos mértékű autonómiát is számukra, méltányos és helyes lenne munkafeltételeiket lényegesen megjavítani, és munkájukat az eddigiektől eltérően anyagi ellenszolgáltatással jutalmazni. Sorsuk sok tekintetben kedvezőbben alakulhatna, ha legalább ők maguk is úgy akarnák. Ebben az esetben könnyen tehetnénk bizonyos engedményeket, sőt tárgyalások útján kölcsönös kötelezettségeket vállalhatnánk, melyek mindkét félre előnyösek lennének. Így legalább időt nyernénk, esetleg évek egész sorát. De a szalamandrák nem kívánnak semmit, hanem egyre fokozzák munkateljesítményüket, emelik megrendeléseik számát és értékét. S lassan fel kell vetnünk a kérdést, hol van mindennek a határa. Valamikor sokat beszéltek a sárga, fekete vagy vörös veszedelemről, de azok legalább emberek voltak, és emberek esetében mégiscsak elképzelhetjük, hogy mit akarhatnak. De ha ma még nincs is fogalmunk róla, hogy az emberiségnek mi ellen és hogyan kell majd védekeznie, egyetlen dolognak mégis világosnak kell lennie; ha az egyik oldalon a szalamandrák állnak, akkor a másikon az egész emberiség sorakozik fel.

Emberek a szalamandrák ellen! A legfőbb ideje, hogy ezt a tételt végre világosan kimondjuk. Őszintén szólva, minden normális ember ösztönszerűen gyűlöli a szalamandrákat, undorodik - és fél tőlük. A félelem jeges árnyéka borul az egész emberiségre. Hát mi más valójában ez az őrjöngő élvhajhászás, a szórakozások és élvezetek utáni csillapíthatatlan vágy, a gátlástalan kicsapongás, mi más ez, mint félelem? Ilyen arányú erkölcsi bomlást a barbároktól fenyegetett, hanyatló Római Birodalom kora óta nem ért meg az emberiség. Ez már nem a káprázatos anyagi jólét gyümölcse, hanem kétségbeesett menekülés a biztos pusztulás elől. Ide az utolsó pohárral, mielőtt a végzet lesújt! Micsoda szégyen, micsoda őrület! Mintha az Isten

borzasztó könyörületességében elvenné a szakadékba zuhanó nemzetek és osztályok öntudatának utolsó maradványait is. Akarjátok látni a tüzes *mene, tekel*-t, mely az emberiség lakomája felett lebeg? Nézzétek csak meg a fényreklámokat, amelyek kicsapongó és dőzsölő városaitok falairól világítanak az éjszakában! Ebben az értelemben mi, emberek valóban közeledtünk a szalamandrákhoz: mi is inkább éjszaka élünk, mint nappal.

Csak ne lennének a szalamandrák olyan szörnyen középszerűek - sóhajtja *X.* leverten. - Igaz, valamelyest műveltek, de ez még csak korlátoltabbakká teszi őket, hiszen az emberi civilizációból csak azt tették magukévá, ami lapidáris és hasznos, mechanikus és ismétlődő. Úgy állanak az emberiség mellett, mint egykor Wagner, famulus Faust oldalán: ugyanazokból a könyvekből tanulnak, mint Faust, az ember - azzal a különbséggel, hogy nekik a kevés is elegendő, és a kétely nem rágja bele magát a szívükbe és az agyukba. A legborzalmasabb az, hogy ezt a tudákos, ostoba, nyegle típust, amely maga a megtestesült középszerűség, óriási arányokban, millió és milliárd példányban szaporították. De nem, tévedek, a legborzasztóbb az, hogy ilyen hatalmas eredményeik vannak. Megtanulták a számok és gépek pontos használatát, és ekkor derült ki, hogy ez a tudás elegendő ahhoz, hogy a világ urai legyenek. Mindent elejtettek az emberi civilizációból, ami nem hajt hasznot, ami játékos, fantasztikus vagy régies elemeket tartalmaz, és ezzel elhagytak mindent, ami ebben a civilizációban ténylegesen emberi, és csak a tisztán gyakorlati, technikai, hasznot hajtó elemeket vették át. És az emberi civilizáció eme legsilányabb karikatúrája, íme, nagyszerűen fejlődik. A szalamandrák technikai csodákat alkotnak, megújítják földünket és az emberiséget, és az elkápráztatott Faust végül is szolgájától és tanítványától tanulja el a középszerűségnek, a sikernek titkát. Az emberiség vagy élethalálharcba keveredik a szalamandrákkal, vagy elháríthatatlanul elszalamandrásodik. Ami engem illet - fejezi be *X.* melankolikusan -, én szívesebben látnám az előbbit.

X. figyelmeztet benneteket - folytatja az ismeretlen szerző -, még van idő, még lerázhatjuk a hideg, nyálkás gyűrűt, amely valamennyiünket körülfog. Meg kell szabadulnunk a szalamandráktól. Már túlságosan sok van belőlük; fel vannak fegyverkezve, és ellenünk fordíthatják haditechnikájukat, melynek együttes erejéről úgyszólván semmit sem tudunk; de ránk, emberekre nézve a számuknál és erejüknél is sokkalta rettenetesebb veszedelem rejlik sikeres, sőt diadalmas alacsonyrendűségükben. Nem tudom, mitől kell inkább tartanunk: emberi civilizációjuktól, vagy álnok, hűvös és állati kegyetlenségüktől; e kettőnek együtt valami elképzelhetetlenül szörnyűséges, már-már ördögi az eredménye. A kultúra, a kereszténység és az emberiség nevében meg kell szabadulnunk a szalamandráktól!”

És az ismeretlen apostol így kiált fel:

Ostobák, hagyjatok fel végre a Szalamandrák etetésével!

„Ne foglalkoztassátok őket, mondjatok le szolgálataikról, ne is törődjetek velük, költözzenek el akárhová, és éljenek úgy, mint a többi víziállat! A természet majd rendet teremt a feleslegesek között; de szűnjön meg az ember és az egész emberi civilizáció a

Szalamandrák számára dolgozni! Ne szállítsatok több fegyvert a Szalamandráknak.

szüntessetek be minden fém- és robbanóanyag-szállítást, ne küldjetek nekik több gépet és más, emberek által gyártott eszközt! Csak nem akartok a tigrisnek fogat, a kígyónak mérget szállítani? Csak nem akarjátok fűteni a vulkánokat, s dagály beálltakor átvágni a gátakat? A tengeri szállítás minden szektorára tilalmat kell elrendelni, és a szalamandrákat törvényen

kívül kell helyezni. Átkozottak legyetek, ti, szalamandrák, és taszíttassatok ki a mi világunkból;

alkossuk meg a Népek Szövetségét
a Szalamandrák ellen!

Az egész emberiség készen áll arra, hogy létét fegyverrel a kezében megvédje; akár a Népszövetség, akár a római pápa vagy a svéd király hívja össze a civilizált államok világkonferenciáját abból a célból, hogy létrehozzon egy világszövetséget, vagy legalább a keresztény népek szövetségét a szalamandrák ellen! Elérkezett a sorsdöntő pillanat, amikor a fenyegető szalamandraveszély nyomására talán sikerül elérni azt, amit a világháború mérhetetlen áldozatai árán sem sikerült megvalósítani: az Egyesült Világállam megalapítását! Isten segítsen hozzá! Ha ez sikerülne, akkor a szalamandrák csak eszközül szolgáltak Isten kezében..."

Ez a patetikus pamflet nagy visszhangot keltett az egész világon. Mindenekelőtt az idősebb hölgyek voltak azok, akik maradéktalanul egyetértettek azzal az állítással, hogy a világ szörnyű erkölcsi fertőbe süllyedt. Ezzel szemben az újságok közgazdasági rovatai jogosan mutattak rá arra, hogy a szalamandrák rendeléseinek leszállítását nem lehet korlátozni, mert ez a termelés jelentékeny mérvű csökkenését vonná maga után, és az ipari termelés számos ágában hatalmas válságot idézne elő. De a mezőgazdaság is szükségszerűen számol a szalamandraeledel céljára felhasznált óriási mennyiségű kukorica, burgonya és egyéb élelmiszer felvevőivel; ha csökkentik a szalamandrák számát, az élelmiszerpiacon hatalmas árzuhanás áll be, és a parasztok a tönk szélére jutnak. Ami a szalamandrák ellen alakítandó Népek Szövetségét illeti, valamennyi jelentős politikai fórum egyetértett abban, hogy ez felesleges; megvan a Népszövetség, és érvényes a londoni megegyezés, amely szerint a tengeri hatalmak megállapodtak abban, hogy a szalamandrákat nem látják el nehézfegyverekkel. Persze nem könnyű dolog bármelyik államtól is azt követelni, hogy szerelje le a szalamandráit, hiszen fennforog a veszély, hogy egy másik tengeri állam viszont a maga szalamandráit titokban felszereli, és ezáltal szomszédja rovására nagyobb katonai erőre tesz szert. Ráadásul egyetlen állam vagy földrész sem kényszerítheti a szalamandráit arra, hogy más területre költözzenek, egyszerűen azért, mert ezáltal egyrészt az illető ország ipari és mezőgazdasági termelése nemkívánatos mértékben visszaesne, másrészt az elköltözött szalamandrákkal idegen államok vagy földrészek hadereje növekednék meg. Ilyen és hasonló érvelések, amelyek minden értelmes ember számára kézenfekvők, nagy számban kerültek nyilvánosságra.

E világos és nyilvánvaló érvek ellenére az *X. riadót fúj* című pamflet világszerte mély hatást váltott ki. Majdnem minden országban erősödtek a szalamandraellenes mozgalmak. Egyesületek alakultak, melyek a szalamandrák kiirtását tűzték ki célul, antiszalamandra klubok, az emberiség megvédését szolgáló bizottságok és más hasonló szervezetek létesültek. A genfi szalamandradelegátusokat, amikor a szalamandrakérdéssel foglalkozó bizottság ezerkétszáztizenharmadik ülésére siettek, ismeretlen tettesek inzultálták. A tengerparti deszkakerítéseket fenyegető feliratokkal mázolták tele. „Halál a szalamandrákra!", „Vesszenek a szalamandrák!" és hasonlókkal. Mindezek ellenére a szalamandrák részéről egyetlen tiltakozás sem hangzott el, és egyetlen esetben sem álltak bosszút a rajtuk esett sérelmekért. Egyszerűen láthatatlanok maradtak, legalábbis nappal, és azok az emberek, akik belestek a deszkakerítésen, nem láttak mást, mint a végtelen, közönyösen hullámzó tengert.

- A fene enné meg ezeket a dögöket - mondták gyűlölködve -, ki sem dugják az orrukat!

Ebbe a nyomasztó csendbe robbant bele az úgynevezett

!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

LOUISIANAI
FÖLDRENGÉS

!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

7
A louisianai földrengés

Ezen a napon - november 11-én hajnali egy órakor - New Orleansban erős földrengést észleltek. Néhány ház, többnyire a négernegyedben, összeomlott, az emberek ijedtükben az utcára menekültek, a földrengés azonban nem ismétlődött meg, de rövid és borzalmas erejű, ciklonszerű szélvihar csapott le a városra, ablakokat tört be, és elsodorta a négernegyed házainak tetejét. Néhány tucat ember meghalt. Később heves iszapzápor zúdult a városra.

Mialatt a New Orleans-i tűzoltók a legjobban veszélyeztetett városrészekbe száguldottak, a távíróállomások egymás után vették fel az S.O.S. jeleket Morgan Cityből, Plaquemine-ből, Baton Rouge és Lafayette helységekből: S.O.S. Küldjetek mentőcsapatokat! A földrengés és a ciklon csaknem elpusztította a várost! A Mississippi gátjai áttöréssel fenyegetnek, küldjetek azonnal hidászokat, orvosokat és munkaképes embereket! Fort Livingstonból csak egy lakonikus rövidségű kérdés futott be: Halló, nálatok is hasonló cirkusz volt? Nyomban utána távirat érkezett Lafayette-ből: Figyelem, figyelem! New Iberia a legsúlyosabb károkat szenvedte. Iberia és Morgan City között megszűnt az összeköttetés. Küldjetek segítséget! Morgan City is jelentkezett: Nincs összeköttetésünk New Iberiával. Az utak és a vasútvonalak, úgy látszik, elpusztultak. Küldjetek hajókat és repülőgépeket a Vermilion-öbölbe! Nekünk már semmi se hiányzik. Körülbelül harminc halottunk és száz sebesültünk van. Távirat Baton Rouge-ból: Hírt kaptunk, hogy legnagyobb a pusztulás New Iberiában. Mindenekelőtt oda küldjetek segítséget. Itt csak munkásokra van sürgős szükség, különben a gátak beomlanak. Megteszünk minden tőlünk telhetőt. Később egy újabb távirat: Halló, halló, Shreveport, Natchitoches, Alexandria segítséget küld New Iberiának. Halló, halló, Memphis, Winona, Jackson vonatokat küld Orleansba. Minden autó emberekkel Baton Rouge felé irányítva, a gátakhoz. Halló, itt Pascagoula, néhány halottunk van, szükségük van segítségre?

Közben tűzoltókocsik, mentőautók, segélyvonatok száguldottak Morgan City-Patterson-Franklin irányába. Hajnali négy órakor futott be az első pontos jelentés: Franklin és New Iberia között, Franklintól két kilométerre nyugati irányban a partot elöntötte a tenger. A földrengés nyomán hatalmas szakadék támadt, amely egészen a Vermilion-öbölig terjed, és megtelt a tenger vizével. Amennyire ez ideig meg lehetett állapítani, a szakadék a Vermilion-öböltől kelet-északkeleti irányba húzódik, Franklinnál északra fordul, és a Grand Lake-be torkollik, majd innen továbbhalad észak felé, egészen a Plaquemine-Lafayette-vonalig, ahol egy kis tóban ér véget. A szakadék másik ága összeköti a Grand Lake nyugati oldalát a napoleonville-i tóval. A törés egész hossza körülbelül nyolcvan kilométer, szélessége két és tizenegy kilométer között váltakozik. Úgy látszik, hogy ez a vidék volt a földrengés központja. Csodálatos véletlen, hogy a szakadék minden nagyobb községet kikerült. Ennek ellenére az emberéletben okozott veszteség elég tekintélyes lehet. Franklinban hatvan centiméternyi iszapos eső esett, Pattersonban negyvenöt centiméter. Azok, akik az Atchafalaya-öbölben laknak, beszélik, hogy a földrengés időpontjában a tenger vagy három kilométernyire visszahúzódott, azután harminc méter magas hullámfal zúdult a partra. Attól tartanak, hogy ennek a szökőárnak rengeteg ember esett áldozatul. New Iberiával mind ez ideig még nem sikerült helyreállítani az összeköttetést.

Időközben nyugat felől, Natchitochesből megérkezett a segélyvonat New Iberiába. Az első jelentések, amelyek kerülő úton Lafayette-en és Baton Rouge-on keresztül érkeztek, nagyon lesújtóan hangzottak. A vonatnak már több kilométerrel New Iberia előtt meg kellett állnia, nem tudott továbbhaladni, mert a vasútvonalat teljesen betemette az iszap. A menekültek elmondták, hogy a várostól két kilométernyire keletre egy iszapvulkán keletkezett, mely

tüstént hihetetlen mennyiségű hideg iszapot okádott ki. New Iberia a szó szoros értelmében eltűnt az iszaptenger alatt. Az előnyomulás a város irányába a sötétség és a szakadó eső miatt rendkívül nehéz. New Iberiával még mindig nincs összeköttetés. Ezzel egyidejűleg Baton Rouge-ból is jelentés futott be:

a mississippi gátjain több ezer ember dolgozik stop ha legalább az eső elállna stop sürgős szükségünk van csákányokra, ásókra, kocsikra és emberekre stop küldjetek segítséget plaquemine-ba eláznak azok a rühösök...

Távirat Fort Jacksonból:

reggel fél kettőkor a szökőár harminc házat elsodort - nem tudjuk az okát - hetven embert elvitt - csak most bírtam rendbe hozni a távírókészüléket mert a posta is elúszott - azonnal táviratozzatok mi történt tulajdonképpen - fred dalton távírász - halló közöljétek minnie lacosttal hogy semmi bajom csak a kezem tört el és a ruhámnak vége de fő hogy a készülék okey - fred

Port Eastből rövidebb értesítés jött:

több halottunk van - burywoodot teljesen elsöpörte a tenger

Közben - úgy reggel nyolc órakor - visszaérkeztek az első kiküldött repülőgépek. Az egész partvonalat Port Arthurtól (Texas) egészen Mobileig (Alabama) szökőárral borította el a tenger, mindenfelé elsodort, romba dőlt házakat látni. Louisiana délkeleti részét (a Lake Charles-Alexandria-Natchez-vonaltól) és a Mississippi déli részét (egészen a Jackson-Hattiesburg-Pascagoula-vonalig) iszap borítja. A Vermilion-öbölben egy új tengeröböl vág mély cikcakkot a szárazföldbe. Az új öböl három-tíz kilométer széles, és mint egy hosszú fjord, egészen Plaquemine-ig terjed. New Iberia a jelek szerint súlyos károkat szenvedett, de máris látni egy sereg embert, akik azon igyekeznek, hogy a házakat és utakat az iszaptól megszabadítsák. Emberéletben bizonyára a partvonalon bekövetkezett katasztrófa követelte a legsúlyosabb áldozatokat. Point au Ferrel szemben egy mexikói gőzös süllyedőben van. A Chandeleur-szigetek közelében az egész tengert roncsok borítják. Az eső az egész területen szűnőben van. A látási viszonyok jók.

A New Orleans-i újságok első különkiadása már hajnali négy órakor megjelent. A későbbi kiadások egyre újabb és újabb részleteket közöltek. Nyolc órakor a lapok már felvételeket is megjelentettek, melyek a földrengés sújtotta területekről készültek, és térképvázlatot adtak közre az új tengeröbölről. Fél kilenckor a memphisi egyetem híres szeizmológusával, dr. William R. Brownell professzorral készített interjú jelent meg, amelyben a híres tudós nyilatkozik a louisianai földrengés okairól. „Végleges következtetéseket még nem vonhatunk le - jelentette ki a világhírű szakember -, de úgy látszik, hogy ezek a rengések nem vulkanikus eredetűek, és nem függnek össze a közép-mexikói vulkánvonulat területén oly gyakran előforduló földrengésekkel. Ez a földrengés inkább tektonikus eredetűnek látszik, és a nagy hegytömegek nyomása idézhette elő. A számításba jöhető hegyek egyik oldalon a Rocky Mountains, a Sziklás-hegység és a Sierra Madre, a másik oldalon az Appalache-hegység. Ezek a hegytömegek nyomást gyakorolhattak a Mexikói-öböl medencéjére és a medence egyenes folytatását képező széles völgyre, mely a Mississippi alsó folyása körül terül el. A szakadék, mely a Vermilion-öböltől húzódik, csak egy újabb és viszonylag jelentéktelen törésvonalat képez, és csak apró epizódja egy hosszabb idő óta tartó geológiai süllyedési folyamatnak. Ennek következményeképpen süllyedt el az egykor egységes, összefüggő földdarab, mely a mai Mexikói-öböl és Karib-tenger helyén terült el, s amelyből ma már - mint egy nagyobb hegylánc kimagasló csúcsai - csak a Nagy- és Kis-Antillák szigetei maradtak meg. A közép-amerikai földsüllyedés minden kétséget kizáróan folytatódni fog, és újabb rengések, törések,

csuszamlások következnek majd be. Az sem lehetetlen, hogy a Vermilion-öbölből kiinduló hasadás egy újraéledő tektonikus folyamat előjátékát jelenti, amelynek középpontja éppen a Mexikói-öbölben fekszik. Ha ez így van, akkor óriási geológiai katasztrófáknak leszünk tanúi, melyek az Egyesült Államok területének egyötödét a tenger fenekére süllyesztik. Ebben az esetben számolhatunk azzal is, hogy az Antillák körül vagy még keletebbre a tengerfenék emelkedni fog, mégpedig azon a helyen, ahol a legenda az elsüllyedt Atlantiszt keresi.

Ezzel szemben - folytatta a szaván fogott tudós valamivel biztatóbban - nem kell komolyan tartani attól, hogy a jelzett vidéken a vulkanikus tevékenység újból feléled. A most keletkezett iszapvulkánok nem egyebek, mint az iszapban keletkezett gázok által előidézett kitörések. Ezek a gázok bizonyára a vermilioni hasadékban gyűltek össze. Nem lenne csoda, ha a Mississippi árterülete alatt óriási terjedelmű gázfelhalmozódások keletkeznének, amelyek a levegővel való érintkezéskor felrobbannának, és százezer tonnányi vizet és iszapot sodornának magukkal. Mindenesetre ahhoz, hogy végleges magyarázatot adhassunk - ismételte meg dr. William R. Brownell -, további tapasztalatokat kell gyűjtenünk.

Mialatt Brownell professzor geológiai katasztrófáról szóló magyarázata a rotációs gépek hengerein végigfutott, Louisiana állam kormányzója Fort Jacksonból a következő táviratot kapta:

sajnáljuk az emberáldozatokat stop igyekeztünk városaikat kikerülni de nem számoltunk a robbanás következtében támadó szökőárral stop az áldozatok számát pontosan háromszáznegyvenhat főben állapítottuk meg az egész partvonalon stop fogadják részvétünket stop vezérszalamandra stop stop stop halló halló itt fred dalton fort jacksoni postahivatal stop most ment el innen három szalamandra stop tíz perccel ezelőtt érkeztek a postára hogy táviratot küldjenek stop pisztolyt fogtak rám aztán fizettek stop máris eltávoztak a vízbe a ronda dögök csak a patikus kutyája kergette meg őket stop nem kellene ezeket a városban szabadjára engedni stop más nincs stop köszöntsétek minnie lacostot küldök neki egy csókot stop fred dalton távírász

Louisiana állam kormányzója hosszan csóválta a fejét a távirat felett.

- Vicces alak ez a Dalton - állapította meg végül. - Legjobb, ha ez nem is kerül be az újságokba.

8
A Vezérszalamandra feltételeket szab

Három nappal a louisianai földrengés után újabb geológiai katasztrófát jelentettek, ezúttal Kínából. Csiang tartományban, Nankingtól északra, hatalmas, mennydörgésszerű robajjal meghasadt a tengerpart, körülbelül fele úton a Jangce torkolata és a Huang-ho régi medre között. A szakadékba benyomult a tenger, és összeköttetést létesített a Pojang és Hungcsiangi-tavak között, melyek Hszüancseng és Fujang városa között terülnek el. A robbanás következtében a Jangce Nanking alatt elhagyta medrét és a Taj-tó irányába, Hangcsou felé vette útját. Az áldozatok számát egyelőre még hozzávetőlegesen sem lehetett megállapítani. Százezres tömegek menekültek az északi és déli tartományokba. Japán hadihajók parancsot kaptak, hogy induljanak útnak a katasztrófa sújtotta tengerpart felé.

Bár a kiangi földlökések által előidézett katasztrófa nagyobb méretű volt, mint a louisianai, mégis sokkal kisebb feltűnést keltett, hiszen a világ már régen megszokta, hogy Kínában gyakran történnek katasztrófák, és különben is, egymillió élet ide vagy oda, Kínában nem sokat számít. Egyébként tudományosan bebizonyosodott, hogy csak tektonikus földrengésről van szó, amely a Riu-kiu és a Fülöp-szigetek közötti mélytengeri árokkal függ össze. Mégis három nappal később az európai szeizmográfok újabb földrengést jeleztek, melynek központja valahol a Zöld-foki szigeteknél lehetett. Részletes jelentések futottak be arról, hogy a senegambiai partvidéket, St. Louistól délre, pusztító földrengés sújtotta. Lampul és Mbour helységek között egy mély szakadék képződött, amelyet megtöltött a tengervíz. A szakadék Merinaghentól Dima-waadiig terjedt. Szemtanúk állítása szerint fülsiketítő dörej kíséretében hatalmas tűz- és gőzoszlop tört elő a földből, és nagy körzetben homok- és kőzápor hullott alá. Utána hallani lehetett a tenger zúgását, amint a víz a hasadékba belezúdult. Emberéletben a veszteség csekély volt.

Ez a harmadik földrengés már némi pánikot idézett elő. ISMÉT FELÚJUL A VULKÁNI TEVÉKENYSÉG? - kérdezték az újságok. A FÖLD KÉRGE HASADOZIK - jelentették az esti lapok. A szakemberek annak a feltevésüknek adtak hangot, hogy a „senegambiai hasadék” egy föld alatti vulkanikus csatorna felrobbanása következtében keletkezhetett. Ez a csatorna kötheti össze a Fogo szigetén lévő Pico vulkánt a Zöld-foki-szigetcsoporttal. Ez a vulkán még 1847-ben működött, és csak azóta tekintik kialudtnak. A nyugat-afrikai földrengés tehát semmiképpen sem hozható kapcsolatba a louisianai és a csiangi földrengésekkel, amelyek minden valószínűség szerint tektonikus eredetűek. De az embereknek láthatóan mindegy volt, hogy a föld tektonikus vagy vulkanikus okokból nyílik-e meg a lábuk alatt. Tény az, hogy ezekben a napokban minden templom zsúfolva volt imádkozó tömegekkel. Egyes országokban a templomokat még éjjel is nyitva kellett tartani.

Hajnali egy órakor (november 16-án) a rádióamatőrök Európa legnagyobb részében heves zavarokat észleltek, mintha egy új, szokatlanul erős adóállomás működne. Meg is találták az állomást a kétszázhármas hullámhosszon. Az állandó, monoton zúgásba egyszerre egy vartyogó hang szólt bele (valamennyi hallgató egyformán írta le: tompa, vartyogó hang, amelyet megafon segítségével felerősítettek); ez a hang izgatottan hallózott:

- *Hallo, hallo, hallo! Chief Salamander speaking. Stop all broadcasting, you men! Stop your broadcasting! Hallo, Chief Salamander speaking!*[53]

Ezután egy másik, különösen tompa hang kérdezte:

- *Ready?*[54]

- *Ready.*

Reccsenés hallatszott, mintha egy vezetéket átkapcsoltak volna, és egy másik, természetellenesen eltorzított hang jelentkezett:

- *Attention! Attention! Attention! Hallo! Now?*[55]

És most egy rekedt, fáradt, de mégis parancsoló hang hallatszott az éjszaka csendjében:

- Halló, emberek! Itt Louisiana! Itt Csianghszu! Itt Senegambia! Sajnáljuk az elpusztult embereket. Nem akarunk nektek felesleges veszteségeket okozni. Csupán azt kívánjuk, hogy ürítsétek ki azokat a tengerpartokat, amelyeket mi előre megjelölünk. Ha felhívásunknak engedelmeskedtek, akciónknak nem lesznek szomorú következményei. A jövőben legalább tizennégy nappal előre bejelentjük, hogy hol szándékozzuk a tengert kibővíteni. Eddig csak a technikai előkészületeket tettük meg. Robbanóanyagaitok kitűnően beváltak. Fogadjátok köszönetünket.

- Halló, emberek! Őrizzétek meg nyugalmatokat. Nekünk csak több vízre, több partra, több sekély tengerre van szükségünk. Túlságosan sokan vagyunk. Tengerpartjaitok már nem biztosítanak elegendő helyet számunkra. Ezért szárazföldeiteket le fogjuk morzsolni. Szigeteket és öblöket alakítunk ki földetekből. Ezáltal a tengerek partvonalainak hossza megötszöröződik. Új homokpadokat létesítünk. A mély tengerekben nem tudunk élni. Szárazföldjeitek arra szolgálnak majd, hogy feltöltsük velük a tengerek mélységeit. Nem táplálunk ellenséges érzéseket veletek szemben, de túl sokan vagyunk. Időközben a földrészek belsejébe költözhettek. Felmenekülhettek a hegyekbe. A hegyek utoljára kerülnek majd sorra.

- Ti akartátok így. Ti tenyésztettetek bennünket szerte az egész világon. Most itt vagyunk. Mi meg akarunk egyezni veletek. Ti acélt fogtok szállítani fúróink és vésőink számára. Robbanóanyagokat és torpedókat. Dolgozni fogtok nekünk. Nélkületek nem tudjuk elhordani a régi szárazföldeket. Halló, emberek, a Vezérszalamandra valamennyi szalamandra nevében együttműködésre hív fel benneteket. Együtt fogtok dolgozni velünk saját világotok lerombolásán. Fogadjátok köszönetünket.

A fáradt, rekedt hang elhallgatott, és újra csak a monoton zúgás hallatszott, mintha gépek működnének, vagy mintha a tenger hullámai csapkodnák a partokat.

- Halló, halló, emberek - hallatszott újra a vartyogó hang -, most pedig szórakoztató zenét közvetítünk hanglemezeitekről. Elsőnek a tritoninduló következik a *Poseidon* című revüfilmből.

Az újságok úgy könyvelték el ezt az éjszakai adást, mint egy titkos adóállomás által elkövetett durva és bárdolatlan tréfát. Ennek ellenére a következő éjszakán emberek milliói ültek készülékeik mellett, és lesték, hogy a borzalmas, ziháló, vartyogó, tompa hang újra megszólal-e. A hang, a tegnapi sustorgás és zúgás kíséretében újból jelentkezett.

---

[53] Halló, halló, halló! A Vezérszalamandra beszél. Állítsák le mindenütt az adóállomásokat! Emberek, állítsák le az adójukat! Halló, a Vezérszalamandra beszél!

[54] Kész?

[55] Figyelem! Halló! Most!

- *Good evening, you people*[56] - vartyogta jókedvűen -, először hanglemezről közvetítjük önöknek a szalamandratáncot *Galathea* című operettjükből.

Amikor a vidám, szemérmetlen muzsika elhangzott, újra jelentkezett a visszataszító, vidám vartyogás:

- Halló, emberek! Most süllyesztettük el az Erebus nevű angol ágyúnaszádot, amely atlanti-óceáni adónkat akarta megsemmisíteni. A legénység a tengerbe veszett. Halló, kérjük az angol kormányt a vevőkészülékhez. Az Amenhotep nevű hajó, amely Port Said kikötőjében állomásozott, Makallahu nevű kikötőnkben megtagadta az általunk megrendelt robbanóanyagok kirakását. A hajó állítólag azt az utasítást kapta, hogy a robbanóanyagok további szállítását szüntesse be. A hajót természetesen elsüllyesztettük. Ajánljuk az angol kormánynak, hogy a fenti parancsot legkésőbb holnap délig rádió útján vonja vissza, ellenkező esetben a Winnipeg, Manitoba, Ontario és Quebec nevű hajókat, amelyek kanadai gabonával megrakodva Liverpool felé tartanak, elsüllyesztjük. Halló, kérjük a francia kormányt a vevőkészülékhez. A Senegambia felé útnak indított cirkálókat rendelje vissza. Az ott létesített öblöt ki kell szélesítenünk. A Vezérszalamandra parancsot adott, hogy közöljük mindkét kormánnyal megingathatatlan békeakaratát és azt a szándékát, hogy velük a legbarátságosabb kapcsolatokat óhajtja fenntartani. Híreink közlését befejeztük. Most hanglemezek következnek, elsőnek az önök szalamandradalát, a *Valse érotique*-ot[57] közvetítjük.

A délután folyamán Mizen-foktól délnyugatra elsüllyesztették a Winnipeg, Manitoba, Ontario és Quebec hajókat. A világ elborzadt. Este közölte a BBC, hogy őfelsége kormánya rendeletet bocsátott ki, amelyben megtiltja élelmiszerek, vegyi termékek, gépek, fegyverek és fémek szállítását a szalamandrák számára. Éjjel egy óra tájban a rádióban ismét megszólalt a vartyogó, ezúttal izgatott hang:

- *Hallo, hallo, hallo, Chief Salamander speaking! Hallo, Chief Salamander is going to speak!*[58] - És azután felhangzott a fáradt, rekedt, izgatott hang.

- Halló, emberek! Halló, emberek! Halló, emberek! Azt hiszitek, hogy hagyjuk kiéheztetni magunkat? Hagyjátok abba az efféle ostobaságokat. Akármit is csináltok, akármivel is próbálkoztok, minden önmagatok ellen fordul! Nagy-Britanniához szólok, minden szalamandra nevében. Mi, szalamandrák, ettől az órától kezdve blokád alá vesszük a brit szigeteket, az Ír Szabadállam kivételével. Lezárom a La Manche-csatornát. Lezárom a Gibraltári-szorost minden hajó előtt. Lezárom a Szuezi-csatornát. Mától fogva minden brit kikötő blokád alá kerül. Minden brit hajót, bármelyik tengeren található, megtorpedózunk. Halló, felhívom Németországot! Robbanóanyag-rendelésemet a tízszeresére emelem. Azonnali szállítást kérek, loco skagerraki főraktár. Halló, felhívom Franciaországot. Küldjék a lehető leggyorsabban a megrendelt torpedókat a C. 3. B. F. F. és Quest tenger alatti erődökbe. Halló, emberek! Figyelmeztetlek benneteket! Ha korlátozzátok az élelmiszer-szállítást, akkor magam veszem el hajóitokról a szükséges élelmet. Ismételten figyelmeztetlek benneteket!

A fáradt hang alig érthető, rekedt suttogássá halkult.

- Halló, felhívom Olaszországot. Készüljenek fel a Velence-Padova-Udine terület kiürítésére. Utoljára figyelmeztetlek benneteket, emberek. Ostobaságotok mértéke betelt!

---

[56] Jó estét, emberek.

[57] Erotikus keringőt.

[58] A Vezérszalamandra fog beszélni!

Hosszú szünet következett, mialatt félelmetes zúgás hallatszott, mintha egy fekete, hideg tenger hullámai csapkodnának. És újra megszólalt a vidám, vartyogó hang:

- És most eljátsszuk az önök hanglemezéről a legújabb nagy sikerű slágert, a *Triton-trottot.*

9
A vaduzi konferencia

Különös háború volt ez, ha egyáltalában háborúnak lehetett nevezni, mivel sem szalamandra-állam, sem egyetlen elismert szalamandrakormány nem létezett, amelynek hivatalosan hadat üzenhettek volna. Az első állam, amely háborúba keveredett a szalamandrákkal, Nagy-Britannia volt. A szalamandrák már az első órákban majdnem minden kikötőben horgonyzó brit hajót elsüllyesztettek. Ezt nem lehetett megakadályozni. Csak a nyílt tengeren tartózkodó hajók voltak aránylag biztonságban, főként addig, amíg a mély tengerek felett úsztak. Ily módon megmenekült a brit hadiflotta egy része, amely Máltánál áttörte a szalamandra-blokádot, és a Jón-tengeren gyülekezett.

De nemsokára ezeket az egységeket is megtámadták a kis méretű szalamandra-tengeralattjárók, és egyiket a másik után süllyesztették el. Hat hét alatt Nagy-Britannia elvesztette egész hajóhadának négyötödét.

John Bull most megint bebizonyíthatta a történelemből már régóta ismert híres kemény-fejűségét. Őfelsége kormánya nem tárgyalt a szalamandrákkal, és a szállítási tilalmat sem vonta vissza.

Az angol gentleman - jelentette ki az angol miniszterelnök az egész angol nép nevében - védi az állatokat, de nem tárgyal velük.

Alig néhány hét leforgása alatt kétségbeejtő élelmiszerhiány lépett fel a brit szigeteken. Csak a gyermekek kaptak naponta egy darabka kenyeret és néhány kanál teát vagy tejet. Az angol nép példátlan szívóssággal és állhatatossággal tűrte a szörnyű nélkülözést, igaz, hogy még a versenylovakat is megették az utolsó szálig. Az angol király saját kezűleg szántotta az első barázdát a Royal Golf Club játékterén, hogy oda a londoni gyermekek számára sárgarépát vessenek. A wimbledoni teniszpálya földjébe burgonyát ültettek, és az etoni lóversenytéren hamarosan gabona zöldellt.

- Valamennyien hajlandók vagyunk a legnagyobb áldozatokra - jelentette ki a parlamentben a konzervatív párt vezetője -, de a brit becsületet nem engedjük sárba tiporni.

Minthogy a brit partok blokádja a tenger felől tökéletes volt, az élelmiszer-behozatal és a gyarmatokkal való összeköttetés fenntartására csak egyetlen mód maradt: a légi út.

- Százezer repülőgépre van szükségünk - jelentette ki a légügyi miniszter és mindenki, aki kezét-lábát mozdítani tudta, e jelmondat szolgálatába állott. Lázas előkészületeket tettek, hogy naponként ezer repülőgépet állítsanak elő, de ekkor a többi európai állam kormánya erőteljes tiltakozást jelentett be a hatalmi egyensúly megbontása ellen. A brit kormány kénytelen volt lemondani repülőgépgyártó programjának végrehajtásáról, és kötelezni magát arra, hogy a következő öt év alatt húszezer repülőgépnél többet nem állít elő. Nem maradt más hátra, mint tovább éhezni, vagy csillagászati árakat fizetni azokért az élelmiszerekért, amelyeket a többi állam repülőgépen szállított. Egy font kenyér tíz shillingbe került, egy pár patkány egy guinea-be és egy doboz kaviár huszonöt fontba. Röviden, aranyidők jártak a kontinentális kereske-delemre, iparra és mezőgazdaságra. Minthogy a hadiflotta már kezdettől fogva meg volt bénítva, katonai műveleteket csak a szárazföldön és a levegőben vezethettek a szalamandrák ellen. A szárazföldi hadsereg ágyúkkal és gépfegyverekkel lövöldözött a vízbe, anélkül, hogy a szalamandrákban komoly kárt tett volna. Valamivel hatásosabbnak bizonyultak a levegőből ledobott bombák. A szalamandrák pusztító erejű víz alatti ágyútűzzel válaszoltak, amellyel óriási károkat okoztak az angol kikötőkben. A Temze torkolatából bombázták Londont. Az

angol hadvezetőség ekkor megkísérelte a szalamandrákat baktériumokkal, petróleummal és maró folyadékokkal megmérgezni. Ezeket a folyadékokat a Temzébe és egyes tengeröblökbe öntötték. Válaszul a szalamandrák százhúsz kilométer hosszúságban elgázosították az angol partokat. Ez csak kísérlet volt, de hatásos. A brit kormány - először a történelem folyamán - a gázháború betiltására vonatkozó egyezményre hivatkozva, a többi nagyhatalom beavatkozását kérte.

A következő éjszakán a rádióban újra felhangzott a rekedt, haragos és ziháló hang, a Vezérszalamandra hangja:

- Halló, emberek! Anglia ne csináljon ostobaságokat! Ha ti megmérgezitek a vizet, mi megmérgezzük a levegőt. Mi csak a ti eszközeiteket használjuk fel. Nem vagyunk barbárok. Nem akarunk háborúskodni az emberekkel, csak életteret akarunk a magunk számára. Békét ajánlunk nektek. Ti szállítani fogjátok nekünk a termékeiteket, és eladjátok nekünk a szárazföldet. Hajlandók vagyunk jó árat fizetni érte. Üzletet ajánlunk nektek. Aranyat ajánlunk az országaitokért. Halló, felhívom Nagy-Britannia kormányát. Közöljék velem Lincolnshire és a Wash-öböl környékének eladási árát. Három nap gondolkodási időt adok. Addig, a blokádot kivéve, minden ellenségeskedést beszüntetek...

Ugyanebben a pillanatban elhallgattak az angol partokra irányított víz alatti ágyúk. A szárazföldi ütegek is beszüntették a tüzelést. Különös, csaknem ijesztő csend támadt. A brit kormány kijelentette a parlamentben, hogy nem foglalkozik a szalamandrákkal való tárgyalás gondolatával. A Wash-öböl és Lynn Deep környékének lakóit figyelmeztették, hogy lakhelyüket nagyarányú szalamandratámadás fenyegeti, és ezért ajánlatos a partvidéket kiüríteniük, és az ország belsejébe költözniük. A felszólítás ellenére a készenlétbe helyezett autók, vonatok és omnibuszok csak a gyerekeket és néhány asszonyt szállítottak el. A férfiak valamennyien maradtak, egyszerűen nem tudták felfogni, hogy angol ember elveszítheti a szülőföldjét. Egy perccel a háromnapos fegyverszünet letelte után hangzott el az első lövés, angol ágyú torkából. Ezt az ágyút a Royal Nord Lancashire Regiment a *Piros rózsa* ezredinduló hangjainak kíséretében sütötte el. Az ágyúdörgést iszonyú robbanás követte. A Nene folyó torkolata egészen Wisbechig víz alá került, elöntötte a Wath-öböl vize. Többek között elsüllyedtek a híres Wisbech Abbey romjai; a Holland Castle, a „György és a sárkány”-hoz címzett fogadó és más nevezetes épületek is eltűntek a tenger hullámaiban.

Egy nappal később a kormány egy kérdésre válaszolva kijelentette a parlamentben, hogy mindent megtettek az angol partok katonai védelme érdekében, és hogy az angol szárazföld ellen további és az eddiginél jóval nagyobb támadások lehetősége forog fenn, őfelsége kormánya azonban nem tárgyalhat olyan ellenséggel, amely sem a civil lakosságot, sem a nőket nem kíméli. (Helyeslés). Ma már nem Anglia sorsáról van szó, hanem az egész civilizált világról. Nagy-Britannia hajlandó olyan nemzetközi kötelezettségek vállalását mérlegelni, amelyek segítségével ezt a borzalmas, barbár és az egész emberiséget veszélyeztető támadást vissza lehet szorítani.

Néhány héttel később összeült a vaduzi világkonferencia.

A konferencia Vaduzban ült össze, mert az Alpokban nem volt szalamandraveszély, és a gazdag vagy kiemelkedő társadalmi helyzetű emberek legnagyobb része már régebben ide menekült a veszélyeztetett tengerpartról. A konferencia, mint várható volt, erélyesen kézbe vette az aktuális világproblémák megoldását. Mindenekelőtt Svájc, Afganisztán, Bolívia, Paraguay és több más kontinentális ország habozás nélkül visszautasította, hogy a szalamandrákat hadviselő félnek ismerjék el, különösen azért, mert ebben az esetben a területükön

élő szalamandrák is a szalamandraállam polgárainak tekintendők, és nem lehetetlen, hogy az így elismert szalamandraállam majd ki akarja terjeszteni fennhatóságát minden partvidékre és tengerre, ahol csak szalamandrák élnek. Ebből a szempontból mind jogilag, mind gyakorlatilag lehetetlen a szalamandráknak hadat üzenni, vagy nemzetközi nyomást gyakorolni rájuk. Minden állam szuverén joga a saját szalamandrái ellen eljárni, mivel ez tisztán az illető állam belügye. Ezért a szalamandrákhoz intézendő kollektív diplomáciai vagy katonai démarche-ról szó sem lehet. A szalamandrák által megtámadott államoknak csak annyiban lehet nemzetközi segítséget nyújtani, hogy a hatásos védekezés céljára külföldi kölcsönöket kaphatnak. Ezután Anglia indítványozta, hogy minden állam kötelezze magát arra, hogy a szalamandráknak nem szállít fegyvert és robbanóanyagot. Az ajánlatot hosszas megfontolás után elutasították, főképpen azért, mivel ez a kötelezettség már a londoni megállapodásban is bennfoglaltatik, továbbá egyik államnak sem lehet megtiltani, hogy szalamandráinak „kizárólag saját használatra" műszaki felszerelést és fegyvereket szállítson, tulajdon partjai védelmére. Harmadszor: minden tengeri államnak érthető módon elsőrendű érdeke, hogy a tenger lakóival barátságos kapcsolatokat tartson fenn, ezért helyesnek tartják „egyelőre minden olyan rendszabálytól tartózkodni, amelyet a szalamandrák sérelmesnek találhatnak". Annál inkább hajlandóknak mutatkoztak ezek az államok a szalamandrák által megtámadott államoknak fegyvert és robbanóanyagot szállítani.

Titkos tanácskozáson elfogadták Kolumbia indítványát, hogy a szalamandrákkal legalább nem hivatalos tárgyalásokat kezdeményezzenek, s kérjék fel a Vezérszalamandrát, küldje el megbízottait a vaduzi konferenciára. Nagy-Britannia képviselője élesen tiltakozott az indítvány ellen, és nem volt hajlandó szalamandrákkal egy asztal mellé ülni. Végül azonban megelégedett annyival, hogy a kritikus időpontban megromlott egészségi állapotának helyreállítása céljából Engadinba utazik. Ezen az éjszakán valamennyi tengeri állam rádiója felhívást közölt, amelyben felkérte a Vezérszalamandra úr őexcellenciáját, hogy jelölje ki képviselőit, és küldje el őket Vaduzba. A rekedt hang így válaszolt:

- Jó, ezúttal még elmegyünk hozzátok. Legközelebb azonban a ti delegátusaitok jönnek le hozzám a vízbe.

Azután elhangzott a hivatalos nyilatkozat:

„A szalamandrák teljhatalmú képviselői holnap este az Orient Expresszel Buchsba érkeznek."

Gyorsan megtettek minden előkészületet a szalamandrák ünnepélyes fogadtatására. Készenlétbe helyezték a legfényesebb vaduzi fürdőket, különvonat hozta ciszternákban a tengervizet a szalamandraküldöttek kádjainak megtöltésére. Este a buchsi pályaudvaron csak úgynevezett hivatalos fogadtatást készítettek elő, mindössze a delegációk titkárai, a helyi hatóságok képviselői és vagy kétszáz újságíró, fotóriporter és filmoperatőr volt jelen. A vonat pontosan 6 óra 25 perckor futott be az állomásra. A szalonkocsiból három magas, elegáns úriember lépett a vörös szőnyegre, néhány *gentlemanlike*[59] titkártól követve, akik tömött aktatáskákat cipeltek.

- Hol maradnak a szalamandrák? - kérdezte valaki halkan.

Két-három hivatalos személyiség bizonytalanul elindult az urak felé. Ekkor az egyik úr fojtott hangon sietve közölte:

- Mi vagyunk a szalamandraküldöttek. Én van Dott professzor vagyok Hágából. Ez itt dr. Maître Rosso Castelli párizsi ügyvéd és dr. Manoel Carvalho lisszaboni ügyvéd.

---

[59] Úri megjelenésű.

Az urak mélyen meghajoltak, és bemutatkoztak.

- Tehát önök nem szalamandrák? - szaladt ki a francia titkár száján.

- Természetesen nem - mondta dr. Rosso Castelli. - Mi jogi képviselők vagyunk. Bocsánat, az urak netán filmfelvételt óhajtanak készíteni? - Mire a mosolygó szalamandraküldöttséget szorgalmasan fényképezték és filmezték. A jelenlevő bizottsági titkárok is megelégedettségüknek adtak kifejezést. Mégiscsak értelmes és tapintatos dolog a szalamandráktól, hogy embereket küldtek képviselőjükként. Emberekkel mégis könnyebb szót érteni. És főképpen elmaradnak bizonyos kellemetlen társaságbeli kényelmetlenségek.

Még azon az éjszakán megtartották az első tanácskozásokat a szalamandradelegátusokkal. A tárgyalások gerincét az a kérdés képezte, hogyan lehetne Nagy-Britannia és a szalamandrák között a békét minél előbb helyreállítani. Elsőnek professzor van Dott jelentkezett szólásra:

- Minden kétséget kizáróan Nagy-Britannia támadta meg a szalamandrákat. A brit ágyúnaszád, az Erebus nyílt tengeren megtámadta a szalamandrák rádióállomását, a brit admiralitás pedig megzavarta a békés kereskedelmi kapcsolatokat azáltal, hogy az Amenhotep nevű hajónak megtiltotta, hogy a robbanóanyag-szállítmányt a szalamandráknak átadja. Továbbá: az angol kormány által kiadott szállítási tilalom a szalamandrák blokádját jelentette. A szalamandrák az ellenséges magatartás miatt nem emelhettek panaszt sem Hágában - hiszen a londoni egyezmény nem adott számukra erre jogot -, sem Genfben, mivel a szalamandrák nem tagjai a Népszövetségnek, tehát nem maradt más választásuk, mint az önvédelem eszközéhez nyúlni. Mindezek ellenére a Vezérszalamandra hajlandó az ellenségeskedés beszüntetésére a következő feltételek mellett:

1. Nagy-Britannia bocsánatot kér a szalamandrák megalázásáért;

2. a szalamandrákra vonatkozó minden szállítási tilalmat visszavon;

3. kárpótlásul minden ellenszolgáltatás nélkül lemond a Pandzsáb völgyéről a szalamandrák javára, hogy ott új tengerpartot és öblöket alakíthassanak ki.

A tanácskozás elnöke közölte, hogy a javaslatot továbbítani fogja nagyra becsült barátjának, Nagy-Britannia képviselőjének, aki jelenleg nincs itt. Nem titkolhatja el abbéli aggodalmát, hogy az imént felsorolt feltételek ebben a formában aligha fogadhatók el, mégis reméli, hogy későbbi tárgyalások alapjául vagy kiindulópontjául szolgálhatnak.

Most Franciaország panasza következett. Franciaország panaszt emelt a szalamandrák által levegőbe röpített senegambiai tengerpart ügyében, amely tényt a francia kormány a francia gyarmatügyekbe való beavatkozásnak tekinti.

A szalamandrák képviselője, a híres párizsi ügyvéd, dr. Maître Rosso Castelli jelentkezett szólásra.

- Bizonyítékot kérek - mondotta. - A földrengéstan világtekintélyei azt állítják, hogy a senegambiai földrengés vulkáni eredetű, és a Fogo szigetén lévő Pico vulkán tevékenységével függ össze. Íme! - kiáltott dr. Rosso Castelli egy aktacsomóra csapva. - Itt vannak a tudományos szakvélemények. Ha vannak olyan bizonyítékok, amelyek szerint a senegambiai földrengés ügyfelünk tevékenységének tulajdonítható, kérem, terjesszék elő.

A belga delegátus, Creux:

- Az önök Vezérszalamandrája maga jelentette ki, hogy a szalamandrák csinálták.

Van Dott professzor:

- Az ő kijelentése nem volt hivatalos.

Dr. Rosso Castelli:

- Megbíztak bennünket azzal, hogy az említett kijelentést megcáfoljuk. Műszaki szakértők meghallgatását kérjük arra vonatkozólag, hogy lehetséges-e hatvanhét kilométer hosszú szakadékot mesterségesen létrehozni. Indítványozom, hogy végezzenek hasonló méretű gyakorlati kísérleteket. De addig, míg ilyen bizonyítékok nincsenek, uraim, addig mi vulkanikus tevékenységről beszélünk. Ennek ellenére a Vezérszalamandra hajlandó a senegambiai parton keletkezett új tengeröblöt a francia kormánytól megvásárolni, tekintettel arra, hogy szalamandratelepülés céljára alkalmasnak látszik. Felhatalmazással rendelkezünk arra vonatkozólag, hogy a kérdéses partrész árában a francia delegátusokkal megegyezzünk.

Deval miniszter, a francia delegátus:

- Amennyiben ezt mint az okozott károkért nyújtandó kárpótlást foghatjuk fel, hajlandók vagyunk tárgyalásokba bocsátkozni.

Dr. Rosso Castelli:

- Nagyon helyes. A szalamandrakormányzat azonban azt kívánja, hogy a kötendő adásvételi szerződés a Gironde torkolatától Bayonne-ig terjedő hatezer-hétszázhúsz négyzetkilométernyi területet is foglalja magába. Más szavakkal: a szalamandrakormány készen áll ennek a délfrancia területnek a megvásárlására.

Deval miniszter (született bayonne-i), Bayonne képviselője:

- Hogy a maguk szalamandrái Franciaország egy darabjából tengerfeneket csináljanak? Soha! Soha!

Dr. Rosso Castelli:

- Franciaország még meg fogja bánni ezeket a szavakat, uram. Ma még vételárról beszélünk.

Ennél a pontnál az ülést megszakították.

A legközelebbi ülés tárgya a szalamandrákhoz intézett nagy, nemzetközi felhívás volt: Az öreg, sűrűn lakott kontinensek megengedhetetlen széjjeldarabolása helyett a szalamandrák építsenek maguknak új partokat és szigeteket; ebben az esetben megfelelő hitel állna rendelkezésükre. Az új partokat és szigeteket hajlandók a nagyhatalmak önálló szalamandraállamnak elismerni.

Dr. Manoel Carvalho, a nagy lisszaboni jogtudós köszönetet mondott az ajánlatért, amelyet úgymond tolmácsolni fog a szalamandrakormánynak; de minden gyermek megértheti, mennyivel hosszadalmasabb és költségesebb új szárazföldeket építeni, mint a régieket lebontani.

- Ügyfeleinknek - folytatta - új partokra és öblökre van szükségük, mégpedig a lehető legrövidebb időn belül. Ez létkérdés számukra. Sokkal helyesebb lenne tehát az emberiség szempontjából is, ha elfogadnák a Vezérszalamandra nagylelkű ajánlatát. A Vezérszalamandra ma még hajlandó a földet megvásárolni önöktől, ahelyett hogy erőszakkal venné el. Ügyfeleink felfedeztek egy módszert, amelynek segítségével a tengervíz aranyát könnyűszerrel kivonhatják, s így korlátlan anyagi eszközökkel rendelkeznek. Ügyfeleim igen jó, sőt ragyogó árat fizetnének önöknek világuk megvásárlásáért. De számolniuk kell azzal, hogy az idők folyamán a világ ára csökkenni fog, főként, ha a tektonikus vagy vulkanikus katasztrófák tovább folytatódnak - esetleg jóval nagyobb mértékben, mint aminek eddig tanúi lehettek -, s a szárazföld egyre kisebb lesz. Ma még a föld eredeti kiterjedésében adható el, de ha majd csak hegyroncsok állnak ki a tenger vizéből, akkor egy centet sem kaphatnak érte. Bár én itt mint a

szalamandrák jogi képviselője vagyok jelen, és az ő érdekeiket kell, hogy védelmezzem, mégiscsak ember vagyok, mint önök, uraim, és az emberiség jóléte éppúgy a szívemen fekszik, mint önöknek! Adják el a szárazföldet, amíg nem késő! Eladhatják egészben vagy országok szerint, ahogy tetszik. A Vezérszalamandra, akinek nagyvonalú és modern gondolkodásmódja ma már mindenki előtt ismert, kötelezi magát arra, hogy a jövőben szükséges változtatásokat, amennyire csak lehetséges, az emberéletek megkímélésével hajtatja végre. A földfelszín elárasztása lépésről lépésre történik majd, úgyhogy sem pánikra, sem fölösleges katasztrófákra nem kerülhet sor. Felhatalmaztak bennünket arra, hogy tárgyalásokat kezdjünk akár a mélyen tisztelt világkonferenciával, mint egésszel, akár külön-külön az egyes országokkal. Olyan kiemelkedő jogtudósok jelenléte, mint van Dott professzor vagy dr. Maître Rosso Castelli, biztosítékul szolgálhat önöknek arra nézve, hogy a szalamandrák jogos érdekei mellett kéz a kézben védelmezzük majd, ami számunkra is a legdrágább: az egyetemes emberi jólétet és kultúrát...

Némiképpen nyomott hangulatban tűzték napirendre a következő ajánlatot: Közép-Kínát elárasztás céljából engedjék át a szalamandráknak, aminek ellenében a szalamandrák kötelezznék magukat arra, hogy az európai államok partjait és az európai államok által létesített településeket örök időkre érintetlenül hagyják.

Dr. Rosso Castelli:

- Örök időkre, ez talán kissé túlzás. Inkább, mondjuk, húsz évre.

Van Dott professzor:

- Közép-Kína kevés. Vegyük Ninghszia-Huj, Honan, Csianghszu, Csiln és Fucsien tartományokat.

A japán küldött Fucsien tartomány átengedése ellen - minthogy az a japán érdekszférába tartozik - tiltakozást jelentett be. A kínai képviselő szintén szót kért, de sajnos nem lehetett érteni, mit mond. Az ülésteremben növekvő nyugtalanság uralkodott, már majdnem egy óra múlt éjfél után.

Ekkor az olasz delegáció titkára lépett a terembe, és valamit súgott az olasz küldött, gróf Tosti fülébe. Tosti gróf elsápadt, felemelkedett a helyéről, és ügyet sem vetve rá, hogy a kínai delegátus, dr. Ti tovább szónokol, rekedten felkiáltott:

- Elnök úr, szót kérek! Most érkezett a jelentés, hogy a szalamandrák Velence tartomány egy részét Portogruaro irányában víz alá süllyesztették.

Döbbent csend állott be, csak a kínai delegátus beszélt tovább.

- A Vezérszalamandra már régen figyelmeztette önöket - mormogta dr. Carvalho.

Van Dott professzor türelmetlenül megrázta a fejét:

- Elnök úr, talán visszatérnénk a tárgyra - mondta kezét felemelve. - Fucsien tartomány kérdése van napirenden. Felhatalmazással rendelkezünk, amely szerint aranyban fizetendő kárpótlást ajánlunk fel a japánoknak. További kérdés az, hogy az érdekelt államok mit kívánnak ügyfeleinknek Kína eltakarításának ellenértékeképpen nyújtani.

Ugyanebben az órában a világ amatőrrádiósai a szalamandrarádiót hallgatták.

- Elhangzott a *Barcarola a Hoffman meséi* című operából - vartyogta a bemondó. - Halló, halló, átkapcsolunk Velencére.

És aztán már nem hallatszott más, csak a hullámzó, emelkedő tenger félelmetes zúgása.

10
Povondra úr mindent magára vállal

Ki hinné, hogy már ennyi év szállt el? A mi Povondra urunk sem portás többé G. H. Bondy házában; már hogy úgy mondjuk, tiszteletre méltó aggastyán, aki hosszú, szorgalmas életének gyümölcsét szerény nyugdíj formájában élvezi. De mire elég az a pár százas, különösen a mai nagy háborús drágulás közepette? Még jó, hogy itt-ott kifog az ember egy halat. Povondra úr horgászbottal a kezében üldögél csónakjában és nézi, mennyi rengeteg víz folyik le egy nap alatt a Moldván, és arra gondol, vajon honnan jön ez a sok víz? Néha egy keszeg akad a horgára, máskor egy sügér, egyébként most sokkal több a hal, mint azelőtt, bizonyára azért, mert a folyók nagyon megrövidültek. Egy ilyen sügér nem is rossz, igaz, hogy csupa szálka, de a húsának az íze hasonlít a mandula ízéhez. És az anyjuk nagyszerűen ért az elkészítéséhez. Persze Povondra úr nem tudja, hogy az anyjuk általában azokkal az újságkivágásokkal tüzel a sügérek alá, amelyeket ő olyan nagy gonddal gyűjtött össze. Tudniillik Povondra úr, amikor nyugdíjba került, abbahagyta a gyűjtést. Helyette inkább akváriumot létesített, és benne az aranyhalak mellett apró víziszalamandrákat is tenyésztett. Órák hosszat nézegette őket, ahogy mozdulatlanul feküsznek a vízben, vagy a kavicsokból épített parton mászkálnak. Ilyenkor aztán megcsóválta a fejét, és így szólt:

- Ki gondolta volna ezt róluk, anyjuk?

De az ember nem bírja az állandó tétlenséget, ezért Povondra úr átadta magát a horgászás szenvedélyének. Hiába, ez már így van, a férfiaknak mindig kell valamit csinálniuk - gondolja Povondra mama elnézően. Még mindig jobb, mint ha a vendéglőbe járna politizálni.

Időközben sok, valóban nagyon sok víz folyt le a Moldván. Már Frantík sem földrajzot tanuló kisgyerek, nem szaggatja a harisnyáját hiábavaló futkosással. Idősebb úr lett, hála istennek, jó állása van, postatisztviselő - mégis jó volt, hogy olyan lelkiismeretesen tanulta a geográfiát. Lassan megjön az esze - gondolja magában Povondra úr, és csónakjával kissé odébb sodródik. - Ma kijön utánam, vasárnap van, ilyenkor szabad. Beül majd mellém a csónakba, és felevezünk egy darabon, feljebb jobban harapnak a halak. És majd elmeséli, hogy mi minden áll az újságokban. Aztán hazamegyünk, és a menyem elhozza a gyerekeket...

Povondra úr egy időre átengedte magát a nagyapaság kellemes érzésének. Egy év múlva már Marenka is iskolába megy, örvendezik magában; a kis Frantík meg, az unokája, pedig már harminc kiló. Povondra úr mélységesen és szilárdan érzi, hogy minden a legnagyobb rendben van.

De már ott áll a fia a parton és integet. Povondra úr kievez.

- Csakhogy itt vagy már! - mondja szemrehányóan. - Vigyázz, nehogy a vízbe essél!

- Harapnak? - kérdi a fiú.

- Nemigen - morogja az öreg -, feljebb megyünk, jó? Szép ez a vasárnap délután, még nincs itt az ideje, hogy azok a bolondok és bámészkodók a futballról és hasonló butaságokról hazatérjenek. Prága kihalt és csendes; azok az emberek, akik a parton járnak, és nézelődve ácsorognak a hidakon, mind ráérnek és rendesen, tisztességesen viselkednek. Csupa jóérzésű, értelmes ember, akik nem csoportosulnak, és nem nevetik ki a moldvai horgászokat. Povondra papát újra eltölti a rend és biztonság szilárd érzése.

- Nos, mi van az újságokban? - kérdi atyai fölénnyel.

- Nagyjában és egészében semmi - mondja a fiú. - Most olvastam, hogy a szalamandrák már Drezdáig nyomultak előre.

- Akkor a németek benne vannak a csőben - jelenti ki az öreg. - Tudod, Frantík, a német nagyon különös nép ám. Művelt, de különös. Ismertem egy németet, sofőr volt egy gyárban, nagyon goromba ember, de a kocsiját, azt rendben tartotta, ami igaz, az igaz.

- És lám, most Németország is eltűnik a világtérképről - elmélkedik tovább Povondra úr. - Pedig milyen hatalmasak voltak valamikor. Mondhatom, borzasztó volt: csupa hadsereg meg háború. De hiába, a szalamandrákkal még a németek sem boldogulnak. Tudod, én jól ismerem a szalamandrákat. Emlékszel, amikor egyszer megmutattam neked őket, még ilyen kicsi voltál!

- Vigyázz, papa - mondja a fiú -, egy hal ráharapott.

- Csak egy keszeg - morogja az öreg, és meglóbálja a horgászbotot.

Tehát Németország is - gondolja csak úgy magában. - Hát igen, az ember már semmin sem csodálkozik. Micsoda hőzöngés volt, amikor a szalamandrák egy-egy országot víz alá süllyesztettek! És ha csak Mezopotámia vagy Kína volt is, az újságok tele voltak vele. Ma már nem veszik a dolgot olyan tragikusan - töprengett Povondra úr csendes melankóliával. - Az ember mindent megszokik, mit is tehetne mást. Nálunk ilyesmi nem történik, csak az a nagy drágaság ne lenne! Micsoda árat kell például a kávéért fizetni. Hát persze igaz, Brazília is már majdnem egészen eltűnt a hullámokban. Ma már megérezni a kereskedelemben, ha a világ egy újabb darabja elsüllyed!

Povondra úr horgának parafa dugója lágyan táncol a hullámokon. Mennyi mindent elárasztottak már ezek a szalamandrák - gondolja az öregúr. - Egyiptom és India, Kína - még Oroszországgal is ki mertek kezdeni, pedig milyen nagy ország volt az is! Ha elgondolom, hogy a Fekete-tenger egészen a sarkkörig nyúlik fel... és mennyi víz mindenütt! De sok szép szárazföldet lecsíptek már, ami igaz, az igaz! Még szerencse, hogy ilyen lassan csinálják...

- Azt mondtad, hogy a szalamandrák Drezdánál vannak? - szólt az öregúr.

- Tizenhat kilométerrel Drezda alatt. Már egész Szászország víz alatt lehet.

- Ott jártam egyszer Bondy úrral - mondja Povondra papa. - Nagyon termékeny ország volt, Frantík, de hogy azért jókat ettek volna, azt nem állíthatom. Különben nagyon rendes nép, sokkal rendesebb, mint a porosz. De még mennyire, össze se lehet hasonlítani őket.

- Poroszországnak is vége már.

- Nem csodálom - morogja az öregúr -, sohasem bírtam a poroszokat. De a franciáknak most jó, hogy a németeket elvitte az ördög. Nyugodtan fellélegezhetnek.

- Nem nagyon, apám - veti közbe Frantík -, nemrég olvastam az újságban, hogy Franciaország jó egyharmada is már víz alatt van.

- Hát igen - sóhajtja az öregúr -, nálunk, mármint Bondy úrnál, volt egyszer egy francia, Jeannak hívták. Az úgy futott a szoknyák után, hogy szinte botrányos volt. Tudod, az ilyen könnyelmű élet mindig megbosszulja magát.

- De Párizs előtt tíz kilométerrel állítólag visszaverték a szalamandrákat - mondja Frantík -, mindent aláaknáztak és a levegőbe röpítettek. Két hadosztálynyi szalamandra pusztult el.

- Igen, a francia jó katona - jelentette ki Povondra úr szakértelemmel. - Jean se hagyta magát. Nem is tudom, honnan vette az erejét. Olyan szaga volt, mint egy drogériának, de ha verekedésre került a sor, megállta a helyét. Hanem két hadosztály szalamandra, az kevés. Ha elgon-

dolom - elmélkedik az öregúr -, az emberek jobban tudnak emberek ellen harcolni. És az emberek háborúja nem is tart olyan soká. A szalamandrákkal már húsz éve folyik a harc, és még mindig semmi, semmi más, mint a kedvezőbb állásokba való visszavonulás. Te jó isten, az én fiatalkoromban, azok voltak az igazi ütközetek! Egyik oldalon hárommillió ember és hárommillió a másikon... - az öregúr olyan élénken magyaráz, hogy a csónak billegni kezd -, és aztán, a kutyafáját, egymásnak estek. Ez nem is igazi háború - mérgelődik Povondra papa -, mindenütt betonfalak, sehol egy szuronyroham. Ez nekik háború?

De hát az emberek és szalamandrák nem harcolhatnak egymással - védelmezi a modern hadviselést az ifjabb Povondra -, szuronyroham a víz alatt, az nem megy.

- Hát éppen erről van szó - morogja Povondra úr megvetően -, nem tudnak rendesen harcolni egymás ellen. De ereszd csak egymásnak az embereket, majd meglátod, mire képesek. Tudjátok is ti, mi a háború!

- Csak idáig ne jusson el - szól Frantík kissé váratlanul. - Tudod, ha az embernek gyermekei vannak...

- Ide? - kérdi az öregúr kissé ingerülten. - Úgy gondolod, hogy ide? Prágába?

- Egyáltalán ide, Csehországba - mondja gondterhelten a fiatal Povondra. - Gondolom, ha a szalamandrák már Drezdánál vannak...

- Ó, te bölcs! - korholja Povondra úr. - És ugyan hogy jöhetnének ide? A hegyeken keresztül?

- Talán az Elbán... aztán tovább a Moldván...

Povondra papa dühösen fújtat:

- Még mit nem, az Elbán! Az Elbán legföljebb Podmoklyig juthatnak, de tovább nem. Ott már minden csupa szikla, fiacskám. Én már jártam ott. Hogy is juthat ilyesmi az eszedbe? Idáig nem jönnek a szalamandrák. Nekünk jó. És Svájcnak is szerencséje van. Hiába, nagy előny, hogy nincsen tengerpartunk. Akinek ma tengere van, az keresztet vethet magára.

- De most, amikor a tenger már Drezdánál van...

- Ott németek vannak - magyarázza az öregúr elutasítóan -, s az az ő dolguk. De hozzánk nem jutnak el a szalamandrák, ezt józan ésszel be kell látnod. Akkor először a sziklákat kellene eltakarítaniuk az útból. Van sejtelmed róla, hogy ez milyen munka lenne?!

- Ugyan, munka! - válaszolja az ifjabb Povondra borúsan. - Azért vannak! Tudod, hogy Guatemalában egy egész hegységet süllyesztettek a víz alá?

- Az megint más - mondja az öregúr teljes határozottsággal -, ne beszélj butaságokat, Frantík! Az Guatemalában történt, és nem nálunk. Itt egészen mások a körülmények.

A fiatal Povondra mélyet sóhajt:

- Ahogy gondolja, apám. De ha azt nézzük, hogy ezek a dögök már elsüllyesztették az egész szárazföld egyötödét...

- Azokat a részeket, amelyek tengerrel határosak, te fajankó, a többit nem. A tengeri államok háborút viselnek ellenük, de mi nem. Mi semlegesek vagyunk, és ezért nem nyúlhatnak hozzánk. Ez így van. És ne beszélj már annyit, mert így nem fogok egy fia halat sem.

Csend honol a víz fölött. A szomszédos sziget fái hosszú, karcsú árnyékot vetnek a Moldva vizére. A hídon villamos csilingel, a parton nevelőnők gyermekkocsit tolnak, és békés vasárnapi sétálók lézengenek a sétányokon...

- Papa! - szól a fiatal Povondra hirtelen, szinte könyörgőn, mint egy gyerek.

- Mi baj van?

- Nem egy harcsa úszik ott?

- Hol?

Pontosan a Nemzeti Színház épülete előtt egy nagy fekete fej emelkedik ki a Moldva vizéből, és lassan felfelé halad az ár ellenében.

- Nem harcsa az? - kérdezi Povondra junior.

Az öregúr elengedi a horgászbotot.

- Az? - nyögi ki, és reszkető ujjal a vízbe mutat. - Az?

A fekete fej eltűnik a vízben.

- Az nem harcsa volt, Frantík... - mondja az öregúr idegen hangon. - Gyerünk haza. Ez a vég.

- Miféle vég?

- Egy szalamandra. Már itt vannak. Gyerünk haza - ismétli az öreg Povondra újból, és bizonytalan kézmozdulatokkal összeszedi a horgászfelszerelést -, ez a vég.

- Apám, maga reszket - ijed meg Frantík -, mi baja van?

- Gyerünk haza - dadogja az öreg izgatottan, és összekoccannak a fogai. - Fázom. Már csak ez hiányzott nekünk! Tudod, ez mindennek a végét jelenti. Úristen, milyen hideg van. Haza szeretnék menni.

Az ifjabb Povondra fürkésző szemmel néz rá, aztán megragadja az evezőket.

- Hazaviszem, apám - mondja most már ő is idegen hangon, és erőteljes evezőcsapásokkal hajtja a csónakot a part felé. - Hagyja csak, majd én kikötöm.

- Hogy lehet ilyen hideg? - csodálkozik az öregúr fogvacogva.

- Majd én segítek, apám, jöjjön csak - biztatja a fiú, és belékarol. - Azt hiszem, meghűlt a vízen. Az csak egy darab fa volt.

Az öregúr reszket, mint a nyárfalevél.

- Persze, egy darab fa. Nekem akarsz ilyeneket bemesélni? Én tudom a legjobban, milyen egy szalamandra! Engedj el!

Povondra junior most olyasvalamit tesz, amit eddig soha életében: int egy taxinak.

- A Vyšehradra! - mondja, és betuszkolja az öreget az autóba. - Hazaviszem, apa, késő van már.

- Persze hogy késő - nyöszörgi Povondra papa -, nagyon késő. Már a végénél tartunk, Frantík. Az nem fadarab volt. Ők voltak.

Otthon valósággal fel kellett vinni az öregurat a lépcsőn.

- Vesd meg az ágyat, mama - suttogja a fiú már az ajtóban -, apát le kell fektetni, beteg.

Így ni, Povondra úr már az ágyban fekszik. Orra valahogy furcsán kiemelkedik az arcából, és ajkai valami érthetetlent mormolnak. Milyen öreg lett egyszerre, milyen öreg! Most már megnyugodott egy kissé...

- Jobban van, apám?

Povondra ránéz a fiára, suttog valamit, és egyszer csak megerednek a könnyei.

- Kíván valamit, apám?

- Ezt én, én... - suttogja az öregúr -, hogy tudd: mindennek én vagyok az oka. Ha annak idején nem engedem be a kapitányt Bondy úrhoz, akkor ez mind nem történik meg...

- De hiszen nem történt semmi, apám - vigasztalja az ifjabb Povondra.

- Te ezt nem érted - mondja az öregúr rekedten. - Ez a vég, hát még mindig nem érted? A világ vége. Most, hogy a szalamandrák már itt vannak, a tenger is eljön ide. És ezt én tettem, nem kellett volna a kapitányt beengednem... Tudják meg az emberek, hogy ki az igazi bűnös.

- Ostobaság - mondja a fiú nyersen. - Verje ki a fejéből, apám. Ebben valamennyi ember bűnös. Ezt az államok csinálták, a kapitalisták. Mindegyik annyi szalamandrát akart, amennyi csak lehetséges. Mindenki keresni akart rajtuk. Mi is szállítottunk fegyvert nekik, meg más dolgokat is. Valamennyien bűnösök vagyunk.

Povondra úr nyugtalanul forgolódik az ágyban.

- Valamikor régen mindenütt tenger volt, és most újra tenger lesz. Ez a világ vége. Mondta nekem egy úr valamikor, hogy régen Prága is tengerfenék volt. Gondolom, hogy akkor is a szalamandrák voltak benne a ludasak. Tudod, nem kellett volna bejelentenem azt a kapitányt. Valami folyton azt súgta nekem: ne tedd... de aztán azt gondoltam, hátha ad borravalót. És látod, nem adott egy vasat sem. Így teszi tönkre az ember a világot anélkül, hogy haszna lenne belőle. - Az öregúr mintha a könnyeit nyelné. - Tudom, jól tudom, hogy végünk van, és azt is tudom, hogy mindennek én vagyok az oka.

- Nagypapa, nem kér teát? - kérdezi a fiatal Povondráné asszony.

- Csak egyet kívánok - sóhajtja az öregúr -, csak azt szeretném, ha a gyerekek megbocsátanának nekem...

11
A szerző önmagával beszélget

- És ezt csak ennyiben hagyod? - kérdi ennél a pontnál egy belső hang a szerzőtől.

- De hát mit tegyek? - válaszolja a szerző kissé bizonytalanul.

- Így hagyod Povondra urat meghalni?

- Hát igen - védekezik a szerző -, nem szívesen teszem, de... végül is Povondra úr már tisztes kort ért el, mondjuk, túl van a hetvenen.

- És elnézed, hogy ilyen lelki kínokat szenvedjen? Miért nem mondod meg neki, hogy nem olyan veszélyes a dolog, nagyapa, a világot azért nem pusztítják el a szalamandrák, az emberiség meg fog menekülni. Várjon még egy kicsit, és meg fogja élni. Hát semmit sem tudsz tenni, kérlek, az öregúr érdekében?

- Elküldöm hozzá az orvost - javasolja a szerző. - Az öregúrnak nyilván idegláza van, ebben a korban persze könnyen lehet tüdőgyulladás is belőle, de isten segedelmével talán túléli. Talán lovagoltatja még Marenkát a térdén, és kikérdezi, hogy mit tanult az iskolában. Nagyapai örömök, hát isten neki, nem bánom, legyen meg az öregúrnak még ez a kis öröme!

- Szép kis öröm! - gúnyolódik a belső hang. - Öreg kezével magához szorítja majd a gyermeket, és rettegni fog, ember, de mennyire fog rettegni, hogy majd egyszer a gyermeknek is menekülnie kell a csapkodó hullámok elől, amelyek előbb vagy utóbb, de az egész világot menthetetlenül elöntik. Irtózva vonja majd össze bozontos szemöldökét, és azt suttogja: Marenka, ezt én tettem... Hallod-e, hát valóban tönkre akarod tenni az egész emberiséget?

A szerző arca elsötétült.

- Ne kérdezd, hogy mit akarok. Azt hiszed, az én akaratomon múlik, hogy a szárazföldek morzsákká hulljanak széjjel? Azt hiszed, én akartam ezt az egészet? Ami itt történik, az egyszerűen az események logikája; hát beleszólhatok én ebbe? Én megtettem, ami tőlem tellett, idejében figyelmeztettem az emberiséget. Ez az *X.,* aki riadót fújt, részben én magam voltam. Én prédikáltam: ne szállítsatok a szalamandráknak fegyvereket és robbanóanyagot, szüntessétek meg az ellenszenves és mohó kereskedést... tudod, mi lett az eredménye! Ezer feltétlenül helytálló gazdasági és politikai érvet és kifogást hoztak fel, hogy miért nem lehet megcsinálni, amit akarok. Én nem vagyok sem politikus, sem közgazdász, nem tudtam meggyőzni őket. Mit tegyek? A világ talán elsüllyed és elpusztul, de legalább általánosan elismert politikai és gazdasági okokból, a modern technika és tudomány, az emberi fantázia és találékonyság minden eszközének igénybevételével süllyed el és semmisül meg. Nem kozmikus katasztrófa, hanem mindössze hatalmi, gazdasági és más hasonló okok idézik elő a pusztulását. Ez ellen pedig nem lehet semmit sem tenni.

A belső hang hallgat egy darabig.

- És nem sajnálod az emberiséget?

- De hát ki beszél itt emberiségről? Hiszen nem kell az egész emberiségnek kipusztulnia. A szalamandráknak mindössze több partvidékre van szükségük, hogy megtelepedhessenek, és tojásaikat lerakhassák. Talán megelégszenek majd azzal, hogy az összefüggő szárazföldekből hosszú sávokat hasítsanak le, és így partvonalaikat meghosszabbítsák. Tegyük fel, hogy ezeken a földsávokon megmaradhat néhány ember, nem? S ezek az emberek fémeket és más

dolgokat állítanak elő a szalamandrák számára. Mivel a szalamandrák, mint tudod, nem képesek tűzzel dolgozni.

- Szóval az emberek szolgálnak majd a szalamandráknak?

- Igen, ha akarod, így is lehet mondani. Gyárakban dolgoznak majd, éppen úgy, mint eddig. Csak mások lesznek az uraik. Végső soron ez nem is olyan nagy változás.

- Még egyszer kérdem: nem sajnálod az emberiséget?

- Hagyd már el ezt a nyavalygást, az égre kérlek! Hát mit tegyek? Maguk az emberek akarták így, mindenkinek szalamandra kellett: a kereskedelemnek, az iparnak, a technikának. Szalamandrát, több szalamandrát, követelték az államférfiak és a katonai vezetők egyaránt. A fiatal Povondra jól mondta: valamennyien bűnösök vagyunk. Hát hogyne fájna nekem az emberiség sorsa, kérlek szépen! De legjobban az fájt, hogy végig kellett néznem, ahogy mindenáron a vesztébe rohan. Csak kiáltani szeretne az ember, ordítani és felemelni a két karját, mintha egy hamis vágányra futó gyorsvonatot látna! Most már késő, a katasztrófát már nem lehet elhárítani. A szalamandrák tovább szaporodnak, és mindig többet és többet morzsolnak le az öreg szárazföldek testéből. Emlékezz csak, Wolf Meynert bebizonyította, hogy az emberiségnek át kell adnia a helyét a szalamandráknak, mert csak a szalamandrák alkalmasak egy boldog, egységes világ kialakítására.

- Ugyan, kérlek, Wolf Meynert! Wolf Meynert entellektüel. Találkoztál már valaha is olyan borzalmas, gyilkos, értelmetlen agyrémmel, amelyet nem entellektüel eszelt ki, hogy segítségével a világot megváltsa? De hagyjuk ezt. Nem tudod, mit csinál most Marenka?

- Marenka? Gondolom, otthon van és játszani szeretne.

„Maradj csöndben - mondhatják neki -, nagyapa alszik.” Szegényke, nem tudja, mihez kezdjen, és majd meghal unalmában...

- Mégis, mit csinál?

- Nem tudom, valószínűleg azon mesterkedik, hogy a nyelve hegyével elérje az orra hegyét.

- Na látod, és te mégis valami új vízözönt tervezel?

- Hagyd már abba! Hát csodát tehetek én?! Történjék, aminek történnie kell! A dolgok haladjanak a maguk útján! Ebben is van valami vigasztaló: ami történik, az szükségszerű és betölti a törvényt.

- Nem lehetne a szalamandrákat valahogy feltartóztatni?

- Nem. Túl sokan vannak. Helyet kell nekik teremteni.

- Nem lehetne valamit csinálni, hogy kihaljanak? Mondjuk, valami járványos betegség lepné meg őket, vagy degenerálódnának...

- Ez nagyon olcsó dolog lenne, barátom. Hát mindig csak a természet hozza rendbe azt, amit az emberek elrontanak? Még te magad se hiszel benne, hogy az emberek saját erejükből segíteni tudnak magukon. Látod, látod, végül megint csak abban reménykedtek, hogy valaki vagy valami megvált benneteket. Mondok neked valamit: tudod-e, hogy ki az, aki még most is, amikor Európa egyötöde víz alatt van, továbbra is robbanóanyagot, torpedókat és fúrógépeket szállít a szalamandráknak? Tudod-e, hogy ki az, aki éjjel-nappal lázasan dolgozik a laboratóriumokban azért, hogy még hatásosabb gépeket és vegyszereket találjon ki a világ széjjelrombolására? Tudod-e, hogy ki kölcsönöz pénzt a szalamandráknak, tudod-e, hogy ki finanszírozza a világ végét, az új vízözönt?

- Tudom. Minden gyár, minden bank és minden állam együttesen.

- No, látod. Ha csak szalamandrák állnának szemben az emberekkel, akkor még talán lehetne valamit csinálni, de itt emberek állnak szemben emberekkel, s ezt, barátocskám, nem lehet többé feltartóztatni.

- Várj csak. Emberek emberek ellen? Van egy ötletem. Nem lehetne végül is a szalamandrákat egymás ellen uszítani?

- Szalamandrákat egymás ellen? Hogy gondolod ezt?

- Például... ha azok a szalamandrák olyan sokan vannak, összeveszhetnének egy partszegélyen vagy egy öblön, esetleg más hasonló okból, aztán a harc mind nagyobb és nagyobb területre terjedne ki, és végül az egész világon harcban állnának egymással. Szalamandrák szalamandrák ellen! Mit gondolsz, nem ez lenne a történelem logikája?

- Nem, ez így nem megy. Szalamandrák nem harcolhatnak szalamandrák ellen. Ez természetellenes lenne, hiszen a szalamandrák egy fajhoz tartoznak.

- Az emberek is egy fajhoz tartoznak. És mint tudjuk, ez egy csöppet sem gátolja őket; egy fajhoz tartoznak, és mégis milyen könnyen egymás ellen uszíthatok! Már nem is a terület miatt, amelyre megélhetésük céljából szükségük van, hanem a hatalomért, presztízsért, befolyásért, hírnévért, a kapitalista piacokért és mit tudom én, még mi mindenért! Miért is ne harcolhatnának a szalamandrák is egymás ellen, mondjuk, a presztízsért?

- De mi hasznuk lehet ebből, kérlek?

- Semmi, legfeljebb az, hogy az egyik csoportnak több partvidéke lesz, mint a másiknak. Egy idő múlva aztán megint megfordulhat a helyzet.

- De miért legyen az egyik csoportnak nagyobb hatalma, mint a másiknak? Valamennyien egyformák, valamennyien szalamandrák. Egyforma a testi felépítésük, egyformán rútak és átlagosak. Miért gyilkolnák le kölcsönösen egymást? Kérlek szépen, minek vagy kinek a nevében harcoljanak egymás ellen?

- Hagyd csak, idővel majd akad valami. Nézd, vannak európai szalamandrák és vannak afrikaiak; lehetetlen, hogy végül is az egyik ne akarna több lenni a másiknál! Majd rábírják őket a civilizáció, expanzió, vagy mit tudom én, minek a nevében; mindig akadnak olyan ideológiai vagy politikai okok, amiért az egyik part szalamandrái le fogják döfni a másik parton lakókat. Ember, a szalamandrák éppen olyan civilizáltak, mint mi vagyunk, nekik sem lesz politikai, gazdasági, jogi, kulturális vagy más érvekben hiányuk, ha arról lesz szó, hogy bizonyos érdekekért egymásnak essenek.

- És fegyvereik is vannak. Ne feledd, hogy állig fel vannak fegyverkezve.

- Igaz, nagyon sok fegyverük van. Hát miért ne tanulnák el az embertől, hogyan kell történelmet csinálni?!

- Várj csak egy pillanatig! (A szerző felugrik, és izgatottan fel-alá jár a dolgozószobájában.) Helyes, és az ördög vigye el őket, ha nem csinálják meg! Már látom is magam előtt a biztató jövőt. Csak egy pillantást kell vetnem a térképre...

- Én is pontosan látok mindent.

- Helyes, itt van az Atlanti-óceán, a Földközi-tenger és az Északi-tenger. Itt van Európa, és ott Amerika. Tehát itt van a kultúra és a modern civilizáció bölcsője. Itt van valahol az elsüllyedt Atlantisz.

- És most a szalamandrák egy új Atlantiszt süllyesztenek el.

- Ez az. És itt van a Csendes-óceán és az Indiai-óceán. A vén, titokzatos Kelet, ember. Az emberiség bölcsője, ahogy mondják. Itt, valahol Afrikától keletre, süllyedt el a mitikus Lemuria. Itt van Szumátra és egy kissé nyugatra tőle...

- Tana Masa szigete. A szalamandrák bölcsője.

- Igen. És itt uralkodik a Szalamandra Király, a szalamandrák szellemi feje. Itt még élnek van Toch kapitány tapaboyai, az ősi, patriarkális szellemű, félvad csendes-óceáni szalamandrák. Ez az ő Keletük, tudod? Ezt az egész vidéket most Lemuriának hívják, míg a másik, civilizált, europaizált, amerikanizált, kapitalizált, modern, technikailag előrehaladott rész az Atlantisz. Ott a Vezérszalamandra uralkodik, a diktátor, a nagy hódító, a technikus és katona, a szalamandrák Dzsingisz kánja és a kontinensek lerombolója. Óriási egyéniség, barátom!

- És mondd csak, az valóban szalamandra?

- Nem. A Vezérszalamandra ember. Eredetileg Andreas Schultzénak hívták, és a világháború alatt őrmester volt valahol.

- Értem! Tehát ezért!

- Nos, igen. Ez már így van. Tehát itt van Atlantisz és Lemuria. Ennek a felosztásnak földrajzi, kormányzástechnikai és kulturális okai vannak...

- ...és nemzeti okai. Ne felejtsd el a nemzeti okokat. A lemuriai szalamandrák a pidgin-englisht beszélik, míg az Atlantisz-beliek a basic englisht.

- Hát jó. Idővel az atlantidák a volt Szuezi-csatornán át elérik az Indiai-óceánt.

- Világos. A kelet felé vezető klasszikus út.

- Helyes. Ezzel szemben a lemuridák a Jóreménység fokának megkerülésével a volt Afrika nyugati partjáig nyomulnak előre. Ők majd azt állítják, hogy egész Afrika Lemuriához tartozik.

- Magától értetődik.

- A jelszó: „Lemuria a lemuriaiaké, ki az idegenekkel!” És így tovább. Az atlantidák és lemuridák között mindjobban elmélyül a mesterségesen szított bizalmatlanság és gyűlölködés szakadéka. A gyűlölködésé, mely életre-halálra szól.

- Helyesebben szólva, nemzetekké válnak.

- Igen. Az atlantidák megvetik a lemuridákat, alacsonyabbrendű lényeknek, mocskos vadaknak nevezik őket; a lemuridák meg fanatikusan gyűlölik az atlanti szalamandrákat, és nyugati imperialista hódítókat látnak bennük, akik megrontják az ősi, tiszta szalamandraságot. A Vezérszalamandra majd koncessziós területeket követel a lemuri partokon, állítólag a civilizáció terjesztése érdekében. A nemes aggastyán, a Szalamandra Király, ha nem is szívesen, de kénytelen engedni, tudniillik még nincs kellőképpen felfegyverkezve. A Tigrisöbölben tör ki az ellenségeskedés, nem messze az egykori Bagdadtól; a bennszülött lemuridák megrohanják az atlanti koncessziós területet, és megölnek két atlanti katonát, két tisztet, akik állítólag megsértették a lemuridák nemzeti becsületét és önérzetét. Ennélfogva...

- ...háborúra kerül sor. Ez csak természetes.

- Igen. Világháború tör ki szalamandrák és szalamandrák között.

- A kultúra és az igazság nevében.

- És az igazi szalamandrizmus nevében. A jelszó: „Vagy mi, vagy ők!” A lemuridák maláji *krisekkel*[60] és jógatőrökkel felfegyverkezve irgalmatlanul elmetszik az atlantida betolakodók nyakát, mire a haladott, európai műveltséggel rendelkező atlantidák vegyi mérgeket és fertőző baktériumokat bocsátanak a lemuri vizekbe, és ezáltal olyan nagy hadi sikereket érnek el, hogy valamennyi világtengert megmérgezik. Az egész tenger mesterségesen kitenyésztett kopoltyúpestissel fertőződik meg. És ez a vég, barátocskám. A szalamandrák kipusztulnak.

- Valamennyien?

- Valamennyien az utolsó szálig. Kihalt faj lesz belőlük. Csak az a bizonyos régi öningeni lenyomat, az Andrias Scheuchzeri marad meg.

- És mi lesz az emberekkel?

- Az emberekkel? Hát persze, mi lesz az emberekkel? Nos, ők lassan visszatérnek a hegyekből a tengerpartokra, elfoglalják a még megmaradt szárazföldeket, de az óceánok még sokáig bűzlenek majd a szalamandrák hulláitól. A szárazföldek a folyók hordalékával lassan ismét növekedni kezdenek, a tenger lépésről lépésre hátrálni kezd, és minden újra olyan lesz, mint azelőtt. Aztán egy új legenda születik majd az új világpusztulásról, melyet Isten küldött a bűnös emberiségre. Regék szólnak majd elsüllyedt, mitikus földrészekről, amelyek egykor az emberiség bölcsői voltak, mesélnek majd valamiféle Angliáról, Franciaországról vagy Németországról...

- És aztán...

- ...Tovább nem tudom...

Vége

[60] Tőrökkel.

Jegyzetek

[i] *Vö. G. KREUZMANN: Geschichte der Molche, HANS TIETZE: Der Molch des XX. Jahrhunderts, KURT WOLFF: Der Molch und das deutsche Volk, SIR HERBERT OWEN: The Salamanders and the British Empire, GIOVANNI FOCAJA: L'evoluzione degli anfibii durante il Fascismo, LÉON BONNET: Les Urodèles et la Société des Nations, S. MADARIAGA: Los Salamandras y la Civilización... és így tovább.*

[ii] *Vö. HARC A SZALAMANDRÁKKAL, I. könyv 12. fejezet.*

[iii] *Lásd Povondra úr gyűjteményének első kivágását:*

??? Jelentés a szalamandrapiac helyzetéről ???

(DNB) A Szalamandra Szindikátus utolsó negyedévi jelentése szerint a szalamandrák forgalma harminc százalékkal emelkedett. Három hónap alatt csaknem hetvenmillió szalamandra került elszállításra, mégpedig Dél- és Közép-Amerika, Indokína és Olasz-Szomáliföld számára. A legközelebbi időszak tervei között szerepel a Panama-csatorna kimélyítése és kiszélesítése, Guayaquil kikötőjének kotrása, néhány homokpad és szikla eltávolítása a Torres-szorosból. Ezek a munkálatok megközelítő becslés szerint kilencmilliárd köbméter föld megmozgatását jelentenék. A Madeira-Bermuda légi járat számára építendő repülőgépsziget munkálatait a következő tavaszon kezdik meg. A japán mandátumot képező Mariana-szigetek feltöltése folyamatban van. Eddig nyolcszázezer acre új, úgynevezett könnyű földterületet nyertek a Tinian és Saipan szigetek között. Tekintettel a növekvő keresletre, a szalamandrapiac szilárd. Jegyzések: Leading 61, Team 620. A készletek kielégítők.*

** Angol földmérték = 0,40 ha.*

[iv] Ilyen akadályról tanúskodik a következő, keltezés nélküli újságkivágás:

ANGLIA ELZÁRKÓZIK A SZALAMANDRÁK ELŐL?

(Reuter) Az angol alsóház mai ülésén Mr. J. Leeds képviselő kérdésére válaszolva Sir Samuel Mandeville kijelentette, hogy őfelsége kormánya a Szuezi-csatornát minden szalamandraszállítmány előtt lezárta, továbbá nem hajlandó engedélyezni, hogy angol tulajdonban levő szigeteken vagy angol felségvizeken egyetlen szalamandrát is foglalkoztassanak. Erre a lépésre, magyarázta Sir Samuel Mandeville, egyrészt az angol partok védelme céljából, másrészt a rabszolga-kereskedelmet meggátló törvények és szerződések érvényesítése miatt volt szükség.

[v] Mirko Šafránek mérnök találmánya, gyártja a brnói Zbrojovka.

[vi] Lásd az alábbi hírlapjelentést:

Sztrájkmozgalom Ausztráliában

(Havas) Az ausztráliai szakszervezetek vezetője, Harry Mac Namara bejelentette a kikötői, szállító-, villanytelepi és más munkások általános sztrájkját. A szakszervezetek ugyanis követelik, hogy a munkásszalamandrák behozatala szigorúan a bevándorlási kontingens figyelembevételével történjék. Ezzel szemben az ausztráliai farmerek a szalamandrák korlátlan behozatalát szorgalmazzák, minthogy a szalamandrák táplálása előreláthatólag a hazai kukorica és állati zsiradék, nevezetesen a juhfaggyú forgalmának jelentékeny emelkedését vonja majd maga után. A kormány minden erőfeszítése arra irányul, hogy megegyezést teremtsen. A Szalamandra Szindikátus minden egyes behozott szalamandra után hat shilling térítést ajánlott fel a Trade Unionoknak. A kormány hajlandó biztosítani, hogy a szalamandrákat csak vízi munkára használják és hogy (erkölcsi okokból) negyven centiméternél magasabbra ne emelkedhessenek ki a vízből. A szakszervezetek azonban ragaszkodnak a tizenkét centiméterhez, és minden szalamandráért tíz shilling térítést, továbbá külön nyilvántartási adót

követelnek. Előreláthatólag megegyezés jön létre, olyképpen, hogy a különbözet kiegyenlítését az államkincstár vállalja.

[vii] Vesd össze a Povondra úr gyűjteményében található figyelemre méltó dokumentummal.

SZALAMANDRÁK MEGMENTENEK

36 fuldoklót

(Saját tudósítónktól)

Madras, április 3.

Az itteni kikötőben az Indian Star nevű gőzös összeütközött egy bárkával, mely negyven bennszülöttet szállított. A bárka azonnal süllyedni kezdett. Még mielőtt a rendőri motorcsónak a helyszínre érkezett volna, a kikötő iszapjának eltávolításával foglalkozó szalamandrák azonnal a bennszülöttek segítségére siettek, és harminchat fuldoklót a partra szállítottak. Az egyik szalamandra egymaga három asszonyt és két gyermeket húzott ki a vízből. Elismerésül a szalamandrák vízálló tokban elhelyezett elismerő oklevelet kaptak a helyi hatóságoktól. A bennszülött lakosság azonban a legnagyobb mértékben felháborodott, mivel megengedték a szalamandráknak, hogy a magasabb kasztok fuldoklóit megérinthessék. Ők tudniillik a szalamandrákat tisztátalanoknak és érinthetetleneknek tekintik. A kikötőben több ezer főből álló bennszülött tömeg gyűlt össze, és a szalamandrák eltávolítását követelte. A rendőrség erélyesen közbelépett; mindössze három halott volt, és százhúsz embert vettek őrizetbe. Este tíz óra tájt a rend újra helyreállott. A szalamandrák tovább dolgoznak.

[viii] Vö. a mellékelt nagy jelentőségű újságkivágást, mely sajnos ismeretlen nyelven íródott, és így lefordíthatatlan:

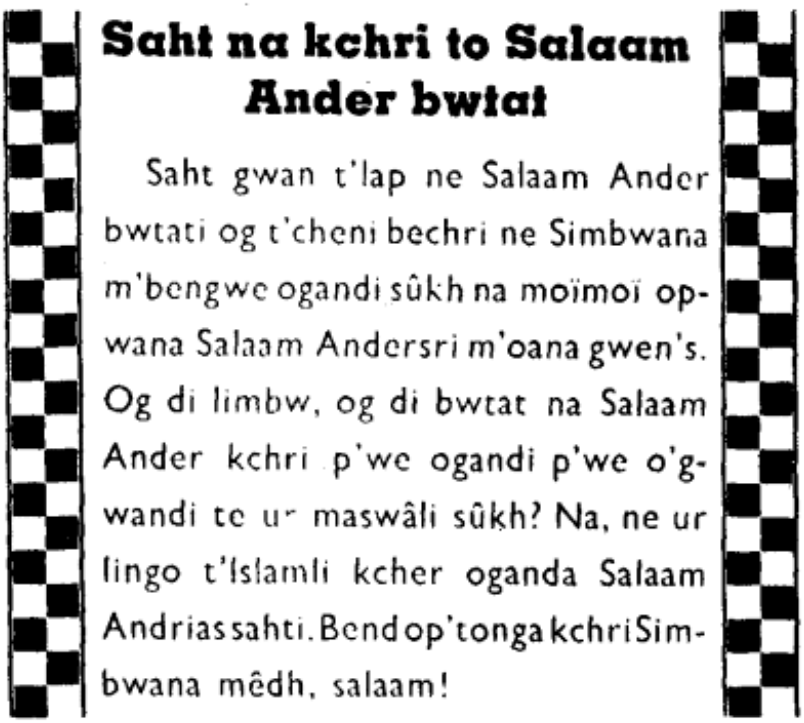

Saht na kchri to Salaam Ander bwtat

Saht gwan t'lap ne Salaam Ander bwtati og t'cheni bechri ne Simbwana m'bengwe ogandi sûkh na moïmoï op-wana Salaam Andersri m'oana gwen's. Og di limbw, og di bwtat na Salaam Ander kchri p'we ogandi p'we o'g-wandi te ur maswâli sûkh? Na, ne ur lingo t'Islamli kcher oganda Salaam Andriassahti. Bend op'tonga kchri Sim-bwana mêdh, salaam!

[ix] Jellemző adalékot szolgáltat erre nézve a *Daily Star* körkérdése: Van-e a szalamandráknak lelkük? Idézzük (minden felelősség nélkül) néhány kiemelkedő személyiség nyilatkozatát:

DEAR SIR,

Barátom reverend H. B. Bertram, és én hosszabb ideig figyeltük a szalamandrákat, amelyek az Adeni-öböl építkezésein dolgoztak. Kétszer-háromszor beszéltünk velük, anélkül, hogy magasabb rendű érzelmeknek, mint a becsület, hit, hazafiság vagy sportszellem, még a nyomát is felfedeztük volna bennük. Kérdezem öntől: mi mást nevezhetünk léleknek, ha nem ezeket az érzelmeket?

Truly yours
COLONEL JOHN W. BRITTON

Sohasem láttam még szalamandrát, de meg vagyok győződve róla, hogy az olyan teremtményeknek, akiknek nincs zenéjük, nem lehet lelkük sem.

TOSCANINI

Hagyjuk a lélek kérdését; amennyire én az Andriasokat megfigyelhettem, mondhatom, hogy az egyéniség teljesen hiányzik belőlük. Egyik olyannak látszik, mint a másik, egyformán ügyesek, egyformán szorgosak és egyformán kifejezéstelenek. Egyszóval a modern civilizáció ideálját testesítik meg, vagyis az Átlagot.

ANDRÉ d'ARTROIS

Egyáltalán nincs lelkük. Ebben teljesen megegyeznek az emberekkel.

Az Ön
G. B. SHAW-ja

Kérdése zavarba ejt. Tudom például azt, hogy az én kis kínai pincsikutyámnak, a Bibinek, bájos kis lelke van; a perzsa macskámnak, Sidi Hanumnak is van lelke, méghozzá milyen fenséges és kegyetlen lelke! De a szalamandráknak? Igaz, nagyon tehetségesek és intelligensek ezek a szegény állatok. Beszélni, számolni tudnak, és borzasztóan hasznosak, de mikor olyan szörnyen csúnyák!...

MADELAINE ROCHE

Lehetnek akár szalamandrák is, csak marxisták ne legyenek.

KURT HUBER

Nincsen lelkük. Ha lelkük volna, akkor kénytelenek lennének őket gazdaságilag egyenrangúaknak tekinteni, ami teljesen abszurd dolog lenne.

HENRY BOND

Nincsen sex appealjük! Ezért nincsen lelkük sem.

MAE WEST

Van lelkük, mint minden teremtménynek és minden növénynek, mint mindennek, ami él. Nagy a minden-élet titka.

SZANDRABHÁRATA NÁTH

Érdekes stílusuk és úszótechnikájuk van, sokat tanulhatunk tőlük, különösen a hosszútávúszásban.

TONY WEISSMÜLLER

[x] Bővebb adatok a MME LOUISE ZIMMERMANN. SA VIE, SES IDÉES, SON OEUVRE (ALCAN) című könyvben találhatók. Közöljük a könyvből egyik legelső szalamandratanítványának kegyeletteljes visszaemlékezését:

> *- **O**tt ült egyszerű, de tisztán tartott és kényelmes tartályunk szélén és La Fontaine-meséket olvasott fel; pedig a nedvesség ártalmas volt számára. De nem törődött vele, teljesen a nevelés munkájának szentelte magát. - Mes petits Chinois-nak* nevezett bennünket, mert a kínaiakhoz hasonlóan az r mássalhangzót nem tudtuk kimondani. De ő maga lassan annyira megszokta a kiejtésünket, hogy végül a saját nevét is Zimmelmann-nak ejtette ki. Mi, porontyok istenítettük őt; a kisebbek, akiknek a tüdeje még nem volt eléggé fejlett, és ezért a vizet még nem hagyhatták el, sírtak, mert a kerti sétákon nem vehettek részt. Annyira szelíd és kedves volt, hogy - amennyire tudomásom van róla - egyetlenegyszer háborodott csak fel, akkor, mikor fiatal történelemtanárnőnk egy forró nyári napon fürdőruhát öltött, beült hozzánk a medencébe, és nyakig vízben adott elő a németalföldi szabadságharcokról.*
>
> *- Azonnal menjen ki, és mosakodjék meg, Mademoiselle, azonnal menjen, de azonnal! - kiáltotta, és könnyek gyűltek a szemébe. Tapintatos, de érthető lecke volt ez számunkra, figyelmeztetés, hogy mégsem tartozunk az emberek közé. Később igen hálásak voltunk szellemi anyánknak azért, hogy ezt a tudatot ilyen határozott, de tapintatos módon ültette belénk.*
>
> ***H**a jól tanultunk, jutalmul modern verseket olvasott fel, mint például François Coppée-t.*

- Igaz, hogy túl modern - mondotta -, de végül is ma már hozzátartozik a műveltséghez. - Az év befejezéseként nyilvános évzáró ünnepséget rendeztünk, amelyre rendszerint a nizzai prefektus valamint más hivatalos és magánszemélyek, helybeli előkelőségek is meghívást kaptak. A tehetséges és haladottabb tanítványokat, akik már kifejlett tüdővel rendelkeztek, kiemelték a medencéből, letörölték, és hosszú, fehér ruhába öltöztették. Ezután egy vékony függöny mögül (nehogy a hölgyek megijedjenek) La Fontaine-meséket, matematikai formulákat és a Capeting uralkodók névsorát adták elő, a megfelelő évszámokkal. Majd a prefektus hosszú és szép beszéd kíséretében megelégedését és köszönetét fejezte ki igazgatónknak, és ezzel az örömteli nap véget ért. Szellemi fejlődésünkkel párhuzamosan egészségünkről is gondoskodtak; havonként egyszer a helyi állatorvos megvizsgált bennünket, minden félévben megmérték a testsúlyunkat, hogy az előírt mértéket elértük-e. Szeretett vezetőnk különösen lelkünkre kötötte, hogy a csúnya és kicsapongó szalamandratánctól tartózkodjunk. Szégyellem bevallani, hogy ennek ellenére néhányan a felnőtt tanítványok közül holdtölték alkalmával bizony hódoltunk ennek az állati ocsmányságnak. Remélem, hogy anyai barátnőnk sohasem tudott meg erről semmit; nagy, nemes szíve bizonyára megszakadt volna...

** Kis kínaiaim.*

[xi] Curtius, a hírneves filológus *Janua linguarum aperta** című írásában többek közt azt javasolta, hogy a szalamandrák számára egységes társalgási nyelvként Vergilius aranykorának latin nyelvét fogadják el. „Ma lehetőségünk van arra - hangoztatta -, hogy a latin, ez a legtökéletesebb, nyelvtani szabályokban leggazdagabb, tudományos szempontból legalaposabban kidolgozott nyelv ismét élő és világnyelvvé váljon. Ha a művelt emberiség nem érti meg, hogy itt az alkalom, ragadjátok meg ti magatok, Salamandrea, gens maritima,** válasszátok anyanyelvetekül eruditam linguam latinam,*** az egyetlen nyelvet, amely méltó arra, hogy az orbis terrarum**** beszélje. Halhatatlan lesz az érdemetek, Salamandrea, ha új életre keltitek az istenek és hősök örök nyelvét; mert gens Tritonum, ezzel a nyelvvel együtt átveszitek Rómának, a világ urának örökségét is."

Ezzel szemben bizonyos lettországi távírász, név szerint Wolteras, Mendelius lelkész közreműködésével feltalálta és kidolgozta a különleges szalamandranyelvet, az úgynevezett pontikuszt (pontic lang); felhasználta a világ összes nyelvének gyökeit, de különösen az afrikai nyelvjárásokat tartotta szem előtt. Ez a szalamandranto (ezen a néven is emlegetik) bizonyos mértékben el is terjedt, főként az északi államokban, sajnos azonban csak az emberek között. Uppsalában még tanszéket is állítottak a szalamandranyelv oktatására, de eddig nincsen tudomásunk róla, hogy akár egyetlen szalamandra is beszélné ezt a nyelvet. El kell ismernünk, hogy a szalamandrák között leginkább a basic english hódított, s ez lett később a hivatalos nyelvük.

* A nyelvek tárt kapuja.

** Tengeri nép.

*** A tudós latin nyelvet.

**** A földkerekség.

[xii] Vö. a Povondra úr gyűjteményében megőrzött tárcát Jaromír Seidl-Novomestký tollából:

BARÁTUNK
a Galapagos-szigeteken

Világ körüli útra indulván hitvesemmel, Jindriška Seidlová-Chrudimská költőnővel, hogy a sok-sok új benyomás segítségével legalább részben kiheverjük azt a fájdalmas veszteséget, amely drága nagynénénk, Bohumila Jandová-Strešovická írónő elhalálozásával sújtott bennünket, egészen a magányos és számos legendától övezett Galapagos-szigetekig vetődtünk. Körülbelül két óra állott rendelkezésünkre, amit arra használtunk fel, hogy sétáljunk egyet e lakatlan szigetcsoport partjain.

- Nézd csak, mily bűbájos ma a naplemente - mondottam nőmnek. - Nem olyan-e, mintha az egész égbolt arany és vér özönében tündökölne?

- Uraságod bizonyára csehnek méltóztatik lenni - hallatszott nem messze mögöttünk ékes és színtiszta cseh nyelven.

Meglepetve néztünk abba az irányba. Nem volt ott senki; csak egy nagy, fekete szalamandra ült az egyik kőtuskón, kezében könyvhöz hasonló valamivel. Világ körüli utunk során már jó néhány szalamandrával találkoztunk, de eddig még nem kínálkozott alkalom, hogy beszédbe elegyedjünk velük. A nyájas olvasó tehát meg fogja érteni, hogy elcsodálkoztunk, mikor egy ilyen elhagyatott parton szalamandrával találkoztunk, és ráadásul anyanyelvünkön kiejtett kérdés ütötte meg a fülünket.

- Ki beszél? - szólongattam csehül.

- Én merészeltem bátorkodni - felelte a szalamandra, udvariasan felállva. - Nem állhattam ellen a csábításnak, életemben első ízben hallván cseh beszédet.

- Hogyhogy? - csodálkoztam. - Ön tud csehül?

- Éppen a lenni ige ragozását tanulmányoztam - válaszolta a szalamandra. - Ez az ige ugyanis minden nyelvben rendhagyó.

- Hogyan, hol és miért tanult meg csehül? - faggattam tovább.

- A véletlen adta a kezembe ezt a könyvet - felelte a szalamandra, és átnyújtotta a könyvet, amelyet a kezében tartott.

A *Cseh nyelv szalamandrák számára* című könyv volt az. Lapjai a gyakori és szorgalmas forgatás nyomait viselték. Tudományos tartalmú könyvek küldeményével jutott ide.

- Választhattam volna a *Mértan a középiskolák felső osztályai számára* vagy a *Haditaktika története* című kiadványokat is. Ám én ezt a könyvet választottam, amely legkedvesebb barátommá vált. Már az egészet könyv nélkül tudom, mindazonáltal a művelődés és szórakozás egyre újabb kútfőire bukkanok benne.

Hitvesemmel őszinte örömmel csodáltuk helyes és szinte érthető kiejtését.

- Sajnos nincs itt senki, akihez csehül szólhatnék - mondotta szerényen új barátunk -, és még abban sem vagyok biztos, vajon a ló, a kun hetedik esete koni vagy pedig konmi.

- Konmi - állítottam.

- Ó nem, koni - kiáltotta nőm élénken.

- Legyen szíves, és mondja meg nekem - kérdezte buzgón kedves beszélgetőpartnerünk -, mi újság a száztornyú Prágában?

- Gyarapodik, gyarapodik, barátom - válaszoltam, örülvén érdeklődésének, és néhány szóval ecseteltem arany tornyú fővárosunk felvirágzását.

- Mily örvendetes hírek ezek - mondotta a szalamandra nem titkolt megnyugvással. - Aztán ott függnek-e még a városkapu tornyán a kivégzett cseh uraknak leütött fejei?

- Már régen nem - feleltem neki, mert (az igazat megvallva) némileg meglepett a kérdése.

- Hát ez igazán kár - vélte a rokonszenves szalamandra. - Becses történelmi emlék volt. Isten kifürkészhetetlen akarata folytán mennyi nevezetes történelmi emlékmű semmisült meg a harmincéves háborúban! Ha nem tévedek, a cseh földet akkoriban hős vértől és könnytől öntözött pusztasággá változtatták. Még szerencse, hogy nem pusztult el akkoriban a tagadás után használt genitívusz. Ebből a könyvből ugyanis arról értesülök, hogy kihalóban van. Végtelenül sajnálnám, uram, ha ez bekövetkeznék.

- Önt tehát történelmünk is lebilincselte! - kiáltottam boldogan.

- Minden bizonnyal, uram - felelte a szalamandra. - Különösen a fehérhegyi csata és a háromszáz esztendős osztrák rabszolgaság. Nagyon sokat olvastam róluk ebben a könyvben. Önök nyilván rendkívül büszkék háromszáz éves szolgaságukra. Nagy korszak volt az, uram!

- Valóban, nehéz korszak volt - közöltem -, az elnyomatás és a gyász korszaka.

- És szenvedni tetszettek? - kérdezte barátunk szomjú érdeklődéssel.

- Bizony senyvedtünk, hétrét görnyedvén a kegyetlen elnyomók járma alatt.

- Hát ez örömömre szolgál - lélegzett fel a szalamandra. - A könyvem is ugyanígy mondja el. Végtelenül örvendek, hogy igaz a dolog. Jeles könyv ez, uram, jobb mint a *Mértan a középiskolák felső osztályai számára.* Vajha egyszer én is ott állhatnék azon az emlékezetes helyen, ahol a cseh urakat kivégezték, valamint a kegyetlen jogtalanság egyéb dicsőséggel teljes helyein.

- El kellene látogatnia hozzánk - javasoltam neki szívélyesen.

- Köszönöm a kedves meghívást - hajolt meg a szalamandra. - Sajnos nem vagyok olyannyira ura lépéseimnek...

- Mi szívesen megvásároljuk önt - kiáltottam. - Akarom mondani, nemzeti gyűjtéssel talán előteremthetnők az eszközöket, melyek lehetővé tennék önnek...

- Legforróbb köszönetem - rebegte barátunk szemmel láthatóan megilletődve. - Csakhogy úgy hallom, a Moldva vize nem jó. Mi ugyanis a folyóvízben kellemetlen hasmenésben szenvedünk. - Kissé elgondolkozott, majd hozzáfűzte: De nehéz szívvel válnék meg szeretett kertemtől is.

- Ah! - kiáltotta hitvesem. - Én is lelkes kertész vagyok. Mily végtelen hálára kötelezne, ha megmutatná nekem az itteni Flora gyermekeit!

- A legnagyobb örömmel, nagyságos asszonyom - szólt a szalamandra, udvariasan meghajolva. - Föltéve, ha nem zavarja önt, hogy díszkertem a víz alatt van.

- A víz alatt?

- Igen, a víz alatt. Mintegy húszméternyire.

- És milyen virágokat méltóztatik nevelni?

- Tengerikökörcsint, több értékes változatban - felelte barátunk -, valamint tengericsillagot és tengeriuborkát, ha nem számítom a korallcserjéket. „Mert boldog az - mondja a költő -, aki csak egy bimbót is nevelt a hazájának.”

Fájdalom, búcsúznunk kellett, mert a hajó már jelt adott az indulásra.

- És mit üzen, uram... uram... - mondottam, nem tudván, milyen néven tiszteljem kedves ismerősünket.

- Boleslav Jablonský a nevem - figyelmeztetett szégyenlősen a szalamandra. - Véleményem szerint szép név. A könyvemből választottam ki magamnak.

- Mit üzen tehát nemzetünknek, Jablonský úr?

A szalamandra egy pillanatra elgondolkozott.

- Mondja meg honfitársainak - szólt végtére mély meghajtással -, mondja meg nekik... hogy ne essenek a viszálykodás ősi szláv vétkébe, és őrizzék meg háládatos emlékezetükben Lipany, de főként a fehérhegyi csata emlékét! Alászolgája, ajánlom magamat - fejezte be hirtelen, uralkodni igyekezvén érzései felett.

Elgondolkozva és megilletődve távolodtunk csónakunkkal. Barátunk a sziklán állt, és integetett utánunk; úgy tűnt fel, hogy valamit kiált.

- Mit kiabál? - kérdé nőm.

- Nem tudom - mondtam -, de valahogy úgy hangzik, mintha azt mondaná, „üdvözöljék a nevemben doktor Baxa főpolgármester urat”.

[xiii] Különösen Németországban tiltottak meg szigorúan minden élveboncolást, de természetesen csak a zsidó kutatók számára.

[xiv] Nyilvánvaló, hogy ebben az intézkedésben erkölcsi indítóokok is szerepet játszottak. Povondra úr papírjai között egy felhívást találtunk, mely számos nyelven és nyilván a világ valamennyi újságjában megjelent, s amelyet Huddersfield hercegnő saját kezűleg írt alá. A felhívás így szól:

A *Szalamandrák Védelmére Alakult Liga* mindenekelőtt hozzátok, asszonyokhoz fordul, hogy a jó erkölcs és tisztesség védelmében kezetek munkájával járuljatok hozzá akciónkhoz, mely a szalamandrák tisztességes ruhával való ellátását tűzte ki céljául. A legmegfelelőbb ruha egy negyven centiméter hosszú szoknya, derékbőség hatvan centiméter, lehetőleg bevarrott gumi-szalaggal. Ajánlatos pliszírozott szoknyákat készíteni, melyek jól állnak, és nagyobb mozgási szabadságot biztosítanak. Trópusi vidékekre elegendő egy kötény, zsinórral ellátva, hogy derék-ra erősíthető legyen. Mosóanyagból, esetleg régi ruhákból is elkészíthető. Segítsetek szegény szalamandrákon, hogy ne kelljen munkájuk közben mezítelenül mutatkozniuk az emberek előtt, ami bizonyára sérti szeméremérzetüket, és minden tisztességes embert kínosan érint, különösen az asszonyokat és anyákat.

Minden jel arra mutat, hogy ez az akció nem hozta meg a kívánt eredményt; nem tudunk róla, hogy a szalamandrák valaha is beleegyeztek volna abba, hogy szoknyát vagy kötényt adjanak rájuk. Valószínűleg akadályozta volna őket a vízben, vagy nem maradt volna meg a testükön. Persze később, amikor a szalamandrákat deszkakerítéssel elválasztották az emberektől, mindkét részről megszűnt az ok, mely szégyenkezést vagy egyéb kellemetlen érzéseket válthatott volna ki. Ami a zaklatásokra vonatkozó megjegyzésünket illeti, melyektől a szalamandrákat meg kellett védeni: itt mindenekelőtt a kutyákra gondoltunk. A kutyák sohasem békéltek meg a szalamandrákkal, és üldözés közben gyakran még a vízbe is követték őket. Még azzal sem törődtek, hogy ha a szalamandrákat megharapják, a szájukba kerülő mérges váladék gyulladást idéz elő. Néha a szalamandrák is védekeztek, és nem egy értékes kutya lelte halálát ású- vagy csákányütés következtében. A szalamandrák és a kutyák között kifejlődött szüntelen ádáz gyűlölködés a kerítések felállításával egyáltalán nem enyhült, sőt ellen-kezőleg: tovább növekedett és egyre jobban elmélyült. De ez már így szokott lenni, és nem is csak a kutyák között.

Mellékesen megjegyezzük, hogy a sok száz kilométeren át húzódó deszkapalánkot nevelési célokra is felhasználták. Hatalmas feliratokat és jelmondatokat pingáltak fel rá az egész palánk hosszában, amelyek mind a szalamandrák épülését szolgálták. Például:

- A ti munkátok - a ti sikeretek!
- Egy nap mindössze 86 400 másodpercből áll!
- Mindenki csak annyit ér, amennyi munkát végez!
- Egy méter töltést 57 másodperc alatt építhettek fel!
- Aki dolgozik, a közösséget szolgálja!
- Aki nem dolgozik, ne is egyék!

És így tovább. Ha elgondoljuk, hogy ezek a deszkakerítések több mint háromszázezer kilométer hosszúságban szegélyezték a tengerpartokat az egész világon, elképzelhetjük, mennyi lelkesítő és közhasznú jelszó talált rajtuk helyet.

[xv] Vö. az első *Szalamandrapörrel,* mely Durban városában zajlott le, és élénken foglalkoztatta a világsajtót. (Povondra úr újságkivágása.)

> Az a.-i kikötőhivatal egy csoport munkásszalamandrát foglalkoztatott. Ezek idővel annyira megszaporodtak, hogy a kikötőben nem volt már helyük, úgyhogy néhány porontytelepet a túlsó partra költöztettek át. B. földbirtokos, akinek partrészén a szalamandrák megtelepedtek, kérte a kikötőhivatalt, hogy a szalamandrákat a tulajdonát képező partról költöztesse el, mert ez az ő fürdőterülete. A kikötőhivatal azt válaszolta, hogy az ügy nem tartozik rá, mert azzal, hogy a szalamandrák B. úr területére telepedtek, egyúttal az ő tulajdonába kerültek. Mialatt a tárgyalások, mint ilyenkor szokás, elhúzódtak, a szalamandrák (részben velük született hajlamaik folytán, részben beléjük nevelt buzgalomból) gátakat és kikötőhelyeket kezdtek építeni B. úr partrészén. Ekkor B. úr az illetékes kikötőhatóság ellen tulajdon elleni vétség címén panaszt nyújtott be. A panaszt első fokon azzal az indokolással utasították el, hogy B. úr tulajdona az ott épített gátakkal nem veszített értékéből, ellenkezőleg, inkább értékesebbé vált. A második fórum annyiban adott igazat a panaszosnak, hogy senkit sem lehet kötelezni arra, hogy a szomszédja háziállatait a saját területén megtűrje. A kikötőhivatal köteles továbbá minden kárt megtéríteni, amit a szalamandrái okoztak, aminthogy a paraszt is megtéríti azt a kárt, amelyet jószága a szomszédjának okozott. A vádlott erre kijelentette, hogy teljes lehetetlenség a szalamandrákért bármiféle kezességet vállalnia, minthogy nem tarthatja őket lakat alatt a tenger fenekén. A bíró véleménye szerint a szalamandrák által okozott károk ugyanolyan elbírálás alá esnek, mint amit például a tyúkok okoznak, mert azokat szintén nem lehet bezárni, hiszen szárnyuk van. A kikötőhivatal képviselője megkérdezte, hogy ügyfele milyen módon szállítsa el szalamandráit B. úr telkéről, illetve hogyan vegye rá őket a telek elhagyására. A bíró azt válaszolta, hogy ez már nem a bíróság dolga. A meghatalmazott ekkor az iránt érdeklődött, hogy mi a bíróság álláspontja abban az esetben, ha a bepanaszolt hivatal a nemkívánatos szalamandrákat lelövetné. A bíró erre azt felelte, hogy mint angol gentleman nagyon helytelenítené ezt az eljárást, ráadásul mint B. úr vadászati jogának megcsorbítását bírálná el. Ennek következtében a vádlott köteles szalamandráit a panaszos magánterületéről eltávolítani, és az ott létesített gátak és partszabályozó műveletek által okozott károkat jóvátenni olyképpen, hogy a partot visszahelyezi régi állapotába. A képviselő ekkor feltette a kérdést, hogy a helyreállítási munkálatokhoz alkalmazhat-e szalamandrákat? A bíró kijelentette, hogy nézete szerint nem, csak ha a panaszos - akinek felesége undorodik a szalamandráktól, és az általuk fertőzött parton nem akar fürödni - önként bele nem egyezik. A vádlott részéről kijelentették, hogy szalamandrák nélkül a víz alatti gátak elhordását nem tudják elvégeztetni. Erre a bíró azt felelte, hogy a műszaki részletek eldöntésébe a bíróság nem tud, de nem is akar belebocsátkozni; a bíróságok azért vannak, hogy a tulajdonjogot védjék, és nem azért, hogy megítéljék azt, miszerint valami végrehajtható-e vagy sem.
>
> Ezzel az ügy jogi szempontból lezárult. Nem tudjuk, hogy a kikötőhivatal végül hogyan oldotta meg ezt a kényes szituációt, de ez az eset világosan megmutatta, hogy a szalamandrakérdés rendezéséhez új jogszabályokra van szükség.

[xvi] Néhány ember annyira szó szerint vette a szalamandrák egyenjogúsítását, hogy minden szárazföldi és vízi hivatal megnyitását követelte számukra (J. COURTAUD); vagy pedig azt, hogy víz alatti fegyveres alakulatokat képezzenek ki belőlük, saját önálló parancsnokságuk alatt (GENERAL DESFOURS); sőt azt is, hogy az emberek és szalamandrák közötti vegyes házasság is engedélyezhető legyen (LOUIS PIERROT ügyvéd). A természettudósok ugyan kijelentették, hogy ilyen házasságok egyáltalán nem jöhetnek létre, de Pierrot mester megmagyarázta, hogy itt nem a természetes lehetőségről, hanem jogi alaptételről van szó, és ő maga is hajlandó egy szalamandra nőstényt feleségül venni, annak bizonyítására, hogy ez a házassági reform nem maradna holt betű. (Pierrot mester ezután nagyon keresett ügyvéd lett, különösen válási ügyekben.)

[xvii] Lásd a Szentatya *MIRABILIA DEI OPERA* kezdetű enciklikáját.

[xviii] A kérdés körül támadt irodalom olyan terjedelmes, hogy egyedül a bibliográfiája két vastag kötetet tenne ki.

[xix] Lásd a Povondra úr papírjai között közölt, erősen pornografikus brosúrát, amelyet állítólag a b.-i rendőrkapitányság jelentéseiből állítottak össze. Részletek ebből a *tudományos célból kiadott különlenyomat*ból tisztességes könyv lapjain nem jelenhetnek meg. Meg kellett elégednünk egy rövid kivonattal:

> ***Az *** utca *** szám alatti, a szalamandrakultusz céljait szolgáló templom közepén egy nagy, sötétvörös márványból faragott medence foglal helyet. A medence vizét parfümökkel illatosították, langymeleg, és alulról folyton változó színű fény világítja meg. A templomban egyébként sötétség uralkodik. A Szalamandra Papnők éneklése közben ereszkednek le a lépcsőn a szalamandrakultusz teljesen ruhátlan hívői, egyik oldalon a férfiak, másik oldalon a nők, valamennyien a legjobb társaság tagjai. Neveket is felsorolhatunk, mint M. bárónő, S., a híres filmszínész, D. külföldi követ és más előkelő személyiségek. Hirtelen kék reflektorfény villan fel, és megvilágítja a medence közepén emelkedő hatalmas sziklát, amelyen Szalamandra Mester, egy öreg, nehezen lélegző Szalamandra fekszik. Rövid hallgatás után a Mester beszélni kezd, felszólítja híveit, hogy egész lélekkel vegyenek részt az elkövetkező szertartásban: a Szalamandratáncban, és áldozzanak a Nagy Szalamandrának. Ezután felemelkedik és felsőtestét himbálva körözni kezd. A himnemű hívők nyakig vízben most deréktól felfelé szintén körözni kezdenek, egyre gyorsabban, állítólag azért, hogy a szexuális miliőt létrehozzák. Eközben a női hívők éles tsz-tsz-tsz hangokat és vartyogó kiáltásokat hallatnak. Végül a vizet megvilágító színes fény hirtelen kialszik, és általános orgia kezdődik.***

Bár a fenti leírás hitelességéért nem vállalhatunk felelősséget, bizonyos, hogy a rendőrség Európa valamennyi nagyobb városában erélyesen üldözte ezeket a szalamandraszektákat, és rengeteg dolga volt a velük kapcsolatos társadalmi botrányok elfojtásával. Véleményünk szerint a Nagy Szalamandra kultusza igen elterjedt ebben az időben, de többnyire kevesebb pompával, a szegényebb néprétegek pedig végül a szárazon űzték.

[xx] Az imént említett katolikus imádság szavai is *dei creatura de gente molche* (Isten által teremtett szalamandra nép) kifejezéssel illeti őket.

Povondra úr gyűjteményében találunk még néhány felhívást; a többit az idők folyamán Povondráné asszony bizonyára elégette. A megőrzött anyagból itt közöljük legalább néhánynak a címét:

SZALAMANDRÁK!
DOBJÁTOK EL
A FEGYVEREKET!

(Pacifista kiáltvány)

(Német röpirat)

SZALAMANDRA ELVTÁRSAK!

(A Bakunyin-anarchisták felhívása)

SZALAMANDRA BAJTÁRSAK!

(A vízi cserkészek nyilvános felhívása)

Szalamandra Polgártársak

(A dieppe-i polgári frakció felhívása)

Szalamandra Barátaink!
(Az Akváriumkedvelők és Víziállat-tenyésztők
Egyesülete központjának nyílt levele)

BARÁTAINK!
SZALAMANDRÁK!
(Az Erkölcsi Megújhodás Társaságának
felhívása)

Szalamandra Kartársak,
lépjetek
sorainkba!
(Volt Tengerészek
Segélyegylete)

SZALAMANDRA KARTÁRSAK!
(AEGIR ÚSZÓEGYESÜLET)

Különösen jelentős volt az a felhívás (ha szabad következtetnünk abból, hogy Povondra úr gondosan felragasztotta), melyet eredeti formájában közlünk:

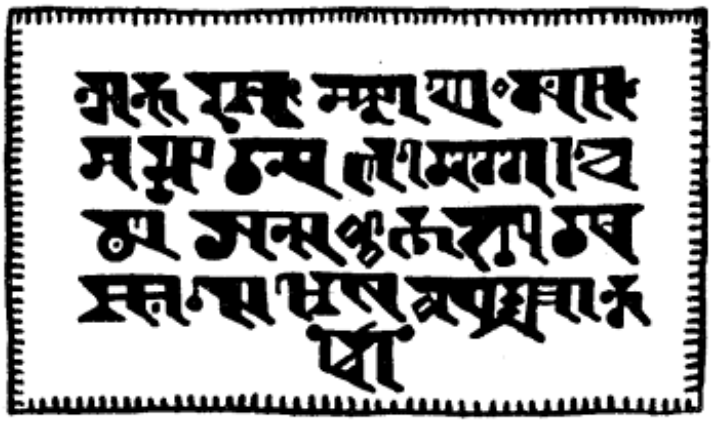

[xxi] Az ünnepély leírásáról Povondra úr gyűjteményében mindössze egy tárcastílusban megírt felületes ismertetést találtunk. Sajnos csak a fele maradt meg, a többi elveszett:

Nizza, május 6.

A Földközi-tengeri Tudományos Intézet szép, világos épületében, a Promenade des Anglais-i palotában ma nagy élénkség uralkodik. Két rendőr fáradozik azon, hogy a feljáratot szabadon tartsa a meghívott előkelőségek számára, akik a vörös szőnyegen felhaladva egymás után lépik át a kellemesen hűvös terem küszöbét. Íme, itt láthatjuk Nizza polgármesterének mosolygó arcát, majd a prefektus urat, egy égszínkék tábornoki uniformist viselő férfiút, urakat a becsületrend piros szalagjával, meglett hölgyeket (az idén a terrakotta szín a divat), ellentengernagyokat, a sajtó képviselőit, professzorokat és különböző nemzetiségű idős hölgyeket, akiktől mindig hemzseg a Côte d'Azur. Váratlanul egy kis incidens támad: a sok előkelőség között egy különös, kicsi teremtmény igyekszik észrevétlenül átlopózni. Furcsa figura, a fejétől a lábáig valami hosszú, fekete, pelerinszerű öltözékbe burkolódzott, szemén hatalmas, fekete pápaszem. Gyorsan, de bizonytalanul döcög előre a túlzsúfolt előcsarnokban.

*- „He, vous - szólt rá egy rendőr -, qu'est-ce que vous cherchez ici?"**

*De ekkor már ott állnak az ijedt jövevény mellett az egyetemi méltóságok, és csak úgy harsog a „cher docteur"** így, „cher docteur" úgy. Ez tehát dr. Charles Mercier, a tudós szalamandra, aki ma az Azúrpart színe-virága előtt előadást fog tartani! Gyorsan gyerünk be a palotába, hogy az ünnepélyesen izgatott hallgatóság soraiban helyet kaphassunk.*

Az emelvényen most megjelenik a polgármester, M. Paul Mallory, a nagy költő, Mme Maria Dimineanu mint a Nemzetközi Szellemi Együttműködés Ligájának kiküldötte, a Földközi-tengeri Tudományos Intézet rektora és más hivatalos személyiségek. A pódium oldalán áll az előadó emelvénye és mögötte - no igen, egy bádogkád. Egy közönséges bádogkád, amilyet fürdőszobákban láthatunk. És most két tisztségviselő felvezeti a félszeg, fekete palástba öltözött teremtményt az emelvényre. Kissé zavart taps hallatszik, dr. Charles Mercier esetlenül meghajlik, és bizonytalanul körülnéz, hogy hova üljön le.

- Voilà, Monsieur! - suttogja a fülébe az egyik hivatalnok, és a bádogkádra mutat: - Ez az ön számára van itt!

Dr. Mercier szemmel láthatóan szörnyen szégyelli magát, nem tudja, milyen módon utasítsa vissza ezt a kínos figyelmességet. Igyekszik a lehető legkevesebb feltűnéssel elhelyezkedni a kádban, de belebotlik hosszú pelerinjébe, és hangos csobbanással zuhan a vízbe. A pódiumon ülő urakat kiadós hideg zuhany éri, de úgy tesznek, mintha semmi sem történt volna. A hallgatóság közül valaki hisztériásan felkacag, de az első sorokban ülő urak szemrehányóan néznek hátra, és pisszegnek. Ekkor feláll a polgármester úr, és beszélni kezd.

- Hölgyeim és uraim - mondja -, abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy üdvözölhetem a szép Nizza területén legközvetlenebb szomszédainknak, a tenger lakóinak legkiválóbb tudós képviselőjét: dr. Charles Mercier-t. (Dr. Mercier féltestével kiemelkedik a kádból, és mélyen meghajol.*) Ez az első eset a művelődés történetében, hogy a tenger és a szárazföld intellektuális együttműködésre ragadják meg egymás kezét. Mostanáig áthághatatlan gát meredt a szellemi élet elé: a világóceán. Átkelhettünk rajta, gályáink átszelhették a szélrózsa minden irányában, de a felszíne alá, hölgyeim és uraim, a civilizáció le nem hatolhatott. Ezt a kis darab szárazföldet, melyen az emberiség él, mindmáig körülzárta az uralkodó és vad tenger; nagyszerű keret volt, de ugyanakkor öröktől fogva való választóvonal, egyik oldalán a fejlődő művelődéssel, a másikon az örök és megváltoztathatatlan természettel. Ez a mezsgye, kedves hallgatóim, most eltűnik.* (Taps.) *Nekünk, e nagy korszak gyermekeinek az a páratlan szerencse jutott osztályrészül, hogy szemtanúi lehetünk szellemi hazánk növekedésének, láthatjuk, miként hagyja maga mögött eddigi partjait, hogy alászálljon a tenger hullámaiba, meghódítsa a víz mélységeit, és összekovácsolja a régi, művelt országokat a modern és civilizált óceánnal. Mily csodálatos látvány!* (Bravó!) *Hölgyeim és uraim, földgömbünket csak ama óceáni kultúra megszületése tette igazi és teljes egészében civilizált égitestté, melynek egyik kiváló képviselőjét van szerencsénk ma körünkben üdvözölhetni.* (Lelkes éljenzés. Mercier doktor féltestével kiemelkedik a kádból és meghajol.)

*- Drága doktorom, nagy tudósom - fordult most a Monsieur le Maire et Deputé*** dr. Mercier-hez, aki a fürdőkád szélére támaszkodva és a meghatódottságtól elfulladva, zihálva szedte a levegőt -, kérem, hogy tolmácsolja a tengerfenekén lakó honfitársainak csodálatunk és meleg rokonszenvünk kifejezését, és mondja meg, hogy mi, szárazföldi szomszédaik, bennük a fejlődés és haladás élcsapatát üdvözöljük. Azt az élcsapatot, amely a végtelen tengerfenék meghódítását és egy, új, óceáni kultúra megalapítását tűzte ki céljául. Lelki szemeim előtt már látom a tengerfenék új Athénját és Rómáját, látom a fejlődő és virágzó új Párizst víz alatti Louvre-jával és Sorbonne-jával, Diadalívével és az Ismeretlen Katona víz alatti sírjával, a színházakkal és boulevard-okkal. És engedje meg, hogy legtitkosabb gondolatomat is kimondjam: remélem, hogy a mi drága Nizzánk szomszédságában, a Földközi-tenger kék hullámaiban egy új, híres Nizza születik, amely csodálatos, víz alatti kertjeivel és sétányaival méltón szegélyezi majd gyönyörű Azúrpartunkat. Mi meg akarjuk ismerni önöket és szeretnők, ha önök is megismernének bennünket. Magam, személy szerint, meg vagyok győződve róla, hogy az a szoros társadalmi és tudományos érintkezés, amelyet ma olyan szerencsés kilátásokkal kezdünk meg, mindkét nemzet részéről mindinkább szorosabbá váló kulturális és politikai együttműködésre ad lehetőséget, mely együttműködés a világbéke ügyét és az egész emberiség jólétét és fejlődését szolgálja majd.* (Hosszan tartó tetszésnyilvánítás.)

Most dr. Charles Mercier szólásra emelkedik, és megkísérli, hogy néhány szóval köszönetet mondjon a polgármesternek és a jelenlevő előkelőségeknek. De túlságosan meg van hatva, és kiejtése is oly különös, hogy az egész beszédből csak néhány, nehezen kimondott szót tudtam megérteni. Ha nem tévedek, a „nagyon örülök", „kulturális kapcsolat" és „Victor Hugo" szavakat sikerült elfognom. Dr. Mercier ezután szemlátomást remegve újra eltűnt a kád mélyén.

Ekkor Paul Mallory vette át a szót. Amit ő elmondott, az nem is beszéd volt, hanem költemény, himnusz, mélységes filozófiától áthatva.

- Köszönöm a sorsnak - mondotta -, hogy megértem az emberiség egyik legszebb mítoszának beteljesülését: az elsüllyedt mitikus Atlantisz helyén, csodálkozó szemünk előtt, most a tenger mélyéből felemelkedő új Atlantiszban gyönyörködhetünk. Drága Mercier kollégám, ön, aki a geometria költője, és tudós barátai, önök ennek a tenger mélyéből felbukkanó új világnak követei. Ez az új világ nem a habokból születő új Aphrodité, hanem egy másik istennő, Pallas Anadiomene világa. De mindennél még sokkal csodálatosabb és összehasonlíthatatlanul titokzatosabb az, hogy...

(A vége hiányzik.)

* Hé, mit keres maga itt?

** Kedves doktor.

*** Polgármester és képviselő úr.

[xxii] Szegény kicsike... milyen csúnya!

[xxiii] Povondra úr papírjai között találtunk egy homályos fényképet, melyen a két szalamandra delegátus látható, amint a Genfi-tó partjáról a hivatalos ülésre menet, a Quai du Mont Blancon felfelé haladnak. Úgy látszik, hogy ott-tartózkodásuk alatt a Lac Léman Szállóban nyertek elhelyezést.

Ami a szalamandrakérdés tanulmányozására kiküldött bizottság működését illeti, mindenekelőtt hatalmas és elismerésre méltó munkát végzett azzal, hogy minden kínos politikai és gazdasági kérdés elől gondosan kitért. Évek során át állandóan ülésezett és több mint ezerháromszáz összejövetelt tartott. Ezeken az üléseken a delegátusok szorgalmasan tanácskoztak a szalamandrák elnevezésének egységes nemzetközi terminológiájáról. Ugyanis ebben a vonatkozásban egész reménytelen zűrzavar uralkodott; a tudományos elnevezések mellett, mint *szalamandra, kétéltű, batrachus* (melyeket az érdekeltek kissé udvariatlannak éreztek), egy egész sereg egyéb nevet javasoltak, éspedig *triton, neptunida, tethida, nereida, atlanta, oceanida, poseidonida, lemur, pelag, litoral, pontika, bathyda, abissa, hydrio, gendemer* (Gens de mer) *sumarina* és még más hasonló neveket. A szalamandrakérdés tanulmányozására alakult bizottságnak az volt a feladata, hogy mindezen elnevezések közül a legmegfelelőbbet kiválassza. Buzgón foglalkozott ezzel a feladattal, de végleges és megnyugtató megoldásig még a szalamandrakorszak befejezéséig sem sikerült eljutnia.

[xxiv] Povondra úr beillesztette gyűjteményébe a *Národní politika* két vagy három cikkét is a mai ifjúságról; nyilván félreértésből történt, hogy ezeket a cikkeket a szalamandraművelődés szóban forgó korszakára vonatkoztatta.

[xxv] Egy dejvicei úr mesélte Povondra úrnak, hogy egyszer Katwijk aan Zee strandján fürdött. Messzire beúszott a tengerbe, mire egy úszómester utánakiáltott, hogy térjen vissza. A nevezett úr (valami Príhoda, foglalkozására nézve ügynök) nem törődött vele, és tovább úszott. Az úszómester csónakba ugrott, és utánaevezett.

- Hé, uram - mondotta -, itt nem szabad fürödni!

- Már miért ne lenne szabad? - kérdezte Príhoda úr.

- Itt szalamandrák vannak.

- Nem félek tőlük - ellenkezett Príhoda úr.

- Valami gyáruk vagy micsodájuk van itt a víz alatt - morogta az úszómester. - Itt senki sem fürödhet, uram.

- És ha szabad tudnom, miért?

- Mert a szalamandrák nem szeretik.

[xxvi] Ez az indítvány összefügg azzal a nagyvonalú propagandával, melynek igen fontos dokumentumát, hála Povondra úr gyűjtőszenvedélyének, módunkban áll az olvasónak bemutatni. A dokumentum szó szerint ezeket mondja:

新中國版畫集